

TC.

**MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TARİH ANA BİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ PROGRAMI**

**DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MANİSA KENTİNİN
EĞİTİM DURUMU(1950-1960)**

Koray GÜN

**Danışman
Prof.Dr. İbrahim İNCİ**

MANİSA-2024

TC.

MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİH ANA BİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ PROGRAMI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MANİSA KENTİNİN
EĞİTİM DURUMU(1950-1960)

Koray GÜN

Danışman
Prof.Dr. İbrahim İNCİ

MANİSA-2024

TAAHHÜTNAME

Bu tezin Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, tezin yazımında akademik ve etik kurallara aykırı herhangi bir yapay zekâ ve program kullanmadığımı beyan ederim

19/09/2024

Koray GÜN

İmza

ÖZET

Bu çalışma,1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti hükümetlerinin uygulamış olduğu eğitim politikalarının Manisa kentine yansımaları ve bunun Türk eğitim tarihine olan katkılarını incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

Birinci bölümde Türkiye'deki eğitim faaliyetlerinin Tanzimat Dönemi'nden başlayarak 1950 yılına kadar olan süreç dönemlere ayrılarak incelenmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde Demokrat Parti'nin 1950-1960 yılları arasındaki eğitim ve öğretim adına yapmış olduğu kongreler, uygulamalar, şuralar, bütçe görüşmeleri, öğrenim kademelerindeki istatistikler, öğretmenlerin yetiştirilmesi konuları üzerinden değerlendirmeler yapılarak bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Manisa kentinde 1950-1960 yılları arasında görülen eğitim ve öğretim başlığı altında gerçekleştirilen sosyal ve kültürel etkinlikler, öğretmen eğitim dernekleri, öğretmen, öğrenci ve okul durumları, kütüphaneler, Manisa'ya yapılan öğretmen nakil ve tayinleri, Manisa milletvekillerinin eğitimle ilgili görüşleri incelenmiştir. Bilimsel tarih araştırma yöntemlerine uygun olarak çeşitli kaynaklardan yararlanarak çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Demokrat Parti, Manisa, Kent, Eğitim,1950-1960

ABSTRACT

This study was prepared to examine the reflections of the education policies implemented by the Democratic Party governments between 1950 and 1960 on the city of Manisa and their contributions to the history of Turkish education.

In the first chapter, the process of educational activities in Turkey, starting from the Tanzimat Period until 1950, was tried to be examined by dividing it into periods. In the second part, information is given by evaluating the congresses, practices, councils, budget negotiations, statistics on education levels, and teacher training held by the Democratic Party in the name of education and training between 1950-1960.

In the third chapter, social and cultural activities carried out under the title of education and training in the city of Manisa between 1950 and 1960, teacher education associations, teacher, student and school situations, libraries, teacher transfers and appointments to Manisa, and the opinions of Manisa MPs about education were examined. The study was completed using various sources in accordance with scientific history research methods.

Key Words: Democratic Party, Manisa, City, Education, 1950-1960.

ÖN SÖZ

Bu çalışma 1950-1960 Yılları Arasında Demokrat Parti döneminde Manisa kentinin eğitim durumunu açıklamak amacıyla ortaya konulmuştur. Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Osmanlı, Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de ve Manisa'da eğitim ve öğretim faaliyetlerinin durumu hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde 1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti döneminde Türkiye'deki eğitim konusuna dair yapılan bütün çalışmalar ve bunun yansımaları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Manisa'da 1950-1960 yılları arasında eğitim ve öğretim hayatının nasıl olduğu, bunun uygulamaları ve Manisa üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmesi sonucunda tez çalışması ortaya çıkmıştır.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren danışman hocam sayın Prof.Dr. İbrahim İNCİ'ye, bilgi ve tecrübesi ile lisansüstü öğrenim hayatımın tüm zorlu aşamalarında maddi manevi her yönden yardımcı olan, tecrübeleri ile beni aydınlatan ve desteğini hiç eksik etmeyen, kendisini tanımaktan büyük onur duyduğum sevgili hocalarım Sayın Prof.Dr. Nurettin GÜLMEZ, Prof.Dr. Şayan ULUSAN, Prof.Dr. Nejdet BİLGİ, Dr.Öğr. Üyesi Ferdi ÇİFTÇİOĞLU, Doç.Dr. Melih AKDENİZ ve Doç.Dr. Nilgün Nurhan KARA'ya teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve hep yanımda olan aile üyelerim babam Kadir GÜN, annem Hacer GÜN, kardeşim Lale Işıl GÜN ve bana her zaman destek olan Nuri ARGAÇ'a teşekkür derim.

Koray GÜN
Manisa 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
ÖN SÖZ.....	III
TEŞEKKÜR.....	IV
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	X
EKLER LİSTESİ	XI
TABLOLAR DİZİNİ	XII
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE GEREKÇESİ.....	4
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	4
KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	5

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM

1.1.OSMANLI DEVLETİNDE EĞİTİM	6
1.1.1.Tanzimat Dönemi Öncesi Eğitim	6
1.1.2.Tanzimat Dönemi Eğitim	9
1.1.3.I.Meşrutiyet ve I.Abdülhamit Döneminde Eğitim	12
1.2.MİLLİ MÜCADELE VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM	13
1.2.1.Birinci Heyet-i İlmiye Toplantısı	16
1.2.2.İkinci Heyet-i İlmiye Toplantısı	18
1.2.3.Üçüncü Heyet-i İlmiye Toplantısı	19
1.2.4.Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanun	20
1.2.5.Harf İnkılabı.....	21
1.2.6.Millet Mektepleri.....	25

1.2.7.Türk Dil Devrimi.....	27
1.2.8.Halkevleri	28
1.2.8.1.Manisa Halkevi.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE’DE EĞİTİM VE ÖĞRETİM (1950-1960)

2.1.DEMOKRAT PARTİNİN KURULUŞU VE İKTİDAR OLUŞ SÜRECİ.....	33
2.2.DEMOKRAT PARTİ VE EĞİTİME GENEL BAKIŞ	35
2.3.DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETLERİNDE EĞİTİM PROGRAMI	39
2.3.1.Birinci Adnan Menderes Hükümetinde Eğitim	39
2.3.2.İkinci Adnan Menderes Hükümetinde Eğitim	40
2.3.3.Üçüncü Adnan Menderes Hükümetinde Eğitim	41
2.3.4.Dördüncü Adnan Menderes Hükümetinde Eğitim	43
2.3.5.Beşinci Adnan Menderes Hükümetinde Eğitim.....	43
2.4.MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI VE DEMOKRAT PARTİ.....	44
Beşinci Milli Eğitim Şurası(5-14 Şubat 1953)	45
Altıncı Milli Eğitim Şurası(18-23 Mart 1957)	47
2.5.HALKEVLERİNİN KAPATILMA SÜRECİ.	50
2.6.İMAM HATİP OKULLARININ AÇILMASI VE DİN EĞİTİMİ.....	51
2.6.1.İmam Hatip Okullarının Tekrardan Açılması.....	53
2.7.BÜTÇE GÖRÜŞMELERİNDE EĞİTİM	55
2.8.KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞU, AMACI VE KAPATILMASI.....	57
2.8.1.Köy Enstitülerinin kapatılması.....	60
2.9.DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE ÖĞRENİM KADEMELERİNDEKİ GELİŞMELER	
2.9.1.İLKÖĞRETİM.....	62
2.9.1.1.1948 İlkokul Programı	66
2.10.1.ORTAÖĞRETİM.....	68

2.10.1.1.1949 Ortaokul Programı	71
2.11.Mesleki ve Teknik Eğitim	72
2.12.Yükseköğretim	77
2.13.Halk Eğitimi	78
2.14.Teknik Öğretmen Okulları	80
2.15.Erkek sanat okulları ve enstitüleri	81
2.16.Kız sanat okulları ve enstitüleri	81
2.17.Tekniker okulları	81
2.18.Ticaret okulları	81
2.19.İlköğretmen okulları	82
2.20.Öğretmenlerin yetiştirilmesi	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1950-1960 YILLARI ARASINDA MANİSA KENTİNİN EĞİTİM DURUMU

3.1.MANİSA'DAKİ EĞİTİM VE ÖĞRENİM İSTATİSTİKLERİ	85
3.1.1.1953-1960 YILLARI ARASINDA İLKOKULLARIN DURUMU VE FAALİYETLERİ	87
3.1.1.1.Resmi İlkokullar(1953-1960).....	92
3.1.1.2.Özel İlkokullar(1953-1960)	96
3.2.1.1953-1960 YILLARI ARASINDA ORTAOKULLARIN DURUMU VE FAALİYETLERİ	97
3.2.1.1.Resmi Ortaokullar(1951-1952)	100
3.2.1.1.Resmi Ortaokullar(1953-1960)	106
3.3.1.LİSELER	112
3.3.1.1.Resmi Liseler(1951-1952)	116
3.3.1.2.Resmi Liseler(1953-1960)	117
3.4.1.HALK EĞİTİMİ	121
3.4.1.1.Halk Dershaneleri	121

3.4.1.2.Resmi ve Özel Kurslar	123
3.2.EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLER	
3.2.1.Sergiler.....	127
3.2.2.Defile Gösterileri	132
3.2.3.Piyes Gösterileri	133
3.2.4.Konser Gösterileri	134
3.2.5.Şiir Gösterileri.....	134
3.2.6.Okullar Arası Spor Müsabakaları.....	136
3.2.7.Okul Gezileri	137
3.2.8.Okullarda İzcilik ve Yavrukurt Teşkilatı.....	139
3.2.9.Öğrenciler Arası Müsabakalar	141
3.2.10.Okullarda Kutlama Törenleri ve Bayramlar	142
3.3.EĞİTİM KONGRE, KONFERANS VE TOPLANTILARI.....	147
3.4.OKULLARIN DURUMU VE FAALİYETLERİ.....	151
3.5.OKUL VE ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR.....	155
3.6.ÖĞRETMENLERİN DURUMU VE EĞİTİM FAALİYETLERİ.....	157
3.7.ÖĞRENCİLERİN DURUMU	161
3.8.MİLLİ EĞİTİM MÜDÜR VE ÖĞRETMEN TAYİN-NAKİLLERİ.....	162
3.8.1.1950 Yılı Tayin ve Nakiller	162
3.8.2.1951 Yılı Tayin ve Nakiller	163
3.8.3.1952 Yılı Tayin ve Nakiller	164
3.8.4.1953 Yılı Tayin ve Nakiller	165
3.8.5.1955 Yılı Tayin ve Nakiller	165
3.8.6.1957-1958 Yılı Tayin ve Nakiller	166
3.9.MANİSA MİLLETVEKİLLERİNİN EĞİTİMLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	166
4.1.KÜTÜPHANELER	168
4.1.1.Halk Kütüphaneleri	169
4.1.1.1.Türk Amerikan Kütüphanesi	169
4.1.1.2.Manisa İl Halk Kütüphanesi.....	169

3.9.2.Çocuk Kütüphaneleri.....	171
3.9.2.1.Mimar Sinan Çocuk Kütüphanesi	171
3.9.2.2.Ahmet Mithat Efendi Çocuk Kütüphanesi.....	172
3.10.OKUL-ÖĞRENCİ YARDIM DERNEKLERİ.....	172
3.10.1.Manisa Okul ve Öğrencileri Koruma Derneği	172
3.10.2.Manisa Alaybey İlkokul Yaptırma Derneği	173
SONUÇ.....	174
KAYNAKÇA.....	177
EKLER.....	185

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

CHF: Cumhuriyet Halk Fırkası

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

Dr: Doktor

E:Erkek

K:Kız

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

Prof: Profesör

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Türk Tarih Kurumu

Vb: Ve Benzeri

Yy: Yüzyıl

EKLER LİSTESİ

EK-1:Gördes Ortaokulu Öğretmenleri 1954-1960 Yılları Arası

EK-2:Soma Ortaokulu eski bir fotoğrafı

EK-3:Manisa Halkevi Binası

EK-4: Manisa Kız İlköğretmen Okulu

EK-5: Manisa Lisesi Öğrencileri Fizik Dersinden Bir Kare

EK-6: Salihli Lisesi Eski Bir Fotoğrafı.

EK-7: Turgutlu Lisesi Eski Bir Fotoğraf

EK-8:Manisa Sanat Enstitüsü

EK-9:İsmet İnönü Kız Enstitüsü

EK-10: Cumhurbaşkanı Celal Bayar Manisalı Öğretmenlerle Birlikte

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. DP Döneminde İlköğretim Kademesinde Sayısal Gelişmeler	65
Tablo 2. 1948 İlkokul Haftalık Ders Dağılım Cetveli.....	67
Tablo 3. 1949-1970 Ortaokul programı	71
Tablo 4. Orta Dereceli Mesleki ve Teknik Okul,Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	77
Tablo 5. Manisa İlinin Okur-Yazar Sayısal Gelişmeler	86
Tablo 6. Manisa İlindeki Köy Okulları ve Öğretmen İhtiyaç Durumu.....	87
Tablo 7. 1950-1960 arasında Manisa'da Açılan İlkokul ve Ortaokullar	90
Tablo 8. Resmi İlkokullardaki Erkek ve Kız Öğrenci Sayıları(1953-1960)	92
Tablo 9. Resmi İlkokullardaki Öğretmenlerin Devlet ve İl Bütçe Giderleri ve Kaynakları ve Miktarları(1953-1960)	93
Tablo 10. 1953-1960 Arasında Manisa'daki Resmi İlkokullardaki Öğretmen ve Eğitimcilerin Şehir ve Köylerdeki Sayıları	94
Tablo 11. 1953-1960 Arasında Manisa'daki Resmi İlkokullarının Sınıf Teşkilatına Göre Okul Sayıları.....	95
Tablo 12. DP Döneminde Manisa'daki Özel İlkokullarda Erkek ve Kız Öğrenci sayıları.....	96
Tablo 13. 1953-1960 Manisa'daki Özel İlkokulların Gelir Kaynakları.....	97
Tablo 14. 1951-1952 Arasında Manisa'nın İlçelerindeki Resmi Ortaokulların Sınıf, Şube ve Öğrenci Sayılar	100
Tablo 15. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Liselere Bağlı Ortaokul Sayısı	101
Tablo 16. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokullardaki Yatılı Öğrenci Sayısı.....	101
Tablo 17. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokullarda Öğretmenlerin Durumu	102
Tablo 18. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokullarda Öğrenimine Devam Edemeyen Öğrenci Sayısı	102
Tablo 19. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Liselere Bağlı Ortaokullarda Öğretmenlerin durumu.....	103
Tablo 20. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokullardan Devlet Ortaokul Diploması Alan Öğrenci Sayısı	103
Tablo 21. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokulların Öğretmen Giderleri için Devlet Bütçesinden Yapılan Harcama Miktarları.....	104
Tablo 22. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokul Öğrencilerinin aldıkları Yabancı dil dersleri ve sayıları	105
Tablo 23. 1953-1960 arasında Manisa'daki Resmi Bağlı Ortaokullarda Öğrenci Sayıları	106
Tablo 24. 1953-1960 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokullardan Diploma Alan Öğrenci Sayısı	106
Tablo 25. 1958-1960 Arasında Manisa'nın İlçelerindeki Resmi Bağlı Ortaokullarda Diploma Alan Öğrenci Sayısı.....	107
Tablo 26. 1953-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Resmi Bağımsız Ortaokullarda Diploma Alan ve Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı	107
Tablo 27. 1953-1960 Arasında Manisa'daki Resmi Bağımsız Ortaokullarda Öğretmenlerin Durumu	108
Tablo 28. 1953-1960 arasında Manisa'daki Bağımsız Ortaokullarda Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı.....	109

Tablo 29. 1953-1960 Arasında Manisa'daki Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerinden Diploma Alan Öğrenci Sayıları.....	110
Tablo 30. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Liselerde Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı	116
Tablo 31. 1951-1952 Arasında Manisada'ki Resmi Lise Öğrenimine Devam Edemeyen Öğrenci sayısı.....	116
Tablo 32. 1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Liselerden Mezun Olan ve Diploma Alan Öğrenci Sayısı.....	117
Tablo 33. 1953-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Resmi Liselerde Diploma Alan Öğrenci Sayısı	117
Tablo 34. 1958-1960 Arasında Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerindeki Öğrenci ve Şube Sayıları.....	118
Tablo 35. 1958-1960 Arasında Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerinde Öğretmenlerin Durumu	119
Tablo 36. 1958-1960 Arasında Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerinde Yabancı Dil Dersi Alan Öğrenci Sayısı.....	119
Tablo 37. 1955-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Resmi Liselerde Öğrenci ve Şube Sayısı	120

Tablo 38. 1953-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Halk Dershanelerinde Öğretmen, Öğrenci ve Dershane Sayısı	122
Tablo 39. 1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Resmi ve Özel Kurslardaki Kurs ve Öğrenci Sayısı	123
Tablo 40. 1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Öğretmen Okullarının Sayısı	124
Tablo 41. 1954-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Mesleki ve Teknik Öğretim okullarındaki Öğretmen, Öğrenci ve Mezun Sayısı	124
Tablo 42. 1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Akşam Kız Sanat Okullarındaki Öğretmen, Öğrenci ve Okul Sayısı.....	125
Tablo 43. 1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Kız Sanat Okullarındaki Öğretmen, Öğrenci ve Okul Sayısı	125
Tablo 44. 1950-1960 Arasında Manisa İl toplamındaki Orta Ticaret okullarındaki Öğretmen, Öğrenci ve Mezun Sayısı	126
Tablo 45. 1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamındaki Erkek Sanat Ortaokullarında Öğretmen, Öğrenci ve Mezun Sayısı.....	126

GİRİŞ

Eğitim insanların zihinsel, bedensel, toplumsal ve duygusal becerilerinin istenen yönde geliştirilmesi ona çeşitli amaçlar doğrultusunda yeni yetenekler ve bilgiler kazandırmak için yapılan çalışmalar toplamıdır. Yaşam boyu devam eden eğitim planlı veya rastlantı sonucu olabilir. Öğretimi de içine alan eğitim geniş kapsamlı bir kavramdır.¹

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar ki zaman diliminde eğitim öğretim faaliyetlerinin ilk başlarda medreselerde olduğu görülmektedir. Medreseler 1924 yılına kadar ayakta kalmıştır. Medreseler dışında Enderun Mekteplerinin açılmasıyla gayrimüslim devlet kademelerinde yönetici sıfatıyla yetiştirilmişler ve görev yapmışlardır. Osmanlı Devletinin son dönemine kadar ilkokul üstü eğitim kurumlarında sadece erkek öğrenciler okuma hakkı elde etmiştir.² Bu durum Osmanlı Devleti'nde eğitim ve öğretimin gelişmesini engelleyen en önemli faktörlerden biridir. Tanzimat dönemi öncesinde eğitim geleneksel bir tarz ile sürdürülürken Tanzimat Fermanı'nın ve Cumhuriyet'in ilanına kadar Batı tarzı yenilikler eğitim alanında yapılmaya çalışılmıştır.

1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle devlet yöneticileri arasında bir eğitim meselesi olduğu fark edilmiştir. Bu dönemde medrese haricinde ilk, orta ve yüksek şeklinde eğitim kademeleri oluşturulmuş, düzenlemeye gidilmiş ve eğitim bir sisteme oturulmaya çalışılmıştır. Eğitimde yapılan yeniliklerin öncüsü öğretmenler ve aydınlar olmuştur. Topluma her anlamda yön veren bu kişiler toplumun bilgilenmesini ve cehaletten kurtarılmasını kendilerine amaç edinmişlerdir.

Avrupa'ya gönderilen elçilerin ve öğrenim gören aydın şahsiyetlerin oralarda gördüklerini, öğrendiklerini topluma tanıtmış ve Osmanlı'da eğitim faaliyetlerinin ilerlemesinde önemli etkileri olmuştur. Bu dönemde birçok okul açılmıştır. İlk defa öğretmen yetiştiren meslek okulları, kız öğrenciler için orta dereceli okullar açılmıştır.³ Tanzimat döneminde kız öğrencilerin eğitimine önceki dönemlere göre daha fazla önem verildiği yapılan yeniliklerden anlaşılmaktadır.

Milli Mücadele döneminde memleketin dört bir yanı düşman kuvvetleri

¹ Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem Yayıncılık, Ekim 2007, s.2

² Akyüz, ss.59-60.

³ Akyüz, ss.157-159.

tarafından sarılı olmasına rağmen Mustafa Kemal Paşa eğitim ve öğretime vermiş olduğu kararlarla göstermiştir.²³ Nisan 1920’de TBMM’nin açılmasından sonra memleketin eğitim sisteminin yönlendiricisi ve karar alıcısı konumunda olan Maarif Vekâleti 2 Mayıs 1920’de kurulmuştur.⁴ Sakarya Meydan Muharebesi öncesi 16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Maarif Kongresinin toplanmasına karar verilmiştir. Kongreye 250’den fazla erkek ve kadın öğretmen katılmıştır. Kongrede Türk milli eğitiminin temeli atılmış ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarıyla ilgili düzenlemeler ve çalışmalar yapılmıştır.⁵

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonraki süreçte toplanan Heyet-i İlmiyelerle birlikte eğitim politikaları belirlenmiş ve 3 Mart 1924’te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte eğitim ve öğretimde birliktelik sağlanmıştır.⁶

3 Kasım 1928’de yürürlüğe giren Türk Harfleri Hakkında Kanun ile yeni Türk harfleri kabul edilerek Arap alfabesi yerine Latin alfabesine geçilmiştir.1 Ocak 1929 tarihinde Millet mekteplerinin açılmasıyla birlikte yeni Türk devletindeki okuma ve yazma oranı arttırılmaya çalışılmıştır.⁷

Cumhuriyet döneminde eğitim ve öğretimde milli bir eğitim yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Mustafa Kemal Paşa savaş yıllarında dahi eğitim üzerindeki hassasiyetini ve yeni kurulacak Türkiye Cumhuriyeti devletinin gelişiminde eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir bütün olduğunu her fırsatta dile getirmiştir.

14 Mayıs 1950 tarihi Türk siyasi tarihi için bir dönüm noktası olmuştur.²⁷ yıllık iktidarda bulunan tek parti olan Cumhuriyet Halk Partisi seçimi kaybetmiş ve yerine Demokrat Parti’nin on yıl sürecek olan iktidarı başlamıştır. DP 1946 yılında yayınlanan parti programında eğitim sisteminde milli eğitim ve öğretimde birlik taraftarı olduklarını, gelecek nesillerin sadece ilmi ve teknik bilgi ile değil, milli ve insani manevi kıymetlerle donatmaya çalışacaklarını belirtilmiştir. İlkokul öğretmenlerinin aynı ruh seviyede bilgi sahibi olacak vasıfları taşıyacaklarını ve

⁴Taylan Filiz, **Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Örgütlerinin Eğitim Sorununa Bakışı(1920-1935)**,İstanbul Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004,s.15.

⁵Osman Kubilay Gül, **Maarif Kongresi, Heyet-i İlmiyeler ve Uluslar arası ortaöğretim Öğretmenleri Kongresi Üzerine Bir Değerlendirme**, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10,Sayı:79,ss.512-513.

⁶Ayhan Öz, **Heyet-i İlmiye Toplantıları ve Milli Eğitim Şuralarında Din Eğitimi**, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:16,Sayı:29,2014,s.130

⁷Mevlüt Çelebi, **Türk İnkılâp Tarihi**, Özal Matbaası, İzmir 2013,ss.162-163.

memleketin ekonomik kalkınmasında etkili olan mesleki elemanların yetiştirilmesinde önemi olan meslek okullarını açmayı hedeflemişlerdir.⁸

1950-1960 yılları arasında Manisa’da yapılan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin çeşitli alanlara etki ettiği görülmektedir. Manisa’daki ilkokul, ortaokul ve lise öğrenim kademelerindeki okullar öğrencilerinin hem derslerindeki başarılarını arttırmak hem de sosyal gelişimlerini sağlamak amacıyla çeşitli etkinlikler, şiiir, defile, piyes, bayram törenleri, okullar arası spor müsabakaları vb. düzenlemişlerdir. Manisa merkez ve ilçelerinde açılan kütüphanelerle birlikte öğrencilerin ve vatandaşlara okuma alışkanlığı kazandırılmak istenmiştir. Öğretmenler arası mesleki dayanışma ve işbirliğini sağlayan köy öğretmenler birliğı dernekleri ve okulların inşa edilmesinde maddi katkı sağlayan okul yaptırma dernekleri Manisa’da öne çıkan yapılardır. Eğitim alanında yetkin kişiler tarafından okullarda gerçekleştirilen kongreler, toplantılar da öğretmen ve öğrencilerle ilgili kararlar alınmıştır.

Manisa milletvekilleri TBMM’de Manisalı öğretmenlerin sorunlarını dile getirmişler ve onların sesleri olmuşlardır. Öğrenim kademeleri bakımından on yıllık süre boyunca ilkokul, ortaokul ve liseler inşa edilmiş, öğrenci sayısı genel olarak istisnai öğretim yılları hariç artış göstermiştir. Erkek öğrencilerin bütün öğrenim kademelerinde kız öğrencilerden fazla olmasının sebebi kız öğrencilerin aileleri tarafından okula gönderilmemesi düşüncesinin etkisi vardır.1958 yılında açılan Manisa Kız İlköğretmen Okulu ilkokullara öğretmen yetiştirilmesini sağlamıştır. Mesleki ve teknik eğitim alanında Manisa’da Erkek ve Kız Orta Sanat Okulları ve Enstitüleri, Halk eğitim bünyesindeki meslek kursları, Manisa Orta Ticaret Okulu DP döneminde Manisa’da eğitim ortamının oluşmasını sağlayan unsurlar olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

⁸Demokrat Parti Programı 1946,TBMM Kütüphanesi, ss.10-12.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada DP döneminde 1950-1960 yılları arasında uygulanmış olan eğitim politikaları ve uygulamalarına yer verilmiştir. Çalışmanın temel amacı, DP'nin eğitim ve öğretim alanlarında yapmış oldukları girişimleri ve faaliyetleri Manisa ili üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak ve açıklamaktır.

Araştırmanın Yöntemi ve Gerekçesi

Demokrat Parti Döneminde Manisa Kentinin Eğitim Durumu(1950-1960)adlı çalışmada bilimsel tarih araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Konuların kronolojik sırası şu şekildedir; Osmanlı Devleti'nde Tanzimat öncesi ve sonrası dönemin eğitim ve öğretim durumu hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha Sonra Milli Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerinden 1950'e kadar olan süreç çalışmanın birinci bölümünü oluşturmaktadır. DP hükümetlerinin eğitim ve öğretim adına yapmış olduğu bütün faaliyetler ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışmanın asıl konusu olan 1950-1960 yılları arasında Manisa'daki eğitim ve öğretim hareketleri farklı başlıklar altında ele alınmıştır. Manisa'daki eğitim ve öğretimle ilgili yerel ve genel gazeteler, dergiler, kitaplar, makaleler, il yıllıkları, arşiv belgeleri, meclis tutanaklarından yararlanarak bilgiler toplanmıştır. Kaynaklardan bulunan öğretmen, okul ve öğrenci fotoğrafları, o yıllarda okumuş kişilerle yapılan görüşmeler, okul, öğretmen, öğrenci istatistikleri öğrenim kademelerine göre Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan kaynaklardan elde edilen tablolardaki verilere göre düzenlenerek çalışma tamamlanmıştır. Çalışmanın gerekçesi, Manisa'nın 1950-1960 yılları arasında eğitim ve öğretimi ile ilgili çok fazla detaylı çalışmanın bulunmaması, bulunan bilgilerin belli bir kaynaktan toplanmamış olması sebebiyle yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda elde edilen bilgilerin bir araya getirilmesiyle bu boşluğu doldurabilecek bir eser hazırlanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, Manisa'nın 1950-1960 yılları arasındaki eğitim tarihi ile ilgili birinci ve ikinci elden kaynaklardan elde edilen verilerle sınırlıdır.

Kaynakların Değerlendirilmesi

Gazeteler

Anadolu-Yeniasır: Ulusal gazetelerdir. DP dönemindeki eğitim ve öğretim ilgili genel bilgi ve politikaların yanı sıra Manisa’da açılan okullar, kurslar, öğretmen tayin ve nakilleri, okullardaki sosyal ve kültürel faaliyetler, fotoğraflar vb. bilgilere ulaşılmıştır.

Hürriyet Misakı-Açıksöz-Işık

Manisa’nın yerel gazeteleridir.1950-1960 arası eğitim ve öğretimle ilgili bilgiler; okullardaki eğitim müdürleri, vali, öğretmenlerin konuşmaları, okul öğrencilerle ilgili kararlar, öğrencilerin durumu, kütüphaneler, fotoğraflar, sosyal ve kültürel faaliyetlerle ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

TBMM 9-11.Dönem Tutanakları

Manisa milletvekillerinin eğitimle ilgili TBMM’de yaptıkları konuşmalar, DP’nin eğitim ve öğretim politikalarıyla ilgili genel bilgiler yer almaktadır.

MEB Tebliğler Dergisi

Manisa’daki İlkokul, Ortaokul ve Liselerin açılış kararları, öğretmen ve öğrenciler ilgili alınan kararlar, okullarda yapılan parasız yatılı bursluluk sınavları

DİE Kitapları-Milli Eğitimde 50.Yıl(1923-1973)-1973 ve 1967 İl Yıllıkları-Cumhuriyetin 50.Yılında Milli Eğitim

Manisa’daki ilkokul, ortaokul, lise, halk eğitimi eğitim kurumlarındaki okul, öğrenci, öğretmen ve derslerle ilgili istatistikler elde edilmiştir.

Altıncı ve Beşinci Milli Eğitim Şuraları Çalışma Esasları, Komisyon Raporları, Konuşmalar

Beşinci milli eğitim şurasında ilköğretim, altıncı milli eğitim şurasında ise mesleki ve teknik eğitimi, halk eğitim konuları ile ilgili alınan kararlar üzerinde durulmuştur.

Bütün bu kaynaklar dışında Manisa ve DP dönemindeki eğitim ve öğretim konusundaki 2.el kaynak olarak, makale, kitap ve ansiklopedilerden yararlanılmıştır. Ayrıca okul, öğrenci ve öğretmen resimlerine ulaşılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM

1.1 OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE EĞİTİM

1.1.1. Tanzimat Dönemi Öncesi Eğitim

Osmanlı Devleti'nde batılılaşma hareketlerinin 17.yy'dan,19.yy'a kadar sadece Avrupa devletlerinin üstünlüğünü askeri alanda gerçekleştirilen teşebbüsler ile devletin ayakta kalacağı ve Avrupa ile boy ölçüşebileceği düşüncesi hâkimdir. Daha çok askeri, adli, siyasi, idari ve sosyal alanlarda yapılan yeniliklere ağırlık verilmiştir.⁹

Osmanlı Devleti'nde eğitim ağırlıklı olarak din eğitimi verilen Sıbyan mekteplerinde gerçekleşmiştir. Çünkü Osmanlı devlet geleneğinde İslam unsurunun etkisi ve her alanda kendilerini İslam la özdeşleştirmelerinin sonucunda eğitim kurumlarında İslam kültürü benimsetilmeye çalışılmıştır.¹⁰

Sıbyan Mektepleri günümüzdeki İlköğretim'in Osmanlı'daki karşılığıdır. Eğitim daha çok evlerde, mescitlerde, camilerde verilmiştir. Çünkü eğitim için uygun yer ve bina bulunmamaktadır.¹¹ Dini ve ahlak terbiyesi için eğitim verilmektedir. Çocukların ileride terbiyeli, güzel ahlaklı bir vatandaş olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Eğitim süresi dört yıl olan bu mekteplerde 5-6 yaşındaki kız ve erkek çocuklar birlikte eğitim görmektedir.¹²

Enderun Mektepleri, Osmanlı taşra ve merkez bürokrasisine gerekli olan insan gücünü sağlamak ve verilen eğitimle verilecek görevleri yapacak düzeyde kişiler olması sağlanmıştır. Devletin nitelikli yapıdaki kişileri Osmanlı düşünce ve ideolojisiyle yetiştirilerek eğitim zihniyeti oluşturulmaya çalışılmıştır.¹³

Enderun mekteplerinde verilen derslerin Avrupalı devletlerde görülen pozitif

⁹Bayram Kodaman, **Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi**, TTK Yayınları, Ankara 1991,s.1

¹⁰Âdem Ali Şahin, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar Eğitim Sistemi, Yönetimi Ve Denetimi**, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul 2015, s.9.

¹¹Mehmet Emin Yoluk, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri**, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010,s.36.

¹²İbrahim İnci, Burcu Özdemir,**19.yy'ın Sonlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda İlköğretim İle İlgili Gelişmelerin Manisa'ya Yansımaları**, Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:11,Mart 2021,s.261.

¹³Mehmet İpşirli, **Enderun**, İslam Ansiklopedisi, Cilt:11,İstanbul 1995,s.185.

ve uygulamalı eğitim gibi olduğu görülmektedir. Din dersleri ise ağırlık olarak azdır.¹⁴Okutulan derslere baktığımızda; Türkçe, Farsça, Arapça, Edebiyat, Tarih, Fıkıh, Kelam, Matematik, Yüksek İslami Bilimler, Kur'an, Tefsir, Hadis, Beden Eğitimi, Hat, Minyatür, Resim, Şiir, Musiki, Ok atma, Cirit Atma, Ata binme, Güreş.¹⁵

Osmanlı Devleti'nde hem eğitimin belirli bir düzende ve disiplinde verilmesi hem de sadece dini eğitimden ziyade farklı ilim dallarında eğitim verilmesiyle öğrencilerin çok yönlü olarak gelişimini sağlayan bu mektepler 17.yy'da tıpkı medreselerde yapılan kayırmalar, tanıdık kişilerin okula alınmasında öncelikli olması vb. sebeplerden dolayı eğitimin niteliği düşmüştür.¹⁶Enderun mektepleri yaşanan bu olumsuz gelişmeler sonucunda 1 Temmuz 1909'da yayınlanan talimatname ile ortadan kaldırılmıştır.¹⁷

Osmanlı medreseleri, Avrupa'daki okullara göre ilim, teknik, eğitim ve öğretim metotları, ders programları açısından çok geri kalmıştır. Bunun önüne geçmek için özellikle askeri alanda Tanzimat Fermanı'nın ilanından önceki dönemde ilk çağdaş okullar olarak niteleyebileceğimiz okullar açılmıştır. Ancak medrese çevresi bu duruma muhalefet etmiştir. Belki de Avrupa'daki yeniliklerden yararlanma noktasında Osmanlı Devleti'nde bu yenilik girişimlerine istekli devlet adamlarını en çok uğraştıran medrese çevresi olmuştur. Her şeye rağmen 1773'de Mühendishane-i Bahr-i Hümayun,1796'da Mühendishane-i Berr-i Hümayun,1826'da yeniçeri ocağının kaldırılması,1827'de Mekteb-i Tıbbiye, Mekteb-i Harbiye açılmıştır.¹⁸

Bu dönemde Osmanlı padişahlarından II. Mahmut yaptığı ıslahatlar ile öne çıkan isim olmuştur. Eğitim alanında da çeşitli faaliyetler gerçekleşmiştir. Bunlardan bir tanesi de Yeniçeri ocağının kaldırılması ile birlikte yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin kurulmasıdır. Burada erlere ve subaylara okuma-yazma öğretilmiştir.¹⁹1824 yılında ilan edilen ferman ile İlköğretim zorunlu hale

¹⁴Şahin, ss.13-14.

¹⁵Akyüz, ss.97-98.

¹⁶Recai Doğan, **Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitiminde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:37,Sayı:3-4,1997,s.418.

¹⁷Şahin,s.97.

¹⁸Kodaman, s.2.

¹⁹Nejdet Sakaoğlu, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Mart 2003,s.57.

getirilmiştir.²⁰Bu fermanla halka ilan edilen yazıda şu ifadeye yer verilmiştir;”İlköğretim her yurttaş için zorunlu hale getirildiğini, okuma ve yazma öğrenimiyle birlikte dini bilgilerin de öğretilmesi gerektiği” şeklinde ilan edilmiştir.²¹Türkçeye modern anlamda bir takım terimlerin literatüre girmiştir. İlim yerine” Fen”,Nafia(yararlı iler),Maarif(eğitim)terimleri Türkçeye girmiştir. Bu terimler hem Avrupa tarzı eğitim yolunda atılan bir adım sayılması bakımından hem de medrese eğitiminin zihniyetinden uzaklaşma anlamında önemli gelişmelerdir.

II. Mahmut 1831 yılında Osmanlı’nın ilk resmi gazetesi olan Takvim-i Vekayi’yi çıkartması ile birlikte Osmanlı vatandaşları ve yabancıların yurttan ve dünyada gelişen olaylardan haberdar olmasını sağlamıştır.²² Kendisine yapılan şiddetli muhalefete rağmen Avrupa devletlerinin başkentlerine öğrenciler göndermiştir. Amaç Batı’da yapılan yeniliklerin yakından takip edilmesi ve benimsetilmeye çalışılmasıdır.²³

II. Mahmut 1831 yılında Osmanlı’nın ilk resmi gazetesi olan Takvim-i Vekayi’yi çıkartması ile birlikte Osmanlı vatandaşları ve yabancıların yurttan ve dünyada gelişen olaylardan haberdar olmasını sağlamıştır.²⁴ Kendisine yapılan şiddetli muhalefete rağmen Avrupa devletlerinin başkentlerine öğrenciler göndermiştir. Amaç Batı’da yapılan yeniliklerin yakından görülmesi ve benimsetilmeye çalışılmış, kara ve deniz subayı olarak yetişmeleri sağlanmıştır. Bu durum Osmanlı açısından önem teşkil etmektedir.²⁵

5 Şubat 1839 tarihinde ilk Rüştiyeler bu dönemde açılmıştır. Takvim-i Vekayi’de yayınlanan layihada İstanbul’da padişahların yaptırmış olduğu bazı büyük mektepler seçilerek Sıbyan mekteplerinin devamı niteliğinde “Sınıf-ı Sani” ismiyle yeni mektepler açılacaktır. Layihada Sıbyan mektepleri birinci sınıf, yeni mekteplere ise ikinci sınıf ismi verilmiştir. II. Mahmut bu ismi çok hoş karşılamamıştır. İsimlerde değişiklik yapılmasını istemiştir. Nitekim çocukların rüş t yaşına kadar bu mekteplerde okuyacakları ve okulu bitirdikleri zaman ise reş it olacaklarını bildiği için buradan yola çıkarak yeni mekteplere “Rüş tiye” isminin verilmesini istemiştir.

²⁰Akyüz, s.151.

²¹Necdet Hayta, Uğur Ünal, **Osmanlı Devleti’nde Yenileş me Hareketleri(17.yy Başlarından Yıkılış a Kadar)**,Gazi Kitabevi, Ekim 2018,s.109.

²²Hayta ve Ünal, s.111

²³Süleyman Karataş, **Osmanlı Eğitim Sisteminde Batılılaş ma**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:5,Sayı:1,2003,s.234.

²⁴Hayta ve Ünal, s.111

²⁵Karataş, s.234.

Rüştiye, Cumhuriyet döneminde 1923 yılına kadar mekteplerde kullanılmıştır. Daha sonra günümüzdeki karşılığı olan ilkokula ismi çevrilmiştir²⁶.

1838’de eğitim işlerini esasen medreseden alarak yeni bir kurula verilmesi gerçekleşmiştir. Meclis-i Umur-u Nâfia(Faydalı İşler Meclisi)isimli meclise verilmiştir. Eğitim sisteminde devletleşme açısından önem taşımaktadır. Çünkü devletin kontrolü altına eğitim girmiştir. Bunun sonucunda yayımlanan bir raporla birlikte yeni mektepler medreselerden farklı modern okulların açılmasıyla birlikte Osmanlı eğitim sistemi gelişmeye devam etmiştir.²⁷

1.1.2.Tanzimat Dönemi Eğitim

Osmanlı Devleti’nde Sultan I.Abdülmecit’in 1839 yılında tahta çıkmasıyla birlikte Gülhane-i Hatt-ı Hümayun(Tanzimat Fermanı)ilan edilmiştir. Devletin gelişimine katkı sağlayacak maddelerden oluşan bu fermanda sosyal ve siyasi düzenlemeler yer almaktadır. Tanzimat, devlette teşkil edilmeye başlanmıştır.²⁸Birçok alanda yenilikler getiren fermanda eğitimle ilgili hiçbir maddenin yer almadığı görülmektedir. Çünkü dönemin muhafazakâr çevresinin eski tarz geleneksel medrese eğitiminden yana tavır sergilemektedir.²⁹

Bu döneme kadar Osmanlı’da var olan eğitim kurumlarına baktığımızda; Müslümanlara ait mektepler(Sıbyan, Medrese, Enderun Mektebi, Askeri okullar)Gayr-i Müslimlere ait mektepler(Bulgar, Rum, Ermeni, Yahudi, Sırp)milletlerine ait mekteplerdir.³⁰

Tanzimat döneminde okullar; Geleneksel okullar, Devlet okulları(Batı tarzı modern);Sivil, Askeri, Mesleki okullar, Azınlık okullar, Yabancı okullar³¹

1845 yılında Abdülmecit, bir Hatt-ı Hümayun yayınlamıştır. Sultan Tanzimat ile birlikte gerçekleştirilecek yeniliklerin temelini eğitimden geçtiğini bunun için uygun mahallere mektepler yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bir anlamda nitelikli eğitim gerçekleşmeden yapılacak kurumların işe yaramaz hale geleceğini anlatmaya çalışmıştır.³²Sultanın bu Hatt-ı Hümayun’u sonucunda memleketin imar ve ıslah

²⁶İnci ve Özdemir, s.77.

²⁷Kodaman, s.3.

²⁸Akyüz, s.157.

²⁹Sakaoğlu, s.69.

³⁰Kodaman, ss.11-12.

³¹Hakkı Uyar, **Cumhuriyet Döneminde Manisa’da Eğitim(1923-1950)**,DEÜ Atatürk İlke ve İlkeleri Tarih Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1993,s.2.

³²Elif Baksı, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Osmanlı Eğitimi ve Tekfurdağı Örneği**, Bolu Abant

işlerini yapmak amacıyla “Meclis-i Muvakkat ve Mecâlis-i İmariye” isimli iki meclis açılmıştır. Bu meclislerin başkent İstanbul ve çeşitli meclislerin taşra bölgelerinde kurulmasına karar verilmiştir. Muvakkat-ı Meclis-i Maarif eğitim işleri ile ilgilenmesi için kurulmuştur. Bu meclis geçici maarif meclisi olarak işlemeye devam etmiştir. Amaç eğitimde ilk ve ortaöğretim kademelerindeki ihtiyacı karşılamaktır.

Meclis-i Maarif-i Umumiye’de esas olan eğitim ile ilgili meselelerin sorumluluğunun devlet içerisinde tek bir kurula bağlanmasıdır. Böylelikle eğitim medrese taraftarlarının himayesinden çıkarılarak Tanzimat dönemindeki yenilik yanlısı olan kişilere geçmesiyle birlikte çağdaş eğitimin daha çok ön plana çıkmaya başladığı görülmektedir. Buradan anlaşıyor ki Osmanlı’nın kendine has olan klasik tek düze eğitim sisteminin yok olmaya başladığı ve biraz daha Batı tarzı eğitim modeline yaklaşıldığı görülmektedir.³³ Meclis-i Maarif-i Umumiye’nin, Mekâtib-i Umumiye Nezâreti adında bir icra organı kurulmasını talep etmiştir. Bu nezaret evkaf nezaretinde yer alan okulları bağımsız bir yönetimini sağlamak için teşkil edilmiştir.³⁴

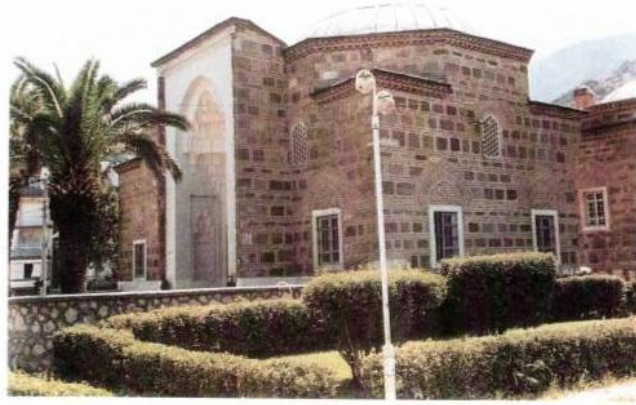
1856 yılında Islahat Fermanı’nın ilanıyla birlikte Gayr-i Müslimlere tanınan ayrılacaklar söz konusu olmuştur. Bunlardan bir tanesi de Osmanlı Devleti bünyesinde yer alan azınlık devletleri için azınlık okulları açılması ve bunun sonucunda Gayr-i Müslim ve Müslüman çocuklarının birlikte eğitim almalarıdır. Bu durum bir takım sorunlara sebep olmuştur. Osmanlı vatandaşları, Gayr-i Müslimlere tanınan ayrıcalıklardan rahatsız olmuş ve kendi devletleri içerisinde onlara bu şekilde davranılmasının hak olmadığını belirtmeye çalışmışlardır.³⁵

İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2019,s.22.

³³Kodaman, a.g.e, ss.10-12.

³⁴ Baksı, ss.23-24.

³⁵Karataş, s.237.

Resim.1: Manisa Hafsa Sultan Külliyesi Sıbyan Mektebi³⁶

Tanzimat döneminin önemli meselelerinden birisi de 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin ilan edilmesidir. Bu nizamname Saffet Paşa'nın çabası sonucu gerçekleşmiştir. Eğitim, işlerinin ciddi bir şekilde önem verilmiş düzensiz ve karmaşık, sistemsiz eğitim yerine ihtiyaca uygun eğitim kurumlaşması görülmüş ve ilk defa bu tüzükle eğitim meselesi kurallara bağlanmıştır.³⁷Nizamname 5 bölüm ve 198 maddeden oluşmaktadır. Öğretim kademesinin ilkokuldan başlayarak Üniversite'ye kadar bütün öğrencileri kapsamaktadır. Ayrıca ders programları, öğrenim görme şekli, okula kayıt ve kabul işlemleri, idareci yetkileri ve öğretmen maaşları gibi konuların bu nizamnamede yer aldığı görülmektedir³⁸.Nizamnamenin başlıca hükümleri şu şekildedir;³⁹

- 1.İlköğretim zorunludur. Bu aşama okulları, Sıbyan(anaokulu ve temel eğitim birinci kademe)mahalle ve köy okullarıdır.
- 2.Rüştiyeler(ikinci kademe)500 haneli kasabalarda açılır.
- 3.İdadiler(ortaokul)1000 haneli büyükçe merkezlerde açılacaktır.

Tanzimat döneminde önceki dönemlere nazaran belirgin farklılıklar ve değişimler olduğu açıktır. Bunlara baktığımızda kızların eğitim alması, Sıbyan mekteplerinin ıslahı, eski öğretim metotları yerine Usul-ı Cedide(modern eğitim)metotlarının okullarda uygulanması, bu dönemde gerçekleşmiştir.⁴⁰Kısacası

³⁶Şule İnci, **Manisa'da Osmanlı Dönemi Sıbyan Mektepleri**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007,s.70.

³⁷Sakaoğlu, s.89

³⁸Baksı, s.30.

³⁹Sakaoğlu, s.89

⁴⁰Sakaoğlu, s.69

bu dönem eğitim ve öğretimde yenileşmenin başlangıç dönemi için Tanzimatçıların Batı tarzı eğitim ve öğretim metotlarını Osmanlı eğitim sistemine endekslemeye çalıştığı çeşitli alanlarda hem teorik hem de yaşama dönük uygulamalı derslerin verildiği okulların yapıldığı Osmanlı Devleti'nin askeri alanda girişimleri vardır.

Yapılan yeniliklerle yetinilmeyip onun dışında da yapılan yeniliklerle girişimler başlamıştır. Batı'yı örnek alma çabasının içerisinde olduğu bir dönem olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Her ne kadar yenilik yanlısı Tanzimatçıları olsa da bir o kadar bu yeniliklere muhalif bir kesim karşılarında durmuş direnç göstermiştir. Bunun neticesinde bu dönem yapılmak istenen şeylerin tam olarak yapılmadığı fakat Türk eğitim tarihi açısından önemli ilerlemelerin kaydedildiği bir dönem olmuştur.

1.1.3.I.Meşrutiyet ve II. Abdülhamit Dönemi'nde Eğitim

Tanzimat döneminden sonra Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesiyle birlikte tahtta II. Abdülhamit çıkarılmıştır. Bu dönemde 23 Aralık 1876 tarihinde Kanun-ı Esasi ilan edilmiştir. Böylece Osmanlı Devleti anayasal monarşi ile yönetilmeye başlamıştır. Devlet yönetiminde anayasal kuralların etkili olma durumu söz konusu olmuştur. Fakat 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı(93 harbi)sebebi gösterilerek II. Abdülhamit meclisi kapatmıştır. Kanun-ı Esasi'yi askıya almıştır. Bunun sonucunda 1908'e kadar otuz yıl sürecek olan istibdat yönetimi başlamıştır.⁴¹

II. Abdülhamit döneminin otuz üç yılında eğitim alanında belirli değişimler gerçekleşmiştir. Bu mutlakiyet döneminde giderek ağırlaşan sansür ve özgürlük kısıtlamalarının arttığı görülmektedir. Okullaşma oranının Tanzimat dönemine göre daha çok olması, modern binaların inşası ve ders programlarının düzenlenmesine karşın eğitime karşı halkın ilgisizliği devam etmiştir.1879'da açılan Mekteb-i Mülkiye ile birlikte II. Abdülhamit kendisine bağlı mülkiyeliler ve ileride devlet adamı olacak kişilerin yetiştirilmesini sağlamıştır.

Okulda kendisine karşı konuşan hocaları görevden almış ve edebiyat tarihi derslerinin yerine din eğitimi ile ilgili dersler koydurmuştur. Okullaşma sadece başkent ile sınırlı kalmamış, memleketin diğer bölgelerine de yayılım göstermiştir. Okulların eğitim hususunda örnek aldığı Avrupa ülkesi Fransa olmuştur. Abdülhamit'in hegemonya tarzı yönetimi ve bunun eğitime yansımaları gören

⁴¹Karataş, s.238.

aydınlar bu durumu sıklıkla eleştirmiş ve okullarda verilen eğitimin çok niteliksiz olduğunu vurgulamışlardır. Ahmet Mithat Efendi, Sadrazam Sait Paşa gibi kişiler halkı eğitmeye, uyarmayı, Batı kültürünün biliminin, sanatının, ilminin hakkında bilgi, vermişlerdir. Bu dönemin eğitiminin istikrarlı bir düzen ve sabit bir gelir kaynağının olmadığı, çocukların pedagoji eğitiminden yoksun, dini ön plana çıkaran, kaba davranışlar sergileyen, derslere önem vermeyen, cahil tip hocalar tarafından eğitime çalışıldığı systemsiz bir eğitim mekanizmasının işlediği bir dönem olduğu anlaşılmaktadır.⁴²

Eğitim işlerinde Maarif Nazırı Emrullah Efendi bu dönemin önemli isimlerinden birisidir. Eğitimin Üniversite kısmı ile ilgilenmiş eğitim işlerinin nasıl bir düzende işlenebileceği konusunda sorunları ortaya atmış aynı şekilde Satı Bey’de eğitimin ilkokuldan başlaması gerektiğini belirtmiştir. II. Meşrutiyet döneminde aydınlar eğitimin yetersiz olduğunu Avrupa’daki eğitiminden Osmanlı Devleti’nin çok geri kaldığını niteliksel olarak iyi bir durumda olunmadığını eleştirmişlerdir. Birçoğunun ortak noktada bulunduğu kısım ise çocuklara ezberi bilgiden ziyade iş hayatında ve günlük yaşamlarında onları hayata hazırlamak, girişimci, başarılı ve özgüvenleri yüksek, üretim alanları(sanayi, tarım, ticaret)gibi çalışabilecek bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamak olduğunu tek amaçlarının çocukların memur olması gerekmediğini söylemişlerdir. Okulların sadece ders programlarının ve müfredatlarının değiştirilmesi daha çok sayıda okul açılması ile eğitimin istenilen seviyeye geldiğinin sananları aydınlar eleştirmiştir.

II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı eğitimi problemler, tartışmalar, teklifler vardır. Fakat bu dönemde yapılan ve uygulanan girişimlerin Cumhuriyet döneminde gerçekleşen faaliyetlere bir temel oluşturduğunu söylenebilir. Kadınların, erkekler ile eşit seviyeye geldiği, memur olma kazanımı sağladığı, üniversite eğitimi hakkı elde etmeleri vb.⁴³ Kısacası bu dönem hem savaşların ve belli bir düzenden yoksunluğun sonucu oluşan olumsuz gelişmelerin yaşandığı hem de özellikle kadınların eğitim alanında ön plana çıkması bakımında önemli bir dönemdir.

1.2.MİLLİ MÜCADELE ve CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİMİ

Osmanlı Devleti,1914-1918 yılları arasında yaklaşık dört yıl süren 1.Dünya Savaşı’nda ittifak devletleri grubu içerisinde yer alan ve mağlup olan devletlerden bir

⁴²Sakaoğlu, ss.97-114.

⁴³Karataş, s.240.

tanesisidir. Savaş sonrası itilaf devletleri, çok ağır maddelerden oluşan ateşkes antlaşmaları imzalatmıştır. Bu antlaşmalardan Osmanlı'nın imzaladığı 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması'dır. Bu antlaşma ile Osmanlı toprakları itilaf devletleri arasında resmen paylaşılmış ve işgal edilmeye başlanmıştır. İşte böyle bir ortamda Türk milletini, ulusal bağımsızlık ve milli egemenlik fikirlerini benimseten Mustafa Kemal Paşa önderliğinde her anlamda çökmüş ve itilaf devletlerine teslim olmuş bir devleti tekrardan ayağa kaldırarak verilen olağanüstü mücadele neticesinde başarı sağlanmıştır. Düşman ile savaş esnasında vatanın bütünlüğünün ve kurtarılmasında eğitimi bir zorunluluk olarak gören Mustafa Kemal Paşa, savaş yıllarında bile eğitim ile ilgili faaliyetlerin gerçekleştirilmesine önem vermiştir.

Yunanlıların, İzmir'i 15 Mayıs 1919'da işgal etmesiyle birlikte ülkede bu duruma karşı protestolar, mitingler ve insanı düşmana karşı diriltmeye yarayacak uygulamalar yapılmıştır. İstanbul'da Kadıköy, Fatih, Sultanahmet, Darülfünun, Üsküdar'da gerçekleştirilen mitinglerde Mustafa Kemal Paşa'nın çok önem verdiği öğretmenler yer almıştır. 21 Mayıs 1919'da Darülfünun mitinginde büyük çoğunluk öğretmenler tarafından oluşmaktadır. Mitingde bir öğretmen memleketin vaziyetini şu sözü ile açıklamıştır. Şöyle ki: *"Biz muallimler, bu davada haklı olduğumuzu isbat ve davanın doğru olduğunu anlatmak için İzmir'in arkasında göğüslerimizle çarpışacağız nesl-i âtiye'de(gelecek kuşaklar)ona göre hazırlayacağız"* demiştir. Öğretmenlerin buradan sadece protesto ve mitinglerle değil cephede de vatanları için canlarını vermeye hazır oldukları anlaşılmaktadır. Anadolu'da başlayan Milli Mücadele hareketine İstanbul'dan birçok öğretmenin gittiği çok az bir kısmının bu duruma karşı olduğu görülmektedir.⁴⁴

İzmir Milli Mücadelenin en şiddetli yaşandığı şehirlerimizden biridir. Yunanlılar, burada şehri işgal edip yakıp yıkmalarının yanı sıra okulları ele geçirmişler ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanmışlardır. Birçok okulu kapatmışlardır. Öğretmenler sıkıntılı bir süreçten geçmiştir ve atamaları yapılmamıştır. Bu atamanın gerçekleşmemesi Yunan Fevkalade Komiserliği'nin İzmir ve çevresinde İlkokul öğretmenlerinin atamaları ile ilgilidir. Öğretmenler maaşlarını alamamışlar ve perişan olmuşlardır.⁴⁵

Yunan işgali esnasında Manisa öğretmenleri yaklaşık bir buçuk yıl maaş

⁴⁴Akyüz, ss.317-319.

⁴⁵Cemile Merve Özlü, **Cumhuriyet Döneminde Torbalı'da Eğitim ve Kültür Faaliyetleri**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2019,s.19.

alamamışlardır.1921-1922 öğretim yılında Aydın, Ödemiş ve Manisa'da Sultaniler kapatılmıştır. Beş yıllık İdadiler açılmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi öncesinde Yunanlılar tarafından Manisa Sultanisi Yunan hastanesine dönüştürülmüştür. Okulları işgal etmekle birlikte ders programlarını da kendi isteklerine göre ayarlamışlardır. İlkokul, ortaokul ve medreselere zorunlu Yunanca dersi koydurmuşlar ve sınıf geçme zorunluluğu getirilmiştir. Bu dersi verecek öğretmen olmadığı zaman derslere Yunan askerleri girmiştir⁴⁶ Buradan anlaşılan Yunanlılar işgal ettikleri yerlerde tam anlamıyla hâkim olmuşlar ve bu yönde davranış göstermişlerdir.

Ankara'da ilk olarak İcra Vekilleri Heyeti(Bakanlar Kurulu)2 Mayıs 1920 tarihinde TBMM'de 3 sayılı kanun ile savaş esnasında 11 bakanlıktan meydana gelecek şekilde kurulmuştur. Bu bakanlıklardan bir tanesi de Maarif Vekâleti'dir.⁴⁷TBMM'de ilk Maarif Vekili olarak Dr. Rıza Nur seçilmiştir. Rıza Nur, Ankara Maarif Müdürlüğü'nde görevli bir kâtip ile işbirliğinin sonucunda eğitimde devletin nasıl bir yol izleyeceğini maddeler halinde açıklamıştır. Bu maddelere baktığımızda;

- Dini ve milli eğitim
 - Hayati, işe dönük, üretkenliği aşılayan üretim
 - Milli yapıya, coğrafyaya, kültüre, geleneklere uygun ders kitapları
 - Çağdaş ve bilimsel olanaklara sahip okul
 - Yazdırılacak sözlük, tarihsel, toplumsal, edebi eserlerle ulusal duyguların geliştirilmesi
 - Doğunun ve Batının bilim-fen kaynaklarının Türkçeye çevrilmesi,
- Elde bulunan okulları en iyi biçimde, dikkatle ve özel çabalarla yönetmektir.⁴⁸

Savaş sırasında toplanan(15-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında)Maarif Kongresi, Türk eğitim tarihi açısından önem arz etmektedir. Bu kongreye 250'den fazla erkek ve kadın öğretmen katılmıştır. Kongre Ankara'da toplanmıştır. Mustafa

⁴⁶Uyar, s.5.

⁴⁷Özlü, s.17.

⁴⁸Sakaoğlu, s.158.

Kemal Paşa, cepheleri bırakıp eğitim kongresine katılmış ve eğitim konusunda ne kadar hassas olduğunu göstermiştir. Kongrede eğitim ile ilgili söylediği şu söz oldukça dikkate değerdir;

“Şimdiye kadar takip olunan eğitim ve öğretim usullerinin milletimizin gerilemesinde en mühim bir amil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden ve yaratılış vasıflarımızla hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilecek bütün tesirlerden tamamen uzak, milli seciye ve tarihimizle münasip bir kültür kastediyorum. Çünkü milletimizin dehası ve tam gelişmesi ancak, böyle bir kültür ile temin olunabilir. Gelişigüzel bir yabancı kültürü, şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin tahrip edici neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür zeminle ilgilidir. O zemin milletin seciyesidir.”

Maarif Kongresi’nde ilköğretim ve ortaöğretim ile ilgili çeşitli kararların alınması söz konusudur. Ancak memleketin içinde bulunduğu savaş durumu buna tam olarak müsaade edilmesine engel olması sebebiyle istenilen şeyler gerçekleştirilememiştir. Kongreden olumlu anlamda çıkan sonuç Mustafa Kemal Paşa’nın öğretmenleri tek çatı altında toplaması onlara bu hususta düşüncelerini söylemesi aynı zamanda memleketin sadece düşman ile savaşarak değil eğitimle de kurtulacağını ve savaş sonrası kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitimine bir basamak olması bakımından önemli bir kongredir. Kongre, cephelerde savaşın tüm şiddetiyle devam etmesiyle sebebiyle kapatılmak zorunda kalmıştır.⁴⁹

1.2.1.Birinci Heyet-i İlmiye Toplantısı

Milli Mücadelenin sona ermesi ile birlikte eğitim ve kültür alanlarında bir takım gelişmeler yaşanmıştır. Bunlardan bir tanesi de 1923,1924 ve 1925 yıllarında toplanan Heyet-i İlmiye toplantılarıdır. Heyet-i İlmiye, Maarif Vekâletinin 1923 yılında Türk eğitim sistemini belirli bir sistematik düzene koymak amacıyla yapılan toplantılardır. Heyet-i İlmiye kendi içerisinde iki bölüme ayrılmıştır.1.İdari,2.İlmi şeklinde. İlmi bölüm içerisinde Heyet-i İlmiye’de yer almaktadır.

Dönemin Milli Eğitim Bakanı olan İsmail Safa Bey, liderliğinde Ankara’da 15 Temmuz 1923 tarihinde başlayan ve 15 Ağustos 1923’e kadar yaklaşık bir ay

⁴⁹Ahmet Kuşçi, **Milli Mücadele Dönemi Türk Eğitim Tarihi(1920-1923)**,Kafdağı Dergisi, Cilt:6,Sayı:2,Aralık 2021,s.155.

süren bir toplantı gerçekleşmiştir. Eğitimin düzenlenmesi amacıyla Ankara’da dışarıdan çeşitli eğitim uzmanları bu toplantıya davet edilmiştir.⁵⁰Bu uzmanlar, müsteşar, okul müdürü, öğretmen, sporcu, yazar ve milletvekili, bürokrat mesleklerine mensup kişilerden oluşmaktadır.⁵¹

Toplantıda Heyet-i İlmiye encümenleri kurulmuştur. Burada çeşitli kararlar ileri sürülmüş ve farklı uzmanlar Türk eğitim sisteminin nasıl olması gerektiği düzenlenmesi için neler yapılması gerektiği hususunda görüşlerini ifade etmişlerdir. Encümenler raporlar sunmuştur. Raporlar yaptıkları çalışmalarının bir sonucudur. Türkiye’deki eğitim durumu açıklanmıştır. Toplantıda birçok uzmanın hem fikir olduğu konu ise eğitimde birliktir. Öğretmenlerin durumu, eğitimin milli ruha uygun olması, din eğitimi vb. birçok alanda konular gündeme getirilmiştir. Toplantıya Mustafa Kemal ve Kazım Karabekir Paşa’da katılmıştır.⁵²Toplantıda alınan kararlara baktığımızda;

-İlköğretim altı yıldır.7-14 yaşları arası öğretim zorunluluğu vardır.

-Zorunlu eğitim yaşında bulunan çocukların yabancı okullara devamı yasaktır.

-Milli Eğitim Bakanlığı’ndan başka bakanlıklar eğitim yaptıramaz.

-Küçük köylerde yatılı bölge okulları kurulacak, gezici öğretmenler bu okulları kullanacak.

-Kadınlar Heyet-i İlmiye’ye girebilecekler ve ilköğretim müfettişi olarak atanabilecekler.

-Sultani adı, lise olarak değiştirilmiştir.

-Din dersi öğretmenlerinin seçiminde diğer öğretmenlerdeki gibi şartlar aranacak.

-Göreve başlayınca askerlik yaşı gelen öğretmenlerin bir defa ve bir yıldan fazla tecil hakkı yoktur.

-Diplomalı ve ehliyetnameli İlkokul öğretmenleri askerliklerini öğretimi aksatmayacak şekilde yaparlar.

-İlköğretim’den sonra ortaöğretime gidecekler için zorunlu öğretim iki yıl

⁵⁰Birgül Bozkurt, **Cumhuriyet Türkiye’si’nin Eğitim Sisteminin İnşa Sürecinde Heyet-i İlmiye Toplantıları**, Belgı Dergisi, Cilt:2,Sayı.19,2020,ss.1750-1751.

⁵¹Kuşçı, s.158.

⁵²Bozkurt, ss.1753-1757.

daha devam eder.⁵³

1.2.2.İkinci Heyet-i İlmiye Toplantısı

Toplantıya eğitim alanında iş gören uzmanlar katılmıştır. MEB müsteşarları, Kız ve erkek öğretmen okul müdürleri, üniversite profesörleri, daire başkanlarından oluşan uzmanlar topluluğudur.⁵⁴ Genel anlamda bu toplantıda Türk eğitim ve kültür meseleleri üzerine bir değerlendirme yapılmış ve çeşitli kararlar alınmıştır. Vasıf Çınar Bey, toplantıda okulların ders programlarının düzenlenmesi, ders kaynaklarının içeriklerinin tespiti, müfredatların belirlenmesi vb. konuların ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Çınar Bey, çeşitli anketler hazırlatarak, okullar hakkında çeşitli kararlar alınmasının mecburi bir durum olduğunu izah etmiştir. Toplantıda alınan kararlara baktığımızda;

- İlkokul öğrenim süresinin altı yıldan beş yıla indirilmesi
- Öğretmen okullarının sürelerinin dört yıldan beş yıla çıkarılması
- Ortaokul ve Liselerin ayrı birer bölüm haline getirilmesi ve her ikisinin sürelerinin üçer yıl olarak tespit edilmesi böylece ortaöğretimin yedi yıldan altı yıla indirilmesi
- Kız Liselerinin, Erkek Liseleri gibi tam sınıflı hale getirilmesi
- İlkokul öğretim programlarının geliştirilmesi
- Ortaokul, Lise ve öğretmen okulu programlarının genişletilerek sosyoloji derslerinin eklenmesi
- Ders kitaplarının yazdırılmasıdır.

Kararların alınmasından sonra çeşitli inceleme komisyonları meydana getirilmiş yapılan incelemeler sonucu raporlar hazırlanmış ve bunun üzerine tartışmalar gerçekleşmiştir.⁵⁵

Bu toplantı 1 Mayıs 1924'de sona ermiştir. Toplantıda eğitim sisteminin ayrıntılarına girildiğini ve çeşitli uygulamalarla bunun gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Alınan kararlar 1924-1925 öğretim yılından itibaren kademeli olacak şekilde uygulamaya koyulmuştur.

⁵³Kemal Şenoğlu, **Heyet-i İlmiye**, Atatürk Ansiklopedisi, ss.2-3.

⁵⁴Savaş Karagöz, **Türk Eğitim Tarihi Açısından Maarif Kongresi, Heyet-i İlmiyeler ve Milli Eğitim Şuraları Üzerine Bir Değerlendirme**, Eğitime Bakış Dergisi, Yıl.17,Sayı:53,Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2021,s.32.

⁵⁵ Şenoğlu, s.3.

1.2.3.Üçüncü Heyet-i İlmiye Toplantısı

Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısı dönemin Milli Eğitim Bakanı, Mustafa Necati Bey başkanlığında 26 Aralık 1925 tarihinde toplanmıştır. Bu yıllarda devlet çeşitli zorluklar ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu zorluklar, İzmir suikastı, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşu, Şeyh Said isyanı vb. Ancak bu durumda bile eğitim işleri askıya alınmamıştır.⁵⁶ Toplantıya katılım gösteren kişilere baktığımızda; Lise müdürleri ve öğretmenleri, teftiş kurulu başkanı, bakanlık müfettişleri, genel ve daire müdürleri, öğretmen okulu müdür ve öğretmenleri,⁵⁷telef ve tercüme heyeti başkanlarıdır. Toplantıya katılan üyelerin Türk eğitim sorunları üzerine yaptıkları istişarelerden sonra çeşitli kararlar almışlardır. Bu kararlara baktığımızda;

-İl ve devlet bünyesinde toplanan bütçelerden eğitim için ayrılan parayı cüzi miktarda tasarruflu şekilde kullanmak ve okullar için yapılan tüm başvuruları onaylayacak şekilde yaygınlaştırmak.

-Çeşitli merkezlerde kuvvetli öğretim veren büyük yapıda liseler yapılması, liselerin tertiplenmesi ve adetlerinin zaman geçtikçe arttırılması.

-Öğretmen okullarının belirli merkezlerde bir araya getirilerek desteklenmeleri

-Yatılı olmayan okullarda karma eğitim uygulanması

-Uygulama öğretmenlerinin pedagojik biçimlenme elde etmeleri için belli bir düzen oluşturma

-Öğretmenlerin görevde yükselmelerinin yasal esaslara dayandırılması

-Milli Talim ve Terbiye Dairesi'nin oluşturulmasıyla birlikte eğitim ve öğretim işleriyle uğraşacak bir kurumun meydana getirilmesi.⁵⁸

Toplantıda alınan kararların açıklanmasının ardından 22 Mart 1926 tarihinde Maarif Teşkilatına Dair Kanun'un onaylanmasıyla birlikte eğitim ve öğretim adına toplantı üyelerinin uzlaştıkları bu maddeler uygulamaya geçirilmesi bakımından

⁵⁶Sakaoğlu, s.177

⁵⁷Kuşçi, s.79.

⁵⁸Sakaoğlu, ss.177-178.

önem arz etmektedir. Bu toplantı Heyet-i İlmiyelerin sonuncusudur. Bir süre sonra Milli Talim ve Terbiye'nin bu görevi üstlenmiş olduğu görülmektedir. Eğitim ile ilgili her konuda bu yapı hâkim konuma gelmiştir.⁵⁹

1.2.4.Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanun

Osmanlı Devleti'nin özellikle Tanzimat'ın ilanından sonraki süreçte Batılı devletleri örnek alarak çeşitli kademelerde okullar açmış oldukları görülmektedir. Devlet, ilköğretim, askeri okullar, yükseköğretim, meslek okulları gibi çok sayıda okulu halkın hizmetine açılmıştır. Bu gelişmeler dönemin koşulları açısından ve devletin gelişimi açısından önemli gelişmelerdir. Ancak Osmanlı'nın geleneksel eğitimini benimseyen ve bunu uygulayan medreselilerin varlığı devlet içerisinde eğitim alanında çeşitli yol ayrımlarına sebep olmuştur. Batı tarzı okullar ve medreseler farklı düşünce ve hedeflere sahip oldukları için eğitimi belli bir düzene koymak ve sınırlamak çok zor olmuştur. Bunlara ek olarak Osmanlı Devleti bünyesinde yaşayan yabancıların kurmuş olduğu yabancı ve azınlık okulları ayrı bir yapılanma işlevi göstermişlerdir. Bütün bu okulların farklı amaçlarının olduğu bir ortamda eğitim ve öğretim birlikteliğinden söz etmek mümkün değildir. Mektep-medreseli arasında ikilikler, çatışmalar devleti daha da zayıflatmıştır. İşte eğitim sistemindeki bu karmaşıklık çok iyi ilen Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Cumhuriyeti eğitim ve öğretim anlayışına uymayan bu yapının yerine eğitim ve öğretim birliğinin sağlanması gerektiğini belirtmiştir.⁶⁰

CHF Meclis Grubu,2 Mart 1924 tarihinde üç yasa tasarısı üzerinde görüşmüştür. Bu yasa tasarılarından birisi de Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanunu'dur. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Vasıf Çınar Bey ve 57 arkadaşının 3 Mart 1924 tarihinde bu kanun TBMM'de kabul edilmiştir.⁶¹Kabul edilen kanunla çeşitli düzenlemeler getirilmiştir. Şöyle ki;

1.Ülkedeki tüm bilim ve öğretim kurumları Maarif Vekâletine bağlanmıştır.

2. Şeriye ve Evkaf Vekâleti ya da özel vakıflarınca idare edilen tüm medrese ve mektepler Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır.

⁵⁹Bozkurt, s.1762.

⁶⁰Durmuş Yalçın ve Diğerleri, **Türkiye Cumhuriyet Tarihi-II**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2019 ss.108-109.

⁶¹ Sakaoğlu, s.169.

3.Şeriye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekteplere ve medreselere ayrılan para maarif bütçesine geçirilecektir.

4.Maarif Vekâleti yüksek din uzmanları yetiştirmek için Darülfünun da bir İlâhiyat Fakültesi, imam ve hatip yetiştirmek için de ayrı mektepler açacaktır.⁶²

Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanunuyla birlikte yükseköğretim hariç diğer öğretim kademeleri MEB'e bağlanmıştır. Bunun temel sebebi, eğitimde meydana gelen ayrılma ve çatışmalara son vermek, eğitimi homojen bir yapıya kavuşturmak, Cumhuriyet'in yeni nesline milli kültür ideolojisini aşlamak ve farklı ideolojik yapılardan korumaktır.⁶³Bu kanunla beraber bakanlık dışında eğitim veren medreseler kapatılmış, azınlık ve yabancı okulların ise eğitimde dini sembol kullanmalarını yasaklanmıştır.⁶⁴

Gerçekleştirilmeye çalışılan eğitim ve öğretimin laik, milli ve Türk kültürüne uygun olarak işlev görmesini sağlamak olmuştur. Alınan kararlar yeni kurulan bir devlet için önemlidir. Mustafa Kemal Paşa'nın eğitimi her şeyin üzerinde görmesi bu kanunun yürürlüğe girmesinde etkilidir. İleride yapılacak olan inkılâplara temel oluşturan kanun, Türk eğitim tarihinin dönüm noktasıdır.

1.2.5.Harf İnkılâbı

Türkler tarih boyunca çeşitli alfabeler kullanmışlardır. Bunlar arasında Göktürk, Uygur ve Arap alfabesi yer almaktadır. Alfabe kullanımında çeşitli devletlerden ve medeniyetlerden etkilenmişlerdir.⁶⁵Osmanlı Devleti'nde özellikle 19.yy'dan itibaren alfabe değişikliği ve ıslah yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur.⁶⁶Latin alfabesinin kabulünden önce kullanılan Arap alfabesi dil yapısı ve okunuş bakımından Türkçeye uygun bir alfabe değildir. Bu durum Türkçenin yazımı konusunda bir takım zorluklar yaşanmasına sebep olmuştur. Türk ağız Arap alfabesine göre düzgün bir şekilde ifade edilemediği için bunlar sonucunda anlamda bozuklar meydana gelmiştir. Tüm bu söylenenlerden şu sonuç çıkmaktadır ki alfabede köklü değişiklik yapılması gerektiği fikri başta Mustafa Kemal ve onun gibi

⁶²Akyüz, s.330

⁶³Sakaoğlu, ss.169-171.

⁶⁴Kuşçi, s.76.

⁶⁵İlber Ortaylı, *Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Kronik Kitap, Aralık 2019 İstanbul, s.103.

⁶⁶Refik Turan ve Diğerleri, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, Gazi Kitabevi,2008,s.217.

düşünenler tarafından çok iyi bilinmektedir.⁶⁷

Latin harflerine geçiş için birtakım denemeler Cumhuriyet ilanı öncesi gerçekleşmiştir. Nitekim Harbiye Nazırı Enver Paşa” Enveri” yazı denilen bir yazı biçimi ortaya çıkarmıştır. Bu yazı biçiminde harflerin birlikte yazımı söz konusudur. Arap alfabesindeki gibi başta, ortada ve sondaki gibi yazım şekline kullanımına izin vermemiştir. İsmet Paşa, tam anlamıyla bir alfabe değişikliğine muhalif olan isimler arasındadır.⁶⁸Düşüncesi yeni harflerin halk tarafından benimsenmesine kadar devletin çeşitli kurumlarında, gazetelerde, yayınlarda ortaya çıkabilecek keşmekeşten çekinmiştir. Aynı şekilde Enver ve Mustafa Kemal Paşa aynı düşüncededir. Çünkü daha önce yapılan dini inkılâpları gerçek manada halk idrak edemediği için Latin harflerine geçiş konusu belli bir süre açıkça ifade edilmemiştir.⁶⁹

Resim.2:Başöğretmen Mustafa Kemal Paşa Kara Tahta Başında⁷⁰

1926 yılında Azerbaycan’ın başkenti Bakü’de yapılan Türkoloji kongresinde Hasan Sabri Ayvazov, Bekir Çobanzade, Ağamaloğlu” gibi önemli şahsiyetler bir araya gelerek bir alfabe projesini kongrede teklif etmişler ve Latin harflerine geçiş konusunun üzerinde durmuşlardır. İşte bu durum Türkiye Cumhuriyeti devletinin 1928 yılının Kasım ayında Latin alfabesine geçişinde tetikleyici etmenlerden birisi olmuş ve temel olarak görülmüştür.⁷¹

Latin harflerinin kabulüne kadar ki süreçte çeşitli tartışmalar fikir ayrılıkları, basına yansımalar, aydınların tutumu, asker ve siyasi kimliğe sahip kişiler arasında

⁶⁷Refik Turan ve Diğerleri, s.217.

⁶⁸Ortaylı, s.104.

⁶⁹Lord Kinross, **Atatürk**, Altın Kitapları, Ağustos 2020 İstanbul, ss.511-512.

⁷⁰<https://whoisaturk.com/Kronolojik/Tarih/1928/9/20/Mustafa-Kemal-Ataturk-Kayseride-kara-tahta-basinda>

⁷¹İlber Ortaylı, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, Kronik Kitap, İstanbul, Temmuz 2018,s.352.

görüş ayrılıklarına neden olmuş bunun üzerine Mustafa Kemal, Latin harflerine geçiş konusunun netlik kazanmasının zamanının geldiğini düşünmüştür. Mayıs 1928’de üyelerinin Falih Rıfkı Atay, Ruşen Eşref Üneydin, Ahmet Cevat Emre, Emin Erişirgil, Yakup Kadri Karaosmanoğlu olduğu bir “Dil Encümeni” kurulmuştur.⁷² Ancak komisyon üyeleri yeni harflerin kısa sürede kabul edilmesinin mümkün olmadığını bunun için iki ya da üç yıl gibi bir süre gerektiğini ifade etmişlerdir. Hatta Falih Rıfkı Atay ve Mustafa Kemal arasında bir konuşma bu konu üzerine gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal’in istediği tez vakitte Arap harflerinin yarattığı karmaşıklıktan kurtulmak güzel Türkçeye uygun olan Latin harflerinin kabul edilmesidir. Üyelerinin teklif ettiği şey ise okullarda hem Arap harfleri hem de Latin harflerinin öğretilerek halkın bu yeni vaziyete yavaş bir şekilde alıştırılmasıdır. Bu durum gazetelerde de bir tarafı Latin harfleri, bir tarafı Arap harfleri şeklinde. Ancak Mustafa Kemal’e göre halkın eski yazıyı okuyup yeni yazıya ilgi göstermeyeceğini ifade etmiştir.⁷³ Falih Rıfkı Atay’a cevap olarak; “*Bu ya üç ayda olur ya hiç olmaz!*” diyerek durumun aciliyetini anlatmaya çalışmıştır. Sarayburnu’ndaki bir toplantı sırasında Mustafa Kemal, 8 Ağustos 1928’de yeni harflerin kabul edildiği ilan edilmiştir.

Mustafa Kemal, 9 Ağustos 1928’de İstanbul Sarayburnu parkında yaptığı konuşma şu şekildedir. Şöyle ki;”*Çok işler yapılmıştır, ama bugün yapmaya mecbur olduğumuz son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır. Yeni Türk harfleri çabuk öğrenilmelidir, her vatandaşa, kadına, erkeğe, hammala, sandaleye öğretiniz. Bir milletin, sosyal bir toplumun yüzde onu, yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni, doksani bilmezse bu ayıptır, bundan insan olanların utanması gerekir. Bu millet utanmak için yaratılmamıştır, övünmek için yaratılmış, tarihini övünmekle doldurmuş bir millettir. Fakat milletin yüzde sekseni okuma-yazma bilmiyorsa bu hata bizde değildir, Türkün karakterini anlamayarak kafasını birtakım zincirlerle saranlarındır. Artık geçmişin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız, hataları düzeltereğiz, bu hataların düzeltilmesinde bütün vatandaşların çalışmalarını isterim.*”⁷⁴

Radyolardan da yeni harfler üzerine konuşmalar gerçekleştirilerek halkın bu konuya maruz bırakıldığı görülmektedir. Dolmabahçe Sarayında üç gün süren dil ve

⁷²Sakaoğlu, s.189.

⁷³Lord Kinross, s.512.

⁷⁴Sakaoğlu, a.g.e, s.189

alfabe meseleleri ile alakalı çeşitli tartışmalar yapılmış ve bu tartışmalarda memurlar, milletvekilleri, şairleri yazarlar yer almıştır. Üç günlük toplantıdan sonra alınan kararları kısaca özetleyecek olursak, Latin esaslı Türk alfabesinin kabul edilerek Arap alfabesinin bırakılması, dil ve imla kurallarının düzenlenerek, milli zevke uygun bir gelişimin sağlanması ve komisyonun kabul ettiği alfabenin Türk milletinin ihtiyaçlarını gideren bir yapıya sahip olduğu şeklindedir. Bu toplantıdan sonra ülke içerisinde yeni harflerin farklı alanlarda uygulanması halkın bu yeni duruma adapte olması sağlanmıştır. Gazetelerde yeni harflerle baskı yapılmış, devlet dairelerindeki yazışmalarda yeni harflerle yapılmıştır. Çeşitli kurslar açılarak buralarda yeni harfler gösterilmiş, İstanbul Darülfünun’da bu konu ile ilgili konferanslar verilmiştir. Mustafa Kemal Paşa, yeni harfleri halka tanıtmak için memleketin çeşitli illerine yurt gezisine çıkmıştır.⁷⁵

TBMM’de gerçekleştirilen görüşmelerden sonra” Türk Harflerinin Kabulü ve Uygulanması Hakkında Kanun” kabul edilmiştir.1 Kasım 1928 ve 1353 numaralı kanun 3 Kasım 1928’de yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun bazı maddeleri aşağıdaki gibidir;

Madde 1:Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve ilişik cetvelde gösterilen harfler, Türk harfleri adı hukuku ile kabul edilmiştir.

Madde 2:Bu kanunun yayımı tarihinden itibaren devletin bütün daire ve müesseselerinde bütün şirket, devlet ve özel müesseselerde Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.

Madde 3:Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin devlet muamelatına uygulanması 1 Ocak 1929’u geçmez.

Madde 5.1 Ocak 1929’dan itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleriyle basılması mecburidir.

Madde 9:Bütün okulların Türkçe yapılan öğretiminde Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle basılan kitaplarla öğretim yasaktır. Kanunun kabul edilmesinden sonra Mustafa Kemal Paşa, bizzat kara tahtanın başına geçerek halka yeni harfleri anlatmış,”Başöğretmenlik” yapmıştır. Ülkede bir okuma yazma seferberliği başlatılmıştır.1929 yılında millet mekteplerinin açılması, Darülfünun’un

⁷⁵ Durmuş Yalçın ve Diğerleri, ss.117-118.

yerine 31 Mayıs 1933’de yeni bir üniversite açılarak eğitim ve öğretim de batılılaşma yolunda önemli adımlar atılmıştır.⁷⁶

1.2.6.Millet Mektepleri

Millet mektepleri, halk dershaneleri ise Türkiye’de okuma ve yazma bilmeyen halkı bu konuda başarılı bir seviyeye getirmek, hayat ve geçim gerekliliği için temel bilgileri kazandırmak amacıyla ülkenin her yerine halk dershaneleri açılmıştır. Burada dershaneler A-B şeklinde iki sınıfa ayrılmıştır. A sınıfında okuma-yazma bilmeyenlerden, B sınıfındakiler, A sınıfını başarı ile tamamlayarak B sınıfına geçen okuma-yazmayı öğrenenlerden oluşmaktadır. Verilen dersler; vatandaşlık, sağlık bilgisi, hesap bilgisi vb. dersler verilerek sadece okuma değil çeşitli alanlarda da kompozisyon ve bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır.⁷⁷C sınıfında ise B sınıfını bitirip önceki sınıfa göre daha fazla üst seviyede bilgi öğretilip beceri kazandırılması amaçlanmıştır.

Millet mektepleri vazifesi gören memleketin her yerindeki okullar, kıraathaneler, hükümet konakları, köy odaları camiler olduğu görülmektedir. Bu yerlerde okuma ve yazma öğretim işleri yapılmaya çalışılmıştır. Memleketin en önemli sorunlarından birini eğitim olarak gören başta Mustafa Kemal Paşa ve devlet kademesinde önemli mevkilerde yer alanlar şahıslar, okul müdürleri, memurlar bu konuda sorumluluk almıştır. Millet mekteplerinin genel başkanlığında ise Maarif Vekili yer almaktadır. Bu mekteplerin öğrencileri 15-45 yaş arasında hayatında hiç okula gitmemiş kadın-erkek tüm vatandaşları öğrenci kabul etmiştir. Askerlik vazifesinde olan erkekler bu eğitimi askeriye'deki kışlalarda subaylar okuma ve yazma bilen çavuşlardan öğrenmişlerdir. Ayrıca ilköğretim kademesinde okuyan çocukların ve 15-45 yaş arasında geleneksel seviyede kalanların bu mekteplere en kısa sürede alınarak yaklaşık iki, üç yıl içinde memleket de kökleşmiş olan cehaletin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Millet mekteplerinde eski yazıyı okumayı bilenler iki ay, okuma ve yazmayı bilmeyenler ise dört ay süre ile eğitim almışlardır. Halk bu kurslara yoğun bir ilgi göstermiştir. Özellikle kadınlar daha fazla ilgi göstermiştir.⁷⁸Kursu başarılı şekilde tamamlayanlara iki çeşit belge verilmiştir.1.Millet mektepleri mezuniyet

⁷⁶Refik Turan ve Diğerleri, s.219.

⁷⁷Osman Ergin, **Türk Maarif Tarihi**, Eser Matbaası, C.5,İstanbul 1977,s.2143.

⁷⁸ Sakaoğlu, s.192.

vesikası,2.Millet mektepleri şahadetnamesi.⁷⁹

MEB, her üç ayda bir kez millet mekteplerinin başkanı olan başöğretmeni Mustafa Kemal Paşa'ya, gidişat ile ilgili rapor vermekle görevlidir. Bu raporlara göre tamamlanması gereken işler yapılmaya çalışılmıştır.

Millet mektepleri memleketin sadece tek bir idare heyetinde değil en küçüğünden, en büyüğüne kadar her birinde açılmıştır. İl, ilçe, bucak ve köylerde bunların görevleri millet mekteplerinin her konuda eksikliklerini tespit etmek, düzenlerini ve işleyişini sağlamaktır. Okulları bulunmayan uzak köylere seyyar dershaneleri, adı verilen dershaneler açılmıştır. Öğretmenler bir dönem için buralarda görevlerini yapmışlardır.⁸⁰

Millet mektepleri açılışına yakın öğretmenlerin tayin işlemleri, müfettişlerin okul teftişleri ile sorunları tespit çalışmaları, toplantıların gerçekleştirildiği görülmektedir. Tüm bu çalışmalar sonucunda 1 Ocak 1929 tarihinde Millet Mektepleri açılmıştır. Halk tarafından coşku ile karşılanmış bir bayram havasında kutlanmıştır. Harf devrimi ile ilgili konferanslar verilmiş, sahnelerde piyesler oynanmıştır.

Maddi kaynakların karşılanması noktasında CHP temsilcileri il ve ilçe bürokratları, il genel kurulu temsilcilerinden meydana gelen bir yönetim kurulu oluşturulması ön görülmüştür. Ayrıca millet mekteplerine ek olarak halkın okuma ve yazmalarını geliştirebilmesi için halk okuma odaları, köy yatı dershaneleri açılması planlanmıştır.⁸¹

Millet mektebi teşkilatına dair talimatname 11 Kasım 1928 tarihinde hazırlanmış ve Bakanlar Kurulu'nda kabul edilip yürürlüğe girmiştir. Talimatnamenin maddelerine baktığımızda şu şekildedir;

Madde 1-Türkiye halkını okuyup yazmağa muktedir bir hale getirmek ve ona hayat ve maişetinin istilzam ettiği ana bilgileri kazandırmak maksadıyla millet mektepleri teşkilâtı vücuda getirilmiştir.

Madde 2-Millet mekteplerinin umumî teşkilâtı sabit ve seyyar olmak üzere (A) ve (B) dershanelerinden, halk okuma odalarıyla köy yatı dershanelerinden

⁷⁹Saime Yüceer, *Türkiye'nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi Millet Mektepleri*, Uludağ Üniversitesi, Cilt:1,Sayı:1,2002,s.22.

⁸⁰Yüceer, s.20.

⁸¹Mustafa Albayrak, *Millet Mektepleri*, Atatürk Ansiklopedisi, s.2

mürekkeptir.

Madde 3-Şehir ve kasabalarda ve mektebi bulunan köylerde açılan millet mektebi dershanelerine sabit; mektepsiz köylere bir devre için muallim göndermek suretiyle açılan dershanelere de seyyar dershaneler denir.

Madde 4-Sabit ve seyyar (A) dershanelerinin vazifesi hiç okuma yazma bilmeyen veya Arap harflerini öğrenmiş olan yetişkinleri okuryazar bir hale getirmektir. (A) dershanelerinde tedrisat her sene 1 teşrinisanide başlayıp şubat nihayetinde hitama erer.

Madde 5 -Sabit ve seyyar (B) dershanelerinin hedefi (A) dershanelerini ikmal etmiş ve okuyup yazmayı öğrenmiş olan vatandaşları hayat ve maiyetlerinin ve vatandaşlık sıfatlarının istilzam ettiği ana bilgilerle teçhiz etmektir. Bu dershanelerde de tedrisat (A) dershanelerinde olduğu gibi 1 teşrinisanide başlayıp şubat nihayetinde hitama erer.”⁸²

Dönemin basınına millet mektepleri ile ilgili haberler yansımıştır bu haberlere baktığımızda; Akşam gazetesinde yayınlanan haber başlığı şu şekildedir;”*Yarıdan* itibaren resmi işlemler yeni harflerle yapılacaktır.”şeklindedir.⁸³

Cumhuriyet gazetesi, “Millet mektepleri bugün merasimle açılıyor” haber başlığı ile yer verilmiştir. Millet mekteplerinin baştan aşağı süslendiğine, mekteplerin elektrik tesisatının dış cephelerde tamamlandığına, derslerin yapılmayıp çocukların gösteri ve süsleme hazırlıkları yaptığına, halkın çok sayıda başvuruda bulunduğu, İstanbul tarafındaki mekteplere müracaat edenlerin on bin kişiden fazla olduğunu, Kadıköy bölgesi müfettişi İzzet Bey’in Kadıköy’de dershanelere yazılanların üç bini aştığını bildirmesine yer verilmiştir.⁸⁴

1.2.7.Türk Dil Devrimi

Tanzimat döneminden itibaren batılılaşma ve modernleşme çağına giren devletler, Avrupa’da gerçekleşen çeşitli akım ve hareketlerden bütün dünyadaki devletleri etkilediği gibi Osmanlı Devleti’ni de etkilemiştir. Fransız İhtilali’nin neticesinde ortaya çıkan ulus devletler ile birlikte Osmanlı Devleti’nde dilde ulusallaşma, ulus binci gibi konular döneme damgasını vurmuştur. Devrimin gerçekleşmesinde Türk Dil Kurumu’nun rolü, dil meselesinde esas amaç sadece dilde

⁸²T.C Resmi Gazete,16 Ekim 1929,Sayı:1321,s.8396.

⁸³Akşam,1 Ocak 1929,s.3

⁸⁴Cumhuriyet,1 Ocak 1929,s.1

sadeleşme, değişim vb. dilin yapısını ilgilendiren meselelerde değil, Batı dilini ve anlam dünyasını kavramak, bunun sonucunda Osmanlı'nın toplumsal ve sosyal yapısını güçlendirmekte vardır.⁸⁵

Cumhuriyet döneminde Latin esaslı Türk alfabesine geçilmeden önce Arap alfabesi günlük hayatta kullanılmıştır. Eğitim alanında Arapça, tedrisatta Farsça yazında kullanılmaktadır. Ancak Arap alfabesinin öğrenilmesinin zorluğu, karmaşık yapısı, uygulama alanında uygunsuzluğu ve bunun sonucunda okuma-yazma oranının oldukça düşük seviyelerde olması Cumhuriyet Türkiye'si için uygun değildir.⁸⁶

Bunun bilincinde olan Mustafa Kemal Paşa, bu sorunu çözmek ve Türk dilinin kültür ve sosyal yapısına uygun olması için 12 Temmuz 1932 tarihinde TDK kurulmuştur. Dilin sadeleştirilmesi, yazı ve konuşma dili arasındaki belirsizliği ortadan kaldırmak, Türkçeyi bir bilim ve kültür dili yapmak bu kurumun esas amacı olmuştur. Yabancı dillerin Türk dili üzerindeki etkisinden kurtarmak için çalışmalar yapılmıştır. Ülkenin her bir tarafında ortaya yeni Türkçe kelime çıkarılmıştır. Gerçekleşen dil kongrelerinde “Güneş Dil Teorisi” ortaya atılmıştır. Bu teoriye göre dünyadaki bütün dillerin ana kaynağının Türk olduğu ve çoğu sözcüklerin Türkçeden oluştuğu şeklinde bir teoridir.⁸⁷

1.2.8.Halkevleri

Halkevleri,1932 yılında kapatılan Türk ocakları yerine 19 Şubat 1932 tarihinde kurulmuştur. Halkevleri kendi içerisinde dokuz şubeye ayrılmıştır; Dil-Tarih ve Edebiyat, Sosyal yardım, Ars(Sanat),Halk Dershaneleri, Spor, Köycülük, Müze ve sergi, Temsil, Kitapsaray yayın şubeleridir.⁸⁸

Halkevlerinin kuruluşunda 1932 yılı öncesinde gerçekleşen dünya ekonomik bunalımı ve ülkedeki siyasi istikrarsızlıkların etkisi söz konusudur. Türk halkının okuma ve yazma oranının yeterli olmaması, gerçekleştirilen devrimlerin halka benimsetilmemesi vb. sebeplerden dolayı kurulmuştur.⁸⁹

Avrupa'daki devletlerde okuma-yazma oranı oldukça yüksektir. Bir

⁸⁵Ömer Gündüz, İsmail Fırat, **Dil Devriminin Gerçekleşmesinde Türk Dil Kurumu'nun Rolü**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:3,Sayı:34, ,2014,ss.59-60.

⁸⁶ Kaya Kılan, **Harf Devriminin 84.Yılı ve Bilişim**, Bilişim Dergisi, Sayı:151,ss.89-90.

⁸⁷Çelebi, ss.161-162.

⁸⁸Sakaoğlu, ss.198-199.

⁸⁹Kenan Olgun, **Türkiye’de Halkevi Gerçeği Teftiş Raporları Işığında Birinci Yılında Halkevleri(Halkevleri ve Kocaeli Halkevi Örneği)**,İksad Yayınevi, Ankara 2019,s.22

kültürleşme ortamı çeşitli teşkilatlanmalar ile birlikte kurulmuştur. Bu durum bu devletlerin daha çok her anlamda gelişmesine yardımcı olmuştur.⁹⁰Türkiye Cumhuriyeti devleti de Avrupa'daki yapılaşmaya benzer şekilde milli kültürün geliştirilmesi ve devrimlerin kalıcı bir hâl alması için halkevleri kurulması kararlaştırılmıştır.⁹¹

Halkevleri için inşa edilen binaların en işlek yerlerden olan merkezlere yapılmasına dikkat edilmiştir. CHP genel sekreterliği içerisinde müşavirlik, mimarlık bürosu kurulmuştur. Binaların inşa edilen arsasının geniş olmasına oyun alanı ve bahçelerinin yer almasına özen gösterilmiştir.⁹²Halkevleri, halkın ortak hareket edebileceği alanlar oluşturmak amacındadır. Böylelikle halkın sosyal gelişimine katkı sağlanmış olmaktadır. Her anlamda işbirliği teşvik edilmiştir.⁹³Atatürk'ün ilkeleri Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Laiklik ve Halkçılık, Devletçilik, İnkılâpçılık esas alan halkevleri, bütün halka ayırım gözetmeksizin CHP'li olsun veya olmasın hak tanımıştır. Ancak halkevinde yönetim kuruluna görmek ve üyesi olmak için partiye katılım gösterme şartı aranmaktadır.⁹⁴

CHP Halk Talimatnamesine göre, yurt genelindeki on dört il merkezinde halkevleri açılmıştır. Ancak diğer illerde ve nüfusu fazla olan kasabalarda dahi halkevleri açılması hedeflenmiştir.⁹⁵Halkevlerinin genel bir merkezi yoktur. Her ilde bulunan halkevleri kendi bulunduğu bölgede faaliyet göstermektedir.⁹⁶

1913 yılında kurulan Türk Ocakları etkili bir dil ve bakış açısı halinde yapılmıştır. Amaçları toplumlarının başlıca önemlisi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, ekonomik, sosyal seviyelerini yükseltmek ve itilaz ile Türk ırk ve dininin kemaline çalışmaktır.⁹⁷

Cumhuriyet'in ilan edilmesinden itibaren 1930 yılına kadar ki süreçte çeşitli vergi yüklemeleri, hak ve özgürlüklere engel olan çeşitli girişimler devletin yönetiminde etkili olan asker ve sivil bürokrat, halk arasını germiştir. İşte 1932 yılında kurulan halkevleri ile birlikte memleketin dört bir yanındaki insanları ayırım

⁹⁰Olgun, s.15.

⁹¹Olgun, s.17.

⁹²Olgun, ss.19-20.

⁹³Olgun, s.23.

⁹⁴Sakaoğlu, s.199

⁹⁵Oğun, s.34.

⁹⁶Oğun, s.37.

⁹⁷Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1839-1950)**,İmge Kitabevi, Mart 1995,s.315.

yapmaksızın tek çatı altında toplamak için ortaya atılmış ideolojik fikirdir.⁹⁸ Mustafa Kemal Atatürk, halkevleri için şöyle demiştir;”Partimizin halkevleriyle bütün yurttaşlara kucağını açması vatanda sosyal ve kültürel bir devrim yaptı” demiştir.⁹⁹

Türk Ocakları’nın kapatılma gerekçelerine baktığımızda ocakların bazılarının Atatürk inkılâplarına kayıtsız kalması, harf inkılâbının örneğin İzmir Türk Ocağı mensupları tarafından etkin bir rollerinin olamaması ve bu durumun basına yansması, Turancılık ideolojilerine saplantılı bir şekilde bağlı olmaları, siyasi ilişkiler gereği Türk-Sovyet ilişkilerine yarar sağlamaması gibi gerekçeler. Atatürk ise, Türk ulusçuluğunu sadece Anadolu ile sınırlı tutulmaması gerektiğine inanmıştır.¹⁰⁰

Atatürk, halkevlerine Türk halkını sosyal ve kültürel bağlamda birbirine yakınlaştırması sebebiyle çok önem vermiş ve TBMM’de yaptığı konuşmalarda bu konunun altını çizmiştir. Halkevlerini çok kez ziyaret etmiş ve yapılan çalışmaları incelemiştir. İsmet İnönü, Cumhurbaşkanı olduktan sonra halkevlerinin bir alt basamağı diyebileceğimiz halk odaları açılmıştır. Kapanışına kadar İnönü, halkodaları ve halkevlerinin çalışmalarını yapılmasına özen göstermiştir.

Halkevlerinin çalışma kollarından biri olan Tarih-Dil ve Edebiyat çalışma kolunun görevi bu alanlar ile ilgili bilgileri toplamak, belgelemektir. Aynı zamanda yer adları çerçevesinde söylenen efsaneler, masallar, öyküler vb. derleyip yayınlamıştır. Örneğin Manisa halkevi, köy adlarını derleyip yayınlamıştır.¹⁰¹

Mustafa Kemal Atatürk,24 Mart 1931 tarihinde Çankaya köşkünde gerçekleştirilen toplantının neticesinde verdiği beyanatta CHP ve Türk Ocaklarının birbirine eklemlenmesi konusunu ortaya atmış ve Milliyet gazetesinde ise şu sözlere yer verilmiştir;”Türk Ocaklarının, CHF’e kalbindeki şudur; Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidirler” biçiminde basına yansımıştır. Türk Ocaklarının kapatılmasında siyasi bir kimliğe bürünmesi etkili olmuştur.

Halkevlerinin oluşturulmasında çeşitli Avrupa ülkelerine kültür kuruluşlarını incelemek amacıyla eğitimci ve spor yöneticisi Selim Sırrı Tarcan İsveç’e, Türk sporcu ve yönetici Vildan Aşir Savaşır ise Orta Avrupa ülkelerine gönderilmiştir.

⁹⁸Çavdar, s.316.

⁹⁹Zeki Arıkan, **Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi**, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:23,Cilt:6,1999,s.261.

¹⁰⁰Arıkan, ss.265-266.

¹⁰¹Arıkan, s.276.

Savaşır, Çekoslovakya’da aktif olarak işlev gören “Sokol” isimli kuruluşlara benzeyen bir yapının Türkiye’de, “Halkevleri” veya “Halkinevleri” ismiyle işlev görebileceğini söylemiş ve halkevlerinin yolunu açmıştır¹⁰².

Milli kültür teşkilatlanmaların diğer devletlerde çok kapsamlı bir şekilde işlediği görülmektedir. Macaristan’da Macar Milli Kültür Cemiyeti, Uranya Cemiyeti, Amele Jimnazları, Çiftçi dernekleri ve İlah gibi yapılar ile çalışmaktadır. Çekoslovakya’nın kültür yurtlarının çok fazla sayıda olduğu görülmektedir. Halkevlerinin ortak özelliği insanlar arasında bir samimiyet ve dostluk duygusunun olmasıdır. Çeşitli kültürel faaliyetlerle konferans, musiki, söyleşi vb. bu duygu durumu pekiştirilmektedir.¹⁰³

Bir halkevinin açılması için evin bulunduğu yerin özellikleri, ekonomik durumu ve çalışan sayısı dâhilinde en az üç şubenin bulunması gerekli görülmüştür. Ayrıca halkevlerinin bina, bütçe vb. maddi yatırımları da sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir.

İsmet İnönü halkevlerinin gerekliliği hakkında bu evlerin bir milletin geleceğe hazırlanmasındaki yapının okullar olduğunu söylemiştir. Ancak çağdaş uluslar sadece okullarda verilen klasik eğitimi yeterli görmemekte ve bunun için okul öğretiminin yanında kesinlikle bir halk eğitimi gerçekleştirmek ve halkın işbirliği içerisinde çalışmaları gerekmektedir demiştir¹⁰⁴.

Halkevlerinde vatandaşlara yalnızca okuma ve yazma öğretmek amaçlanmamıştır. Bunun dışında tıpkı çağdaş uluslarda olduğu gibi vatandaşlık bilgisi, sağlık, tarım vb. konularda vatandaş bilgilendirmek, Türkiye Cumhuriyeti’nin geleceğinin donanımlı nesiller tarafından temsil edilmesi arzulanmıştır¹⁰⁵

1.2.8.1.Manisa Halkevi

Manisa’da Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde eğitim ve kültür faaliyetleri anlamında önemli bir konumda yer almıştır. Manisa Halkevi’de 1932 yılında Türkiye genelinde toplamda on dört ilde açılan halkevlerinden daha sonra açılmıştır.

¹⁰²Demir, s.36

¹⁰³CHF Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası,1932,s.4.

¹⁰⁴Sakaoğlu, s.198.

¹⁰⁵Müslime Güneş, “Manisa Halkevi’nin Manisa Eğitim Hayatına Olan Etkileri”, **Geçmişten Günümüze Manisa(Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi-Kültürü-Ekonomisi Sempozyum Kitabı)**, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Rektörlük Basımevi, Cilt:2,2018,s.944.

Halkevi,24 Şubat 1933'te halkın hizmetine girmiştir.20 Şubat 1933'te merkez Manisa olmak üzere 1934'te Kula,1935'te Alaşehir,1936'da Turgutlu, Salihli, Akhisar,1937'de Kırkağaç,1938'de Demirci Halkevleri çalışmaya başlamıştır.¹⁰⁶

Halkevlerinin kurulma şartlarına baktığımızda; en az üç şubenin kurulması, bir kütüphanesini olması şartı vardır. Manisa'da günümüzde hizmet veren Kitapsaray 1933 yılının Mart ayında yayın şubesi ile birlikte açılmıştır.¹⁰⁷Köycülük şubesinin çalışma alanı kapsamında Manisa'nın çeşitli dağ köylerinde çocuklara verilen okuma ve yazma eğitimi ile birlikte buralarda oranın çok düşük olmasına dikkate alınmıştır. Manisa Halkevi'nin bu şubesi dergi, kitap ve gazete dağıtımını köylerde gerçekleştirmiştir.¹⁰⁸

Halkevlerinin yöneticisi pozisyonundaki başkanları bulundukları il, ilçe ve kamu parti yönetim kurulu üyelerinin içinden yapılan incelemelerinin neticesinde seçilmektedir.

CHP Genel Sekreterliği'ne senede iki kez olmak üzere halkevlerinin yönetim kadrosu şubelerinin icraatları hakkında malumatlar göndermektedir. Memleketin genelinde açılan halkevlerinin yayın organları birbirinden farklıdır. Çıkardıkları dergilerin birer kopyasını CHF Genel Sekreterliğine göndermektedirler. Bunu yapmadıkları takdirde parti sekreterliği tarafından uyarı yazısına tabi tutulmak tadıydılar.¹⁰⁹CHP Genel Sekreteri ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, halkevleri hakkında Türk öğretmenlerinin halka öğreteceği birçok konunun olduğunu ve bilginin paylaşılması gerektiği üzerinde durmuştur. Halkevleri, bir bakıma öğretmenlerin ve halkın kaynaşma noktası kültür ve ilmi faaliyetlerin için dayanak olmuştur.

Manisa Halkevinin Kitap ve Yayın kolu, Manisa'nın Horozköy, Muradiye, Saruhanlı ve Karaoğlanlı köylerinde okuma odaları açmış ve faaliyet alanını genişletmiştir. Halkevi faaliyet alanlarında gerçekleştirmek için

Köycülük şubesi, model olarak ele alınan çeşitli köylere geziler düzenlemiştir. Köy muhtarları, Köy idare heyetleri ve köy kâtiplerinin de dâhil olduğu bilgi vermek amacıyla kurslar gerçekleştirilmiştir.¹¹⁰

¹⁰⁶Güneş, s.945.

¹⁰⁷Güneş, s.947

¹⁰⁸Güneş, ss.952-953.

¹⁰⁹Veysel Hasar, "Manisa Halkevi ve Faaliyetleri(1933-1951)",**Geçmişten Günümüze Manisa(Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi-Kültürü-Ekonomisi Sempozyum Kitabı**, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Rektörlük Basımevi, Cilt:2,2018,s.1001

¹¹⁰ Hasar, ss.1001-1003.

Sosyal yardım şubesi, ihtiyaç sahibi vatandaşlara ve genellikle öğrencilere yardım yapmaya çalışmıştır. Halkevi, maddi destek sağlayanlar devlet bünyesinde görev yapan kişiler ve belediye bütçesinden bu yardımlar gerçekleşmiştir. Yardımların giyecek, yiyecek, para, ısınma vb. hayati ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılmıştır. Hasta olan insanlar için halkevleri bünyesinde sağlık evleri açılmış ve tedavi edilmeleri sağlanmıştır.¹¹¹

Manisa Halkevi, kendi bünyesinde çeşitli dergiler çıkarmıştır. Bu dergilerinden birisi de Cumhuriyet döneminin ilk süreli yayını olan “Yeni Doğu” dergisidir. Derginin birer kopyasının CHF Genel Sekreterliği kendilerine gönderilmesini istemiştir. Derginin içerisinde genel olarak Cumhuriyet fikrinin halka alıştırılması ve bu fikir altında birleşmelerini sağlama ve bunun yanı sıra Manisa’nın sosyo-tarih yapısı ile ilgili bilgiler mevcuttur. 1933 yılında yayımlanmaya başlamış ve 1935 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Bu dergiden başka Bozkurt ve Gediz dergileri de Manisa Halkevi tarafından çıkarılmıştır.¹¹²

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE’DE EĞİTİM VE ÖĞRETİM (1950-1960)

2.1.DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE İKTİDAR OLUŞ SÜRECİ

Türkiye, 1939-1945 yılları arasında gerçekleşen II. Dünya Savaşı’nda aktif katılım göstermemesine rağmen savaştan etkilenmiştir. Savaşta İsmet İnönü’nün tarafsız kalma politikası ile Türkiye bu savaştan uzak durmuştur. Ancak savaşın yarattığı sosyal, siyasi, ekonomik zorluklar devleti ve halkı sıkıntı içerisine sokmuştur. Bu sıkıntılar, mal darlıkları, karaborsacıların haksız kazançları, fiyatların yükselmesi olarak sıralanabilir. Dahası devletin savaş sürecinde çıkarmak zorunda kaldığı, Milli Korunma Kanunu, Toprak Mahsulleri, Varlık Vergisi ise bir takım savaş tedbiri olarak alınmış ve uygulanmıştır.¹¹³

23 Şubat 1945’te Türkiye, Almanya ve Japonya’ya savaşın son zamanlarında resmiyette savaş ilan etmiş ve savaş sonrası dünya düzeninin belirlenmesinde önemli

¹¹¹Hasar, s.1006.

¹¹²Hasar, s.1011.

¹¹³Aysun Koç, **Demokrat Parti Dönemi Kayseri’de Eğitim(1950-1955)**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2019, Kayseri s.20.

yeri olan San Francisco konferansına katılmaya hak kazanmıştır.¹¹⁴

25 Nisan 1945’de San Francisco konferansında Türkiye Birleşmiş Milletler teşkilatına üye olmuştur. Birleşmiş Milletler Anayasası’na göre bu teşkilata üyeliği bulunan devletlerin bir rejim ile yönetilmesi gerekmektedir. Türkiye ise bu yönde adımlar atmaya özen göstermiştir¹¹⁵.II. Dünya Savaşı’nı müttefik devletlerin kazanması ile birlikte Türkiye demokrasi ile yönetilen bu ülkelere yönünü çevirmiştir. Tek parti ile yönetilen Türkiye’nin rejimi bu duruma uygun olmadığı için çok partili hayata geçiş için hareketlenmeler başlamıştır. İsmet İnönü,19 Mayıs 1945 tarihinde yaptığı konuşmada çok partili hayat geçiş için adeta yeşil ışık yakmıştır. Konuşmasında savaş bitiminde ülkede demokratik bir havanın esceğini ifade etmiştir. Bu durum Türkiye’de farklı bir siyasi ortamın olacağını ve bir anlamda tek parti devrinin sonunun geleceğinin göstergesi olmuştur.

Demokrat Parti’nin kuruluşunda en önemli faktörlerden bir tanesi de 1945 yılında kabul edilen Çiftçiye Topraklandırma Kanunu’dur. Bu kanunla milletvekilleri arasında görüş ayrılıkları olmuştur. Bunun sonucunda muhalif milletvekilleri kanunu sert bir şekilde eleştirmiştir. Muhalif milletvekillerinden Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuat Köprülü DP’nin kuruluş reçetesi olarak sembolleştireceğimiz “Dörtlü Takrir” adı verilen önergeyi CHP meclis grubuna sunmuşlardır. Bu takirde dile getirdikleri isteklerini şu şekilde sıralayabiliriz; Meclis denetiminin Anayasa’nın şekline ve ruhuna uygun bir yapıda olması için gerekli tedbirlerin alınması, Yurttaşlara siyasi hak ve hürriyetlerini kullanabilme imkânının sağlanması, Parti çalışmalarının yeni baştan yukarıda sayılan maddelere göre baştan düzenlenmesi.”¹¹⁶Bütün bu gelişmelerin üzerine 7 Ocak 1946’da Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuat Köprülü tarafından Demokrat Parti kurulmuştur. Böylece CHP’ye karşı gelebilecek güçlü bir muhalefet partisi Türk siyasi hayatına dâhil olmuştur.¹¹⁷

Türkiye’de,1946 yılından itibaren çok partili hayata geçiş gerçekleşmiştir. Bu seçim açık oy-gizli tasnif olarak yapılmıştır.1946 seçimlerinde TBMM’ye toplamda üç parti girmiştir; Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Millet Partisi.¹¹⁸

¹¹⁴Çelebi, ss.224-225.

¹¹⁵Koç, a.g.e, s.19.

¹¹⁶Çelebi, a.g.e, ss.228-229.

¹¹⁷Koç, s.22.

¹¹⁸Ortaylı, **Türkiye’nin Yakın Tarihi**, s.117.

TBMM'deki toplam 465 sandalyeden 397 CHP,61 DP ve 7 tanesini bağımsız aday kazanmıştır. Bu seçimde yapılan bir değişiklikte birlikte iki dereceli yerine tek dereceli seçim usulünün uygulanmış olmasıdır.¹¹⁹

1923 yılında kuruluşundan itibaren yirmi yedi yıl geçen CHP, iktidarını 14 Mayıs 1950'de DP'ye teslim etmiştir. Yapılan 1950 seçiminin kaybedilmesinde özellikle 1939-1945 yılları arasında yaşanan II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye her anlamda olumsuz yansıması, CHP'nin baskıcı uygulamaları, halkın sırtına yüklenen vergiler, vatandaşın yeni bir iktidar görmek istemesi, DP'nin II. Dünya Savaşı sırasında verdikleri vaatlerle bir fırsata çevirerek halkın gönlünü kazanması olarak söylenebilir.

1950 seçiminde DP %53 oranında oy alırken 408,CHP %40 oy alarak 69,Bağımsızlar %4,8 oy alarak 9 ve MP %3,1 oy alarak toplamda 1 milletvekili çıkarmıştır. Böylelikle Türkiye'de yaklaşık on yıl sürecek olan DP dönemi resmen başlamıştır.¹²⁰

2.2.DEMOKRAT PARTİ VE EĞİTİME GENEL BAKIŞ

CHP tarafından İsmet İnönü döneminde kurulan ve önemli bir gelişim gösteren köy enstitüleri DP tarafından ortadan kaldırılmış ve bu enstitülerin yerine DP döneminde İlköğretmen okulları açılmıştır. Okulların ilk, orta, teknik ve yükseköğretim şubeleri tek müsteşarlık etrafında şekillenmiştir. Bu durum okul kademelerinde oluşabilecek karışıkların önüne geçmek için yapılmıştır.¹²¹

TBMM'de 24 Aralık 1952 tarihli oturumda 1924 Anayasa'sının dili yeniden onaylanmıştır. Bunun sonucunda MEB ismi eskiden olduğu gibi Maarif Vekilliği olarak değiştirilmiştir. Bu yapılan girişim DP'nin, CHP döneminde yapılan bir faaliyeti ortadan kaldırarak kendi sistemini kurmaya çalıştığı CHP'yi unutturma hamlesidir.¹²²

DP döneminde Batı'da gerçekleşen olaylardan olan Komünizm ile mücadele etme meselesi, Batı yanlısı bir tutum içinde olan DP'yi etkilemiştir. Bu mücadele

¹¹⁹Kemal Telli, **Demokrat Parti Döneminde Giresun'da Eğitim(1950-1960)**,Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2019,Trabzon, s.27.

¹²⁰Çelebi, s.234.

¹²¹Özgür Bağcı, **Demokrat Parti Döneminde Konya(1950-1960)**,Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2019,s.169.

¹²²Emre Kılıç, **Demokrat Parti Milli Eğitim Politikası(1950-1960)**,Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat 2008,Eskişehir, ss.82-83.

DP'nin eğitim politikalarındaki millilik duruşuna ters bir ideoloji olduğu için karşı çıkmıştır. DP'nin Maarif Vekilliği'nin yapmış olan Tevfik İleri, milliyetçi ve muhafazakâr kimliğiyle ön plana çıkmış ve bu duruma karşı olan kişiler arasındadır. Tevfik İleri CHP döneminde açılmış olan köy enstitülerinin eğitim sistemini komünizm ile ilişkilendirmiş ve eğitim alanından komünistleri ortadan kaldıracığını belirtmiştir. İleride köy enstitülerinin kapanma gerekçelerinden biride bu meseledir. Tevfik İleri, öğretmenlerin siyasetle uğraşmamaları gerektiğini bu durumun kanunlara uygun olmadığını dile getirdiği görülmektedir. Hatta Tevfik İleri yaklaşık kırk beş, elli öğretmeni komünizm ile bağlantısı olması sebebiyle görevden aldırıştır. Bu tutumu etrafta görüş ayrılıklarına neden olmuş bir kısım onun komünizme karşı tavırlarını takrir ederken, diğer kısım onu yermiştir. Bütün bu olaylar üzerine İleri,6 Nisan 1953'te Maarif Vekilliği görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Buradan anlaşılan İleri'nin, Türk milli eğitimine zarar verecek ve yapısını bozacak farklı ideolojilerin girmesine müsaade etmemek için uğraş verdiği anlaşılmaktadır.¹²³

DP,1950 yılında iktidara geldikten sonra II. Dünya Savaşı'nın neticesinde Türkiye'ye karşı bir tehlike oluşturan Sovyet tehlikesine karşı ABD yanlısı tutum sergilemiştir. Bilhassa Türkiye'nin NATO'ya üye olmasından sonra Amerika etkisi Türkiye'nin bütün alanlarında yayılım göstermiştir. Bu durum eğitime de yansımıştır. ABD'den çeşitli eğitim alanından uzmanlar Türkiye'ye gelmiş ve muhtelif raporlar hazırlamışlardır. Bu raporlarda Türk eğitim sistemine Amerikan eğitim sisteminin endekslenmesinin nasıl gerçekleşeceği üzerinde durulmuştur.¹²⁴

MEB'in bütçe açısından DP'nin iktidara geldiği zamanki durumuna baktığımızda 1950 yılında MEB bütçesi 176.444.000 lira,1955'te %211'lik artışla 372.358.000 liraya,1960 yılında %263'lük artışla 981.200.000 liraya yükselmiştir. MEB bu dönemde yaptığı eğitim harcamalarına baktığımızda 1951'de 13.775.000 lira,1955'te %361'lik artışla 49.785.000 lira,1960'ta ise %377'lik artışla 188.000.000 liraya yükselmiştir.¹²⁵

Başbakan Adnan Menderes, ilk hükümet programını okurken eğitim ile ilgili

¹²³ Ayşegül Dilek Nakkaş, **Demokrat Parti Dönemi'nde(1950-1960)Milli Eğitim Politikalarındaki Değişmeler**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul 2000,ss.21-22.

¹²⁴Kılıç, s.83.

¹²⁵Kılıç, ss.84-85.

görüşlerini dile getirmiştir. Şöyle ki;”*Maddi bakımdan ne kadar ilerlemiş olursa olsun milli ve ahlaki sarsılmaz esaslara dayanmayan ruhunda manevi kıymetlere yer vermeyen bir cemiyetin bugünkü karışık şartları içinde kötü akıbetlere sürükleneceği tabiidir. Talim ve terbiye sisteminde bu gayeyi göz önünde bulundurmayan gençliğin milli karakterine ve ananelerine göre manevi-insani kıymetlerle teçhiz edemeyen bir memlekette ilmin ve teknik bilginin yayılmış olması hür ve müstakil bir millet olarak yaşamın teminatı sayılamaz. Yıllardan beri serih bir istikametten ve rasyonel bir plandan mahrum olduğu için mütemeadi değişikliklere, sarsıntılara uğrayan maarifimizin milletçe katlanılan büyük maddi fedakârlıkla mütenasip bir verimlilik arz etmediği açık bir hakikattir. Hükümetimiz parti programımızda tespit edilmiş esaslar dairesinde büyük milli davayı bir kül halinde ehemmiyetle ele almış bulunuyor. Tamamıyla demokratik bir ruh hali ile ve ilmin son neticelerine göre tespit edilecek olan geniş ve teferruatlı bir plan içinde maarif nimetini memleketin her tarafına müsavi şartlarla yaymayı temin edecek kanun tasarılarını hazırlıklarımız biter bitmez yüksek tasvibinize arz edeceğiz.*”¹²⁶

MEB sol temayüllü olarak bilinen öğretim kadrosu mensupları üzerinde hassasiyetle durmuştur. Tevfik İleri kendisine müracaat eden Ankara Ajansı muhabirine şu sözleri söylemiştir;”*Benim 50 ve 60’la işim yok. Bütün öğretmenlerin durumlarını tetkik ediyorum. Elime gelen dokümanların vaziyetine göre durumlarını şüpheli olduklarına kanaat getirdiklerime derhal işten el çektiriyorum. Bu ne 50 ne 60 olacaktır. Bu devam edecektir.*”¹²⁷

DP,7 Ocak 1946’da kuruluşundan sonra partinin genel amaç ve hedeflerini bir tüzük ve program haline getirmiştir. Bu programda milli eğitim işleri ile ilgili maddelere bakmamız DP’nin eğitim politikalarını anlamak açısından önemlidir;

Madde 33:Eğitim sistemimizde Milli Eğitim ve öğretim birliği prensibi taraftarıyız.

Madde 34:Genel ve mesleki eğitim ve öğretim yurt ihtiyaçlarını karşılayacak genel bir plana göre düzenlenmeli ve gelecek nesillerin yalnız ilim ve teknik bilgi ile değil milli ve insani bütün manevi kıymetlerle donanımına çalışılmalıdır.

¹²⁶Anadolu, 30 Mayıs 1950,ss.5-6.

¹²⁷Anadolu,14 Eylül 1950,s.6

Madde35:İlköğretim eğitim sistemimizin temelini oluşturmaktadır. Bütün İlkokul öğretmenlerinin aynı ruh ve seviyede bilgiye sahip olmaları esasının göz önünde tutulmasını bunlar arasındaki farklı toplulukların oluşumuna meydan verilmemesi bakımından gerekli görmekteyiz.

Madde 36:Ortaöğretim kurumlarını gerek program ve talimatname gerek laboratuvar ve kütüphane gibi öğretim araçları bakımından düzeltme ve kuvvetlendirme gereksinimi vardır.”

Madde 37:Çeşitli derecelerdeki teknik ve öğretim kurumlarını yurdun her tarafına yaymak yönündeki çalışmaları eğitim ve öğretim araçlarımızın ekonomik kalkınmamızda görev alması bakımından yerinde bulmaktayız. Bu çalışmamızın ekonomik ihtiyaçlarımızla ayarlanmasını gerekli görmekteyiz.

Madde38:Yükseköğretim meselesinde niteliğe önem verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bütün yükseköğretim kurullarının ve esasa göre kuvvetlendirilmesini ve Batı’daki benzerleri seviyesine ulaştırılmasını istiyoruz. Üniversiteler ilmi ve idari özerkliğe sahip olmalıdırlar. Çeşitli ilim şubelerinde çalışmak üzere üniversite içinde araştırma enstitüleri kurulmasını ve memlekete ait araştırmalara özellikle önem verilmesini istiyoruz.

Madde 39:İlmin, tekniğin ve güzel sanatların gelişmesini sağlamak için bütün araç ve önlemlere başvurmak bu cümleden olarak yeterlileri ve yeteneklileri teşvik etmek, kütüphaneler, müzeler, tiyatrolar, konservatuarlar kurmak, ciddi yayın yardımıyla bulunmaktır.

Türk dilinin milli bünyesine uygun olarak hızla yurdumuzda milli ve insani kültür seviyesinin yükselmesini sağlayacak her faaliyeti desteklemek kanaatimizde devletin başlıca görevlerindendir.

Madde 40:Yetenek ve güç müsait olduğu takdirde bir İlkokul öğretmenin öğretim derecelerini tamamlayarak üniversite profesörlüğüne kadar yükselmesine imkân sağlanmalıdır.

Madde 41:Doğu bölgesinde her derece ve şubede okulları ve nihayet fakülte ve enstitüleri ile bir kültür merkezi yaratmak gerekliliğine inanıyoruz.¹²⁸

¹²⁸ Demokrat Parti Programı 1946,ss.10-12.

2.3.DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETLERİNDE EĞİTİM PROGRAMI

2.3.1.Birinci Adnan Menderes Hükümeti ve Eğitim(22 Mayıs 1950-9 Mart 1951)

DP, iktidara geldikten sonra birinci Adnan Menderes hükümeti döneminde görev yapmış olan Milli Eğitim Bakanları şu şekildedir;2 Ağustos 1950’de sağlık sorunu sebebi ile istifa eden Avni Başman, DP’nin ilk Milli Eğitim Bakanı’dır. Üç ay görevde kalmıştır. Daha sonra Milli Eğitim Bakanı olan ve o dönemin Gümrük ve Tekel Bakanı olan Nuri Özhan,3-10 Ağustos tarihleri arasında bu göreve getirilmiştir. Son olarak 11 Ağustos 1950-5 Nisan 1953 tarihleri arasında Tevfik İleri ise bu hükümetin son Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmıştır.¹²⁹

21.10.1950 tarihli verilen kararlar birlikte İlkokul 4 ve 5.sınıflarda din derslerinin zorunlu olarak okutulmaya başlanmıştır.¹³⁰

Milli Eğitim Bakanı Avni Başman, DP hükümetinin eğitim politikaları hakkında şu sözlere yer vermiştir. Şöyle ki;“Değerli meslektaşlarım Adnan Menderes kabinesinde Milli Eğitim Bakanlığı vazifesini üzerime almış bulunuyorum. Birçoklarınızı yakından tanımakla birlikte iftihar ettiğim meslek arkadaşlarımın samimi işbirliği güvençlerimizden biridir. Çalışmalarımızın istikamet ve hedefi hükümet programının milli eğitim bahsinde tayin edilmiştir. Tarih boyunca büyük mücadelelerin mesut neticesi olarak teessüs etmiş bulunan milli birliğimizin daima ileriye doğru inkişaf eden farksız bir nizam içinde büyük manevi kıymetleriyle korunması okul ve okul dışı terbiyesinin ilk ve son hedefidir. Bu milli birlik hakikati tam bir şuurla kavramış ve onu bozmaya çalışacak her türlü tesir ve cereyanlara karşı fikren ve manen mücehhez bulunması için gençlerimizin sağlam bir karakter ve iyi bir muhakeme itiyadıyla birlikte özünü millet ve vatan sevgisinden alan manevi kıymet ölçülerine sahip olması lazımdır. Bunu temine çalışmak en birinci vazifemizdir. Hepinize muvaffakiyetler dilerim.”¹³¹

Tevfik İleri’nin Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde okul sayılarının arttırılması politikası yerine okulların bakım ve onarım ihtiyaçlarının giderilmesi politikası uygulanmıştır. İleri bir konuşmasında şu sözlere yer vermiştir. Şöyle ki;“Biz bu işin hatta önümüzdeki seneler için verilebilecek parayı da rica ederek bir

¹²⁹Koç, s.25.

¹³⁰Yüksel Kaştan, Necmi Uyanık, **Demokrat Parti Hükümetlerinin Eğitim Politikaları ve TBMM’de Eğitim İle İlgili Görüşmeler (1950-1960)**,Tarihin Peşinde Dergisi, Sayı:26,2021,s.370.

¹³¹Anadolu,31 Mayıs 1950,ss.1-2.

*plana bağlamak kararındayız. Bu öyle bir plan ki hangi senelerde hangi köyde mektep yapabileceğimizi şimdiden bilelim” demiştir. Bu ifadeden DP hükümeti eğitimi bir parça bütün ilişkisi içerisinde bir plan dâhilinde yürütmeyi amaçlamıştır.*¹³²

2.3.2.İkinci Adnan Menderes Hükümeti ve Eğitim(9 Mart 1951-17 Mayıs 1954)

İkinci kabinede görev yapmaya devam eden Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri ve Rıfkı Salim Burçak ikinci kabinede görevlerini sürdüren Milli Eğitim Bakanları’dır.¹³³

Başbakan Adnan Menderes, TBMM’de 30 Mart 1951 tarihinde ikinci hükümetin eğitim sistemi hakkında genel bir bilgi veren konuşma yapmıştır. Şöyle ki;“*Memlekette ilk, orta, yüksek ve teknik öğretim şubelerinin tek bir genel eğitim siyasetine göre idare edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu suretle çeşitli derece ve istikametteki eğitim kurumlarının dengeli bir şekilde gelişmeleri sağlanmış olacaktır. Teknik öğretim okullarında ziraat ve yol kalkınmasının makineleşmesine paralel olarak bölge ihtiyaçlarına gerekli ustaları yetiştirmek üzere kurslar ve şubeler kurulacaktır. Köy okulları inşaatında Doğu illeri ile bu iller kadar geri kalmış diğer illerin ihtiyaçları ön planda tutulacak ve köylü vatandaşlarımızı yükümlülüğe tabi tutan mevzuat kaldırılacaktır. Doğuda bir üniversitenin temeli atılacaktır. Genel terbiyemizde milli ve insani hedefleri gözden kaçırmadan ilmi ve pedagojik esaslara göre karakter, şahsiyet ve maneviyat gelişmesine ehemmiyet vereceğiz”* demiştir.¹³⁴

Bu hükümet döneminde bir önceki hükümet dönemine göre daha fazla eğitim uygulamalarında ayrıntıya yer verildiği görülmektedir. Birinci Menderes hükümeti döneminde eğitimin hangi ilke ve değerler etrafında öğrencilere verileceği ortaya konulmuştur.

İkinci Menderes hükümeti döneminde ise bazı farklılıklar vardır. Örneğin, CHP tarafından kurulan ve DP dönemine kadar varlığını sürdüren köy enstitüleri kapatılmış ve onun yerine öğretmen okulları açılmış böylece tek bir merkezden

¹³²Kaştan, Uyanık, s.369.

¹³³Caner Yüce, **Demokrat Parti’nin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin Politikası**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2008,Afyonkarahisar, s.42.

¹³⁴**TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları**, C.6,58.Birleşim,30 Mart 1951,s.65.

öğretmen yetiştirilmeye başlanmış, meydana gelebilecek karışıkları önüne geçilmeye çalışılmıştır.¹³⁵

CHP tarafından kurulan halkevleri ve halkodaları 11 Ağustos 1951 tarihinde kapatılmıştır. Bu kültür yapılarının mal varlığı ise devlet hazinesine aktarılmıştır.¹³⁶

Bu hükümet döneminde beşinci milli eğitim şurası toplanmıştır. Şurada ilköğretim sorunları, öğretmenleri ilgilendiren yasalar, anaokulları, öğretmen okulları, köy enstitüleri öğretim programları ele alınmıştır.¹³⁷ Bu şuradan sonra CHP tarafından İsmet İnönü döneminde kurulmuş olan önemli bir gelişim gösteren eğitim yuvalarıdır. Ancak DP döneminin yöneticilerinin ilkelerine, ideolojisine uymaması gerekçesiyle kapatılmış ve yerine ilköğretmen okulları açılmıştır. Okulların ilk, orta, teknik ve yükseköğretim şubeleri tek müsteşarlık çatısı altında birleştirilmiştir.¹³⁸

2.3.3.Üçüncü Adnan Menderes Hükümeti ve Eğitim(17 Mayıs 1954-9 Aralık 1955)

Üçüncü Adnan Menderes hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı'dır. Adnan Menderes ise Başbakanlık görevini devam ettirmektedir. İlk iki hükümet programına göre eğitim konusu çok kapsamlı bir şekilde ele alınmamıştır. Menderes,24 Mayıs 1951 tarihinde toplanan TBMM'de eğitimde geline nokta ve gelişmeler ile ilgili şu konuşmayı yapmıştır. Şöyle ki;*"Hür ve müstakil bir millet olarak yaşamanın teminatını yalnız memleketin maddi kudret ve aynı zamanda halkın ve gençliğin manevi değerlerle teçhizinde bulan iktidarımızın maarif sahasına hayati bir ehemmiyet atfetmesi elbette ki tabiidir."*

1950 yılında iktidara geldiğimiz zaman ilk iş olarak iktisadi kaynaklarımızı ve mali imkânlarımızı takviye edecek işlere girişmemiz olmamıza rağmen maarif hizmetlerine 1950'nin 197 milyon lirasına mukabil,1954 yılında 313 milyon lira tahsis etmiş bulunuyoruz. İktisadi tedbirlerimizin müspet neticeleri ve mali takatimizde husule gelen inkişaf üzerine önümüzdeki devrede bütün idari hizmet şubelerinde olduğu gibi maarif sahasında da iktidarımızdan evvelki devirlerle mukayese edilemeyecek derecede hummalı hareketlere girişmenin artık zamanı

¹³⁵Yüce, s.44.

¹³⁶Zehra Taşdöven, **Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı(1950-1960)**,Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2013,ss.41-42.

¹³⁷Taşdöven, s.42.

¹³⁸Bağcı, s.169.

*gelmiş bulunmaktadır. Gelecek yıllarda bu sahada çok mühim neticeler elde edeceğimizden emin bulunuyoruz.”*¹³⁹

Muhalefet tarafından iktidara yöneltlen eleştirilerden bir tanesi de üniversitelerin bağımsızlığına müdahale edilmesi ve özgürlüğün iktidar mensupları tarafından kısıtlanması yönündedir. Adnan Menderes, bu konuya cevap olarak şu sözlerle yer vermiştir;“*Bugün üniversite muhtariyetinin iktidarımız tarafından zedelendiği haykırılmakta ve mahkemelerimizin tazyik altında bulunduklarından şikâyet olunmaktadır. Eski devrin şimdilik bahsetmiş olduğumuz türlü tazyik ve zulüm hadiseleri cereyan ederken o zamanda muhtar olduğu ilan edilen üniversitelerimizin ilmi istikrar ve muhtariyetlerinin icabı olarak nazari sahada ve talebelerini bile tasvir etmek imkânına sahip olamamışlardır. Bugün ise bu muhtariyetin hudutları zaman oluyor ki günlük ve fiili politika yapmaya kadar genişletilmiş bulunuyor.”*¹⁴⁰

Adnan Menderes üçüncü hükümet programındaki eğitimde nihai amaçlarını şu sözleri ile ifade etmiştir.

Şöyle ki;“*Önümüzdeki dört sene zarfında ortaokulu ve sağlık merkezi veya hastanesi olmayan kaza merkezi, lisesiz vilayet merkezi kalmamış olacak hülâsa memleketin çehresinden ortaçağ mahrumiyetlerinin son izleri silinecek ve hür, mesut, müreffeh Türkiye idealinin tahakkuku için lüzumlu bütün tedbirler alınmış ve vasıta, imkânlar temin edilmiş olacaktır.”*¹⁴¹

Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, DP 1946 Tüzük ve Programında belirtildiği gibi Doğu Anadolu bölgesini ilim ve fen yuvası haline getirmek için üniversiteler açılacağı konusu gündeme gelmiştir. Celal Yardımcı, Ankara Radyosu muhabiri ile yapmış olduğu konuşmada Atatürk tarafından ortaya atılan Doğu üniversitesi fikrini yerine getirmek yolunda olduklarından ve Atatürk Üniversite’nin temellerini 23 Nisan 1955 tarihli milli hâkimiyet bayramında atılacağını söylemiştir. Buna ek olarak gece üniversiteleri, kolejler ve öğretmen okullarının arttırılması vb. konularda bilgi vermiştir.¹⁴²

¹³⁹TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.1,3.Birleşim,24 Mayıs 1954,s.32.

¹⁴⁰TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.1,3.Birleşim,24 Mayıs 1954,s.25.

¹⁴¹TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.1,3.Birleşim,24 Mayıs 1954,s.34.

¹⁴²Yeni Asır,20 Kasım 1954,ss.1-3.

2.3.4.Dördüncü Adnan Menderes Hükümeti ve Eğitim(9 Aralık 1955-25 Kasım 1957)

Bu hükümetin Milli Eğitim Bakanı, Ahmet Özel'dir. Daha sonra ikinci kez Tevfik İleri bu görevi üstlenmiştir.¹⁴³Altıncı milli eğitim şurası bu hükümet döneminde toplanmıştır. Şura, Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel'in konuşması ile açılmıştır. Yapmış olduğu konuşmada şuranın ele alacağı mesleki ve teknik öğretim, halk eğitim mevzularının önemine temas etmiş ve memleketimizde sayıca çok olan eğitim kurumlarının bilançosunu çizerek geniş izahlarda bulunmuştur. Memleketin ekonomi bakımından gelişen bir çizgide olabilmesi için teknik elemanlara olan ihtiyaç konusunu inceleyeceğini ifade eden Özel, hükümetin bu durumun gerçekleşmesi için destek çıkacağını belirtmiştir.¹⁴⁴

Terfi alamayan ve kadrosuzluk sebebiyle zorluk çeken ortaokul öğretmenlerinin bu duruma çözüm için MEB tarafından yeni bir İntibak Kanunu hazırlanmıştır.¹⁴⁵ Eğitim konusuna diğer hükümet programları kadar yer verilmemiştir.

2.3.5.Beşinci Adnan Menderes Hükümeti ve Eğitim(25 Kasım 1957-27 Mayıs 1960)

Beşinci Menderes hükümeti DP'nin kurmuş olduğu son hükümettir. Milli Eğitim Bakanı olarak Celal Yardımcı kısa bir süre bu görevi üstlenmiş daha sonra göreve DP'nin sonuncu Milli Eğitim Bakanı Yozgat Milletvekili Mehmet Atıf Benderlioğlu getirilmiştir.¹⁴⁶ Bu hükümet programında da bir önceki hükümet programında olduğu gibi eğitim konusuna çok yer verilmemiştir.

Başbakan Menderes,4 Aralık 1957'de TBMM'de yapmış olduğu konuşmada eğitim konusuna kısaca değinmiştir. Şöyle ki; *“Mekteplerden, sağlık müesseselerine, toprak tevziinden, tapulamaya, emniyet ve asayiş teşkilatından mahkemelere kadar*

¹⁴³İrfan Neziroğlu, Tuncer Yılmaz, **Hükümetler Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri**, TBMM Başkanlığı Yayınları, Cilt:2,Ekim 2013,s.1086.

¹⁴⁴**Yeni Asır**,19 Mart 1957,ss.1-3.

¹⁴⁵Taşdöven, s.44.

¹⁴⁶ Neziroğlu, Tuncer, ss.1197-1198.

bi'l cümle amme hizmetlerinin aziz milletin ihtiyaçlarına cevap verebilmek üzere mali ve maddi her türlü imkânlardan faydalanılarak geliştirilmesine çalışılmıştır.”¹⁴⁷

Doğu Anadolu bölgesinde temeli atılmış olan Atatürk Üniversitesi, Erzurum’da açılmış ve öğrenime başlamıştır. Ankara’da Yüksek Öğretmen Okulu, İstanbul’da Yüksek İslam Enstitüsü, İzmir’de Buca Eğitim Enstitüsü açılarak faaliyete geçmiştir.¹⁴⁸ Eğitim faaliyetlerinin gelişimi üzerine önceki hükümetlerde olduğu gibi çalışılmaya devam edilmiştir. Yükseköğretim açısından üniversitelerin memleketin bazı illerinde açılması ve öğrenime başlaması bu dönemi farklı kılan unsurlardır.

Mecliste eğitim bütçesi için ayrılan ödenek konusunda tartışma yaşanmıştır. Eğitime ayrılan bütçe %15 nispetinde yani 60 milyon liralık bütçe ayrıldığı halde eğitim davasının tam olarak düzgün bir işleyişe sahip olmadığı ileri sürülmüştür. CHP grubu adına konuşan Turhan Feyzioğlu, İlköğretim Kanunu ve 12 yıllık programı uzun bir zamandır beklediklerini, öğretmenlerin durumlarının vahim olduğunu, öğrencilere düzenli bir eğitim verilmediğini, öğrencilerin memlekete hayırlı ve faydalı olmaları için demokrasi ruhu ile yetiştirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca üniversite öğretim üyelerinin birçoğunun DP’ye kayıtlı olduğunu DP lehine yazılar yazıp gazetelerde yayınladıklarını, DP’ye muhalefet gösteren profesörlere de fikir ve hürriyet özgürlüğü tanınması gerektiğini söylemiştir. Hükümet ise Feyzioğlu’nun bu açıklamalarına karşılık aralarında üniversiteler ile bir sorun olmadığı cevabını vermiştir.¹⁴⁹

2.4.MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI VE DEMOKRAT PARTİ

Milli eğitim şuralarının açılmasından önce MEB’in düzenleme hizmetini yürütmek amacıyla heyet-i ilmiye’ler toplanmıştır. Ancak 1933 yılında yürürlüğe giren 2287 sayılı kanun ile “Milli Eğitim Şurası” kurulmuştur. Bu şura heyet-i ilmiye’lerin devamı niteliğindedir. Milli eğitim şuraları Cumhuriyet döneminden itibaren toplanmaya başlanmış olup günümüzde de halen toplanmaya devam etmektedir. Eğitim sisteminin düzenlenmesi ve zaman içinde yenilenmesi çalışmalarını Talim ve Terbiye Kurulu ile birlikte inceleme ve bakanın onayına

¹⁴⁷TBMM 11.Dönem Meclis Tutanakları, C.1,10.Birleşim,4 Aralık 1957,s.61

¹⁴⁸Taşdöven, s.45.

¹⁴⁹Yeni Asır,27 Şubat 1958,s.5

sunmak üzere kurulan bu şura, Cumhuriyet dönemi boyunca eğitim alanına çeşitli girişim ve katkılarda bulunmuştur.¹⁵⁰

Bu şuraların temsilcileri eğitim ile irtibatları bulunan kişilerden oluşmaktadır; MEB temsilcileri, eğitim camiası ve eğitim ile ilgili diğer kuruluş temsilcileri, ilim insanlarının katılmış olduğu toplantılardır. Cumhuriyet döneminden itibaren farklı isim ve tarihlerde toplanan şuralarda Türk eğitim sistemindeki sorunlar ele alınmış ve çözüm üretmeye çalışılmıştır. DP döneminde ilki 1953 yılında toplanan V.Milli Eğitim Şurası, ikincisi 1957 yılında toplanan VI. Milli Eğitim Şurası olmak üzere iki şura toplanmıştır.¹⁵¹

2.4.1.Beşinci Milli Eğitim Şurası(5-14 Şubat 1953)

Beşinci milli eğitim şurası, genel kurul halinde 5 Şubat 1953 Perşembe günü saat 10.00’da Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü salonunda toplanmıştır. Şura başkanının yapmış olduğu açılış konuşmasından sonra ilköğretim çalışmalarını göstermek üzere serginin açılış töreni yapılmıştır. Şuranın toplandığı sırada Milli Eğitim Bakanı olan Tevfik İleri, şuranın açılış konuşmasını yapmıştır. Şöyle ki;“*Milli eğitimimizin türlü meseleleri arasında ilköğretim birinci derecede ehemmiyeti haiz bulunmaktadır. Bu öğretimi kemiyet ve keyfiyet bakımından bir an evvel en ileri bir şekilde memleketin en uzak köşelerine kadar götürmek mecburiyetindeyiz. Bu ilköğretim teşkilatımızın geliştirilmesi Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 87’nci maddesiyle tespit edilmiş olan(İptidai tahsil bütün Türkler için mecburi devlet mekteplerinde meccanidir)hükümünün yerine getirilmesi için esastır. Şura ilköğretimin biraz aşağıda umumi olarak zikredeğimiz mevzuları üzerinde duracak, bu hususta başlıca prensipleri belirtecek yapılması arzu edilen işlerin ne suretle yapılabileceği hakkında ana çizgileri ortaya koyacaktır*”.İleri’nin bu konuşmasından anlaşılan beşinci milli eğitim şurasının odak noktası ilköğretim meselesidir.¹⁵²

Şuranın gündeminde yer alan başlıklar şu şekildedir;

1.Okul öncesi eğitim ve öğretimin anaokulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliğin incelenmesi

¹⁵⁰Reşat Doğan, Aydoğan Ataunal, “Milli Eğitimde Kongreler ve Şuralar”,**Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983,s.116.

¹⁵¹Telli, s.37

¹⁵²**Beşinci Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, Komisyon Raporları ve Konuşmalar**, MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı,1990,ss.45-46.

- 2.İlkokullarda sağlık konusu ile ilgili alınması gereken tedbirlerin tespiti
- 3.Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun, yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki kanunun gözden geçirilerek değişiklik gerektire kısımların araştırılması
- 4.İlköğretim Kanunu tasarısının incelenmesi ve mecburi ilköğretimin planlanması
- 5.İlkokul programının yeniden gözden geçirilmesi
- 6.Yeni ilkokul yönetmeliği tasarısının incelenmesi
- 7.İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi
- 8.İlkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer konular ve genel konular ilköğretim sorunları hakkında şura üyelerinin tekliflerinin incelenmesidir.¹⁵³

Şurada tartışılan yukarıdaki sekiz konu için ayrı birer komisyon kurulmuştur. Komisyonlar bu konular hakkında görüşmeler gerçekleştirmiş kendi içlerinde alt komisyonlar kurarak detaylı araştırmalar yapmışlardır. Genel kurulda kabul edilen esaslar tartışılmış ve gerekli yerlerde gerekli değişiklikler yapılarak genel kurulda karara bağlanmıştır.¹⁵⁴

Her komisyon kendi görüşleri ve konusu bağlamında raporlar sunmuştur. ABD'den gelen Prof.Dr. Kate. V.Watford, ilköğretim konusu ile ilgili bir rapor hazırlamış ve rapor komisyon tarafından incelenmiştir. Watford raporunda köy ilkokulları sınıflarının gruplar halinde birleştirilmesini ve derslerin üniteler halinde yıllara göre sırasıyla işlenmesini yöntemini önermiş ve bu öneri kabul edilmiştir.¹⁵⁵

¹⁵³Aydoğan Ataünal, s.125.

¹⁵⁴ Yüce, s.48.

¹⁵⁵Taşdöven, s.48.

Resim.3: Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri V.Milli Eğitim Şurası Açılış Nutku¹⁵⁶

Beşinci Milli Eğitim Şurası Manisa kenti şura üyelerinin ismini zikr etmek konumuz açısından önemlidir. Şöyle ki;

Refik Durlu(Manisa İl Milli Eğitim Müdürü)¹⁵⁷,Sinan Koçyiğit(Manisa Haliller Köyü Öğretmeni),¹⁵⁸Hasime Turan(Manisa Muradiye Bucağı Öğretmeni)¹⁵⁹

DP'nin eğitim alanları içerisinde üzerinde hassasiyetle durduğu din eğitimi ise bu komisyonların gündem başlıkları içerisinde bulunmasa da ilkokul ve öğretmen yetiştiren kurumların eğitim programlarında yer alması istenilmiştir.¹⁶⁰ Şuranın komisyonlar tarafından alınan kararlarla birlikte farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında önemli olanlardan biriside ileriki senelerde gerçekleşecek olan öğretmen okulları ve köy enstitülerinin birleştirilmesidir. Şehirlerde ortaokul üzerine üç, köylerde ilköğretime dayalı altı yıl eğitim veren öğretmen okullarının yedi yıla çıkarılması kararı alınmıştır.¹⁶¹

2.4.2.Altıncı Milli Eğitim Şurası(18-23 Mart 1957)

Altıncı Milli Eğitim Şurası'nın toplandığı sırada Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel'dir. Şura Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde toplanmıştır.

Çok partili hayat geçişle birlikte 1950 yılında iktidara gelen DP ile birlikte Türkiye'de bir sanayileşme ve ticaret potansiyelinde bir gelişme yaşanmıştır.

¹⁵⁶Beşinci Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, ss.16-17.

¹⁵⁷Beşinci Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, s.18

¹⁵⁸Beşinci Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, s.22

¹⁵⁹Beşinci Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, s.27.

¹⁶⁰Yüce, s.58.

¹⁶¹Telli, ss.39-40.

Özellikle Avrupa ve ABD ile ekonomik ve teknik işbirliği konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Devletin kendi bünyesinde yapmış olduğu ve özel anlamda girişimlerle beraber ticaretin artış göstermesi bu alanlarda çalışabilecek teknik iş gücünü meydana çıkarmıştır. Sanayi alanında üretim olarak öne çıkan Türkiye, kalifiye elemana ihtiyaç duymuştur. Bunun için bu alanlarda faydalı olması ve yetiştirilmeleri için insanların eğitim alabileceği mesleki ve teknik eğitim veren okullar açılmaya başlanmıştır. Buna ek olarak eğitim örgün eğitim almayan kişilerinde halk eğitimine olan talebi artmıştır. Erkek ve kız teknik okullarının öğretim programlarının düzenlenmesi halk eğitiminin belirli bir temele oturtulması ihtiyacını doğurmuştur. Bütün bu sebeplerden dolayı bu şura memleketin meslek ve teknik eğitim veren okulları ve halk eğitimi üzerinde planlama, düzenleme bu okullara işlerlik kazandıracak komisyonlar kurarak komisyonların görüş ve düşünceleri üzerinden belirli kararlara varılmıştır.¹⁶²

Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel, şuranın açılış konuşmasında şu sözlere yer vermiştir. Şöyle ki; *“Altıncı Milli Eğitim Şurası’nı mesleki ve teknik öğretim ile halk eğitim mevzularının görüşülmesini tahsis etmeyi faydalı bulduk. Mesleki ve teknik öğretimin dünyadaki önemine sayın şura üyeleri her cephesi ile vakıftılar; Bu konunun asrın yeni vasıta ve metotlardan faydalanan memleketimizin ekonomik ve endüstriyel hayatıyla ne kadar sıkı bir şekilde alakalı olduğunu takdir etmekteydiler. Milletimizin bugünü ve yarını bakımından bu derece önemli bir faaliyet şubesinde gerekli tekâmülü temin etmek vazifemizdir. İkinci mevzuumuz olan halk eğitimi, özellikle şuranın izhar ettiği arzu üzerine bütünü ile ilk defa olarak huzurumuza getirilmektedir. Bu eğitimin ümmilikle mücadeleden başka iyi yaşama, vatandaşlık ve sağlık bilgileri verme, halkı aydınlatma, mesleklere hazırlama, verimi arttırma ve umumiyetle mesleklerde ilerlemeyi sağlama gibi hedefleri olması da tabiidir. Esasen eğitimin gayesi ferdi sosyal hayata hazırlamak seviyeli moral hayata kavuşturmadır. Bu da bir meslek sahibi kılmak suretiyle tahakkuk safhasına girer”*.¹⁶³

Şurada çeşitli komisyonlar oluşturulmuştur. Bu komisyonlar; Erkek Teknik Öğretim Komisyonu, Kız Teknik Öğretim Komisyonu, Ticaret Öğretimi komisyonu, Halk Eğitim Komisyonu.¹⁶⁴

Erkek Teknik Öğretim Komisyonu tarafından bazı öneriler verilmiştir;

¹⁶²Yüce, ss.60-61.

¹⁶³Altıncı Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, sS.5-6.

¹⁶⁴Altıncı Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, s.13.

Yapı ve sanat enstitülerinin ilk iki sınıfında atölye çalışmalarının çocukların yaş özellikleri göz önünde bulundurularak azaltılması, enstitü kısımlarının öğrenim süresinin üç yıla çıkarılmasını sanat lisesine dönüştürülmesini; bu okulların programlarının gözden geçirilmesi ile beden eğitimi, müzik, yabancı dil derslerinin de konulmasını; araç ve gereçlerin tamamlanmasıyla beraber yeni okulların açılmamasıdır.

İlkokul mezunları için çırak okullarının açılması, teknikerlerin sorunluluk ve görevlerini saptayan mevzuatın tekrardan ele alınması tekniker okullarının öğretim sürelerinin gündüz tekniker okulları için iki, akşam tekniker okulları için üç yıl olması, bu okullarda günlük ihtiyaca göre yeni şubeler açılması kalkınma ihtiyacının karşılanmasıdır.

Tekniker niteliğindeki personeller yetiştirilmesinin önceden belirlenmesi ve sanat enstitülerinin belirli bölümlerine kız öğrencilerinin alınması konuları şûrada tartışılmış ve kabul edilmiştir.

Kız Teknik Öğretim Komisyonu; Kız Enstitülerinin iki devreye ayrılması, birinci devrede daha çok ortaokul kültürü verilmesi, ikinci devrede ise sanat ve meslek bölümleri gibi uygulamaya dönük derslerin verilmesi, haftalık ders saatinin toplamda 36 saate düşürülmesidir. Orta sanat okullarının yararlı olması için enstitü haline getirilmesi bu imkân olmadığı zaman kapatılmaları ve sınıf geçme sisteminin kabulü esasen tartışma konuları arasında yer almıştır.

Ticaret Öğretimi Komisyonu; Ticaret Liseleri ve Ortaokullarının bünyesindeki birinci devrelerin klasik ortaokullarına denk haline getirilmesi, daha fazla meslek bilgisi dersine yer verilmesi, yabancı dil ders saatinin arttırılması vb. tartışılan konulardır.

Halk Eğitim Komisyonu; Okuma ve yazma oranının arttırılması, cehaletin ortadan kaldırılması, milli birliğin güçlendirilmesi, ahlak terbiyesi, tarih ve doğa sevgisi, iç ve dış turizm hakkına bilgi verilmesidir.

Halk eğitimi için gönüllü elemanların yetiştirilmesi, şehir okullarında “köycü kardeş okulları”, köy sanat ve endüstrisi, halk eğitimi için eleman yetiştirilmesi

konularını ve halk eğitim faaliyetleri için gerekli olan teşkilatla ilgili yasa tasarısını incelemesi sonucu kabul etmiştir.¹⁶⁵

2.5.HALKEVLERİNİN KAPATILMA SÜRECİ

19 Şubat 1932’de Türk ocaklarının yerine kurulan halkevleri, Türk halkına Cumhuriyet reformlarını uygulatma ve benimsetme, memleketin kültür seviyesini arttırma, halkın her anlamda bilinçli bireyler olarak yetişmelerini sağlama, Cumhuriyet’in ilke ve değerlerini idrak eden ve koruyan bir vatandaş görüntüsü çizmeyi amaçlamıştır. Ancak 1950 yılında iktidara geçen DP halkevleri için memnuniyetsizliğini dile getirmiştir. Bu durumun nedenlerine baktığımızda halkevlerinin CHP’ye hizmet eden yapılar olması, bir kültür niteliği taşımadığını adeta CHP’nin siyasi bir örgütlenmesi şeklinde hareket ettiği iddiası, halkevlerinin giderlerinin devlet bütçesi için ağır mali yükler getirmesi vb. nedenleri DP’li yöneticiler her fırsatta ileri sürmüştür.¹⁶⁶

Halkevleri üyeleri CHP dışında farklı bir partinin iktidara geldiğini görünce fikirlerini değiştirmişler ve iktidara yakın olma düşüncesiyle halkevlerinden ayrılmışlardır. Çeşitli il ve ilçelerdeki belediyeleri farklı partiler kazanınca CHP’ye karşı oldukları için halkevlerine yapılan yardımlar kesilmiş ve bu durum halkevlerinin yapmış olduğu kültürel çalışmaları olumsuz etkilemiştir.¹⁶⁷

Halkevlerinin kapatılması hususunda Başbakan Adnan Menderes, TBMM’de 7 Ağustos 1951’de yapmış olduğu konuşmada şu sözlere yer vermiştir. Şöyle ki;“*Bir siyasi parti kendi maksatları dışında meşgul olmaması icab eder. Halkevleri, halkodaları kurmak, gençlik teşkilatını ele almak faşistvari telakki ve düşüncelerin mahsulü olsa gerektir. Bu münasebetle eğer bilmiyorlarsa şurasını da haber vereyim ki halkevleri çoktan beri mesdud bulunmaktadır. Bunlar içtimai ve siyasi bünyemiz içinde tamamiyle abes, beyhude, geri ve yabancı uzuv halindedirler. Bunları demokratik fikirlerin neşir ve tamimi için bir mektep haline getirmek hayali gene arkaik dar bir telakkinin mahsulü olmaktan başka bir mana ifade etmez.*”¹⁶⁸

¹⁶⁵Doğan, Ataünal, ss.127-128.

¹⁶⁶Telli, ss.42-43

¹⁶⁷Müslime Güneş, Adnan Menderes ve Halkevleri, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt:12,Sayı:25, ,2012,s.149.

¹⁶⁸TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.9,110.Birleşim,7 Ağustos 1951,s.662

6 Ağustos 1951’de TBMM’de Halkevleri ve CHP’nin mallarının hazineye devri hakkındaki yasa tasarısı görüşülmüş ve 8 Ağustos 1951’de TBMM’de onaylandığı gün CHP bu tasarıya bir protesto olarak katılmamış, yasa DP milletvekillerinin oyları ile kabul edilmiştir. Böylece önemli bir kültür yuvası olan Halkevleri DP döneminde kapatılmıştır.¹⁶⁹ Halkevleri kapatıldıktan sonra halkevleri binalarının büyük kısmı valiliklere verilmiş, hastane, okul vb. çeşitli amaçlara hizmet eden yapılara dönüştürülmüştür.¹⁷⁰

2.6.İMAM HATİP OKULLARININ AÇILMASI VE DİN EĞİTİMİ

Dini eğitim, İstanbul Darülfünun İlahiyat Fakültesi’nin kapatılması ile beraber Türk milli eğitiminde bir işlevi kalmamıştır. Dini eğitimi önemseyen ve bu konuda çocuklarının eğitim almasını isteyen vatandaşlar bu durumu eleştirmiştir. Çocuklarına özellikle dini eğitim verdirmek için farklı ve zararlı yollara yönelmişlerdir. Din eğitimi düzensiz ve gizli bir şekilde yapılmıştır. Herhangi bir eğitim almayan ve kendisini din görevlisi olarak gören fikirsiz ve yozlaşmış kişilerden ders alan çocuklar bu durumdan etkilenmiştir. Aydın kişilerden oluşan topluluklar ve din görevlilerinden etkilenen vatandaşlar arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Bütün bunlar memlekette din eğitiminin belli bir sistematığe göre işleyen planlı ve programlı şekilde uygulanan ve dini bilgiler konusunda eğitim almış uzman öğretmenler tarafından okutulmasını zorunlu hale getirmiş ve DP iktidara gelmesi ile beraber bu problem ortadan kalkacaktır.¹⁷¹

DP iktidarından önce özellikle 1924-1933 yılları arasında ilk ve ortaöğretim kademelerinde din dersleri ders programlardan kaldırılmış ve din adamı yetiştiren okullar kapatılmıştır. İmam hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri öğrenci yoksunluğu sebebiyle kapatılmıştır. Din eğitimi DP ile tekrar ivme kazanmıştır.¹⁷²

DP’den önce CHP, din eğitimi konusundaki katı tutumundan biraz vazgeçmeye yönelik adımlar atmıştır.1948’de hacca gideceklerle ilk defa döviz verilmesi,1949 yılında ilkokul müfredatlarına isteğe bağlı din derslerinin eklenmesi,

¹⁶⁹Müslime Güneş, **Adnan Menderes ve Halkevleri**, s.152.

¹⁷⁰Fevzi Çakmak, **Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması**, History Studies Dergisi, Cilt:7,Sayı:3, ,Eylül 2015,s.10.

¹⁷¹Ömer Okutan, “Din Eğitimi”,**Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983,ss.418-419.

¹⁷²Kılıç, ss.65-66.

imam hatip okullarının açılması, Ankara Üniversitesi'ne bağlı İlahiyat Fakültesi'nin kurulması, Kur'an kurslarının açılmasına izin verilmesi vb. olarak sıralanabilir.

Bu yapılanlar CHP'nin dini hassasiyete sahip vatandaşın gözüne girmek ve onları kendi yanlarına çekmek için atılan politik adımlardır. Çünkü karşılarında DP gibi halkın ilgisini çeken ve din meselesinde önemli vaatlerde bulunan güçlü bir muhalefet vardır.¹⁷³

DP döneminde eğitim politikaları arasında yer alan din eğitiminin okullarda okutulması konusu geniş yer bulmuştur. Bu eğitimin esasınca çeşitli zararlı ideolojik akımlardan biri olan komünizm ile ilgili tüm faaliyetlere karşı verilen mücadele vardır. Komünizmin ülke genelinde yayılım göstermesini engellemek için gençlere aydın din adamları tarafından verilecek olan planlı ve programlı bir din eğitiminin verilmesi DP'li yöneticiler ve milletvekillerinin çoğunluğu tarafından istenilen bir durumdur.

Mayıs 1951'de ilkokullarda başlayan din eğitimi ortaokul ve liselerde verilmesi istenilmiştir. Ancak kanunla birlikte gençlerin dini bilgilerle donatılarak bilinçlendirilmeleri sağlanıp farkındalıkları ayırt etme güçlerinin artmasıyla komünizmin yaratmış olduğu tehlikenin önüne geçilebileceği düşünülmüştür.¹⁷⁴

DP'nin parti programında yer alan madde eğitim alanındaki amacın açıklaması bakımından önemlidir. Şöyle ki; Gelecek kuşaklar yalnız bilimsel ve teknik bilgiyle değil aynı zamanda milli ve insani bütün manevi değerlerle donatılması gereklidir.”¹⁷⁵Burada eğitim politikalarında manevi açıdan etkisi olduğunu ve bu hususta dini eğitiminde maneviyat kapsamı bakımından önemli bir konu olduğu açıktır.

İlkokullarda din eğitimi 21 Ekim 1950'den itibaren 4 ve 5.sınıflarda zorunlu ders olarak okutulmuştur. Fakat çocuklarına din dersi aldırarak istemeyen vatandaşlar öğretim yılının başlangıcında okul yönetimine çocuğunu din dersini aldırma sebebini belirten bir dilekçe vererek din dersinden muaf tutulması hakkı verilmiştir. Din eğitimi tam anlamıyla mecburi olarak verilmediği ve isteğe

¹⁷³Ali Tatlı, **Din-Siyaset İlişkileri Bağlamında Türkiye’de Din Eğitimi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 2018,s.50.

¹⁷⁴Taşdöven, s.65

¹⁷⁵Yücel Bulut, **Demokrat Parti Eğitim Politikaları Bağlamında İmam Hatip Okulları(1950-1960)**,Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Tokat 2016,s.22.

bırakıldığı bu dilekçeden anlaşılmaktadır.1950-1951 ders yılından itibaren ilkokul 4 ve 5.sınıflarda din dersi okutulmaya başlanmıştır. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri döneminde öğrencilere verilecek olan din eğitiminin sorumluları olan öğretmen okullarına haftada iki saat olmak üzere din dersleri programlarında yer almıştır.¹⁷⁶

DP döneminde din derslerinin sayısı programlı bir şekilde devlet okullarında artış göstermiştir. DP'nin din eğitimine bu kadar önem vermesi bazı kişiler tarafından eleştirilmiştir. Eleştiri DP'nin insanlara din üzerinden siyaset yaparak amaçlarının oy kazanmak olduğu şeklindedir.¹⁷⁷

Dördüncü Adnan Menderes hükümeti,1956 yılında ortaokullara seçmeli din dersi konulmasını sağlamıştır.¹⁷⁸Ortaokul ve dengi okulların 1 ve 2.sınıflarına din bilgisi dersleri konulmuştur. Dersler 1956-1957 öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanmıştır.¹⁷⁹

2.6.1.İmam Hatip Okullarının Tekrardan Açılması

İmam hatip okullarının açılmasında etkili olan faktörlerden birisi medreselerin kapatılması ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması ile birlikte eğitim ve öğretimin MEB'e bağlanmasıdır. Bu kanunun çıkarılması ile özellikle dini kurumlarda çeşitli değişim ve dönüşümlere etki etmiştir.1924 yılında İmam hatip mektepleri açılmıştır.¹⁸⁰

DP döneminde özellikle köylü kesimden olan vatandaşlardan gelen yoğun talebinde etkisiyle imam hatip okulları tekrardan açılmıştır. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, bu okulları açılması ile ilgili açıklama yapmıştır. Şöyle ki;“*Türk eğitim sisteminden geçmiş modern düşüncelere sahip din adamı yetiştirmek, aydın din adamı ve öğretmen işbirliği ile toplumu cahil mahalle hocaları ile köy imamlarının halkın kafasına soktuğu batıl inançlardan ve tembelliğe sevk eden kötü telkinlerden kurtarmaktır*” demiştir.¹⁸¹

İmam hatip okullarından önce 1948 yılında açılan imam hatip kurslarının yetersizliği ve ilgi azlığı sebepleriyle imam hatip okullarının faaliyete geçmesinde

¹⁷⁶Atiye Emiroğlu, Necmi Uyanık, **Demokrat Parti Dönemi Din Eğitimi Bağlamında İmam Hatip Okulları**, Tarihîm Peşinde Uluslararası Tarihi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:18,Sayı:18, ,2018,ss.58-60.

¹⁷⁷Emiroğlu, Uyanık, s.59.

¹⁷⁸Emiroğlu, Uyanık, s.61.

¹⁷⁹Taşdöven, s.69

¹⁸⁰Bulut, ss.26-27.

¹⁸¹Yüce, s.125.

etkili olmuştur.¹⁸² İmam hatip okullarının açılmasını halk büyük bir sevinçle karşılamış okulların yapımına maddi destekte bulunmuşlardır. Ayrıca İmam hatip okullarını koruma ve kurma dernekleri kurulmuştur. Bu okulların açılışını resmi bir karara bağlamak için Müdürler Komisyonu meydana getirilmiştir.13 Ekim 1951 ve 601 sayılı Müdürler Komisyonu kararıyla imam hatip okullarının açılmasına karar verilmiştir.¹⁸³ İlk başta Özel Okullar Müdürlüğü'ne ve daha sonra 20.06.1952 tarihinde MEB'in 2287 sayılı kanununda yapmış olduğu değişiklikle İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir yapı haline getirilmiştir.¹⁸⁴

Okullarda verilen dersler hem teorik hem meslek derslerinden oluşmaktadır. Teorik ders alan öğrenciler pozitif bilimleri de bilen birer din adamı olarak yetişmeleri ve dini akıl ve bilim ışığında yorumlayabilme kabiliyeti kazandırmak amacıyla ders programlarında yer almıştır.¹⁸⁵ İmam Hatip okullarının açılmasına muhalefet partisi olan CHP, DP'nin dini siyasi emelleri için bir araç olarak kullandığını ve bunu oy kazanmak için yapılan bir hamle olarak görmüş ve eleştirmiştir.¹⁸⁶

İmam Hatip okulları iki devreden oluşmaktadır. Birinci devre dört, ikinci devre üç yıl olmak üzere toplamda yedi yıl eğitim ve öğretim veren okullar haline dönüştürülmüştür.¹⁸⁷ Bu okullara 1954-1955 öğretim yılında ise üç yıllık lise kısmı eklenmiştir.¹⁸⁸ İlk imam hatip okulları, Ankara, Konya, Isparta, Adana, İstanbul, Kayseri, Kahramanmaraş olmak üzere yedi ilde açılmıştır. Eğitim ve öğretime 1951-1952 öğretim yılından itibaren bu şehirlerde başlamıştır.¹⁸⁹ Mezun olan öğrenciler imamlık ve hatiplik görevlerini yapabilme hakkı kazanmışlar ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın şehir, kasaba, bucak ve köy teşkilatlarında görev yapmışlardır.¹⁹⁰

DP iktidarının son yıllarında imam hatip okullarının incelenmesine neden olan "Eğitim Milli Komisyon" raporu hazırlanmıştır. Bu raporda okullarda öğrencilere iki farklı lise eğitiminin verilmesi ve öğrencilerin birbirinden farklı zihin

¹⁸²Okutan, s.422.

¹⁸³Atiye Emiroğlu, Necmi Uyanık, **Demokrat Parti Dönemi Din Eğitimi Bağlamında İmam Hatip Okulları**, Tarih'in Peşinde Uluslararası Tarihi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:18,Sayı:18, 2018,s.57.

¹⁸⁴ Telli,s.46

¹⁸⁵Yaşar Baytal, **Demokrat Parti'nin Eğitim Politikalarında Din ve Dini Okullar**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:66,2020,s.110.

¹⁸⁶ Emiroğlu, Uyanık, s.59.

¹⁸⁷Sabahattin Nal, **Demokrat Parti'nin 1950-1954 Dönemi Din Siyaseti**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:57,Sayı:4, ,2002,s.159.

¹⁸⁸Baytal, s.109.

¹⁸⁹Yüce, ss.126-127.

¹⁹⁰Telli, s.46.

dünyasına sahip bireyler olarak yetişmelerinin toplumda çeşitli sorunlara yol açacağı düşünülmüştür. Ayrıca okuldan mezun olan öğrencilerin işleri olan din adamlığı görevini gerçekleştirmemesi ülkedeki din adamlarına ihtiyaç duyulan boşluğu doldurmaya yetmeme gibi bir sorunu beraberinde getirmiştir.¹⁹¹

1951-1952 öğretim yılında İmam Hatip okullarındaki toplam öğrenci sayısı,889 iken 1959-1960 öğretim yılında 4101'e ulaşmıştır. Yaklaşık on yıl içerisinde oldukça fazla artan kayıtlı öğrenci sayısı DP'nin din eğitimi konusuna çok önem verdiğini göstermektedir.¹⁹²

2.7.BÜTÇE GÖRÜŞMELERİNDE EĞİTİM

1951 yılında yapılan bütçe görüşmelerinde CHP tarafından yapılan ilkokul, ortaokul, lise ve mesleki teknik, yükseköğretim ve halk eğitim gibi örgün ve yaygın eğitim kademelerinde gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler ele alınmıştır. CHP milletvekilleri, kendi partilerinin başarılarından söz etmiştir. Milli eğitim politikalarının laik, demokratik ve bilimsel bir çizgide ilerlediklerini iddia etmişlerdir. Köy enstitülerinin başarısından, köy okullarının sayısının artışıdan buna paralel olarak öğretmen sayısının artışı ve okuma-yazma oranının yükselişine değinmişlerdir.¹⁹³

1951 bütçe görüşmelerinde milletvekilleri mensubu oldukları parti adına eğitim ile ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Bunlardan bazılarına değinmekte fayda vardır.

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri; *“Köy Enstitülerinin, öğretmen okullarına dönüştürülerek bu okullarda köylü-şehirli ayrımı yapmadan hem köy hem kasaba çocuklarının birlikte eğitim alarak eğitimde görülen ikiliğe son vereceklerini”* ifade etmiştir.¹⁹⁴

1952 yılında gerçekleştirilen bütçe görüşmelerindeki milletvekillerinin eğitim ile ilgili görüşlerine baktığımızda;

¹⁹¹ Ayşegül Dilek Nakkaş, **Demokrat Parti Dönemi'nde(1950-1960) Milli Eğitim Politikalarındaki Değişmeler**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2000, s.114.

¹⁹² Nakkaş, s.115.

¹⁹³ Kaştan, Uyanık, s.78.

¹⁹⁴ **TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları**, C.5,51.Birleşim,25 Şubat 1951,s.837.

DP Ağrı Milletvekili Ağah Erozan; “*Memleketin en önemli davasının ilkokul davası olduğunu ve bunun için terfi etmeyen bütün ilkokul öğretmenlerinin terfi ettirilmesini ve bu öğretmenlerin neşe ve şevk içinde çalışmalarını sağlayacak çalışma ortamlarının hazırlanması gerektiğini söylemiştir*”.¹⁹⁵

DP Afyonkarahisar Milletvekili Bekir Oynağanlı; *Halkın maddi imkânları ile topladığı paralar ve kurmuş oldukları derneklerin destekleri ile kurulan okullar için bakanlığın para yardımıyla bulunması ve bu iş için bütçe ayrılmasını istemiştir*.¹⁹⁶

1955 yılında gerçekleştirilen bütçe görüşmelerindeki milletvekillerinin eğitim ile ilgili görüşlerine baktığımızda,

CHP Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü; *Memleketin istikbalini emanet edilen öğretmenlerin aldıkları maaşların çok düşük olduğunu geçimlerini sağlayamadıklarını ve büyük sıkıntı çektiklerini söylemiştir*.¹⁹⁷

1956 yılında gerçekleştirilen bütçe görüşmelerindeki milletvekillerinin eğitim ile ilgili görüşlerine baktığımızda;

CHP Kocaeli Milletvekili Turan Güneş; *Sayıları kırka çıkarılan öğretmen okullarında meslek dışı kişilerle öğretim yapıldığını iktidar partisinin üniversite hocalarına vicdanlarını sızlatacak muameleler yaptığını üniversitelerin muhtariyetini zedeleyen mevzuatın kaldırılması gerektiğini söylemiştir*.¹⁹⁸

DP Sivas Milletvekili Bahaattin Örnekol; “*Yüksek tahsil yapan öğrencilere günün şartlarında verilen aylık 125 lira bursun yetersiz olduğunu gençlerin bu durumdan şikâyet ettiğini ve bursun aylık 160 liraya çıkarılmasını*” teklif etmiştir.¹⁹⁹

1957 yılında gerçekleştirilen bütçe görüşmelerindeki milletvekillerinin eğitim ile ilgili görüşlerine baktığımızda,

CHP Kırşehir Milletvekili Ahmet Bilgin; “*Ortaöğretimde yeterli derecede öğretmen olmadığını, bazı ortaokulların bir iki öğretmenle idare edildiğini*

¹⁹⁵TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.13,51.Birleşim,27 Şubat 1952,s.952.

¹⁹⁶TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.13,51.Birleşim,27 Şubat 1952,s.984.

¹⁹⁷TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.5,47.Birleşim,23 Şubat 1955,s.591

¹⁹⁸TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.10,45.Birleşim,26 Şubat 1956,ss.814-815.

¹⁹⁹TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.10,45.Birleşim,26 Şubat 1956,s.862.

ortaokullarda bina yapımından ziyade öğretmene daha çok ihtiyaç olduğunu ve bu konuya önem verilmesi” gerektiğini vurgulamıştır.²⁰⁰

DP Burdur Milletvekili Mehmet Özbey; “*Memleketteki ortaokullarda yabancı dil öğretmenlerin sayısının yetersiz olduğunu bunun çaresinin lise mezunlarını tekâmül kursları aldırarak mesleki gelişimlerini sağlayarak bunların birleşiminin sağlanması ve Orta ve Doğu Anadolu bölgelerinde iki Eğitim Enstitüsü’nün en kısa zamanda açılmasının şart olduğunu*” ileri sürmüştür.²⁰¹

1958 yılında gerçekleştirilen bütçe görüşmelerindeki milletvekillerinin eğitim ile ilgili görüşlerine baktığımızda;

CHP Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü; “*Memlekette lisesi olmayan vilayetin kalmadığını ve bu durumun çok sevindirici olduğunu ancak liselerin araç ve gereç bakımından donatılmasının en kısa zamanda yapılması*” gerektiğini söylemiştir.²⁰²

1960 yılında gerçekleştirilen bütçe görüşmelerindeki milletvekillerinin eğitim ile ilgili görüşlerine baktığımızda,

CHP Sivas Milletvekili Halim Ateşalp; “*İmam Hatip mekteplerinin memleket genelinde sayılarının 19’a ulaştığını ve mektep başına 23 bin civar küsur lira eden toplamda 440 bin lira ayrıldığını ancak bu paranın mektep ihtiyaçlarını karşılama noktasında yeterli olmadığını ve Milli Eğitim Bakanı’nın ne gibi önlemler alacağını*” sormuştur.²⁰³

2.8.KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞU, AMACI VE KAPATILMASI

Köy Enstitülerinin kuruluşuna giden sürece baktığımızda ilk olarak 1935 yılında Türkiye genelinde insanların yaklaşık %80’i köylerde yaşamını sürdürmektedir. Köylerde okul sayısı çok sınırlıdır. Bu durum köylü vatandaşların ve çocuklarının okuma-yazma noktasında geri kalmasına sebep oluyordu. Köylere şehirlerden gelen öğretmenler aracılığıyla eğitim ve öğretim uygulanmıştır. Fakat öğretmenlerin köy yaşamına uyum sağlayamaması sonucu başarısız oldukları

²⁰⁰TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.17,47.Birleşim,26 Şubat 1957,s.854

²⁰¹TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.17,47.Birleşim,26 Şubat 1957,s.867.

²⁰²TBMM 11.Dönem Meclis Tutanakları, C.2,47.Birleşim,26 Şubat 1958,s.761.

²⁰³TBMM 11.Dönem Meclis Tutanakları, C.12,48.Birleşim,26 Şubat 1960,s.625

görülmektedir. Köylerde vatandaşların okuma ve yazma öğrenme ihtiyacı dışında başka ihtiyaçları da vardır. Örneğin bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve üretim yöntemlerinde basit düzeyde kalma, bunların geliştirilmesi gereksinimi söylenebilir.²⁰⁴

1937’de Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan döneminde köy enstitülerinin kurulmasından önce askerde onbaşı ve çavuş olarak görev yapanlar altı ay boyunca eğitim alarak köylere eğitmen sıfatıyla gönderilerek memleket genelindeki öğretmen boşluğu doldurulmaya çalışılmış ve köylere eğitim-öğretim götürülmüştür. Eğitmenler, Eskişehir’deki Mahmudiye köyünde bulunan Mahmudiye Devlet Üretim Çiftliği’nde çalıştırılmış ve yetiştirilmiştir. Amaç sadece köylü vatandaşlara okuma ve yazma öğretmek olmamış aynı zamanda modern tarım 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı kanunla köy enstitüleri, TBMM’deki uzun tartışmalar sonrası kurulmasına karar verilmiştir. Bu dönemde Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç’tur. Bu iki önemli eğitimci şahsiyet Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün teşvikleriyle köy enstitülerinin kurulması, memleket genelinde yayılım göstermesi bakımından önemli katkıları olmuştur.²⁰⁵

Enstitülerde verilen eğitim ve öğretimin temelinde pratik ve teorik bilginin bir arada verildiği bir yöntem uygulanmıştır. Teorik olarak öğrendiği bir bilgiyi öğrenciler çeşitli araç ve gereçlerle uygulama fırsatı bulmuş ve kendilerine ayrılmış alanlarda eğitim görmüşlerdir.²⁰⁶ Öğrenciler enstitülere sınavla alınmıştır ve kız öğrenciler bu eğitim ve öğretim yuvalarında faaliyette bulunarak karma eğitimin bir parçası olmuştur.²⁰⁷

Köy Enstitülerinin esas gayesi köy okullarından mezun olanların devlet tarafından okutulmasıyla birlikte köylü vatandaşları aydınlatmak, onlara rehberlik etmek ve köyün kalkınması için gerekli olan tarım teknikleri, sağlık bilgisini köy çocuklarına öğretmek donanımlı ve bilinçli bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamak ve memlekete ekonomik olarak da gelişimin sağlamaktır. Köy Enstitülerini bitiren öğretmenlerin köy yaşamına alışması ve köy halkı ile etkileşim kurabilmesi için ev

²⁰⁴Erol Kapluhan, **Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri**, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:26, Temmuz 2012 İstanbul, s.182.

²⁰⁵Akyüz, s.393.

²⁰⁶Feyzullah Ezer, **Köy Enstitülerinin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi**, Belgi Dergisi, Cilt:2, Sayı:19, 2020, ss.1796-1797.

²⁰⁷Koç, s.48.

ve toprak verilerek bir anlamda köylerde yaşamlarını kalıcı hale getirilmeye çalışılmıştır.²⁰⁸

Köy Enstitüleri'nin okul binaları öğrenci, öğretmen ve köy halkının işbirliği neticesinde inşa edilerek hem öğrencilerin öğrendikleri teorik bilgiyi uygulama fırsatı bulmuş hem de devletin üzerindeki mali yük azalmıştır.1940'da çıkarılan Köy Enstitüleri Kanunu'nun 16.maddesine göre;

Köye yapılacak okul binaları MEB tarafından gönderilen planlara göre İl müfettişi ve gezici başöğretmen kontrolünde köy ihtiyar heyetleri tarafından inşa edilmesi kabul edilmiştir. Böylece köy enstitüleri öğren ve uygula metodu ile öğrencileri köy yaşamına hazır hale gelmelerini sağlamıştır²⁰⁹.Enstitülerde başarılı bir şekilde öğrenimi tamamlayan öğrencileri yirmi yıl mecburi olarak köylerde öğretmen olarak görev yapmaktadır.²¹⁰

CHP Manisa Milletvekili Kazım Nami Duru köy enstitüleri ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Şöyle ki; *“Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan tarafından açılan köy eğitim kurslarının köyleri birer yeni nur ve hayat ocağı yapmaya çalıştığını, Türk irfan tarihi için Arıkan'ın bu girişiminin önem arz ettiğini söylemiştir. Köy enstitüsü konusunda bu okulların rastgele yapılmadığını köy eğitim kurslarının gösterdiği başarı neticesinde ortaya çıktığını, Eskişehir(Mahmudiye-Hamidiye)köylerinde kurs ve öğretmen okulu, Trakya-Kastamonu, Kızılçullu(İzmir)köy öğretmen okullarının olduğunu belirtmiştir. Köy Enstitüsü Kanunu'nun köy eğitimcilerinin işlerine başlamasından sonra varlığına şiddetle ihtiyaç duyulduğu için ortaya çıkarıldığını ifade etmiştir. Beden ve ahlak terbiyesinin çocuklar üzerindeki önemli etkilerinden söz ettikten sonra köy enstitülerinin memlekette ilmi surette köylüyü kalkındırmak, köylüyü terbiye etmek, dünyayı anlatmak gibi işlevleri olduğunu köylülerin bu enstitüler vasıtasıyla köylerine her anlamda bağlı olan vatandaşlar olarak yetişmeleri için yapıldığını”* söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.²¹¹

²⁰⁸ Ali Osman Akalan, **IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin(1950-1954) Faaliyetlerinden Hareketle Demokrat Parti'nin Eğitim ve Kültür Politikası**,21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Cilt:2 Sayı:4, ,2013,s.135.

²⁰⁹Ezer, s.1793.

²¹⁰Koç, s.48

²¹¹**TBMM 6.Dönem Meclis Tutanakları**, C.10,41.Birleşim17 Nisan 1940,s.75-76.

2.8.1.Köy Enstitülerinin Kapatılması

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte Türkiye'de iç politika anlamında farklılaşma görülmüştür. Türkiye'de tek parti yönetimi yerine çok partili hayata 1945'de geçilmiştir. Bunda Batılı devletler tarafından uygulanan demokratikleşme hareketlerinden etkilenmenin payı vardır.1946 seçimlerinde köy enstitülerinin hem hazırlanışı hem kuruluşunda etkili isimler olan Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç görevlerinden çalıştıkları ekipleriyle birlikte uzaklaştırılmıştır. Bu uzaklaştırma sonrasında köy enstitüleri için temelin yıkılmaya başladığı ve sonun başlangıcı anlamına gelmektedir.²¹²

1947 yılında köy enstitülerinin öğretim programlarında çeşitli değişikliklere gidilmiş ve enstitülerin öğretim esaslarının dışına çıkartılmaya çalışılarak kapatılmasına giden süreç hızlandırılmıştır. Bu değişikliklere baktığımızda uygulama dersleri olan tarım ve teknik derslerinin saatleri yarıya indirilmiş ve genel kültür-meslek ders saatlerine ilave edilmiştir. Enstitülere verilmiş olan tarım araç ve gereçleri geri alınmış, kütüphanelerde düzenleme yapılmıştır.²¹³ Öğrenci sayıları azaltılmış özellikle kız öğrencilerin sayısı azaltılmış enstitülere köy çocuklarının haricinde şehirli çocuklara %25'lik kontenjan ayrılmış bu uygulamalar köy çocuklarının hem teorik hem pratik anlamda iyi bir eğitim ve öğretim almalarına engel olmuştur.²¹⁴

Köy Enstitülerinde okuyan öğrencilerin uygulama dersi olarak gördükleri tarım ve teknik dersleri, temizlik ve bakım işlerinde faaliyette bulunmaları vb. uygulamalar Sovyet Rusya'daki komünist rejime benzetilmiş ve enstitülerde öğrencilere solcu fikir ve ideolojilerin öğretildiğini açıklamıştır. Öğrencilerin bu yönde yetişmelerini sağlayan bir eğitim ve öğretim metotunun programlarda yer aldığı muhalif kesim tarafından sert şekilde eleştirilmiştir.²¹⁵

Enstitülerde öğrencilere teorik ve pratik eğitimin bir arada verilmesinin sonucunda öğrencilerin okullarda çeşitli sorumluluk ve görev almaları 29 Nisan 1947 tarihinde çıkarılan bir yönetmelikle yasaklanmıştır.²¹⁶ Kız ve erkek öğrencilerin bir

²¹²Kapluhan, s.188.

²¹³Koç, s.48

²¹⁴Nakkaş, ss.95-96.

²¹⁵Tansu Ayperi Varol, **Köy Enstitüsü Sisteminin Tarihsel Temelleri**, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2020,ss.47-48.

²¹⁶Varol, s.48

arada eğitim aldığı karma eğitim modeli muhalif kesim tarafından bu durumun doğru olmadığını okullarda ahlak kurallarının ihmal edildiği şeklinde algılanmıştır.²¹⁷

Köy Enstitüleri'nin inşasında önemli rol oynayan köylüler kendilerinin sırtına yüklenen ve inşaatlarda çalıştırılmaktan şikâyetçi olmuştur. Şehirlerdeki okulların bütün gereksinimlerini devlet karışılırken, köylerde ise bu maliyetin köylülere yüklenmesi bu duruma itiraz etmelerine sebep olmuştur. Köylüler enstitülerden mezun olan öğretmenlerin köyde yaşamını sürdüreceği için toprak vermek mecburiyetindeydi bu da köylülerin maddi anlamda olumsuz etkileyen başka bir etmendir.²¹⁸

CHP'nin iktidarının son yıllarında hükümeti kurmakla görevlendirilen CHP'nin son Başbakanı Şemsettin Günaltay döneminde 1949 yılında çıkarılan 5541 sayılı yasayla birlikte köy enstitüleri, eğitimde fırsat eşitliği açısından sadece köy çocuklarının bu okullara alınması esası yürürlükten kaldırılmıştır.²¹⁹

DP'nin 1950'de iktidara gelinceye kadar ki geçen süreçte CHP'nin hukuksal, siyasal düzenlemeler yaptığı ve antidemokratik olarak nitelendirilen unsurlar ortadan kaldırılmıştır. Köy Enstitüleri'nin kuruluşunda iktidarda CHP vardır. DP ise muhalefet durumunda olduğu için köy enstitülerini sürekli eleştirmiş ve enstitülerdeki öğretmenlerin CHP üyesi gibi hareket ettiklerini iddia etmişlerdir. Sadece DP'liler değil aynı zamanda bazı CHP milletvekilleri de köy enstitülerinin varlığından rahatsız olmuştur.²²⁰

DP iktidara gelir gelmez köy enstitülerini kapatmak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. 1951 yılında köy enstitülerin de karma eğitim olarak bir arada eğitim gören kız ve erkek öğrenciler birbirlerinden ayrılması ile birlikte farklı enstitülerde toplanmıştır. 1952-1953 eğitim ve öğretim yılından itibaren uygulama derslerinin ağırlığı azaltılarak genel bilgi derslerinin programlarda daha fazla yer almaya başlamıştır.²²¹ 1952'den itibaren köy enstitüleri ve ilköğretmen okullarının

²¹⁷Özgür Özden Arslan, **Köy Enstitülerinin Toplumsal Kalkınmadaki Rolü**, Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, Cilt:6,Sayı:1,2018,ss.112-113.

²¹⁸Erol Kapluhan, **Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri**, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:26, Temmuz, İstanbul 2012,s.188.

²¹⁹Feyzullah Ezer, **Köy Enstitülerinin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi**, Belgi Dergisi, Cilt:2,Sayı:19,2020,s.1800.

²²⁰Halime Yeşil, **Türkiye'de Köy Enstitülerinin Kapatılma Süreci ve Demokrat Partinin Eğitim Anlayışı**, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2018,s.82.

²²¹Yeşil, s.85.

programları aynı şekilde uygulamaya koyulmuş ve enstitülerinin kendine özgü olan eğitim ve öğretim metodu ortadan kaldırılmıştır.²²²

27 Ocak 1954 tarihinde yayınlanan 6234 sayılı kanunla köy enstitüleri ile ilköğretmen okullarının birleştirilmesi kararı alınmıştır. İlköğretmen okullarının tahsil müddeti ilkokul mezunları için altı, ortaokul mezunları için sekiz yıldır. İlköğretmen okullarına alınacak öğrenciler sınavla seçilmektedir. Bu okullara alınacak öğrencilerin %75'i köy ilkokulları mezunu olması şartı konulmuştur. Böylelikle CHP döneminde büyük ümitlerle kurulan köy enstitüleri DP tarafından kapatılmıştır.²²³

2.9.DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE ÖĞRENİM KADEMELERİNDEKİ GELİŞMELER

2.9.1.İlköğretim

Eğitim ve öğretim sisteminde ilköğretim ülkemizde “Temel Eğitim” olarak adlandırılan hem birey hem de toplum için en önemli kademe olarak görülmektedir. Çocuklar için ilköğretim fırsat eşitliği sağlamaktadır. Alınan eğitimle birlikte çocuklar toplum içindeki varlıklarını fark etmelerini sağlamaktadır.²²⁴

CHP'nin iktidarı döneminde DP muhalefet pozisyonunda yer almaktadır. DP, CHP'yi birçok kez eleştirmiştir. Bu eleştirilerinden birisi İlköğretim Seferberliği adı altında başlatılan ve köylü vatandaşlara kendi okullarını yapma kararının alınmasıdır. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, köylü vatandaşlara İlkokul binalarının 1947 yılına kadar yaptırıldığını bu yıldan sonra belli bir kısmının yaptırıldığını söylemiştir.

Bu okulların inşaat işinden anlayan ustalara yaptırılmadığı için birçoğunun yuvarlak dere taşları ve yaş kavak ağacı gibi malzemelerden yapıldığını iyi durumda olmadıklarını açıklayan İleri, bu durumu kabul etmediklerini ifade etmiştir. Seçim vaatlerini de DP, köylü vatandaşlara okul yapma zorunluluğu getiren yasayı kaldıracaklarını beyan etmiştir.²²⁵

1 Kasım 1950'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar İlköğretim konusunun nasıl ele alacaklarını ve hangi yöntemleri izleyecekleri konusu üzerinde durmuş TBMM'de şu sözlere yer vermiştir. Şöyle ki;“İlköğretim eğitim sistemimizin temelini oluşturur. Bu

²²²Telli, s.45.

²²³Resmî Gazete, 4 Şubat 1954, S.8625, s.8093.

²²⁴https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/146/aslan.htm

²²⁵Taşdöven, ss.57-58.

açından üzerinde önemle durulması lazımdır. Herkes tarafından bilindiği gibi aile ocağından sonra hayat ile temas ilkokullarda başlar. Genç yavrularımızın her şeyi benimseyen taze zekâlarıyla en iyi ve doğruyu milli ve insani bütün manevi değerlere dayanan bir eğitim sistemi içinde burada bulmaları gerekir. Çocuklarınızı kalp huzuru ile ancak bu değerlerde olan kurumlara emanet edebilirsiniz. Bütün bu işlerde öğretmene dayandığımızı ve inandığımızı biliyoruz. İlk iş olarak bütün ilkokul öğretmenlerinin aynı ruh ve bilgiye sahip olacak şekilde yetiştirmeliyiz. Aranılan nitelikte öğretmen yetiştirmek için öğretmen yetiştirme teşkilatımız geliştirilmeli tadilata uğrayan köy enstitüleri elde edilen tecrübelerle göre daha elverişli hale getirilmeli ve bu arada kadın öğretmene olan ihtiyaç göz önünde tutulmalıdır. Son zamanlarda MEB'in bu doğrultuda yol aldığını bilmekteyiz.”²²⁶

DP 1950 yılının Kasım ayında din derslerinin okul programlarına girerek ders olarak okutulmasını sağlamıştır. Ancak din dersini çocuklarına okutmak istemeyen vatandaşların bu konuyu sene başında okul idarelerine bildirme şartı konulmuştur. Eğer bildirim talebinde bulunulmazsa din dersleri çocuklar için imtihan ve ders olarak zorunlu kılınmıştır.²²⁷ Din eğitimini okul programlarının içerisinde yer almasını sağlayan DP, aynı zamanda Kur'an kurslarının açılıp artış gösterdiği görülmektedir.²²⁸

İlköğretim 4 ve 5.sınıflarda programlarında yer alan Coğrafya, Tabiat, Yurttaşlık Bilgisi derslerinin “Toplum ve Ülke İncelemeleri, Tabiat Bilgisi, Tarım, Aile Bilgisi derslerinin “Fen ve Tabiat Bilgileri” şeklinde tek ders başlığı altında birleştirilmiştir. Bu durum eğitim ve öğretimde bütünlük ilkesine karşılık gelmektedir.²²⁹

DP'li yöneticiler ilköğretim programını geliştirmek ve değiştirmek amacıyla yabancı eğitim uzmanı olan ve köy okulları üzerine çalışmalar yapmış Prof.Dr. K.V.Wofford'u Türkiye'ye davet etmiştir. Wofford, köy okullarının memlekete yayılması için öneriler ve köy okullarının durum tespitini yapmıştır. Wofford Türkiye'de 5 Ekim 1951-1 Şubat 1952 tarihleri arasında kalmış ve çalışmalarını tamamlamıştır. Çalışması için Adana, Erzurum, İzmir, Diyarbakır ve Trabzon,

²²⁶TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.2,1.Birleşim, 1 Kasım 1950,s.4

²²⁷ Akyüz, s.349.

²²⁸Oğulcan Yücebaş, **Demokrat Parti Döneminde Menemen(1950-1960)**,İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2020,s.197.

²²⁹Sakaoğlu, s.263.

İstanbul şehirlerini gezmiş ve gözlemlemiştir. Bu şehirlerde öğretmen, müfettiş, müdür ve eğitim müdürleri ile görüşmüş seminer çalışmaları gerçekleştirmiş okullar ile ilgili bilgiler toplamıştır. Daha sonra bu bilgileri bir rapor haline getirerek MEB'e sunmuştur.²³⁰Wofford raporunda köy okullarının sayısının yeterli olmadığını, ders müfredat programları ve öğretim metotlarının köyün yapısına ve gereksinimlerine uygun şekilde tekrardan düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir.²³¹

26 Aralık 1952'de TBMM'de yaptığı bir konuşmada Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, memlekette 33.094 köyün bulunduğunu bu köylerin 18.386'sında okul olmadığını belirterek en kısa sürede bu köyleri okul ve öğretmen ile tanıştırmak amacıyla olduklarını ifade etmiştir.²³²Bu kanun 12 yıl boyunca uygulanacak şekilde hazırlanmıştır.²³³

1953 yılında toplanan V.Milli Eğitim Şurası'nda Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, İlköğretim kademesinde görülen problemlere açıklık getirmeye çalışmıştır. Şöyle ki;“*Milli eğitimimizin türlü meseleleri arasında ilköğretim birinci derecede önem taşımaktadır. Bu öğretimi nicelik ve nitelik bakımında bir an evvel memleketin en uzak köşelerine kadar yaymak mecburiyetindeyiz*” diyerek ilköğretimin eğitim ve öğretim sisteminin temelini teşkil ettiği mesajını vermiştir.²³⁴

MEB her yıl öğretmen okullarından mezun olanların ihtiyacı karşılamadığını bunun için lise mezunlarının bir buçuk ay kursa tabi tutarak başarı gösterenlere öğretmene ihtiyacı olan İlkokullara tayin edileceği karar verilmiştir.²³⁵

Hükümet 1954 yılında köy okulları inşaatına büyük önem vermiştir.1954 yılı içerisinde köy okulları için 15 milyon lira tahsis edilmiştir. Bu para ile köylerde yeni okullar yaptırılması ve eski olanların tamir edilmesi hedeflenmiştir.²³⁶

²³⁰Telli, a.g.e, ss.57-58.

²³¹Seher Akça, **Demokrat Parti Eğitim Politikalarının Resmi Eğitim Raporlarına Yansıması**, Genel Türk tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt:5,Sayı:9,Ocak 2023,s.380.

²³²Yılmaz Tozar, **Eğitim Politikası ve Demokrat Parti Dönemi**, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010,s.103.

²³³Zafer Tangülü, **Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları(1950-1960)**,Türk Eğitim Bilimleri Dergi, Cilt:10,Sayı:2, 2012, s.394,

²³⁴Gülefer Akın, **Rize Eğitim Tarihi(1923-1980)**,Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2019,s.410.

²³⁵**Anadolu**,29 Mart 1953,s.3

²³⁶**Anadolu**,18 Mart 1954,s.2

MEB, birbirine yakın fakat dağınık köylere sahip bulunan kasabalarda her köye bir ilkokul yapmanın güçlüğü ve külfetini göz önünde bulundurarak bu gibi yerlerde yatılı bölge okulları tesis etmeye karar vermiştir. Böylelikle bu dağınık köylerde yaşayan okul çağındaki çocuklar ilk tahsili yapma fırsatını yakalamış olacaklardır.²³⁷

DP döneminde İlkokullar kendi içerisinde üç gruba ayrılmıştır;1.Öğretmenli Okullar(Asil ve vekil öğretmenler tarafından idare edilen 5 yıl süreli okullar),2.Öğretmenli-Eğitmenli Okullar(Okulda çalışan öğretmenler ve eğitmenler tarafından idare edilen 5 yıl süreli okullar)3.Eğitmenli Okullar(Eğitmenler tarafından idare edilen 3 yıl süreli okullar).²³⁸

İlköğretim çağındaki nüfusun tamamına yetecek okul ve öğretmen sağlayamama sorununu çözmek için silahlı kuvvetlerin desteği alınmıştır.15 Nisan 1959 tarihinde Kara, Hava, Deniz ve Jandarma Komutanlığına bağlı iki aylık okuma ve yazma taburları kurulmuştur. Ek olarak halkevleri yerine MEB'e bağlı halk eğitim büroları kurulmuş bu bürolar aracılığıyla kasabalarda halk eğitim merkezleri, köylerde halk okuma odaları açılmaya başlanmıştır.²³⁹

İlköğretim kanun tasarısı, bütün memleketteki ilköğretime ait hükümleri içermektedir. Ancak köyler ve şehirlerarasındaki ilkokul eğitimi farkını kaldırmak isteyen DP bu kanunu uzun uğraşlar vermesine rağmen meclisten bir türlü geçirememiştir.²⁴⁰DP döneminde planlanan bu kanun 27 Mayıs 1960 hareketinden sonra 1961 yılında 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasası kabul edilerek yürürlüğe girmiş ve ilköğretim sorununun çözme fırsatı ortaya çıkmıştır.²⁴¹

Tablo 1.DP Döneminde İlköğretim Kademesinde Sayısal Gelişmeler²⁴²

Yıllar	Okul Sayısı	Kız	Erkek	Toplam	Öğretmen
1950-1951	17428	599711	1016915	1.616 626	35.871

²³⁷ Anadolu, 27 Mart 1955, s.2

²³⁸ Şahin Yedek, Arşiv Belgelerine Göre Demokrat Parti Döneminde Eğitim ve Yatırım Ödenekleri, **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:9, Sayı:6, 2021, ss.1892-1893.

²³⁹ Sakaoğlu, s.263.

²⁴⁰ Koç, ss.34-35.

²⁴¹ İlhan Tekeli, "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, C.3, s.668.

²⁴² **Milli Eğitimde 50 yıl (1923-1973)**, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1973, s.17.

1951-1952	17417	607706	1035328	1.643 034	36.510
1952-1953	17763	625396	1066739	1.692.135	37.561
1953-1954	17948	657874	1104477	1.762 351	37.932
1954-1955	18393	702050	1164616	1.866 666	40.035
1955-1956	18724	745341	1238327	1.983 668	42.169
1956-1957	19390	804643	1335704	2.140 347	44.700
1957-1958	20030	848223	1412228	2.260 451	47.322
1958-1959	20656	895607	1507248	2.402 855	49.757
1959-1960	21429	931794	1582798	2.515 592	54.049

Tablo.1’de DP döneminde İlköğretim alanında 1950-1960 yıllar arasındaki okul sayısı, kız ve erkek öğrenci sayısı ve öğretmen sayısına yer verilmiştir.1950’den itibaren okul sayısının 1960 yılına kadar artış gösterdiği, toplam öğretmen ve öğrenci sayısının da buna paralel olarak arttığı görülmektedir. Fakat kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısından her zaman az olmuştur.

2.9.1.1.1948 İlkokul Programı

1948 ilkokul programı yayınlanmadan önce ilkokullarda 1936 ilkokul programı uygulanmıştır.1936 ilkokul programı, şehirlerdeki ilkokullarda, köy mektepleri müfredat programı ise köylerde uygulanmıştır. Bu durum eğitim ve öğretim de karışıklığa, köylerde ve şehirlerde okuyan öğrenciler arasında farklılıklara yol açmıştır.²⁴³

Talim ve Terbiyesi Dairesi tarafından alınan karar gereği köy ve şehir okullarının programlarının bir bütün haline getirilmesine ve bunun sonucunda 1948 ilkokul programının hazırlanmasına karar verilmiştir.1948-1949 öğretim yılından itibaren program uygulanmaya başlamıştır. Program yaklaşık 20 yıl boyunca ilkokullarda uygulanmıştır. Bilgi öğretimi temelinde uygulanan program toplumsal, kişisel, insan ilişkileri ve ekonomik amaçlara sahiptir.²⁴⁴

²⁴³Çiğdem Budak, **Türkiye’de İlkokul Programları ve Yabancı Uzmanların İlkokul Programlarına Olan Etkisi(1923-1960)**,Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2010,ss.27-28.

²⁴⁴Gülşah Battal Karaduman, 1924-2018 Programlarına Genel Bir Bakış, **Geçmişten Günümüze İlkokul Programları**, Pegem Akademi,4.Baskı, Ankara, Nisan 2023,s.5

Toplumsal; İnsan ilişkilerine saygılı, Türk milletinin bir evladı olmaktan gurur duyan

İnsan İlişkileri; Toplumsal nezaket kurallarına uymaya çalışan, başkalarıyla çalışıp oynayabilen

Ekonomik; Çalışmaktan zevk alan, kendi yeteneklerine uygun meslek seçiminde başarılı

Kişisel; Kendini ve davranışlarını kontrol eden, Öğrenmeye istekli bireyler yetiştirmektir.²⁴⁵

	1.Devre			2.Devre	
Dersler	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Türkçe	10	7	7	6*	6*
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurttaşlık Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3
Matematik	4	4	4	4	5
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Resim-İş	4	4	4	2	2
Yazı	-	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
Toplam	26	26	26	26	26

Tablo.2.1948 İlkokul Haftalık Ders Dağılım Cetveli²⁴⁶

1948 ilkokul programında toplamda 13 ders müfredatta yerini almıştır.1,2 ve 3.sınıflarda Hayat Bilgisi dersi varken 4 ve 5.sınıflarda yoktur. Türkçe, matematik ve resim-iş, müzik, beden eğitimi bütün sınıflarda vardır. Fakat Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık ve tabiat bilgisi sadece 4 ve 5.sınıfların programlarında yer almıştır.

²⁴⁵ Budak, ss.29-31

²⁴⁶ Budak, s.28.

2.10.1.Ortaöğretim

DP hükümetinde ortaöğretim kurumları öncelikle yükseköğrenime öğrenci yetiştiren verilen eğitim ve öğretimle birlikte milli bir kültürün oluşturulması bakımından önemlidir. Fakat iktidara geçtikleri zaman ilan ettikleri hükümet programında ortaöğretim ile ilgili bir hedef konulmamıştır.²⁴⁷1950’den itibaren ortaöğretim kurumları için nitelikten çok niceliğe önem verildiği ve kaliteleşme anlamında gerçekleştirilecek girişimlere bu durum engel teşkil etmiştir.

Ortaöğretim programlarının ıslah edilmesi, okulların ihtiyacı olan araç, gereç, laboratuvar vb. malzemelerin sağlanması, DP hükümetinin öncelikli amacı olmuştur.²⁴⁸

Milli Eğitim Bakanı Avni Başman, çeşitli eğitim meseleleri hakkında Türk Ajansı muhabirine şu beyanatta bulunmuştur. Şöyle ki; “*Liselerin dört seneye çıkarılması katileşmiştir. Biz bu dört yılın daha faydalı olması için 9.sınıftan sonra 10,11 ve 12.sınıflardaki dersleri edebiyat ve fen kısımları olarak ikiye ayırdık. Bildiğiniz gibi eskiden bu bölüm ancak liselerin son sınıfında yapılırdı.*”diyerek liselerin eğitim süresinde değişikliğe gidileceği mesajını vermiştir.²⁴⁹

DP ve ABD arasındaki ilişkilerin eğitim alanında da etkisini gösterdiği görülmektedir. Bunun göstergesi olarak Amerikalı eğitimciler Türkiye’ye getirtilerek çeşitli incelemelerde bulunmuş ve bu incelemelerini rapor olarak MEB’e sunmuştur. Bu raporlardaki hususlar Milli Eğitim Bakanları tarafından dikkate alınmış ve uygulamaya konulmuştur.²⁵⁰

Amerikalı eğitimci John Rufi, Ekim 1951-Haziran 1952 arasında Türkiye’de bazı şehirlerde ortaöğretim kurumlarında incelemelerde bulunmuş ve bu incelemelerini bir rapor haline getirmiştir. Bu rapor, “Türkiye’de Ortaöğretim Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler” adı altında 92 sayfadır ve MEB’e sunmuştur.²⁵¹ Rufi, Ortaöğretim kurumlarındaki eksikleri tespit etmiştir. Şöyle ki; Çoğu ortaöğretimdeki öğretmen ve okul müdürlerinin mesleki yeterlilik ve donanımına

²⁴⁷ Taşdöven, ss.60-61.

²⁴⁸Bahtiyar Keleş, **Demokrat Parti Döneminde Bayburt(1950-1960)**,Gümüşhane Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane 2022,s.72

²⁴⁹**Anadolu**,12 Haziran 1950,s.1

²⁵⁰Betül Karcı, **Demokrat Parti Döneminde Tokat**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Tokat 2019,s.258.

²⁵¹Yüksel Marım, Rıza Sam,1950-1960 Arası Amerikalı Uzman Raporları Bağlamında Türk Eğitim Sistemine Çizilen Yol Haritası, Kaygı Dergisi, Sayı:30,2018,s.15.

sahip olmadıklarını, ders programlarının öğrencilere ağır geldiğini, derslerin zevk vermekten yoksun olduklarını, öğrencilerin on iki, on üçü dersi takip etmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Ayrıca demokratik ülkelerde uygulanan her bir öğrencinin kişisel bir karaktere sahip olduğunun unutulmaması gerektiğini, bu yüzden öğrencilerin ortaokulu tamamladıktan sonra hangi okula gitmek istiyorlarsa o okula gitme özgürlüğünün verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁵² Öğrencilere verilecek bu hakkın etkili bir şekilde kullanılabilmesi için sağlam temeller üzerine kurulu rehberlik hizmetine gereksinim olduğunu alınacak rehberlik eğitimi ile birlikte öğrencilere uygulanacak testlerle güçlü ve zayıf yanlarının ortaya çıkarılacağına değinen Rıfı, ortaöğretim öğrencilerin gelecekte yapmak istediğı meslekte ilerleme kaydetmesine yardımcı olacağını söylemiştir.²⁵³

Memleketin din adamına ihtiyacı olduğı düşüncesinde olan DP'li yöneticiler 1951 yılında imam hatip okullarının açılmasını, 1956 yılında ise ortaokulların ders müfredatına din derslerinin konulmasını sağlamıştır.²⁵⁴

Ordumuzun teknik eleman ihtiyacını karşılamak ve liselere denkliğı kabul edilmiş bulunan sanat enstitüsü mezunlarına yedek subay olma hakkı verilmesini temin maksadı ile Kocaeli Milletvekili Mehmet Yılmaz ve arkadaşları tarafından meclise verilen kanun teklifi bütçe komisyonunca kabul edilmiştir.²⁵⁵

Lise ve ortaokulların önemli bir kısmının ders araç ve gereç bakımından zayıf durumunu düzeltmek için MEB 1951 yılında 100 takım fizik, kimya, tabiiye ve iş atölyeleri aletleri satın almıştır. Bu eksiklerin sanat okullarında tamamlanarak ortaokullara ders yılı başında dağıtılacağı kararı verilmiştir.²⁵⁶

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri döneminde 1952-1953 öğretim yılından itibaren liselerin dört yıla çıkarılması kararlaştırılmıştır. Bu kararla birlikte lise müfredat programlarında değişikliklere gidilmiştir. Ancak bu durum birçok eleştiri ve tartışmaya sebep olmuş Milli Bakanı Tevfik İleri aldığı bu karardan memnun olmamıştır. Liselerin bir yıl fazladan eğitim ve öğretim faaliyetine devam etmesinin manasız olduğunu anlamıştır. Ertesi yıl 1954-1955 öğretim yılında Milli Eğitim

²⁵²Kılıç, s.107.

²⁵³Marım, Sam, s.17.

²⁵⁴Yüce, s.151.

²⁵⁵Anadolu, 10 Temmuz 1953, s.1

²⁵⁶Anadolu, 26 Eylül 1951, s.1

Bakanı Celal Yardımcı döneminde liseler tekrardan üç yıla indirilmiştir.²⁵⁷ Tevfik İleri, liselerin durumu hakkında öğretmen, veliler ve milletvekilleri ile yaptığı görüşmeler sonucunda verilen bir yıldan fazla eğitimin yapılacak olan masrafa karşılık bulmayacağını ayrıca Üniversitelerin de bu konu hakkında görüşlerini alarak bir karara varılmıştır. Bu karara göre, Liseden sonra eğitimleri devam etmeyecek olanlar üç yılda mezun olacak, üniversiteye gitmek isteyenler için lise dördüncü sınıf Olgunluk Sınıfı haline getirilecektir. Üçüncü sınıfta Devlet Lise Bitirme, dördüncü sınıfta Devlet Olgunluk Sınavı yapılacaktır". Bu kararın DP tarafından da benimsenmediği görülmektedir.²⁵⁸ 1954-1955 öğretim yılından itibaren olgunluk ve bitirme sınavları kaldırılarak yerine Devlet Lise Bitirme İmtihanı getirilmiştir.²⁵⁹

İlkokullardan mezun olan öğrenciler iki tip okula gitmeyi tercih edebilmekteydi. Bunlardan birincisi Ortaokul, diğeri ise Orta Meslek Okuludur. Bunlardan ortaokul günümüzde uygulanmakta olan tek tip bir program ile klasik öğretim veren öğrencileri meslek hayatına ve meslek okullarına hazırlamada yetersiz olamayan okullar, Orta Meslek Okulları ise öğrencileri yeteneklerine göre bakmadan almakta ve bu öğrencileri genel bilgilerle birlikte daha çok mesleki bilgi ve beceri kazandıran okullardır. Fakat bu meslek okulları programları öğrencilere çok ağır gelmiştir. Bundan dolayı bu iki okulun programlarını içinde barındıran öğrencilerin yükünü hafifleten Çok Amaçlı Ortaokullar açılmıştır. Bu okullarda genel kültür ve meslek dersleri bir arada verilmiştir. Okulların ilk denemeleri 1953-154 öğretim yılından itibaren Nevşehir, Bursa Mustafa Kemal Paşa ve Muş'ta yapılmıştır.²⁶⁰

1957'de Fen ve Deneme Liseleri kurulmaya başlanmıştır. Bir anlamda ayrıcalıklı eğitim kurumları ortaya çıkarılmıştır.²⁶¹

Amerikan kolejleri örnek alınarak maarif kolejleri açılmıştır. Bu kolejlerde yabancı dil eğitimi verilmiştir. Kolejlerin İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde açılması için çalışmalar başlamıştır.²⁶² DP döneminde İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir, Diyarbakır, Konya'da olmak üzere toplamda altı Maarif Koleji

²⁵⁷Yüce, s.153.

²⁵⁸Koç, s.37.

²⁵⁹Yüce, s.153.

²⁶⁰Durmuşoğlu, ss.21-22.

²⁶¹Tekeli, s.670.

²⁶²Yılmaz Tozar, **Eğitim Politikası ve Demokrat Parti Dönemi**, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010,s.108.

açılmıştır. Kolejlerde fen derslerini yabancı dil ile öğretecek öğretmen sayısının yetersiz olması kolejlerin faaliyet göstermesine engel teşkil etmiştir.²⁶³

1959 yılında eğitimlerine gündüz vakitlerinde çalışmak zorunda oldukları için devam edemeyen, farklı nedenlerle eğitimin tamamlayamayan veya örgün eğitim hiç almamış vatandaşlar için dört yıl süreli Akşam Okulları açılmıştır.²⁶⁴

2.10.1.1.1949 Ortaokul Programı

1949 yılından itibaren uygulanmaya başlayan 1949 ortaokul programı içerisinde yer alan eğitim ve öğretim ilkeleri şu başlıklardan oluşmaktadır;

-Ortaokul milli bir eğitim kurumudur.

-Okul ve aile arasında sıkı bir iş birliği sağlanmalıdır.

-Okul öğrencilere fikirlerini ve duygularını çeşitli yollarla anlatma imkânı sağlamalıdır.

Okul öğrenciye geniş ölçüde etkinlik, iş ve yaratım imkânları sağlayan canlı bir çevre olmalıdır.

-Okul öğrencilere boş zamanlarını verimli bir şekilde kullanma alışkanlığı kazandırmalıdır.

-Öğrenim konuları birbirleriyle sıkı sıkıya bağlı ve bir bütün halinde işlenmelidir.

-Okullar öğrencilerin yeteneklerine göre en yüksek başarıya ulaşacak şekilde yönlendirmelidir.²⁶⁵

Tablo.3.1949-1970 Ortaokul Programı²⁶⁶

	Sınıflar			
Dersler	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	Toplam
Türkçe	6	4	4	14

²⁶³Kılıç, s.118.

²⁶⁴Elif Durmuşoğlu, **Demokrat Parti Dönemi Giresun'da Eğitim ve Tek Parti Dönemi ile Karşılaştırılması**, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Giresun 2018,s.21-22.

²⁶⁵ Ruşen Duman, **Demokrat Parti Döneminde(1950-1960)Sosyal Bilgiler Eğitimi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2011,s.69-70.

²⁶⁶ Duman, s.75.

Tarih	2	2	2	6
Coğrafya	2	2	1	5
Yurttaşlık Bilgisi	1	1	1	3
Matematik	5	4	4	14
Fizik	-	3	3	6
Kimya	-	-	2	2
Tabiat Bilgisi	3	3	2	8
Yabancı Dil	3	3	3	9
Beden Eğitimi	1	1	1	3
Resim	1	1	1	3
Müzik	1	1	1	3
Serbest Çalışmalar	3	3	3	9
İş Bilgisi	4	4	4	12
Toplam	32	32	32	96

Tablo 3'e göre,1949-1970 yılları arasında uygulanan ortaokul programında ortaokul 1,2 ve 3.sınıf öğrencilere verilen derslerin listesi görülmektedir.1.sınıf öğrencilerine Fizik, Kimya,2.sınıf öğrencilerine Kimya dersi programlarında yer almamıştır. Haftalık ders saati tüm sınıflar için 32 saat olarak belirlenmiştir. Bütün sınıflarda Matematik, Türkçe ve İş aktivite derslerinin saatlerinin fazla olduğu anlaşılmaktadır. Kimya dersi yalnızca 3.sınıflarda işlenmektedir. Tüm sınıflar için beden eğitimi, yurttaşlık bilgisi, resim ve müzik dersleri haftalık ders saati olarak en az saat ayrılmıştır.

2.11.Mesleki ve Teknik Eğitim

DP döneminde mesleki ve teknik eğitim okullarının öne çıkan eğitim ve öğretim kurumları olduğu görülmektedir. Tarım ve sanayi alanlarındaki değişimler ve ilerlemeler bu okulların ön plana çıkmasını sağlamıştır.

DP'nin 1946 yılında hazırlamış olduğu parti programında mesleki ve teknik eğitim ile ilgili maddelere yer verilmiştir.

Madde 34;Genel ve mesleki eğitim ve öğretim; Memleket ihtiyaçlarını karşılayacak genel bir plana göre tanzim edilmeli ve gelecek nesillerin yalnız ilim ve teknik bilgi ile değil milli ve insani bütün manevi değerlerle de donatılmasına çalışılmalıdır.

Madde 37;Çeşitli derecelerdeki teknik öğretim kurumlarını memleketin her tarafına yaymak yönündeki çabaları eğitim ve öğretim araçlarımızın ekonomik kalkınmamızda görev alması bakımından yerinde bulmaktayız. Bu çalışmaların ekonomik ihtiyaçlarımızla ayarlanmasını gerekli görmekteyiz. Bu iki maddenin birleşimi DP'nin mesleki ve teknik okulların hedef ve politikalarının nasıl uygulanacağı yönünde bir yol göstermektedir.²⁶⁷

1948 yılında ABD ile geliştirilen ilişkiler kapsamında Marshall Planı ile Türkiye'ye tarım makineleri getirilmiştir. Bu durum Türkiye'de tarımda makineleşmenin başlamasına sebep olmuştur. Fakat bu makineleri kullanacak nitelikte teknik eleman gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bunun için Tarım ve MEB arasında üç yıllık bir plan hazırlanmıştır.²⁶⁸Aynı zamanda tarım makineleri, traktör bakım ve onarım işini yapacak elemanların yetiştirilmesi için sanat enstitüleri içerisinde motor eğitimi sanat okullarının temeli atılmıştır. Traktör tamiri öğretme kurslarına çok sayıda kişi başvurmuştur. İlgi ve alaka yüksek olmuştur. Ferguson traktörlerini satan Tamal firması ile işbirliği yapılarak bu firmanın mühendisleri tarafından iki hafta sürekli kurslar açılmış ve gerek teşkilat elemanlarına gerekse kurs öğrencilerine bu traktörlerin hususiyetleri kullanma ve bakımı hakkında bilgi verilmiştir.²⁶⁹ MEB Talim ve Terbiye Kurulu, yeni “Tekniker Okulları” açılmasını kararlaştırmıştır. Tekniker Okulları, bayındırlık ve endüstri sahalarında yol, su, elektrik, makine vb. için tekniker yetiştirmekle görevlidir.²⁷⁰Motor Makine Okullarının ilki İzmir ve Adana’da açılmıştır. Bu okullardan mezun olanların mesleki bilgilerini arttırmak ve alanlarında uzmanlaşmalarını sağlamak için iki yıllık Motor Tekniker Okulları açılmıştır. Bu okullar günümüzdeki meslek yüksek okullarının temeli sayılmaktadır.²⁷¹

²⁶⁷Demokrat Parti Programı 1946,ss.10-11.

²⁶⁸Koç, s.42.

²⁶⁹Yeni Asır,21 Haziran 1951,s.3.

²⁷⁰Yeni Asır,2 Ağustos 1952,s.2

²⁷¹ Yüce, s.160.

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, TBMM’de mesleki ve teknik eğitim ile ilgili bir konuşma yapmıştır. Şöyle ki; *Teknik okullar diğer kurumlar arasında en faydalı olan ve çok yararlı gördüğümüz kurum özellikle kız enstitüleri ve gezici köy kurslarıdır. Bunlar üzerinde daha çok duracağız. Sanat Enstitüleri, birçok milyonlar harcanmış ama memleketin gerçek ihtiyaçlarına cevap verecek bir şekilde ne yazık ki hazırlanmamıştır. Bütün enstitüler birbirine benzer. Hepsinin yetiştirdiği unsur, tesviyeci, marangoz, demirci çocuklarımız bu zamana kadar işsiz kalmış durumdadır.*²⁷²demiştir.

1957’den itibaren Orta Sanat Okulları, genel ortaokullara dönüştürülmüştür. Bu durumun sebeplerine baktığımızda ilkokulu bitiren çocukların kendisine uygun olan mesleği seçebilecek yaş ve gelişmeye sahip olmaması, ilkokulda aldıkları eğitimin meslek ve sanat öğretimi karşılayacak seviyede olmaması, mesleki eğitimin pahalı ve meslek liselerine genel Ortaokullardan sonra öğrencilerin alınmasıdır.

İlkokulu bitiren öğrencilerin Orta Sanat Okullarında meslek dersleri içinde yer alan atölye derslerinin öğrencilere bedenen ağır gelmesi ve bu durumdan olumsuz etkilenmeleri de gösterilebilir.²⁷³

18-23 Mart 1957 tarihleri arasında toplanan VI. Milli Eğitim Şurası’nda mesleki ve teknik eğitim konusu üzerinde durulmuştur. Memleketimizdeki orta dereceli teknik kurumların eğitim ve öğretiminde yapılması gerekenler hakkında şura üyeleri arasında önemli hususlar dile getirilmiştir. Amaç mesleki ve teknik öğretim kurumlarının gelişimin sağlamak ve memleket ekonomisine nitelikli teknik eleman yetiştirecek eğitim yapıları oluşturmak olmuştur.²⁷⁴ Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel şurada şu açıklamayı yapmıştır. Şöyle ki; *“Memleketimizin ekonomik hayatında büyük bir gelişme olmuş bir tasarruf döneminden dinamik bir yatırım dönemine geçilmiştir. Yirminci asır dünyasına uyum sağlamak demek olan bu uyumu büyük bir hızla başarmak mecburiyetindeyiz. Bu canlı ve hareketli dönem tabiiyetiyle kendine has bir takım problemler yaratacaktır. Bunların başında da mesleki ve teknik elemanlarının süratle yetiştirilmesi gerekmektedir.”*

Türkiye’deki mesleki eğitim kurumlarının halk kursları ve Orta Sanat Okullarından başlayarak Teknik üniversitelerin sonuna kadar tıpkı ileri sanayi

²⁷²TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.6,51.Birleşim,25 Şubat 1951, s.837.

²⁷³ Akyüz, s.371.

²⁷⁴ Akça, ss.383.

memleketlerinde olduğu gibi personel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kuruldukları belirtilmiştir.²⁷⁵Şurada gündem mesleki ve teknik öğretim, halk eğitimi üzerine toplanılmıştır. Kız teknik öğretiminde komisyon Kız Enstitülerinin iki devreli olacak şekilde ayrılması(1.devre Ortaokul kültür dersleri,2.devre daha çok sanat ve meslek bölümleri ağırlıklı),haftalık ders saatinin 36'ya indirilmesi, Kız Orta Sanat Okullarının Kız Sanat Enstitülerine dönüştürülmesi ve sınıf geçme yerine ders geçme usulünün kabulü için teklifte bulunmuştur. Ticaret Öğretim Komisyonu, Ticaret Lisesi öğrencilerine daha çok uygulamalı meslek bilgisinin verilmesi, yabancı dil ders saatlerinin arttırılması, yabancı dilde öğretim yapan Ticaret ve Kız Enstitülerinde sekreterlik şubeleri açılması, Ortaokullar ve Ticaret Liseleri bünyesindeki birinci devrelerin klasik ortaokullara denkliğinin sağlanması tekliflerinde bulunulmuş ve şura genel kurulunca kabul edilmiştir.²⁷⁶

Şuradaki Manisa kenti üyelerine baktığımızda; Güzin Hatiboğlu(Salihli Akşam Kız Sanat Okulu Öğretmeni),Fuat İyicil(Manisa Orta Ticaret Okulu Müdürü)²⁷⁷,Ömer Öcal(Manisa 8 Eylül İlkokulu Baş Öğretmeni)²⁷⁸

Türkiye eğitim milli komisyon raporunda komisyonun Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki mesleki ve teknik öğretim okullarında yapmış olduğu incelemeler okullardaki eksiklikler ve mesleki ve teknik eğitimin memleket için daha yararlı hale gelmesini sağlayacak önerilere yer verilmiştir. Komisyon yaptığı incelemeler neticesinde bazı okulların bina, laboratuvar, atölye ve ders araç ve gereçleri bakımından iyi durumda olmadıklarını, mevcut idareci ve öğretmenlerin tüm çabalarına karşın yeterli nitelikte olmadıklarını tespit edilmiştir. Okullardaki öğrenci sayılarının çok fazla olduğunu, bu sebeple öğrencilerin istenilen mesleki beceriyi elde edemediklerini, mesleki ve genel bilgi derslerinin arasında irtibat kurulamadığını, müfredat programlarının yetersiz ve derslere yardımcı kaynakların olmadığını aynı zamanda okullarda rehberlik servislerinin tesis edilemediğini ve okulların çevrelerindeki iş yerleri ile etkileşimin sağlanamadığı görülmüştür.

Komisyonun mesleki ve teknik öğretim alanında tespit etmiş olduğu bu eksiklerin nasıl giderileceği ve memleketin ihtiyaç duyduğu nitelikli teknik elemanların yetiştirilmesi için bazı önerilerde bulunmuştur;

²⁷⁵Altıncı Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, ss.7-8.

²⁷⁶Cumhuriyetin 50.yılında Milli Eğitimimiz, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973,s.105-106.

²⁷⁷Altıncı Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, a.g.e, ss.26-27.

²⁷⁸Altıncı Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, a.g.e, s.30.

Mesleki ve teknik ęretim okulların Ortaokula dayalı en az  yıl süreli meslek kolejleri ve meslek liseleri olarak kurulması bu okullara pratik ve teknik kollara ayrılmaları, müfredat programları hazırlanırken pratik kola devam eden öğrencilerin niversite sınavına girebilecek düzeyde bir ęitim almaları, genel bilgi dersleri ve meslek dersleri vardır.

Etkileşimin tesis edilmesi ve müfredata uygun ders kitaplarının hazırlanması, Akşam Kız Sanat Okullarında ocuk bakımı ve ev kadınlığı şubelerinin açılmasıdır.

Mesleki ve Teknik ğretim Okullarının tümünün bina, teçhizat, laboratuvar ve ğretim kadrosu bakımından iyi bir hale getirilmedikçe yenilerinin, açılmamasının belirli esaslara göre gerçekleştirilmesi gerekmektedir.²⁷⁹

Erkek Sanat Enstitüleri'nden mezun olan öğrenciler mesleki becerilerini geliştirmek ve iş hayatında daha yüksek mevkilere ulaşmak için Mühendis, Tekniker ve Teknik ğretmen Okullarına ayrıca Güzel Sanatlar Okullarını tercih etme hakkına sahip olmuşlardır.²⁸⁰

Kız Teknik ğretim, Olgunlaşma Enstitüleri, Akşam Kız Sanat Okulu ve Kız Enstitüleri mezunlarının kabiliyetli oldukları ve ilgilerini çeken bir sanat dalı üzerine bilgi ve donanımlarını geliştirmek amacıyla açılmıştır. Olgunlaşma Enstitüleri atölyelerinde kadın giyimleri için modern ve klasik modeller üzerine çalışılmakta ve üretim yapılmaktadır. Ankara, Eskişehir ve İstanbul, Samsun'da Kız Teknik ğretim, Olgunlaşma Enstitüsü vardır.²⁸¹

Uluslararası alışma rgt Ortadoğu Merkezi uzmanı Costat 1955 yılında Türkiye'ye getirilmiştir. Costat okullarda yapmış olduğu incelemeleri bir rapor haline getirerek MEB'e sunmuştur. Rapor VI. Milli ęitim Şurası'nda üzerine konuşulmuş ve şura dokümanları arasında yer almıştır. Costat okullar hakkında eksiklikler tespit etmiş ve bazı önerilerde bulunmuştur. Milli ęitim Bakanı'ndan Costat ilk olarak Erkek Sanat Okullarının sorunlarını belirlemek ve incelemek üzere Milli komisyon kurulmasını önermiştir. Bu komisyonun yapacağı bir anket sonucunda tespit edilen sorunlara göre grevlendirilmelerin yapılacağı ve sistemin bu

²⁷⁹Trkiye ęitim Milli Komisyon Raporu, Milli ęitim Basımevi, İstanbul 1960,ss.53-56.

²⁸⁰Reşat zalp, "Türkiye'de Yüz Yıllık Mesleki ve Teknik ğretim", **Mesleki ve Teknik ğretim Dergisi(100.yıl zel Sayı)**,MEB Mesleki ve Teknik ğretim İstatistik ve Yayın Müdürlüğü, Sayı:104,Ekim 1961,s.72.

²⁸¹ zalp, a.g.m, s.100.

şekilde işlemesi gerektiğini belirtmiştir.²⁸² Costat, Türk sanat okullarında verilen teorik ve pratik eğitim dersleri arasında bir koordinasyon eksikliği olduğunu bu derslerin ortak noktada buluşması gerektiğini programların buna göre hazırlanması gerektiğini önermiştir. Meslek okullarında teorik derslere giren öğretmenlerin atölye derslerinin verildiği bu okullara adapte olamadığını bunun için teorik derslere giren öğretmenlerin yetişmiş oldukları okullarda özel şubelerde eğitim almaları gerektiğini belirtmiştir. Öğrencilerin öğretmenleri tarafından sıkı bir denetim altında tutulmadığını, öğrenci çalışmalarının bütün sanat okullarında belirli bir standarda göre değerlendirilmediğini, mezun öğrencilerin bilgi ve beceri açısından tam donanımlı olmadıkları görülmektedir.²⁸³

Yıllar	Okul Sayısı	Kız	Erkek	Toplam	Öğretmen
1950-1951	326	11.626	41.663	53289	4488
1951-1952	340	11.651	40.246	51897	4401
1952-1953	354	12.408	38.485	50893	4412
1953-1954	371	12.880	45.506	58386	4746
1954-1955	387	14.200	50.739	64939	4999
1955-1956	415	15.715	56.960	72675	5294
1956-1957	432	17.491	62.581	80072	5840
1957-1958	454	19.720	66.750	86470	6214
1958-1959	473	22.457	69.012	91469	6708
1959-1960	503	27.467	70.543	98010	7382

Tablo 4.DP Dönemi Orta Dereceli Mesleki ve Teknik Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları²⁸⁴

Tablo 4'e göre okul, erkek ve kız öğrenci sayıları ve öğretmen sayılarında genel olarak 1950-1960 yılları arasında artış görülmektedir. Fakat 1951-1952 ve 1952 1953 öğretim yıllarında öğrenci sayılarında azalma olmuştur.1951-1952 öğretim yılında toplam öğretmen sayısında bir azalış olduğu tablodan anlaşılmaktadır.

2.12.Yükseköğretim

²⁸³Marım, Sam, ss.23-25.

²⁸⁴Milli Eğitimde 50 yıl (1923-1973),s.71.

DP 1946 yılı parti program tüzüğünde Yükseköğretim ile ilgili hedeflerini maddeler halinde açıkça belirtmiştir.

Madde 38 Yükseköğretim meselesinde niteliğe önem verilmesi gerekliliğine inanıyoruz. Bütün Yükseköğretim kurumlarımızın esasa göre takviyesini be Batı'daki benzerleri seviyesine eriştirilmelerini istiyoruz. Üniversiteler ilmi ve idari muhtariyete sahip olmalıdır.

Madde 41:Doğu bölgesinde her derece ve şube okulları ve nihayet fakülte ve enstitüleri ile bir kültür merkezi yaratmak gerekliliğine inanıyoruz.”şeklindedir.²⁸⁵ DP döneminde memleketin çeşitli illerinde üniversiteler, enstitüler, akademiler açılmıştır. Bunlara baktığımızda 1955-Karadeniz Teknik Üniversitesi(Trabzon),Ege Üniversitesi(İzmir),1956-Orta Doğu Teknik Üniversitesi(Ankara),1957-Atatürk Üniversitesi(Erzurum).²⁸⁶1959 yılında İstanbul, Ankara, İzmir ve Eskişehir’de İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Bursa ve Buca Eğitim Enstitüleri açılmıştır.²⁸⁷ DP döneminde açılan üniversitelerde ABD etkisi vardır. Çünkü DP’nin on yıllık iktidarı süresince ABD ile devamlı irtibat halinde olmasının ilgisi vardır. Üniversiteler toplumun gereksinimine göre(iş yönetimi, şehir planlaması)vb. işlevleri görmüştür.²⁸⁸

DP Manisa Milletvekili Samet Ağaoğlu;“*Üniversite idaresinin, Talebe Cemiyetlerinin kanunen gayr-i siyasi cemiyetlere tanınan faaliyetlerin dışına çıkmalarını kontrol etmesi ve buna imkân vermemesi gerektiğini belirterek Türkiye’de üniversite özerkliği denen bir mesele fiilen yoktur. Bu bazı politikacıların kavgalarından ibarettir*” diyerek üniversitelerin siyasete karışmadığını ifade etmeye çalışmıştır.²⁸⁹

2.13.Halk Eğitimi

Halk eğitiminin amacı zorunlu öğretim çağını geçmiş veya üst derecede bulunan belirli bir öğretim kademesine kadar ilerlemiş olan kişilerin memleketin

²⁸⁵Demokrat Parti Programı 1946,ss.11-12.

²⁸⁶Ramazan Kılıç, Türkiye’de Yükseköğretimin Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:3,Kasım 1999,s.11

²⁸⁷Recep Murat Geçikli, Demokrat Parti Dönemi Yükseköğretim Politikası ve 1956 tarihli Rapor, Atatürk Üniversitesi Atatürk Dergisi, Cilt:11,Sayı:2, ,Aralık 2021,s.154.

²⁸⁸Tekeli, s.670.

²⁸⁹Yeni Asır,15 Ocak 1960,s.5.

medeni ihtiyaçları, kalkınma şartlarına ve kendi bireysel yeteneklerine göre çeşitli bilgi ve teknik kollarında ilerlemelerini ve yetişmelerini sağlamaktır.²⁹⁰Sadece ğretim çağındaki çocukların değil yetişkinlerinde örgün eğitimin yanında alacakları kurslar ile birlikte fıkri ve manevi gelişimlerinin memleketin geleceği açısından önemli olduğunun bir işaretidir.²⁹¹

1950’de iktidara gelen DP, CHP döneminde halk eğitimi kapsamında açılan Halkevlerini CHP’nin siyasi konumu güçlendiren bir araç olarak görmüş ve halkevleri için bütçeden gönderilen paranın CHP için harcandığını iddia ederek halkevlerini kapatmıştır.²⁹²

VI. Milli Eğitim şurası’nda halk eğitimi konusuna değinilmiştir. Milli Eğitim Bakanı Ahmet zel şu açıklamayı yapmıştır. şöyle ki;“*Halk Eğitimi bilhassa beşinci şuranın izhar ettiği arzu üzerine bütünü ile ilk defa olarak huzurunuzda getirilmektedir. İlköğretim sahasındaki faaliyetlerimiz hayli ilerlemiş ve 2116202’yi müteceviz ocuğun İlkokullara devamı temin edilmiştir. Ancak yetişkinlerin eğitimi fıkri ve manevi tekmlleri de öğrenim çağında bulunanlarınkı kadar önemlidir*” diyerek halk eğitiminin önemini vurgulamıştır.²⁹³

MEB’in halk eğitim alışmaları Akşam Kız Sanat Okulları, Kadın ve Erkek Gezici Kursları, Sabit ilçe meslek kursları, Halk meslek kursları, Akşam Erkek Sanat Okulları, Ticaret Liselerine bağlı Akşam Kursları ve Halk Dershaneleri olmuştur.²⁹⁴Trkiye’de halk eğitiminin hedefleri, cahilliğin giderilmesi, okumanın ilerletilmesi, toplum kalkınması, hizmet ülküsünün geliştirilmesi, ahlak terbiyesini vermek, tarih ve doğa sevgisi kazandırmak, i ve dış turizm hakkında vatandaşlarını bilinçlendirmek.²⁹⁵

Halk eğitimin geliştirmek için Amerikalı uzman Prof. Watson Dickerman 1951 yılında Türkiye’ye davet edilmiştir. Dickerman,”Halk Eğitimi Rehberi” isimli bir broşür yayınlamıştır. Burada halk eğitimi ile ilgili önerilerine yer vermiştir.²⁹⁶Raporunda halk eğitiminin tüm vatandaşlar için verilen bir eğitim olduğunu okula gitmeyenlerin yaparak, yaşayarak hayat ile eğitimi bir arada

²⁹⁰ Altıncı Milli Eğitim şurası alışma Esasları, a.g.e, s.66.

²⁹¹ Nakkaş, s.119.

²⁹²Yce, s.226.

²⁹³ Altıncı Milli Eğitim şurası alışma Esasları, a.g.e, s.6

²⁹⁴ Altıncı Milli Eğitim şurası alışma Esasları, s.27.

²⁹⁵ Altıncı Milli Eğitim şurası alışma Esasları, ss.85-86.

²⁹⁶ Altıncı Milli Eğitim şurası alışma Esasları, s.27.

getirmelerini sağlayacak uygulama başında verilecek bir eğitime gereksinim olduğunu ifade etmiştir. Halk eğitiminin okul çatısı altında olmayan ancak birçok alana ayrılan çok geniş bir konu olduğunu Türkiye’deki halk eğitim çalışmalarının belli bir sistematik düzene oturtulmasını ve MEB’e bağlı olan bir yapının meydana getirilmesi gerektiğini tavsiye etmiştir.

Köy öğretmenlerinin halka çeşitli konularda yardımcı olarak onları bilgilendirip yönlendirdiğini gözlemleyen Dickerman, köy öğretmenlerinin halk eğitimi için kullanacakları araç ve gereçten yoksun olduklarını bu sorunun çözülmesinin gerekliliğine değinmiştir. Üniversiteler ve Yüksekokulların halk eğitimi için faydalı olabilecek kurumlardır. Bu kurumlarda öğrencilere halk eğitimi ile ilgili bilgi şöleni, konferans, dersler vermek onların ilgi ve merakını uyandıracaktır. Mezun olan öğrenciler bu bilgileri edindikten sonra iş hayatlarında halk eğitim bilinci ile hareket etme şansına sahip olacaktır.²⁹⁷

Halk eğitim kurumlarının bazılarının sayısal DP dönemindeki sayısal gelişimine baktığımızda, Akşam Kız Sanat Okulları,1945-1946 yılları arasında 72 adet iken,1950-1951’de 94,1960-1961 arasında ise 182’ye kadar yükselmiştir. Öğrenci sayısı 1945-1946’da 14.683 iken 1960-1961’de 38.467’e ulaşmıştır. .²⁹⁸

Akşam Erkek Sanat Okulları,1945-1946’da toplam 4 okul ve bu okullarda 380 öğrenci varken,1950-1951’de toplam 6 okul 377 öğrenci,1960-1961’de ise 6 okul 667 öğrenci vardır. DP’nin on yıllık iktidarı süresince bu iki okulda okul ve öğrenci sayısı bakımından çok büyük artışlar olmasa da halk eğitim meselesinin dikkate alındığı görülmektedir.²⁹⁹

2.14.Teknik Öğretmen Okulları

Kız ve Erkek Sanat Okullarında atölye ve meslek öğretmeni yetiştirmek amacıyla,1934-1935 öğretim yılında Kız Meslek Öğretmen,1937-1938 öğretim yılında Erkek Meslek Öğretmen Okulları adıyla açılan bu okullardan;

Erkek Meslek Öğretmen 1946-1947,Kız Meslek Öğretmen 1947-1948 öğretim yılından itibaren öğretim süreleri 3 yıldan 4 yıla çıkartılarak yüksekokul olmuşlardır.

²⁹⁷Melehat Gezer, **Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitim Politikaları**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2012,ss.95-100.

²⁹⁸**Cumhuriyetin 50.yılında(1923-1973)Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973,s.209.

²⁹⁹**Cumhuriyetin 50.yılında(1923-1973)Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz**, s.214.

2.15.Erkek Orta Sanat Okulları ve Enstitüleri

Bu okulların temeli 1860 yılında Mithat Paşa tarafından kurulan “İslahhane” adlı erkeklere özel açılan sanat okuludur.1927 yılında öğretim süreleri ve programları birbirinden farklı olan bu kurumlar, ilkokula dayalı beş yıllık birer meslek okulu haline getirilmişlerdir. Bu okullar 1941-1942 öğretim yılında Erkek Orta Sanat Okulu ve Erkek Sanat Enstitüsü halinde iki devreye ayrılmıştır.1960 yılından sonra orta kısımları klasik ortaokul müfredat programını uygulamaya başlamıştır. Okulların orta kısımlarına ilkokul mezunları alınmıştır. Enstitüsü kısımlarına ise orta sanatları bitiren ve klasik ortaokul mezunları alınmıştır.1960 yılına kadar klasik ortaokullardan gelenler için özel sınıflar mevcutken, orta sanatların klasik ortaokul müfredatlarını kullanmaya başlamasıyla bu sınıflar esas sınıfla birleştirilmiştir.

2.16.Kız Orta Sanat Okulları ve Enstitüleri

Kız öğrencilerin iyi bir ev kadını olarak yetişmelerini ve kadın sanatlarını öğrenmelerini sağlamak için bu okullar açılmıştır. Bu okulun temeli 19.yy’da açılan Kız Sanayi Mektepleridir.1928-1929 öğretim yılından itibaren Kız Enstitüsü adını alan bu okullar, ilkokula dayalı 5 yıllık öğrenim süreli okullardır.1943-1944 öğretim yılından itibaren ilk üç yılı, Kız Orta Sanat, son iki yılı, Kız Enstitüsü olmak üzere iki devreye ayrılmıştır.

1949-1950 öğretim yılından itibaren 2.devreleri olmayan Kız Orta Sanat Okulları açılmış, ihtiyaç duyulan yerlerde bunların sonuna iki sınıf eklenerek Enstitü haline getirilmiştir.1959-1960 öğretim yılına kadar Enstitü kısımları ortaokul mezunları esas sınıflarla aynı ayardaki özel sınıflara kabul edilmiş bu tarihten sonra ortaokula dayalı okullar haline getirilmiştir.

2.17.Tekniker Okulları

Mesleki bilgiye sahip teknikerlere olan ihtiyacı karşılamak için 1911 yılında Kondüktör Mektebi adıyla bir okul kurulmuştur.1952-1953 öğretim yılında memlekette duyulan fazla tekniker ihtiyacı için atölye ve laboratuvarları müsait olan Sanat Enstitülerinin içinde Tekniker Okulları açılmıştır. Öğrenim süreleri 2 yıl olan bu okulların yanında gündüz bir iş yerinde çalışarak hayatını kazanmak ve hem de mesleğinde ilerlemek için 1954-1955 öğretim yılında 3 yıllık Akşam Tekniker Okulları açılmıştır.

2.18.Ticaret Okulları

Ticaret, Bankacılık, Sigortacılık ve Nakliyatçılık gibi iktisadi faaliyetlere eleman yetiştiren bu okullar Orta Ticaret Okulu ve Ticaret Lisesi olmak üzere iki devrelidir. Orta Ticaret Okullarının öğrenim süresi 3 yıldır ve ilkokul mezunlarını alırlar. Ticaret Liselerinin öğrenim süreleri 3 yıldır ve Orta Ticaret ve Ortaokul mezunlarını alırlar.1954-1955 öğrenim yılından itibaren gece öğretim yapan Akşam Ticaret Liseleri açılmaya başlanmıştır.

2.19.İlköğretmen Okulları

İlkokul öğretmeni yetiştiren bu okullar 6 ve 3 sınıflı olmak üzere iki kısma ayrılabilir. Altı sınıflı İlköğretmen okulları ilkokul mezunu alırlar. Köy öğretmen okulları olarak faaliyet gösteren bu okullar 1932-1933 öğretim yılında kapanmış,1937-1938 öğretim yılında 5 sınıflı olarak açılan Köy Enstitüleri de,1952-1953 öğretim yılında kapanarak bu okulların yerine 6 sınıflı İlköğretmen Okulları açılmıştır. Üç sınıflı İlköğretmen Okulları ortaokul mezunu kabul ederler.³⁰⁰

Resim-3:Manisa Kız İlköğretmen Okulu³⁰¹

2.20.ÖĞRETMENLERİN YETİŞTİRİLMESİ

DP iktidara geldiği zaman Türkiye’de öğretmenlerin yetiştirilmesi konusuna önem vermiş ve çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur.1946 yılında yayınlanan parti programında öğretmenler ile ilgili bilgiler yer almıştır. Bunlara baktığımızda Madde 35;“İlköğretimin eğitim sisteminin temelini oluşturduğunu ve bütün İlkokul

³⁰⁰ Milli Eğitimde 50 yıl (1923-1973),ss. X-XII

³⁰¹ Manisa 1967 İl Yıllığı, s.162.

*öğretmenlerinin aynı ruh ve seviyede bilgiye sahip olmaları esasının göz önünde tutulması bunlar arasında farklı zümrelerin oluşumuna müsaade edilmemesi gerekir.”*³⁰²Madde 40; “*Öğretmenlerin yetenek ve kudreti uygun olduğu takdirde bir İlkokul öğretmeninin öğretim derecelerini tamamlayarak üniversite profesörlüğüne kadar yükselmesine imkân sağlanmıştır.”*³⁰³Bu iki maddeden anlaşılan öğretmenlerin potansiyel olarak gelişimlerini sağlamak ve memleket için nitelikli ve aynı ilke etrafında toplanan bir öğretmenler birliğini yaratmayı DP hedeflemiştir.

Köy Enstitülerinin kapatılması ile birlikte altı yıllık İlköğretmen Okulu olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak çoğunlukla köy ilkokul mezunu öğrenciler alınmaya devam edilmiş ve diğer üç yıllık İlköğretmen Okulları ile birlikte lise seviyesinde program bütünlüğü sağlanmıştır. DP döneminden önce uygulanan köy ve şehir okulu ayırımına son verilerek bu okullar birleştirilmiş, eğitim ve öğretimde bütünlük sağlanmıştır. Bu okullarda okuyan öğrencilerin öğretim programlarında “Tarım ve İş” derslerine yer verilerek hem uygulama hem teorik dersler bir arada verilerek geleceğin öğretmenleri ve özellikle şehirde yaşayıp köylerde öğretmenlik yapacaklar için hazırlık olarak düşünülmüştür.³⁰⁴

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, öğretmenlerin yetiştirilmesi ve durumu hakkında açıklamada bulunmuştur. Şöyle ki;“*Köylüler devamlı surette okul ve öğretmen istemektedir. Programlar ve metotlar, kitaplar her şey ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun tam randıman almak öğretmenlerin bu programları istenilen şekilde uygulamasına bağlıdır. Gayretli, yeterli, görevinin aşkı kendisinin bulunduğu köyün sevgilisi yapmış her hususta vasıflı bir öğretmenin var olduğu köyde devam nispetinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Esas öğretmen yetiştirmek ve mevcut öğretmenleri büyük vazifelerini yaparken hiçbir zaman yalnız bırakmayarak olgunlaşma fırsatlarına kavuşturmak bakanlığımız şüphesiz başta gelen işlerinden saymıştır.”*³⁰⁵

Öğretmen yetiştirilmesi konusunda açılan okullar ve kurslara baktığımızda merkez okullarında farklı sebeplerden dolayı yaşanan öğretmen sıkıntısı gidermek

³⁰²Demokrat Parti Programı 1946,s.10

³⁰³Demokrat Parti Programı 1946,a s.12

³⁰⁴https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_der_gisi/160/dursunoglu.htm

³⁰⁵Mehmet Arslan, “Türkiye’de 75 Yıllık Cumhuriyet Döneminde İlköğretim ve İlköğretime Öğretmen Yetiştirme Politikası” ,75.Yıl Armağanı, Kayseri 1999,ss.155-156.

için uzman vekil öğretmenlere ihtiyaç olmuştur. Bunun için 17 Eylül 1951 tarihinde okulların müzelerinde bir aylık “Vekil Öğretmen Yetiştirme Kursları” açılmıştır. Kursiyerler pratik olarak eğitim ve öğretim teknikleri dersleri alarak kurs bitiminde yapılacak olan sınavlardan başarı gösterenlere başarı belgesi verilecektir. Tayinler kura ile alacakları sıra numarasına göre yapılacaktır. Kursu İzmir Milli Eğitim Müdürü Osman Faruk Verimer bir konuşma yaparak açmıştır. Kursu yönetecek üç müfettiş, iki başöğretmen ve bir öğretmen seçilmiştir.³⁰⁶

Orta dereceli okullarda din derslerinin yeniden program içine alınmasıyla birlikte bu okulların meslek dersleri ve orta dereceli okulların din derslerini verebilecek uzman öğretmen ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bunun için 1959 yılında Yüksek İslam Enstitüleri açılarak Ortaöğretim kademesinde din bilgisi öğretmenliği yapmak isteyen öğrenciler için bu enstitüler ek bir başvuru kaynağı olmuştur.³⁰⁷

1959 yılına kadar liselere öğretmen yetiştirmekle görevli olan İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu, okula öğrenci seçme sistemi Liseyi bitiren üniversitelerin fen ve edebiyat fakültelerine giren öğrencilerden oluşan bir grup sınavla bu okula alınmıştır. Çeşitli dallarda lise öğretmeni olmak üzere MEB’in hesabına parasız ve yatılı okutulmuşlardır. 1950’den itibaren çok az sayıda mezun vermeye başlayan bu okula ek olarak 1959 yılında Ankara Yüksek Öğretmen Okulu açılmıştır. Öğrenci kaynağını bu okul İlköğretim okullarına dayandırmıştır.³⁰⁸ Okula girmeye hak kazanacak öğrenciler İlköğretmen Okulları’nın ilk iki sınıfında yüksek başarı gösteren ve öğretmenler kurulu tarafından davranışları olumlu görünen öğrenciler hazırlık sınıfına alınmış ve başarı gösterenler Devlet Lise İmtihanında olumlu netice alan öğrenciler bu okula kaydedilmiştir.³⁰⁹

Öğretmenlerin yetiştirilmesi ile ilgili MEB tarafından yayımlanan Türkiye Eğitim Milli Komisyon Raporu ve Amerikalı uzman J.Maaske’nin raporunu incelemek konu açısından önemlidir. Türkiye Eğitim Milli Komisyon Raporu; Öncelikle Türkiye’de İlkokul öğretmeni yetiştiren okullardaki eksikliklere

³⁰⁶ Anadolu, 18 Eylül 1951, s.2

³⁰⁷ Ferhat Oğuzkan, “Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi” **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983, s.618.

³⁰⁸ Akyüz, ss.387-388.

³⁰⁹ Cemil Öztürk, “Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirmede Model Arayışları”, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu**, Haz: Murat Alper Parlak, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2010, ss.302-303

baktığımızda; Okulların bina, tesisat, eşya, ders araç ve gereç bakımından yetersiz olması, okulların öğretmenleri yetiştirecek idareci ve öğretmen kadrosunun istenilen seviyede nitelikte olmadığı, çok sayıda okul açılmasına karşın okulların belirli bir plan ve programa sahip olmamasıdır.

Memlekette hedeflenen eğitim ve öğretimde görev yapacak öğretmenlerin iyi bir şekilde yetişmesine engel olduğu tespit edilmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi için verilen öneriler;

Öğretmen okullarının maddi-manevi olarak desteklenmesi, mevcut en iyi şartlara sahip okulların birleştirilmesi, öğretmenlerin staj yaptıkları okulların daha nitelikli hale getirilmesi, özellikle köylerde görev yapacak öğretmenlerin bölge halkını ve öğrencileri aydınlatacak onlara rehberlik edecek yeteneğe sahip olacak şekilde yetiştirilmeleri gerekmektedir.³¹⁰

1952-1953 öğretim yılında Amerikalı eğitim uzmanı Prof.Roben J.Maaske Bakanlık tarafından Türkiye'ye davet edilmiştir. J.Maaske'den, Türkiye'de öğretmen yetiştirilmesi hakkında incelemelerde bulunması ve rapor hazırlanması istenmiştir.³¹¹ 1953 yılının Ocak-Mart ayları arasında Ankara, İzmir, İstanbul, Balıkesir, Konya, Bolu, Adana, Eskişehir şehirlerinde öğretmen yetiştirilmesi hakkında konuşmalar yapmış ve seminerler vermiştir. Raporunda belirtilen önerilere baktığımızda;“*Öğretmenlerin aldıkları ücretlerin arttırılmasının yanı sıra iş başında yetiştirilmeleriyle ilgi duymalıdır.*”³¹²

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1950-1960 YILLARI ARASINDA MANİSA KENTİNİN EĞİTİM DURUMU

3.15.MANİSA'DAKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM İSTATİSTİKLERİ

Demokrat Parti'nin iktidara geçişinden sonra eğitim politikalarındaki hayata geçirmiş olduğu uygulamalar, Manisa'ya yansımıştır. Manisa'nın genel eğitimini ele

³¹⁰Türkiye Eğitim Milli Komisyon Raporu, ss.74-77.

³¹¹Cavit Binbaşoğlu, Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi, Milli Eğitim Basımevi,1995,s.319.

³¹²Binbaşoğlu, ss.319-320.

alacağımız bu bölümde çeşitli tablolar üzerinden istatistikler incelenmiş ve gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Tablo 5.DP Döneminde Manisa İlinin Okur-Yazar Sayısal Gelişmeler³¹³

Nüfus 6 Yaş ve Üzeri				Okuma Yazma Bilen			Oranı %		
Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1950	232.223	220.499	452.722	106.913	46.118	153.031	46.04	20.92	33.80
1955	235.237	231.304	466.541	132.729	61.479	194.208	56.42	26.58	41.62
1960	279.573	267.375	546.848	154.105	77.024	231.129	55.12	28.82	42.27

Tablo 5'e göre 1950-1960 yılları arasında Manisa'nın 6 yaş ve üzeri nüfus verileri, okuma-yazma bilen erkek ve kadın nüfus miktarlarının oransal karşılığı verilmiştir. Erkek nüfusun, okuma yazma bilen nüfusunun on yıl boyunca kadınlara göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu fazlalığın elde edilen verilere göre %50'den fazla olduğu görülmektedir. Kadınlar okuma yazma bilmesinin erkeklerden az olmasının sebebi geçmiş dönemlerden gelme kadınlara karşı takınılan tavır, çeşitli sebeplerle okullara gönderilmemeleri vb. sebepler olabilir.

1951 öğretim yılında Manisa'nın merkez ilçesi toplam 8 okulla en fazla okula sahip olmasına karşılık, Soma, Alaşehir, Gördes ilçelerinde yalnızca birer adet okul bulunmaktadır. Merkez ilçede 4 okulu ihtiyaç varken, Soma, Gördes, Eşme ve Kula ilçelerinde okula ihtiyaç olmadığı anlaşılmaktadır. Genel toplamda Manisa'nın bütün ilçelerinde 33 mevcut okul varken, 14 yeni okula ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir.³¹⁴

1958-1959 öğretim yılının başında Ankara'da MEB'e bağlı yurtlarda 3269 öğrenci kayıtlıyken, Manisa'daki yurttaki ise bu sayı 20'dir.³¹⁵

1950 yılından sonra Manisa'da 3 sınıflı yatılı bir Kız İlköğretmen Okulu açılmıştır.³¹⁶

³¹³ Milli Eğitimde 50 yıl (1923-1973),Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 197s.11.

³¹⁴ TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.4,35.Birleşim,26 Ocak 1951,s.428.

³¹⁵ TBMM 11.Dönem Meclis Tutanakları, C.10,3.Birleşim,18 Kasım 1959,s.79

³¹⁶ TBMM 11.Dönem Meclis Tutanakları, C.11,20.Birleşim,6 Ocak 1960,s.108

Manisa’da DP döneminde eğitimin her kademesinde ilerleme kaydedilmiştir. Mesleki ve öğretmen okullarının açılması, çeşitli meslek kurslarının, halk eğitim bünyesinde hayata geçirilmesi vb. uygulamalar hem Manisalı vatandaşların hem de eğitim camiası içinde görevli olan kişilerin devlet aldıkları destek sonucunda Manisa’da eğitim ve öğretim işleri yürütülmeye çalışılmıştır.

Tablo 6.DP Döneminde Manisa İlindeki Köy Okulları ve Öğretmen İhtiyaç Durumu³¹⁷

Yıl	Mevcut Köy Okulları			250’den Az	250’den Fazla			Öğretmen İhtiyacı
	Öğretmenli Sayısı	Eğitmenli Sayısı	Toplam	1.Devre	1.Devre	2.Devre	Toplam	
1951	265	101	366	146	181	17	344	361

Türkiye genelinde 11.776 öğretmenli ve 4285 eğitmenli okul toplamda 16.061 okul bulunmaktadır. Tablo 5’e göre 1950-1951 öğretim yılında Manisa’nın tüm köylerindeki mevcut ve ihtiyaç duyulan okul, öğretmen sayıları tabloda verilmiştir. Manisa’da öğretmenli köy okul sayısı 265 iken, eğitmenli köy okulu 101, toplamda 366 okul eğitime ve öğretime köylerde devam etmiştir

Türkiye’de 13.207 okula, 14.173 öğretmene gereksinim duyulmuştur. Bu genel toplamdaki öğretmen ve okul sayılarının içinde Manisa’daki okullarda dâhildir. Okul ihtiyacı tabloda 250 öğrenciden az ve fazla olacak şekilde verilmiştir. Toplamda 344 okula, 361 öğretmene ihtiyaç vardır. Türkiye’de 13.207 okula, 14.173 öğretmene gereksinim duyulmuştur. Bu genel toplamdaki öğretmen ve okul sayılarının içinde Manisa’daki okullarda dâhildir.

3.15.1.1953-1960 YILLARI ARASINDA İLKOKULLARIN DURUMU VE FAALİYETLERİ

DP, 1950 yılında iktidar olduğu zaman Manisa’daki eğitim hareketleri için 2 milyon 721 bin 975 lira 23 kuruş harcamıştır. Manisa’nın bütün köylerinde ilkokul inşaatlarının eksiksiz bir şekilde yapılacağı sözü verilmiştir.³¹⁸

1 Kasım 1950’de Cumhurbaşkanı Celal Bayar İlköğretim konusunun nasıl ele alacaklarını ve hangi yöntemleri izleyecekleri konusu üzerinde durmuş TBMM’de şu

³¹⁷ TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.4,35.Birleşim,26 Ocak 1951,s.438

³¹⁸Yeniasır,28 Eylül 1957,s.3

sözlere yer vermiştir. Şöyle ki;“İlköğretim eğitim sistemimizin temelini oluşturur. Bu açıdan üzerinde önemle durulması lazımdır. Herkes tarafından bilindiği gibi aile ocağından sonra hayat ile temas ilkokullarda başlar. Genç yavrularımızın her şeyi benimseyen taze zekâlarıyla en iyi ve doğruyu milli ve insani bütün manevi değerlere dayanan bir eğitim sistemi içinde burada bulmaları gerekir. İlk iş olarak bütün ilkokul öğretmenlerinin aynı ruh ve bilgiye sahip olacak şekilde yetiştirmeliyiz.

Bayar’ın bu sözleri çocukların ilkokullarda alacakları temel eğitimin çok önemli olduğunu ileriki hayatlarında onların yaşamlarını devam ettirebilmek için bu eğitimin gerekli ve onları bilgileriyle donatan ve aydınlatan öğretmenlerinin hayatlarında önemli bir yer edindiğini açıklamaya çalışmıştır.

1953 yılında Manisa’nın Gördes ilçesinin Hanya köyünde inşaatı bitirilmiş ilkokul binası törenle hizmete açılmıştır. Törene Kaymakam, bayındırlık mühendisi, orman mühendisi, jandarma komutanı, öğretmenler ve öğrenciler yer almıştır. Kaymakam Nevzat Dansuk, bu okulun açılması için devletin yapmış olduğu fedakârlığa karşın bütün çocukların okuldan faydalanmaları gerektiğini okuma bilmeyen gençlerin gece derslerine katılmasını tavsiye etmiş ve kurdeleyi kesmesiyle okul açılmıştır. Gördes’in Kayacık köyünde tamiri devam eden bir okulun ise yakın zamanda öğretime başlayacağı planlanırken, Yakaköy’de ise tekrardan bir okul binası inşasına başlanacağı bildirilmiştir.³¹⁹

1954 yılında Selendi İlkokulu, Üç Eylül İlkokulu adını almış ve 1964 yılında Atatürk İlkokulu açılıncaya kadar ilçedeki tek ilkokul olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürütmüştür.³²⁰

Selendi’nin Ziraman köyü ilk beş yıllık köy ilkokulunun açıldığı köydür. Bu köyde farklı yıllarda eğitimci görev yapmıştır. 1944-1952 yılları arasında Ramazan Sağlam, Selendi’ye yapmış olduğu eğitim faaliyetleriyle yaklaşık 8 yıl hizmet etmiştir. 1952’de Celal Ataman bu göreve getirilmiştir. Selendi, Beşpınar köyünde ilk beş yıllık eğitim veren Mehmet Sivaslı 1950 yılında göreve başlamıştır.³²¹ Selendi’nin Ziraman köyü ilk beş yıllık köy ilkokulunun açıldığı köydür. Bu köyde farklı yıllarda eğitimci görev yapmıştır. Kürkçü köyü, Selendi’de öğretmenlerin ilk

³¹⁹Hürriyet Misakı, 19 Kasım 1953, s.1

³²⁰Hidayet Akıncı, **Selendi İlçe Eğitim Tarihi**, Selendi 2018, s.8.

³²¹Akıncı, ss.28-29.

defa görev yaptığı köydür. Köyde 1952-1962 yılları arasında Mehmet Dilik, ilk beş yıllık ilkokul eğitimi vermiştir.³²²

Selendi’de Merkez İlkokulu 1950-1960 yılları arasında faaliyet göstermektedir. Her köyün merkezinde ve mahallesinde kırk beş adet ilkokul vardır. Her okuldan en az bir öğretmen mevcudu bulunmaktadır. Kalabalık okullarda üç öğretmen mevcuttu daha sonra tek öğretmene düşürülmüştür ve ilkokul eğitimi vermiştir.³²³

Manisa’nın dış mahalle semtinde yeni inşa edilen beş sınıflı ilkokul 4 Ekim 1954 Pazartesi günü açılmıştır. Törene Vali, belediye başkanı, eğitim üyeleri, genel meclis ikinci başkanı Edip Akın ve azaları, DP başkanı katılmıştır.³²⁴

1955 yılında Manisa’da 26 ilkokul yapımı için çalışmalar başlatılmıştır. Manisa merkezde yapılacak 2 ilkokuldan başka Akhisar ve Soma ilçe merkezlerinde ikişer ilkokul, ayrıca köylerde de 20 ilkokul inşaat programı belirlenmiştir. Okul inşaatlarını yakından incelemek için Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok ve Vali Nihat Danışman ilçelerde geziler yapmıştır. İnşaat programının en kısa sürede uygulanması için Kaymakamlara gerekli yönergeler verilmiş ve hazırlıklara başlatılmıştır. 1956-1957 öğretim yılının başında Manisa’da 26 ilkokulun ders başı yapması hedeflenmiştir.³²⁵

Manisa’da ilkokul inşaatlarına 1956 yılında devam edilmiştir. MEB tarafından gönderilen 900 bin lira ile 28 köy ilkokulunun inşasına başlanmış ayrıca il bütçesinden ve İller bankasından alınan 650 bin lira ile çeşitli ilçe ve bölge merkezlerinde 8 ilkokulun açılması için hazırlıklar yapılmaya başlanmıştır. 1955 yılında Manisa merkezde inşasına başlanan Ulucami ve Alaybey İlkokulları yapılmıştır. 1956 yılında Turgutlu’nun Irlamaz ve Dalbahçe köylerinde okul inşaat faaliyetlerine devam edilmiştir. Salihli merkezde bulunan Atatürk, Kula’nın Menye bölgesindeki merkez okulunun inşaatları tamamlanmıştır.³²⁶

1956-1957 öğretim yılında Manisa Beydere Teknik Ziraat Okulu, Manisa’daki köy ilkokullarından mezun olan 5 kız, 10 erkek öğrenci alınacağını ilan

³²²Akıncı, s.31.

³²³Akıncı, s.31.

³²⁴Hürriyet Misakı, 5 Ekim 1954, s.1

³²⁵Yeniasır, 13 Mayıs 1955, s.7

³²⁶Yeniasır, 24 Eylül 1956, s.2

etmiştir. Öğrencilere okulda alacakları üç yıllık eğitim ve öğretim süresince pratik ve teorik bilgiler verilerek parasız ve yatılı olarak orta derecede öğrenim görmeleri sağlanmış olacaktır. Köy ve zirai kalkınma meselesinde köylülere ve çiftçilere liderlik edecek olan bu öğrencilerin yetişmesi için köy ilkokullarını bitiren çiftçi çocuklarının bulundukları illerdeki ziraat teknisyenliklerine başvuru yaparak okula

kayıt olmaya hak kazanacakları duyurulmuştur.³⁴³

Manisa'nın 20 köyünde toplam 920 bin lira masraf harcanarak 1957-1958 öğretim yılında eğitim ve öğretime başlanması için 23 ilkokul açılmıştır. Ayrıca 21 köy okulu tamir edilmiş ve 9 köy okulunda ise tamir devam etmiştir. Son alınan ödeneklerle birlikte 23 köyde yeni ilkokul temeli atılmıştır.³⁴⁴

Barbaros İlkokulu ve Ortaokulu³²⁷	Rahmanlar İlkokulu ve Ortaokulu	Gülbahçe İlkokulu³²⁸
Alahıdır İlkokulu ve Ortaokulu³²⁹	Beş Eylül İlkokulu³³⁰	Karakılınçlı İlkokulu³³¹
Akşemsettin İlkokulu ve Ortaokulu³³²	Gördes Ortaokulu³³³	Zafer İlkokulu³³⁴
Pelitalan İlkokulu ve Ortaokulu³³⁵	Mutlu İlkokulu³³⁶	Siyekli İlkokulu³³⁷
	Cumhuriyet İlkokulu³³⁸	Halide Edip Adıvar İlkokulu³³⁹
Kurtuluş İlkokulu³⁴⁰	Yeniköy İlkokulu³⁴¹	Çobanisa Kasabası Fevzi Paşa İlkokulu³⁴²

Tablo 7.1950-1960 arasında Manisa'da Açılan İlkokul ve Ortaokullar

³²⁷ A.g.e,152.

³²⁸ Cumhuriyetimizin 75.yılında Manisa Eğitim Belgeseli, s.21

³²⁹ A.g.e,156.

³³⁰ Bayram, s.270

³³¹ Cumhuriyetimizin 75.yılında Manisa Eğitim Belgeseli, a.g.e, s.22.

³³² Cumhuriyetimizin 75.yılında Manisa Eğitim Belgeseli, MEB Yayınları, Manisa 1999,s.13.

³³³ Bayram, s.288.

³³⁴ İbrahim Çiçek, Her Yönüyle İlçemiz Salihli, Kasım 1984,s.52.

³³⁵ Cumhuriyetimizin 75.yılında Manisa Eğitim Belgeseli, a.g.e, s.28.

³³⁶ <https://gordesfatihoo.meb.k12.tr/>

³³⁷ Cumhuriyetimizin 75.yılında Manisa Eğitim Belgeseli, s.30

³³⁸ Cumhuriyetimizin 75.yılında Manisa Eğitim Belgeseli, s.17.

³³⁹ İbrahim Çiçek, Her Yönüyle İlçemiz Salihli, Kasım 1984,s.52.

³⁴⁰ İbrahim Çiçek, Her Yönüyle İlçemiz Salihli, Kasım 1984,s.52.

³⁴¹ <https://yenikoyataturkio.meb.k12.tr/>

³⁴² Cumhuriyetimizin 75.yılında Manisa Eğitim Belgeseli, s.17

³⁴³ Yeniasır,9 Eylül 1956,s.2

³⁴⁴ Hürriyet Misakı,23 Eylül 1957,s.1

15 Eylül 1958 Pazartesi günü Ali Rıza Çevik İlkokulu okulun ilk günü öğrenci kayıt etme rekoru kırmıştır.75 aday öğrenci kayıt eden okul bu durumla 200 öğrenci velisinin başvurmasıyla karşılaşmıştır.³⁴⁵

1959 yılında Manisa ili tarafından inşa ettirilmekte olan Turgutlu Köy İlkokulu tamamlanmıştır. Açılış törenine Vali Kemal Hadımlı, Eğitim ve Bayındırlık üyeleriyle, genel meclis azalarının katılımı beklenmiştir.³⁴⁶

1959 yılında Turgutlu'ya MEB tarafından ABD'den getirtilen portatif okullardan 6 tanesi verilmiştir. Portatif okulların üç tanesi merkezde, üç tanesi Yunusdere, Ayvacık ve Urganlı köylerine inşa edilmiştir. Turgutlu Kaymakamı portatif okulların kurulumu için gerekli hazırlıkların yapılması için direktif Ülkü İlkokulu'nun inşasının bitmesiyle Turgutlu'da toplam 11 okul 1959-1960 öğretim yılı için hazır duruma getirilmiştir.³⁴⁷

Yapılan araştırmalar sonucunda Manisa'da 1950-1960 yılları arasında açılan ilkokul ve ortaokul isimlerine ulaşılmış olup bu sayı 21'dir.Okullar Manisa'nın merkez, ilçe ve köylerinde inşa edilmiş olan okullardır. Bazı okulların hem ilkokul hem ortaokul binası bulunmaktadır. Günümüze kadar aynı isimlerle gelen okullar vardır. Fakat ismi değişen okullarda vardır. Örneğin, Mutlu İlkokulu, Manisa il Milli Eğitim Danışma Kurulu'nun,27 Şubat 1985 tarihli ve 19 sayılı kararıyla okulun adı Fatih İlkokulu olarak değiştirilmiştir.1997-1998 öğretim yılında Fatih İlköğretim Okulu,11 Nisan 2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 6287 sayılı kanuna göre okulun adı Fatih Ortaokulu olmuştur. Günümüzde de aynı isimle okul eğitim ve öğretime devam etmektedir³⁴⁸

Fatih İlkokulu, Okulun ismi Fatih İlköğretim Okulu ardından günümüzde Fatih-Vefik Kitapçıgil İlkokulu olarak merkezde bulunmaktadır.³⁴⁹

Günümüzde Yeniköy İlkokulu, Yeniköy Atatürk İlkokulu olarak Şehzadeler ilçesinde bulunmaktadır.³⁵⁰Günümüzde Kurtuluş İlkokulu, Kurtuluş Fevzi Lütü Karaosmanoğlu İlkokulu olarak Salihli 'de eğitim ve öğretime devam etmektedir.³⁵¹

³⁴⁵Hürriyet Misakı,16 Eylül 1958,s.4

³⁴⁶Yeniasır,25 Kasım 1959,s.5

³⁴⁷Yeniasır,21 Eylül 1959,s.2

³⁴⁸<https://gordesfatihoo.meb.k12.tr/>

³⁴⁹ Cumhuriyetimizin 75.yılında Manisa Eğitim Belgeseli, a.g.e, s.19.

3.15.1.1.Resmi İlkokullar(1953-1960)

Tablo 8. Resmi İlkokullardaki Erkek ve Kız Öğrenci Sayıları(1953-1960) ³⁵²

		Erkek	Kız
1953-1954	Şehirlerde	8508	6364
	Köylerde	16187	11244
	Toplam	24695	17608
1954-1955	Şehirlerde	9349	7108
	Köylerde	16990	11989
	Toplam	26339	19097
1955-1956	Şehirlerde	10016	7697
	Köylerde	17926	12766
	Toplam	27942	20463
1956-1957	Şehirlerde	10939	8374
	Köylerde	19263	13547
	Toplam	30202	21921
1957-1958	Şehirlerde	12176	9160
	Köylerde	20084	14177
	Toplam	32260	23337
1958-1959	Şehirlerde	13648	10185
	Köylerde	21643	15168
	Toplam	35291	25353
1959-1960	Şehirlerde	14812	11141
	Köylerde	23025	15893
	Toplam	37837	27034

³⁵⁰<https://yenikoyataturkio.meb.k12.tr/>

³⁵¹İbrahim Çiçek, **Her Yönüyle İlçemiz Salihli**, Kasım 1984,s.52.

³⁵²Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim(1953-1960),s.132.

Tablo.8'e göre Manisa'da 1953-1960 yılları arasında resmi ilkokullardaki öğrenci, öğretmen ve eğitimci sayılarının cinsiyet dağılımı görülmektedir. Genel olarak hem şehirlerde hem köylerde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazladır.1953'den 1960'a kadar öğrenci sayısı toplamı artış göstermiştir.

Tablo 9.Resmi İlkokullardaki Öğretmenlerin Devlet ve İl Bütçe Giderleri Kaynakları ve Miktarları(1953-1960)³⁵³

1953	Maaş ve Ücretler Tutar	Ek Görev	Zamlar ve Tazminat	Her Tür ikramiyeler	Her Çeşit Yolluklar	Donatım Paraları
Devlet Bütçesi	2137149	59049	193824	164529	1812	60
İl Bütçesi	-	94	375	-	-	210
Toplam	2137149	59143	194199	164529	1812	270
1954						
Devlet Bütçesi	2350089	62250	222596	606444	21533	1182
İl Bütçesi	-	-	-	-	1496	350
Toplam	2350089	62250	222596	606444	23029	1532
1955						
Devlet Bütçesi	2526378	58856	203691	639262	12832	60
İl Bütçesi	-	120	-	-	795	-
Toplam	2526378	58976	203691	639262	13627	60

Tablo 9'a göre Manisa'da görev yapan ilkokul öğretmenlerinin 1953-1960 yılları arasındaki öğrenim yıllarındaki devlet ve il bütçelerinden karşılanan masrafları lira cinsinden sayısal olarak verilmiştir. Giderlerin büyük çoğunluğu devlet bütçesinden karşılanırken il bütçesinden de belli bir miktar öğretmen giderleri için bütçe ayrılmıştır. Öğretmen giderleri maaş ve ücretler, ek görevler, zamlar ve

³⁵³Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim(1953-1960),s.294.

tazminat, ikramiye, yol ve donanım paralarıdır. Ayrılan bütçenin çoğunun öğretmen maaş ve verilen ek ücretlere gittiği görülmektedir.

Tablo 10.1953-1960 Arasında Manisa'daki Resmi İlkokullardaki Öğretmen ve Eğitimcilerin Şehir ve Köylerdeki Sayıları³⁵⁴

	Şehirlerde	Öğretmen	Eğitmen	Toplam
		311	-	311
1953-1954	Köylerde	534	45	579
	Toplam	845	45	890
1954-1955	Şehirlerde	338	-	338
	Köylerde	566	38	604
	Toplam	904	38	942
1955-1956	Şehirlerde	365	-	365
	Köylerde	613	37	650
	Toplam	978	37	1015
1956-1957	Şehirlerde	384	-	384
	Köylerde	599	34	633
	Toplam	983	34	1017
1957-1958	Şehirlerde	433	-	433
	Köylerde	620	33	653
	Toplam	1053	33	1086
1958-1959	Şehirlerde	487	-	487
	Köylerde	611	33	644
	Toplam	1098	33	1131
1959-1960	Şehirlerde	517	-	517
	Köylerde	672	33	705
	Toplam	1189	33	1211

³⁵⁴Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim(1953-1960),s.294.

Tablo 11.1953-1960 Arasında Resmi İlkokullarının Sınıf Teşkilatına Göre Okul

1953-1954	1 Sınıflı	2 Sınıflı	3 Sınıflı	4 Sınıflı	5 Sınıflı	Toplam	Kapatılan Okul
Şehirlerde	-	-	2	1	30	33	-
Köylerde	26	28	22	29	218	323	6
Öğretmenli	3	20	14	27	213	277	3
Öğretmenli-Eğitmenli	-	-	-	2	5	7	-
Eğitmenli	23	8	8	-	-	39	3
1954-1955							
Şehirlerde	-	-	2	5	30	37	-
Köylerde	14	25	31	28	232	330	-
Öğretmenli	7	7	23	26	228	291	-
Öğretmenli-Eğitmenli	-	-	-	2	4	6	-
Eğitmenli	7	18	8	-	-	33	-
1955-1956							
Şehirlerde	-	-	3	2	33	38	-
Köylerde	7	13	29	29	216	294	17
Öğretmenli	2	5	9	28	213	257	13
Öğretmenli-Eğitmenli	-	-	2	1	3	6	-
Eğitmenli	5	8	18	-	-	31	4
1956-1957							
Şehirlerde	-	-	2	3	36	41	-
Köylerde	22	6	21	18	277	344	10
Öğretmenli	7	2	12	17	272	310	8
Öğretmenli-Eğitmenli	-	-	1	1	5	7	-
Eğitmenli	15	4	8	-	-	27	2
1957-1958							
Şehirlerde	-	-	1	4	38	43	-
Köylerde	17	33	11	20	278	359	25
Öğretmenli	12	16	6	19	275	328	22
Öğretmenli-Eğitmenli	-	1	2	1	3	7	2
Eğitmenli	5	16	3	-	-	24	1
1958-1959							
Şehirlerde	-	-	1	4	44	49	-
Köylerde	8	18	34	16	310	386	9
Öğretmenli	4	12	18	15	303	352	9
Öğretmenli-Eğitmenli	-	-	-	1	7	8	-
Eğitmenli	4	6	16	-	-	26	-
1959-1960							
Şehirlerde	-	-	1	1	55	57	-
Köylerde	24	14	13	27	330	408	13
Öğretmenli	8	9	9	27	321	374	13
Öğretmenli-Eğitmenli	-	1	-	-	9	10	-
Eğitmenli	16	4	4	-	-	24	-

Sayısı³⁵⁵

Tablo.11'e göre 1953-1960 arasında Manisa'daki şehir ve köy ilkokullarındaki öğretmen ve eğitimci sayıları verilmiştir. Eğitimci sayısının 1960 yılına kadar eğitimci sayısının öğretmene göre oldukça az olduğu görülmektedir. Şehirlerde daha çok öğretmen varken eğitimcilerin büyük bir kısmı köy okullarındadır.

3.15.1.2.Özel İlkokullar

Tablo 12.DP Döneminde Manisa'daki Özel İlkokullarda Erkek ve Kız Öğrenci sayıları³⁵⁶

Ders Kesiminde Öğrenci Sayısı(1.2.3.4.5.6.Sınıflar)			
Ders Yılları	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam
1953-1954	50	55	105
1954-1955	57	68	125
1955-1956	65	71	136
1956-1957	62	69	131
1957-1958	68	71	139
1958-1959	78	66	144
1959-1960	78	65	143

Tablo 12'ye göre Manisa'da özel ilkokula giden erkek ve kız öğrenciler sayılarında öğrenim yılı ilerledikçe gene olarak artışlar vardır. Ancak erkek öğrencilerde sadece 1956-1957 öğrenim yılında kız öğrencilerde ise 1958-1959 ve 1959-1960 ders döneminde düşüşler görülmektedir.

³⁵⁵ Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim(1953-1960), s.49.

³⁵⁶ Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim(1953-1960)s.160.

Gelir Kaynakları									
Mali Yılı	Öğrenci	Bağışlar	Akar Hâsılatı	Cemaat ve Cemiyet	Devlet Bütçesi	İl Bütçesi	Yabancı Devletler	Diğer Gelirler	Toplam
1953	-	-	-	-	10908	-	-	-	10908
1954	-	-	-	-	11731	-	-	-	11731
1955	-	-	-	-	14188	-	-	-	14188
1956	-	-	-	-	21655	-	-	-	21655
1957	24494	-	-	-	-	-	-	-	24494
1958	-	-	-	-	-	-	-	36240	36240
1959	-	-	-	-	-	-	-	48962	48962

Tablo 13.1953-1960 Arasında Manisa'daki Özel İlkokulların Gelir Kaynakları³⁵⁷

Tablo 13'e göre 1953-1959 yılları arasında Manisa'daki özel ilkokulların çeşitli yerlerden gelir sağladığı anlaşılmaktadır.1953 yılında 10.908 lira olan gelir 1959 yılında 4 kattan fazla artarak 48.963 lira olmuştur. Özel ilkokullara en çok devlet bütçesinden yardım yapıldığı görülmektedir. Öğrencilerden sağlanan gelirin sadece 1957 yılında olması dikkat çekmektedir. Toplam sekiz ayrı yerden gelir kaynağı gözükmektedir. bağış, aidat, cemaat ve cemiyet, il ve yabancı devletlerden Manisa'daki ilkokullara destek verilmediği tablodan anlaşılmaktadır

3.15.2.1953-1960 YILLARI ARASINDA ORTAOKULLAR VE DURUMU

1950-1951 eğitim ve öğretim yılında alınan 3400 sayılı karara göre liseyi bitirdikten sonra MEB'in göstereceği yükseköğretim kurumlarından birinde öğretmen yetiştirilmek üzere lise ve ortaokullara parasız yatılı olarak girecek

³⁵⁷Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim(1953-1960),a.g.e, s.314.

öğrenciler için sınav yapılması kararlaştırılmıştır. Sınava girecek öğrencilerin belirli şartları taşınması ve belgeleriyle birlikte ispatlaması gerekli görülmüştür. Türkiye genelindeki illerdeki ortaokul ve liselerde sınavlar yapılmıştır. Manisa’da yapılan okullara baktığımızda Alaşehir, Kula, Kırkağaç, Eşme, Turgutlu, Salihli, Gördes ortaokullarında parasız yatılı okullar için öğrenciler sınavlara girmiştir.³⁵⁸

Türkiye’de,21 ilçede 1950-1951 öğretim yılından itibaren Müdürler komisyonunun aldığı kararla birer ortaokul açılmasına karar verilmiştir. Manisa’nın ise Soma ilçesinde ortaokul açılması hedeflenmiştir.³⁵⁹

1950-1951 öğretim yılının başında ortaokullarda öğrenci sayılarına baktığımızda Manisa’nın Akhisar, Alaşehir, Demirci, Eşme, Kula, Kırkağaç ve Salihli, Soma, Turgutlu ilçelerinden ilçelerin kendi adlarıyla ortaokullar açılmıştır.³⁶⁰

Manisa’daki okullarda sınava giren hem de okul kazanan öğrenciler vardır. İzmir Valiliği tarafından açıklanan listede Bayındır Ortaokulu’nda sınava giren bir öğrenci Manisa Lisesi’ni kazanmıştır. Manisa Valiliği tarafından açıklanan listeye göre Manisa Lisesi, Akhisar, Soma, Demirci, Kırkağaç, Kula, Turgutlu Ortaokullarında sınava giren öğrenciler herhangi bir okula yerleşememiştir.

Alaşehir Ortaokulu’nda sınava giren üç öğrenciden ikisi Buca Ortaokulu ve biri Galatasaray Lisesi’ni kazanmıştır. Salihli Ortaokulu’nda sınava giren bir öğrenci Manisa Lisesi’ni kazanmıştır.

Gümölcine Türk Konsoloslugu tarafından açıklanan listede Gümölcine’de sınava giren toplam 10 öğrenci Manisa Lisesi’ne parasız ve yatılı öğrenci olarak girmeye hak kazanmışlardır.³⁶¹

10 Mayıs 1954 tarihli, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan genelgede 1954-1955 öğretim yılında lise ve ortaokullarda parasız ve yatılı öğrencilerin okul kadroları yayınlanmıştır. 1954-1955 öğretim yılı itibariyle Türkiye’de parasız ve yatılı öğrenci sayısı 1250 olarak belirlenmiştir. Manisa Valiliği

³⁵⁸MEB Tebliğler Dergisi,17 Temmuz 1950,C.13,S.599,s.39,42.

³⁵⁹MEB Tebliğler Dergisi,23 Ekim 1950,C.13,S.613,s.101

³⁶⁰TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.4,35.Birleşim,26 Ocak 1951, s.409.

³⁶¹MEB Tebliğler Dergisi,5 Ekim 1953,C.16,S.767,ss.131-134.

tarafından açıklanan listede Manisa Lisesi, Akhisar Ali Şefik, Akhisar, Demirci, Soma, Kula, Turgutlu, Salihli Ortaokullarında öğrenci kadroları yer almıştır.³⁶²

1955-1956 öğretim yılında mevcut parasız yatılı öğrencilerden mezun olanlar veya yatılık hakkını kaybeden bu sebeplerle ayrılanların yerine Parasız Yatılı Öğrenci Yönetmeliğine göre öğrenci alınmasına karar verilmiştir. Parasız yatılılık hakkı kazanmak için sınavlar Türkiye'nin çeşitli ilerindeki ortaokul ve liselerde yapılmıştır. Bu iler arasında Manisa'da vardır ve toplamda 10 okulda sınavlar gerçekleştirilmiştir. Sınav yapılan okullar, Manisa Lisesi, Akhisar Ali Şefik Ortaokulu, Alaşehir, Demirci, Soma, Kırkağaç, Salihli, Turgutlu, Gördes Ortaokullarıdır.³⁶³

TBMM 24 Şubat 1957 Pazar günü yapılan toplantıda Devlet Vekili, Manisa Milletvekili Şemi Ergin yaptığı konuşmada belirli bölgelerde sulama mıntıklarında Aero-foto sistemiyle tapulama yapacak personelin yeteneksizliğini ortadan kaldırmak için lise mezunlarını bu mesleğe hazırlamak için bir okulun bulunduğunu ifade etmiştir. Okula kayıt yaptırmak isteyenlerin çeşitli hukuki bilgilerle donatılarak onlardan yararlanıldığını lise ve ortaokul mezunu öğrencilerinin de kursa tabi tutulmasıyla bu sahada çalıştırıldıklarını üniversitede yüksek mühendis okulunda burslu öğrencilerin toplamda 120'ye ulaştığını teknik okulda Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü adına öğrencilerin okutulduğunu belirtmiştir.³⁶⁴

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 13 Ekim 1958 tarihli ve 230/7173 sayılı teklif yazısı Müdürler Komisyonu tarafından incelenmiştir. Alınan karara göre, 1958-1959 öğretim yılından itibaren Bolvadin ve Salihli Ortaokulları'nın birinci takip eden yıllarda da diğer sınıflarda açılmak suretiyle liseye dönüştürülmesine karar verilmiştir.³⁶⁵

³⁶²MEB Tebliğler Dergisi, 10 Mayıs 1954, C.17, S.798, s.39

³⁶³MEB Tebliğler Dergisi, 20 Haziran 1955, C.18, S.856, s.84, 87.

³⁶⁴TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.17, 45.Birleşim, 24 Şubat 1957, s.683.

³⁶⁵MEB Tebliğler Dergisi, 20 Ekim 1958, C.21, S.1027, s.193.

3.15.2.1.Resmi Ortaokullar(1951-1952)

Tablo 14.1951-1952 Arasında Manisa'nın İlçelerindeki Resmi Ortaokulların Sınıf, Şube ve Öğrenci Sayıları³⁶⁶

Tablo 14			Ders Kesiminde Öğrenci Sayısı		
Okul Adları	Sınıflar	Şubeler	Erkek	Kız	Toplam
Akhisar Ali Şefik Ortaokulu	1	3	64	25	89
	2	2	30	20	50
	3	2	38	14	52
					191
Alaşehir Ortaokulu	1	2	46	9	55
	2	1	20	5	25
	3	1	14	5	19
					99
Demirci Ortaokulu	1	1	28	4	32
	2	1	20	4	24
	3	1	15	2	17
					73
Eşme Ortaokulu	1	1	15	9	24
	2	1	13	4	17
	3	1	17	3	20
					61
Kırkağaç Ortaokulu	1	1	21	9	30
	2	1	15	41	19
	3	1	18	3	21
					70
Kula Ortaokulu	1	1	28	4	32
	2	1	13	5	18
	3	1	14	1	15
					65
Salihli Ortaokulu	1	2	48	7	55
	2	1	25	11	36
	31	1	17	6	23
					114
Soma Ortaokulu	1	1	43	6	49
	2	1	37	6	43
	3	1	8	1	9
					101
Turgutlu Ortaokulu	1	2	61	18	79
	2	1	32	11	43
	3	1	19	3	22
					144

³⁶⁶Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952),T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Yayın no:356,Ankara 1952,s.80-82

Tablo.14'e göre 1951-1952 arasında DP'nin iktidarının ilk yıllarında Manisa'nın Akhisar, Alaşehir, Demirci, Eşme, Kırkağaç, Kula, Salihli, Soma ve Turgutlu Ortaokullarının sınıf ve şubelerine ek olarak öğrenci sayıları verilmiştir. Bütün ortaokullarda erkek öğrenciler kız öğrenciler fazladır. En fazla öğrenciye sahip okullar Akhisar Ali Şefik ve Turgutlu Ortaokullarıdır. Eşme ve Kula Ortaokulları ise en az öğrenciye sahiptir. İlk üç sınıfın sayısal değerleri verilen okulların en fazla üç şubesi vardır ve bu okulda Akhisar Ali Şefik Ortaokulu'dur.

Tablo 15.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Liselere Bağlı Ortaokul Sayısı³⁶⁷

Sınıflar	Şubeler	Erkek	Kız	Toplam
1	4	121	48	169
2	3	74	30	104
3	2	56	17	73
				346

Tablo.15'e göre resmi liselere bağlı ortaokullar toplamda 3 sınıf, 9 şubeden oluşmaktadır. Erkek öğrenciler bütün sınıf ve şubelerde kız öğrencilerden daha fazladır. En fazla öğrenciye 4 şubeli 1.sınıf, en az öğrenciye ise 2 şubeli 3.sınıflar sahiptir.

Tablo 16.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokullardaki Yatılı Öğrenci Sayısı³⁶⁸

Okul Adları	Paralı		Parasız		Toplam	
Manisa	E	K	E	K	E	K
Öğrenci Sayısı	25	-	2	-	27	-

Tablo.16'ya göre 1951-1952 öğretim yılında Manisa'daki ortaokullarda paralı ve parasız olarak yatılı öğrenciler eğitim ve öğretimini tamamlamaya çalışmıştır. Toplamda 27 erkek öğrenci bu imkândan 25'i paralı olarak 2'si parasız olarak faydalanmıştır.

³⁶⁷Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952),s.118.

³⁶⁸Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952),s.224.

Okul Adları	Asil		Stajyer		Yardımcı		Ücretli		Vekil		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	T
Akhisar Ali Şefik	9	5	-	-	-	-	-	-	-	-	9	5	14
Alaşehir	3	5	1	-	-	-	-	-	-	-	4	5	9
Demirci	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	5
Eşme	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	7
Kırkağaç	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	6
Kula	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	3	1	4
Salihli	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	6	4	10
Soma	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6
Turgutlu	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3	9
Genel İl Toplamı											42	28	70

Tablo 17.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokullarda Öğretmenlerin Durumu³⁶⁹

Tablo 17'ye göre 1951-1952 yılları arasında Manisa'daki ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin durumu hakkında sayısal değerler verilmiştir. Erkek öğretmenlerin bütün ortaokullarda çoğunlukta olduğu görülmektedir. Akhisar Ali Şefik Ortaokulu toplam 14 öğretmen ile en fazla öğretmenli okul durumundayken, Kula'daki ortaokullarda toplam 4 öğretmenle en az öğretmene sahip okuldur.

Okul Adları	Öğrenimini Devam Edemeyen Öğrenciler		Toplam
	Erkek	Kız	
Akhisar	8	2	10
Alaşehir	21	6	27
Demirci	10	5	15
Eşme	7	-	7
Kırkağaç	6	1	7
Kula	8	1	9
Salihli	11	3	14
Soma	4	3	7
Turgutlu	11	4	15
Genel İl Toplamı	86	25	111

+

Tablo.18'3 göre 1951-1952 yılları arasında Manisa'daki ortaokullarda öğrenciler çeşitli sebeplerden dolayı öğrenimini devam ettirememiştir. Bu sebepler, hastalık, devamsızlık, sınıfta kalma, ölüm, mecburi tasdikname, tasdikname, kovulma, geçici bir süre öğrenim mahrumiyet olarak belirlenmiştir. Toplamda 115 ortaokul öğrencisinin eğitimini bırakmak zorunda olduğu görülmektedir. Okulu bırakan öğrencilerin büyük bir kısmı erkek öğrencilerdir. En fazla Alaşehir Ortaokulu'nda 27 öğrenci okulu bırakmak mecburiyetinde kalmıştır.

³⁶⁹Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952),ss.236-237.

Tablo 19.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Liselere Bağlı Ortaokullarda Öğretmenlerin durumu³⁷⁰

Okul Adları	Asil		Stajyer		Yardımcı		Ücretli		Vekil		Toplam	
Manisa	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
	14	9	-	-	-	-	-	-	-	-	23	

Tablo.19'a göre 1951-1952 Arasında Manisa'daki resmi liselere bağlı ortaokullarda toplamda 23 öğretmen bulunmaktadır. Bu öğretmenler sadece asil öğretmenlerdir. Diğer öğretmenlikler, ortaokullarda görevlendirilmemiştir. Elde edilen verilerde resmi liselere bağlı ortaokulların isimleri bulunmamaktadır.

Tablo 20.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokullardan Devlet Ortaokul Diploması Alan Öğrenci Sayısı³⁷¹

Okul Adları	Haziran ve Eylül Dönemleri		Toplam
	Erkek	Kız	
Akhisar	40	15	55
Alaşehir	12	4	16
Demirci	11	1	12
Eşme	13	1	14
Kırkağaç	10	1	11
Kula	11	1	12
Salihli	22	7	29
Soma	8	-	8
Turgutlu	14	4	18
Toplam	141	34	174

Tablo 20'e göre 1951-1952 yılları arasında resmi ortaokullardan Haziran ve Eylül dönemlerinde toplamda 174 öğrenci diploma almıştır. Diploma alan öğrencilerin 141'i erkek,34'ü kız öğrencidir. En fazla mezun veren okul Akhisar Ortaokulu iken, en az mezun veren ise Soma Ortaokuludur.

³⁷⁰Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952),s.242, www.mevzuat.gov.tr/mevzuat/metin/1.4.222.pdf

***Resmi liselere bağlı ortaokul:** İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir. Liselerle birlikte kurulan okullara resmi liselere bağlı ortaokullar denir.

³⁷¹Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952),ss.153-154.

Tablo 21.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokulların Öğretmen Giderleri için Devlet Bütçesinden Yapılan Harcama Miktarları³⁷²

Okul Adları	Maaş ve Ücretler	Ek Görev	Zamlar ve Tazminat	İlave Ders Ücretleri	Yolluklar ve İkramiyeler	Toplam
Akhisar	56.700	1146	4138	1488	-	63.472
Alaşehir	28.125	1123	2111	1437	-	32.796
Demirci	14.525	1103	816	936	-	17.380
Eşme	21.125	1134	2207	724	45	25.235
Kırkağaç	15.300	1088	1423	1289	98	19.198
Kula	7318	728	80	1009	-	9135
Salihli	35.398	913	1851	369	40	38.571
Soma	10.275	877	525	270	80	12.027
Turgutlu	40.452	956	262	427	200	42.297
Genel İl Toplamı	229.218	9068	13.413	7949	463	260.111

Tablo.21'e göre 1951-1952 Arasında Manisa'daki resmi ortaokullardaki öğretmenler için devlet bütçesinden yapılan harcama miktarları verilmiştir. Devlet bütçesinden öğretmenler için ücretler, ek görevi, zamlar ve tazminat, ek ders ücretleri, yol ve ikramiye ücretleri karşılanmaktadır. Resmi ortaokullar için en fazla bütçe öğretmenlerin maaş ve ücretleri için ayrılmıştır. Toplamda Manisa il genelinde 229.218 lira bütçe ayrılmıştır. Öğretmenlerin yol ve ikramiyesi için ayrılan bütçe Akhisar, Alaşehir, Demirci, Kula'daki ortaokullar için harcama yapılmamıştır.

³⁷²Millî Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952),s.270.

Tablo 22.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokul Öğrencilerinin aldıkları Yabancı dil dersleri ve sayıları³⁷³

Okul Adları	Sınıflar	Almanca		Fransızca		İngilizce		Toplam	
		E	K	E	K	E	K	E	K
Akhisar Ali Şefik	1	-	-	64	25	-	-	64	25
	2	-	-	30	20	-	-	30	20
	3	-	-	38	14	-	-	38	14
								132	59
Alaşehir	1	-	-	-	-	46	9	46	9
	2	-	-	8	-	12	5	20	5
	3	-	-	4	1	10	4	14	5
								80	19
Demirci	1	-	-	28	4	-	-	28	4
	2	-	-	20	4	-	-	20	4
	3	-	-	15	2	-	-	15	2
								63	10
Eşme	1	-	-	15	9	-	-	15	9
	2	-	-	13	4	-	-	13	4
	3	-	-	17	3	-	-	17	3
								45	16
Kırkağaç	1	-	-	21	9	-	-	21	9
	2	-	-	15	4	-	-	15	4
	3	-	-	18	3	-	-	18	3
								54	16
Kula	1	-	-	28	4	-	-	28	4
	2	-	-	13	5	-	-	13	5
	3	-	-	14	1	-	-	14	1
								55	10
Salihli	1	-	-	48	7	-	-	48	7
	2	-	-	25	11	-	-	25	11
	3	-	-	17	6	-	-	17	6
								90	24
Soma	1	-	-	-	-	43	6	43	6
	2	-	-	-	-	37	6	37	6
	3	-	-	6	-	2	1	8	1
								88	13
Turgutlu	1	-	-	61	18	-	-	61	18
	2	-	-	32	11	-	-	32	11
	3	-	-	19	3	-	-	19	3
								112	32
Genel İl Toplamı								719	199

³⁷³ Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952), s.185.

Tablo 22'ye göre 1951-1952 yılları arasında Manisa'daki resmi ortaokullarda bütün ortaokulların genelinde ağırlıklı olarak Fransızca dersleri verilmektedir. Almanca hiç bir ortaokulda verilmemektedir. En fazla Fransızca dersi alan öğrenci Akhisar Ali Şefik Ortaokulu, en az Eşme Ortaokulunda verilmiştir. Yalnızca Soma ve Alaşehir'deki ortaokullarda İngilizce dersini öğrenciler almıştır.

Resmi Ortaokullar(1953-1960)

Tablo 23.1953-1960 arasında Manisa'daki Resmi Bağlı Ortaokullarda Öğrenci Sayıları³⁷⁴

Ders Yılı	Ders Kesiminde Öğrenci Sayısı(1-2-3.Sınıflar)		Toplam
	Erkek	Kız	
1953-1954	302	129	431
1954-1955	390	182	572
1955-1956	460	222	682
1956-1957	561	281	842
1957-1958	643	346	989
1958-1959	1645	689	2334
1959-1960	2465	905	3370

Tablo.23'e göre 1953-1960 arasında Manisa'daki resmi ortaokullarda toplam 3370 öğrenci öğrenim görmüştür. Öğrencilerin 2465'i erkek,905'i kız öğrencilerden oluşmaktadır. Yıllar ilerledikçe okullardaki öğrenci sayısı sürekli artış göstermiştir.

Tablo 24.1953-1960 Arasında Manisa'daki Resmi Ortaokullardan Diploma Alan Öğrenci Sayısı³⁷⁵

Ders Yılı	Diploma Alanlar		Toplam
	Erkek	Kız	
1953-1954	61	23	84
1954-1955	70	24	94
1955-1956	81	30	111
1956-1957	87	29	116
1957-1958	80	40	120
1958-1959	206	75	281
1959-1960	273	139	412

Tablo 24'e göre 1953-1960 Arasında Manisa'daki resmi ortaokullardan diploma alan öğrenci sayıları tabloda verilmiştir. Ortaokullardan mezun olan erkek

³⁷⁴Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960),T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Yayın no:437,Ankara 1963,s.226.

³⁷⁵Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960),s.226

öğrenciler, kız öğrencilerden daha fazla diploma almaya hak kazanmıştır.1953-1960 arası diploma alan öğrencilerin sayısında istikrarlı bir artış söz konusudur.

Tablo 25.1958-1960 Arasında Manisa'nın İlçelerindeki Resmi Bağlı Ortaokullarda Diploma Alan Öğrenci Sayısı

		Diploma Alanlar		
Okul Adı	Ders Yılı	Erkek	Kız	Toplam
Akhisar	1958-1959	37	25	62
	1959-1960	46	28	74
Salihli	1958-1959	73	8	81
	1959-1960	62	11	73
Turgutlu	1959-1960	46	30	76

Tablo 25'e göre 1958-1960 Arasında Manisa'daki resmi bağlı ortaokullardaki diploma alan öğrenci sayıları verilmiştir. Akhisar, Salihli ve Turgutlu Ortaokulu'nda öğrenci sayıları çok fazla değildir. Salihli'deki ortaokul öğrencilerinin Turgutlu ve Akhisar'daki ortaokulda öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Üç ortaokulun toplam öğrenci sayısı 366 'dır. Bu öğrencilerin 264'i erkek,102'si kız öğrencidir.

Tablo 26.1953-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Resmi Bağımsız Ortaokullarda Diploma Alan ve Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı³⁷⁶

Ders Yılı	Ders Kesiminde Öğrenci Sayısı(1-2-3.Sınıflar)			Diploma Alanlar		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
1953-1954	842	228	1070	139	43	182
1954-1955	1090	332	1422	153	61	214
1955-1956	1417	385	1802	236	55	291
1956-1957	1772	524	2296	246	84	330
1957-1958	2138	622	2760	326	117	443
1958-1959	1460	433	1893	219	84	303
1959-1960	1179	330	1509	197	42	239

Tablo 26'ya göre 1953-1960 yılları arasında resmi bağımsız ortaokullarda öğrenci sayısı 1958-1959 öğretim yılına kadar devamlı bir artış göstermiştir. Fakat 1958 yılından 1960 yılına kadar öğrenci sayılarında bir düşüş olmuştur. Okullardaki öğrenci sayısına paralel olarak mezun olan ve diploma almaya hak kazanan

³⁷⁶ Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960), s.226

öğrencilerde vardır. Erkek öğrenciler, kız öğrencilerden tüm öğretim yıllarında sayısal olarak üstünlüğe sahiptir.

Tablo 27.1953-1960 Arasında Manisa'daki Resmi Bağımsız Ortaokullarda Öğretmenlerin Durumu³⁷⁷

	Asil		Stajyer		Yardımcı		Ücretli		Vekil		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	T
1953-1954	34	27	3	-	-	-	2	-	-	-	39	27	63
1954-1955	38	25	-	2	2	1	1	1	-	-	41	29	70
1955-1956	39	26	1	-	3	-	4	-	-	-	47	26	73
1956-1957	41	26	-	-	2	-	11	1	-	-	54	27	81
1957-1958	39	20	-	4	2	1	14	4	4	2	59	31	90
1958-1959	22	11	-	-	11	5	25	4	-	-	58	21	79
1959-1960	17	8	1	-	6	2	36	5	-	-	60	15	75
Toplam	240	130	5	6	26	9	93	15	4	2			

Tablo 27'ye göre 1953-1960 yılları arasında Manisa'daki resmi bağımsız ortaokullarda öğretmenlerin durumuna baktığımızda asil öğretmenlerin yine çoğunlukta olduğu görülmektedir. Toplam 1953-1960 arasında 370 asil öğretmen vardır. Bunların 240'ı erkek,130'ı kadın öğretmendir. Bu öğretmenlik haricinde stajyer, yardımcı, ücretli ve vekil öğretmenler de okullarda görev yapmıştır.

³⁷⁷ Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960), s.137.

Okul Adı ve Ders Yılları	Ders Kesiminde Öğrenci Sayısı(1-2-3.Sınıflar)		Toplam
Akhisar Ali Şefik	Erkek	Kız	
1953-1954	165	43	208
1954-1955	221	73	294
1955-1956	244	87	331
1956-1957	292	145	437
1957-1958	390	172	562
Alaşehir			
1953-1954	90	21	111
1954-1955	119	23	142
1955-1956	184	36	220
1956-1957	237	42	279
1957-1958	246	66	312
1958-1959	281	69	350
1959-1960	337	110	447
Demirci			
1953-1954	66	13	79
1954-1955	70	13	83
1955-1956	86	14	100
1956-1957	90	10	100
1957-1958	114	14	128
1958-1959	104	20	124
1959-1960	142	3	165
Gördes			
1954-1955	19	7	26
1955-1956	47	14	61
1956-1957	63	17	80
1957-1958	80	18	98
1958-1959	74	24	98
1959-1960	80	30	110
Kırkağaç			
1953-1954	56	20	76
1954-1955	82	31	113
1955-1956	96	32	128
1956-1957	140	42	182
1957-1958	164	46	210
1958-1959	190	52	242
1959-1960	177	50	227
Kula			
1953-1954	62	12	74
1954-1955	81	8	89
1955-1956	119	11	130
1956-1957	151	22	173
1957-1958	163	24	187
1958-1959	164	22	186
1959-1960	185	22	207
Salihli			
1953-1954	139	31	170
1954-1955	173	57	230
1955-1956	245	56	301
1956-1957	323	75	398
1957-1958	426	74	500
Soma			
1953-1954	118	20	138
1954-1955	152	33	185
1955-1956	154	33	187
1956-1957	168	52	220
1957-1958	219	78	297
1958-1959	248	92	340
1959-1960	258	95	353
Turgutlu			
1953-1954	146	68	214
1954-1955	173	87	260

1955-1956	242	102	344
1956-1957	308	119	427
1957-1958	336	130	466
1958-1959	339	154	493

Tablo 28.1953-1960 arasında Manisa'daki Bağımsız Ortaokullarda Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı

Tablo 28'e göre 1953-1960 yılları arasında Manisa'daki resmi bağımsız ortaokulların öğrenci sayıları verilmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilerden tüm ortaokullarda çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bazı ilçelerin 1959-1960 eğitim ve öğretim yılındaki öğrenci sayılarına ulaşamamıştır. Turgutlu'daki resmi bağımsız ortaokullar diğer ilçelerdeki ortaokullar arasında toplam 2204 öğrenci ile en fazla öğrencisi bulunan ortaokuldur.443 öğrencisinin bulunan Gördes'teki ortaokullarda en az öğrenciye sahiptir

Tablo 29.1953-1960 Arasında Manisa'daki Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerinden Diploma Alan Öğrenci Sayıları³⁷⁸

Okul Adı ve Ders Yılları	Diploma Alanlar		
Akhisar Ali Şefik	Erkek	Kız	Toplam
1953-1954	27	10	37
1954-1955	22	9	31
1955-1956	37	8	45
1956-1957	63	22	85
1957-1958	45	27	72
Alaşehir			
1953-1954	18	5	23
1954-1955	11	9	20
1955-1956	27	4	31
1956-1957	19	6	25
1957-1958	31	6	37
1958-1959	33	17	50
1959-1960	42	8	50
Demirci			
1953-1954	16	3	19
1954-1955	10	2	12
1955-1956	19	3	22
1956-1957	12	1	13
1957-1958	21	1	22
1958-1959	20	6	26
1959-1960	29	4	33
Gördes			
1954-1955	-	-	-
1955-1956	-	-	-
1956-1957	7	4	11

³⁷⁸ Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960),a.g.e, s.136,138,140.

1957-1958	9	3	12
1958-1959	16	4	20
1959-1960	13	3	16
Kırkağaç			
1953-1954	11	6	17
1954-1955	4	3	7
1955-1956	18	8	26
1956-1957	20	10	30
1957-1958	18	7	25
1958-1959	24	13	37
1959-1960	22	7	29
Kula			
1953-1954	9	2	11
1954-1955	9	4	13
1955-1956	24	3	27
1956-1957	19	2	21
1957-1958	19	5	24
1958-1959	22	6	28
1959-1960	46	6	52
Salihli			
1953-1954	12	2	14
1954-1955	40	8	48
1955-1956	31	3	34
1956-1957	36	12	48
1957-1958	62	17	79
Soma			
1953-1954	28	5	33
1954-1955	23	8	31
1955-1956	44	6	50
1956-1957	18	4	22
1957-1958	45	14	59
1958-1959	43	16	57
1959-1960	45	14	59
Turgutlu			
1953-1954	18	10	28
1954-1955	34	18	52
1955-1956	36	20	56
1956-1957	52	23	75
1957-1958	76	37	113
1958-1959	61	22	83

Tablo 29'a göre 1953-1960 yılları arasında Manisa'nın ilçelerindeki resmi bağımsız ortaokullardan mezun olan ve diploma alan öğrenci sayıları verilmiştir. 1953-1959 yılları arasında Turgutlu'daki resmi bağımsız ortaokullarda toplam 405 öğrenci kayıtlıdır. Turgutlu diğer ilçeler arasında en fazla ortaokul öğrencisi bulunan ilçe konumundadır. Gördes ise toplam 59 öğrenci ile en az öğrenciye sahip ilçedir. Gördes'in az öğrenciye sahip olmasında 1954-1955 ve 1955-1956 öğrenim yılında öğrenci kaydının bulunmaması bunun en önemli sebebi olabilir

3.15.3.Liseler

17 Şubat 1951 Cumartesi günü Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Manisa'ya ziyarette bulunmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı'nı Manisa Valisi, Daire Başkanları, Belediye Başkanları ve DP üyeleri karşılamıştır. Otomobile DP Manisa merkezine gitmiş ve Manisa Lisesi'nin ziyaret etmiş, Manisa öğretmenlerinin İsmet İnönü Kız Enstitüsü'ndeki topluluğunda öğretmenlerin isteklerini dinlemiş ve bu dileklerini not alan İleri konuşma yaparak Manisa'dan ayrılmıştır.³⁷⁹

1952 yılında Manisa Lisesi, yaklaşık altı, yedi yıldır ortaokul olarak kullanılmaktadır. Ortaokul ve lisenin birlikte kullanılması ek bir lise binası yapımı gereksinimi ortaya çıkmıştır. Okuldaki bu sorunu çözmek için Manisalı öğrencilerin çok kalabalık olmayan sınıflarda ve rahat bir şekilde eğitim almaları için yetkililere seslenilmiş ve bu işi çözmeleri için en kısa zamanda harekete geçmeleri beklenmiştir.³⁸⁰

Manisa'da, lise ve ortaokullarda çeşitli derslerden başarısız olan ve bütünlemeye kalan öğrencileri yetiştirmek için Anaokul binasında öğretime 14 Temmuz 1952'de açılması planlanan özel bir kurs açılmış ve kayıtlar başlamıştır.³⁸¹

1952-1953 öğretim yılı Manisa Lisesi, Manisa Kız ve Erkek Enstitüleri Orta Ticaret Okulu'nda 19 Eylül 1952 Pazartesi günü başlamıştır. Öğrenciler İstiklal Marşı'nı okuduktan sonra Lise müdürü Naci Çatalgil yeni eğitim ve öğretim yıllarında başarılar dilemiş, bir konuşma yaparak merasim sona ermiştir.³⁸²

Manisa Ticaret Lisesi,1954-1955 öğretim yılında 1.sınıfı oluşturularak Manisa Lisesi Müdürlüğü'ne bağlanması kararlaştırılmıştır. Kalan sınıflar belirli aralıklarla tamamlanmaya çalışılmıştır.1.sınıflara kayıt olacak öğrencilerin Ortaokul, Ticaret Ortaokulu, Erkek ve Kız Sanat Okullarından birinden mezun olma şartı konulmuştur.³⁸³

³⁷⁹ **Işık**,20 Şubat 1951,s.1

³⁸⁰ **Işık**,18 Ağustos 1952,s.1

³⁸¹ **Yeniasır**,11 Temmuz 1952,s.5.

³⁸² **Işık**,29 Eylül 1952,s.1

³⁸³ **Açıksöz**,23 Ekim 1954,s.1.

21 Mayıs 1954 tarihinde orta, lise, mesleki ve teknik öğretim ve ilköğretmen okullarında 1954-1955 öğretim yılı tamamlanmıştır. Liselerin yazılı sınavları 1-6 Haziran, sözlü sınavları 7-30 Haziran 1954 tarihleri arasında yapılmıştır. Bu sınav tarihleri Türkiye'deki tüm okullarda ortak yapılmıştır.³⁸⁴

Manisa Lisesi müdürü Naci Çatalgil, lise binasının 1955 yılındaki durumu hakkında okul aile birliği toplantısında konuşma yapmıştır. Şu sözlere yer vermiştir. Şöyle ki; *“Gittikçe artan öğrenci toplamı dolayısıyla yatılı bir öğretmen okulunun Manisa ekonomik hayatına büyük fayda sağlayacağı kesindir. Öte yandan yeni pavyonumuz bittikten sonra şehir içinde kız ve erkek yurtlarına gereklilik ortaya çıkmıştır. Bu yıl mevcudumuz 1100'ün üstündedir. Gelecek yıla 1400'ün üstüne çıkmasına kesin gözle bakıyoruz. Eski bir binayı fen heyetine incelettim. Alt katın 50.000 lira ile 10 sınıflı modern bir lise bölümü olması mümkün görüldü. Manisa'da kazalardan gelip de lise öğrenimi yapan kız öğrenci yok gibidir. Bunun asıl sebebi şehirde kız öğrenci yurdunun bulunmamasıdır. Bu gibi bina meselelerini komşu şehirlerden bazıları halletmiştir. Manisa'da inşa edilecek bir öğretmen okulu bu şehirde yılda yüz binlerce lira getirir. Aynı zamanda bölgenin öğretmen ihtiyacına hakiki bir cevap oluşturur.”*³⁸⁵

Manisa Ticaret Lisesi, MEB'den gelen emir üzerine 3 Ekim 1954 tarihinde açılmıştır. Lisenin 1.sınıfı, 4 Ekim'den itibaren öğrenci kayıtları ve derslere başlaması planlanmıştır. Bu lisede yetişecek gençlerin Manisa'nın ekonomik hayatına çalışacakları pozisyonlar ile yarar sağlaması açısından önemlidir. Fakat 1954 yılında öğretim yapılan binanın yetersiz olması sebebiyle MEB ayrı bir okul binası yapılması hakkında karar beklediklerini açıklamıştır.

DP iktidarı 1950 yılında iktidar olduğu zaman Manisa'daki eğitim hareketleri için 2 milyon 721 bin 975 lira 23 kuruş harcamıştır. Manisa merkezinde bir Kız Öğretmen Okulu, Hava Lisesi ve Ordu Spor Okulları açılacağını vaat etmiştir.

1958 yılı Şubat ayında Akhisar Lisesi bina inşaatı devam etmiş ve lisenin en kısa zamanda tamamlanması için çaba gösterileceği ilan edilmiştir. Lise Yaptırma Derneği, fahri başkanlığına getirilen Manisa Valisi İbrahim Tevfik Kutlar yardım

³⁸⁴Açıksöz, 9 Mayıs 1955, s.1

³⁸⁵Hürriyet Misakı, 15 Ocak 1955, s.1

kampanyası başlatmıştır. Liseden sadece Akhisarlılar değil aynı zamanda Akhisar'a bağlı Kırkağaç, Soma, Sındırğı ve Gördes'ten gelen öğrencilerin de yararlanacağı açıklanmıştır.³⁸⁶

1957-1958 öğretim yılında faaliyete geçmesi hedeflenen Manisa Askeri Spor Okulunun temel atma törenine Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin katılmış ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir. Şöyle ki; *Ordu spor işleri bütün dünya orduları arasında mühim bir yer işgal etmekte ve orduda sporcu sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bunu göz önünde tutarak orduya sporcu nesli yetiştirecek öğretmenleri ortaya çıkartmak amacıyla Manisa Askeri Spor Okulu'nu açmaktayız.*

Resim-4:Manisa Askeri Spor Okulu(1957)³⁸⁷

3-4 milyon liraya çıkacak bu okulda gerilla, komando, kayak, futbol, atletizm, yüzme vb. spor faaliyetlerinin hocası yetişecektir. Bozdağ'da kayakçılık, Yunt dağından bir geçit açılarak Aliaga'da su sporları tesisleri(yelken, kürek, balık adamlar),Manisa'da en modern anlamda okul tesisleri ve yüzme havuzu yapılmaktadır. Okulun 1957 yılına yetiştirilmesi ve faaliyete geçmesi için çalışılmaktadır. Avrupa'nın en mükemmel spor okullarından örnekler alınarak tatbik mevkiine konmuştur. Planlar Avrupa'nın en gelişmiş spor okullarından örnekler alınarak uygulamaya konulmuş ve Manisa böyle bir eseri bünyesinde barındırdığı için övünmektedir. Şemi Ergin, Türkiye'nin en modern ve nizami yüzme havuzundan

³⁸⁶Yeniasır,7 Şubat 1958,s.5

³⁸⁷Yeniasır,24 Temmuz 1956,s.2

İzmirli yüzücülerinde yararlanabileceklerini ve burada yetişecek rekortmenlerle Egeliler gurur duyacaktır.” demiştir.³⁸⁸

Turgutlu’da lise ihtiyaçlarını karşılamak için 1959 yılında harekete geçilmiştir. Belediye meclisi, Lise Yaptırma Derneği’ne 10 bin lira bağış yapmıştır. Ayrıca Turgutlu’da kültürel hareketleri çeşitlendirmek ve geliştirmek için Kültür Derneği kurulmuştur. 2000 kitap adetli kütüphane inşa eden dernek önemli bir yatırım yapmıştır. Vatandaşların yardımlarıyla iki ilkokulun inşaatı devam etmiş ve yakın zamanda açılması içi çalışmalar sürdürülmüştür.³⁸⁹

1958 yılında Başbakan Menderes Salihli Lisesi’nin açılışı için büyük bir halk kitlesi tarafından karşılanmıştır. Menderes; “*Bugün bütün Salihlilerin hepimizin bir sevinç günüdür. Bu sevincinizde haklısınız. Burada bir lisenin çalışmaya başlaması Salihli’nin hayatında bir merhale olacaktır. Daha dün denecek kadar yakın bir maziye gözlerimizi çevirirsek görürüz ki değil kazalarımızda, birçok vilayetlerimizde dahi lise mevcut değil. Artık o günler tarihe karışmıştır. O derece süratli ve bütün sahalara şamil bir kalkınmayı tahakkuk ettirmekteyiz ki bugün kazalarımız liselere kavuşmaktadır. Manisa’nın daha birçok kazasında lise açılması için vatandaşlarımız haklı olarak hükümetimize baskı yapmaktadır. Bu eğitimin, Türk milletinin ruhunda ne derecelerde kök salmış olduğunu gösteriyor. Aynı zamanda da Türk milletinin yapıcı kudretinin ne hudutlara erişmiş olduğunu anlatır. Bu ancak örnek bir misaldir. Bundan çıkarım elde ederek yapıcı kudretimizin vasıl olduğu merhaleyi sevinçle ve iftiharla müşahede edebilir.*

Aynı zamanda önümüzdeki aylarda ve yıllarda bu yapıcı kudretimizin bizlere ne azimler imkânlar getirmekte olduğunu nasıl bir devreye girilmekte bulunduğunu anlayabiliriz. Sekiz senenin imkânları elde edildikten sonra şimdi yapacağımız işler çok daha büyük olacak ve kolay yapılacaktır. Önümüzdeki birkaç senenin Türk vatani için ne kadar vaatkâr olduğunu anlamak güç değildir. Böyle bir nurlu istikbalin eşiğinde bu lisenin Salihlilere hayırlı olmasını memlekete birçok hayırlı

³⁸⁸Yeniasır, 24 Temmuz 1956, s.2

³⁸⁹Yeniasır, 2 Mart 1959, s.3

evlat yetiştirilmesini ve bu gibi liselerin memleketimizin her köşesini süslemesini cenabı haktan niyaz ederim” demiştir.³⁹⁰

Resmi Liseler(1951-1952)

Tablo 30.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Liselerde Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı³⁹¹

Hastalık, Devamsızlık, Sınıfta Kalma, Ölüm, Mecburi Tasdikname, Tasdikname, Kovulma, Geçici bir süre Öğrenim Mahrumiyeti Sebebiyle Okuldan Ayrılanlar		
Erkek	Kız	Toplam
55	4	59

Tablo 30'a göre 1951-1952 yılları arasında Manisa'da lise eğitimini çeşitli sebeplerle yarıda bırakmak zorunda kalan öğrenci sayısı 59'dur. Erkek öğrencilerden 55, kız öğrencilerden 4 öğrenci okulu bırakmıştır. Erkeklerin fazla olmasında sayısal olarak kızlardan daha fazla olması sebep gösterilebilir.

Tablo 31.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Lise Öğrenimine Devam Edemeyen Öğrenci sayısı³⁹²

Sınıflar	Şubeler	Erkek	Kız	Toplam
1	4	124	22	146
2	2	84	6	90
3	2	61	7	68
Toplam	8	269	35	304

Tablo 31'e göre 1951-1952 yılları arasında Manisa'da lise öğrenimi gören toplam öğrenci sayısı 304'tür. Bunun 269'ı erkek, 35'i kız öğrencilerden oluşmaktadır. Erkek öğrenciler kız öğrencilerden bütün sınıflarda sayısal olarak fazladır. En fazla şubeye ve öğrenci 1. sınıftır.

³⁹⁰Yeniasır, 14 Ekim 1958, s.5

³⁹¹ Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952), s.298.

³⁹² Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952), s.339.

Tablo 32.1951-1952 Arasında Manisa'daki Resmi Liselerden Mezun Olan ve Diploma Alan Öğrenci Sayısı³⁹³

Haziran Dönem				Eylül Dönemi				Toplam					
Edebiyat		Fen		Edebiyat		Fen		Edebiyat		Fen		Toplam	
E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
14	1	2	-	7	-	2	-	21	1	4	-	25	1

Tablo 32'ye göre 1951-1952 eğitim ve öğretim yılında Manisa'daki liselerden mezun olan ve diploma alan öğrenci sayısı 26'dır. Liselerdeki edebiyat kollarından Haziran döneminde 15, Fen kolundan 2 öğrenci, Eylül döneminde Edebiyat kolundan 7, Fen kolundan 2 öğrenci diploma almaya hak kazanmıştır. Toplamda 26 mezun öğrenci arasında sadece 1 kız öğrenci Haziran döneminde edebiyat kolundan lise öğrenimini tamamlamıştır

Resmi Liseler(1953-1960)

Tablo 33.1953-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Resmi Liselerde Diploma Alan Öğrenci Sayısı³⁹⁴

Ders Yılı	Edebiyat		Fen		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	T
1953-1954	50	3	20	-	70	3	73
1954-1955	66	19	41	2	107	21	128
1955-1956	60	16	37	2	97	18	115
1956-1957	38	12	34	6	72	18	90
1957-1958	38	14	41	8	79	22	101
1958-1959	62	23	25	8	87	31	118
1959-1960	82	24	35	9	117	33	150

Tablo 33'e göre 1953-1960 yılları arasında Manisa'daki liselerden toplam 775 öğrenci mezun olmuş ve diploma almaya hak kazanmıştır. Mezun olan öğrenci sayısında her öğrenim yılında artış ve azalışlar olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerden 1953-1960 arasında mezun öğrencilerin 507'si edebiyat, 268'i fen öğrencidir.

³⁹³ Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952),s.321.

³⁹⁴ Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960),s.598.

Tablo 34.1958-1960 Arasında Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerindeki Öğrenci ve Şube Sayıları³⁹⁵

Ders Yılı			Birinci Sınıfa Yeniden Kaydedilen Öğrenci Sayısı		Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı		
Okul Adı	Sınıflar	Şube Sayıları	E	K	E	K	T
1959-1960 Akhisar Lisesi	1	2	82	26	98	28	126
	2 Edebiyat	1	-	-	34	6	40
	2 Fen	1	-	-	13	4	17
Toplam		4	82	26	145	38	183
1959-1960 Salihli Lisesi	1	2	91	4	101	6	107
	2 Edebiyat	1	-	-	31	6	37
	2 Fen	1	-	-	18	3	21
Toplam		4	91	4	150	15	165
1958-1959 Akhisar Lisesi	1	1	51	10	51	10	61
1958-1959 Salihli Lisesi	1	1	68	9	68	9	77
1959-1960 Turgutlu Lisesi							

Tablo 34'e göre Manisa'da 1958-1960 yılları arasında Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerindeki ders kesimindeki öğrenci ve şube sayıları verilmiştir. Bütün liselerde erkek öğrenciler çoğunluğu oluşturmaktadır.1958-1959 eğitim ve öğretim yılında en fazla öğrenciye sahip lise 61 öğrencili Akhisar Lisesidir. 1959-1960 eğitim ve öğretim yılında toplam 183 öğrenciye sahip Akhisar Lisesi en fazla öğrenciye sahip lisedir. En az öğrenci 111 öğrencili Turgutlu Lisesi'dir.

³⁹⁵Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960),s.530.

Tablo 35.1958-1960 Arasında Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerinde Öğretmenlerin Durumu³⁹⁶

Okul Adı ve Ders Yılı	Asil		Stajyer		Yardımcı		Ücretli		Vekil		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	T
Akhisar (1958-1959)	9	4	3				1				13	4	17
Akhisar (1959-1960)	4	2	1				2				7	2	9
Salihli (1958-1959)	7	3							4		14	3	17
Salihli (1959-1960)	1			1							1	1	2
Turgutlu (1959-1960)	3	1									3	1	4
Toplam	24	10	4	1			3		4		38	11	49

Tablo 35'e göre 1958-1960 yılları arasında Manisa'daki Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin durumuna baktığımızda üç okulda toplam 49 öğretmen görev yapmıştır. Akhisar ve Salihli'deki öğretmenler sayısı Turgutlu Lisesi'ne göre daha fazladır. Öğretmenlerin çoğunluğu asil öğretmenlerden oluşurken, yardımcı öğretmen üç ilçede de okullarda bulunmamaktadır.

Tablo 36.1958-1960 Arasında Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerinde Yabancı Dil Dersi Alan Öğrenci Sayısı³⁹⁷

Akhisar Lisesi	Almanca		Fransızca		İngilizce		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	E	K	T
1958-1959 Öğretim Yılı	-	-	51	10	-	-	51	10	61
1959-1960 Öğretim Yılı	-	-	124	31	21	7	145	38	183
Salihli Lisesi	Almanca		Fransızca		İngilizce		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	E	K	T
1958-1959 Öğretim Yılı	-	-	61	8	7	1	69	8	77
1959-1960 Öğretim Yılı	-	-	139	13	11	2	150	15	165
Turgutlu Lisesi	Almanca		Fransızca		İngilizce		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	E	K	T
1959-1960 Öğretim Yılı	-	-	92	19	-	-	92	19	119

Tablo 36'ya göre 1958-1960 yılları arasında Akhisar, Salihli ve Turgutlu Liselerinde öğrenciler yabancı dil dersi olarak Fransızca ve İngilizce eğitimi almışlardır. Okullarda öğrencilere daha çok Fransızca eğitimi verildiği anlaşılmaktadır.1958-1959 eğitim ve öğretim yılında Akhisar Lisesi'nden toplam

³⁹⁶ Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960), s.628.

³⁹⁷ Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960),s.598

61,Salihli Lisesi'nde 71 öğrenci yabancı dil dersi görmüştür.1959-1960 eğitim ve öğretim yılında ise Akhisar Lisesi'nde 183,Salihli Lisesi'nde 165,Turgutlu Lisesi'nde 119 öğrenci eğitim almıştır. Turgutlu Lisesi'nde sadece Fransızca, Akhisar ve Salihli Liselerinde İngilizce ve Fransızca dersleri öğrencilere verilmiştir.

Tablo 37.1955-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Resmi Liselerde Öğrenci ve Şube Sayısı³⁹⁸

Ders Yılı	Sınıflar	Şube Sayıları	Birinci Sınıfa Yeniden Kaydedilen Öğrenci Sayısı		Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı		
			E	K	E	K	T
1955-1956	1	3	78	19	141	50	191
	2	2	-	-	93	25	118
	3 Edebiyat	2	-	-	51	18	69
	3 Fen	1	-	-	49	8	57
Toplam		8	78	19	334	101	435
1956-1957	1	4	94	20	202	54	256
	2	3	-	-	115	35	150
	3 Edebiyat	1	-	-	45	16	61
	3 Fen	1	-	-	30	3	33
Toplam		9	94	20	392	108	500
1957-1958	1	6	156	26	279	69	348
	2 Edebiyat	2	-	-	84	24	108
	2 Fen	1	-	-	51	15	66
	3 Edebiyat	1	-	-	45	24	69
	3 Fen	1	-	-	26	4	30
Toplam		11	156	26	485	136	621
1958-1959	1	4	192	30	223	48	271
	2 Edebiyat	2	-	-	108	37	145
	2 Fen	2	-	-	64	11	75
	3 Edebiyat	2	-	-	55	18	73
	3 Fen	1	-	-	33	12	45
Toplam		11			483	126	609
1959-1960	1	4	82	5	191	32	223
	2 Edebiyat	2	-	-	91	33	124
	2 Fen	2	-	-	63	11	74
	3 Edebiyat	2	-	-	76	26	102
	3 Fen	1	-	-	43	6	49
Toplam		11	82	5	464	108	572

³⁹⁸Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960),s.530.

Tablo 37'e göre 1955-1960 yılları arasında Manisa'da liselerdeki öğrenci sayısı toplam 2737'dir. Öğrenci sayısının en fazla olduğu eğitim ve öğretim yılı 1957-1958 yılıdır. Bütün öğrenim yıllarında ilkokul ve ortaokul kademelerinde olduğu gibi erkek öğrenciler kız öğrencilerden çok daha fazladır. En fazla şubeye 1.sınıflar 1957-1958 eğitim ve öğretim yılında 6 şubeli olarak hizmet vermiştir. Bütün yıllarda edebiyat ve fen kolu liselerde bulunmaktadır. Fakat tabloya göre bu kollarda ders kesiminde hiçbir dönem öğrenci kaydı bulunmamaktadır.

3.15.4.Halk Eğitimi

3.15.4.1.Halk Dershaneleri

Halk dershaneleri mecburi öğrenim çağında bulunan okuma- yazma bilmeyen vatandaşları okuryazar hale getirmek ve kendilerine hayat ve geçimlerinin gerektirdiği genel bilgileri kazandırmak amacıyla şehir, köy ve kasabalarda halk dershaneleri açılmıştır.

Halk dershaneleri A ve B şubeleri olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. A bölümünün görevi hiç okuma ve yazma bilmeyen vatandaşlara okuma-yazma öğretmektir. B bölümünün görevi, A bölümlerini bitirmiş ve okuma-yazmayı gerek A bölümlerinde gerekse kendi kendilerine öğrenmiş olan vatandaşları hayat ve geçimlerinin, vatandaşlık haklarının gerektirdiği temel bilgilerle donatmaktır.

Halk dershaneleri mevcut her derecedeki okul binalarından ve halk okuma binalarından veya halkın kolaylıkla devam edebileceği teftiş ve denetlemenin sıklıkla yapılabileceği ve yetkili makamlarca uygun görülecek binalardan faydalanarak açılır.

399

Milli Eğitim Bakanlığı ülkedeki cehaletin önüne geçebilmek ve okuma-yazma oranını artırabilmek amacıyla bakanlık bünyesinde Halk Eğitimi birimini kurmuş ve ilk defa 1927 yılında Halk Dershaneleri'ni faaliyete geçirmiştir. Bu dershaneler Harf İnkılâbından sonra yeniden düzenlenerek Millet Mektepleri adı altında teşkilatlanmıştır.⁴⁰⁰

³⁹⁹ Maarif Vekâletinin Bazı Halk Eğitim Çalışmaları, Maarif Basımevi, Ankara 1956,s.14-16.

⁴⁰⁰ Fezade Bayraktutan, Millet Mekteplerinin Halk Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, S.37,2020,s.141.

		Dershane Sayısı (A/B)	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Toplam	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam
1953/1954	Şehirlerde	1	-	1	99	-	40	1684
	Köylerde	65	93	5		1526	118	
	Toplam	66	93	6				
1954/1955	Şehirlerde	4	2	-	37	69	-	578
	Köylerde	59	35	-		509	-	
	Toplam	63	37	-				
1955/1956	Şehirlerde	6	3	1	11	128	27	292
	Köylerde	14	7	-		127	10	
	Toplam	20	10	1				
1956/1957	Şehirlerde	5	3	-	9	105	8	247
	Köylerde	6	6	-		134	-	
	Toplam	11	9	-				
1957/1958	Şehirlerde	21	17	2	241	478	49	5472
	Köylerde	262	209	13		4733	212	
	Toplam	283	226	15				
1958/1959	Şehirlerde	3	1	2	82	20	20	1268
	Köylerde	95	75	4		1213	15	
	Toplam	98	76	6				
1959/1960	Şehirlerde	-	-	-	18	-	-	241
	Köylerde	32	17	1		228	13	
	Toplam	32	17	1				

Tablo 38.1953-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Halk Dershanelerinde Öğretmen, Öğrenci ve Dershane Sayısı⁴⁰¹

Tablo 38'e göre 1953-1960 yılları arsında Manisa'daki halk dershanesinde görev yapan öğretmenler ve eğitim alan öğrenci sayıları verilmiştir. Halk dershaneleri yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda A ve B bölümler şeklinde sayısal değer olarak verilmiştir.1953-1960 arası halk dershanelerinde en fazla erkek öğretmen görev yapmıştır.

1957-1958 eğitim ve öğretim yılında toplam en fazla 241 öğretmen, en az öğretmen ise sadece 9 erkek öğretmenin görev yaptığı 1956-1957 eğitim ve öğretim yılıdır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu köylerde görev yapmıştır. Bunun sebebi köylerde okullaşma oranının şehirlere göre daha düşük olması vatandaşların köy hayatında ayakta kalmak için çalışmak zorunda kalması ve okuma-yazma öğrenmeye fırsat bulamaması olabilir.

Öğrenci toplamında 1957-1958 eğitim ve öğretim yılında toplam 5472 öğrenci ile en fazladır. En az öğrenci 241 öğrenci ile DP'nin iktidarının son dönemi olan 1959-1960 yılıdır.

3.15.4.2.Resmi ve Özel kurslar

Tablo 39.1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Resmi ve Özel Kurslardaki Kurs ve Öğrenci Sayısı⁴⁰²

Manisa	Yıllar	Köy Demircilik- Marangozculuk Kursu	Orman Yapı Kursu	Köy Kadınları Gezici Kursu	Özel Biçki Dikiş Kursu	Ticaret Öğretim kursu	Diğer Kurslar	Toplam
Kurs Sayısı	1950/1955	3	-	10	-	-	44	57
	1955/1960	2	3	17	-	-	32	54
Öğrenci Sayısı	1950/1955	38	-	327	-	-	2461	2826
	1955/1960	63	38	210	-	-	2143	2454

Tablo 39'a göre Manisa'da 1950-1960 yılları arasında Halk Eğitim bünyesinde çeşitli alanlarda istihdam etmek üzere nitelikli meslek elemanı yetiştirmek amacıyla kurslar açılmıştır. Bu kurslar Köy Demircilik- marangozluk, Orman yapı, Köy kadınları gezici, Özel biçki dikiş ve Ticaret öğretim kurslarıdır. Diğer kurslar ise Zeytincilik, Hayvancılık, Bağcılık, Arıcılık, Sanayi, Ziraat aletleri, Aile konserveçiliği, Makine ve Kur'an öğretme kurslarıdır.

⁴⁰² Manisa 1973 İl Yıllığı, s.102

Tablo 40.1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Öğretmen Okullarının Sayısı⁴⁰³

Yıl	Okul	Öğrenci			Mezun			Öğretmen	Okullaşma Oranı
		E	K	T	E	K	T		
1950/1955	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1955/1960	1	-	368	368	-	112	112	13	-

Tablo 40'a göre 1950-1955 yılları arasında Manisa'da Öğretmen Okulu bulunmamaktadır. Okulda 368 kız öğrenci öğrenim görmüş ve 5 yılda toplam 112 öğrenci mezun olmuştur. Öğretmen sayısı ise 13'tür

Tablo 41.1954-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Mesleki ve Teknik Öğretim Okullarındaki Öğretmen, Öğrenci ve Mezun Sayısı⁴⁰⁴

Yıl	Okul	Öğretmen			Öğrenci			Diploma Alanlar		
		E	K	T	E	K	T	E	K	T
1954/1955	9	75	43	118	734	337	1071	106	64	170
1955/1960	14	93	65	158	1542	1062	2604	465	256	721

Tablo 41'e göre 1954-1960 yılları arasında Manisa'daki mesleki ve teknik okullarındaki sayısal değerler verilmiştir.1954-1955 yılında toplam 9 okulun bulunduğu Manisa'da 1071 öğrenci,118 öğretmen vardır. Mezun öğrenci sayısı 170'dir.

⁴⁰³Manisa 1973 İl Yıllığı, s.99

⁴⁰⁴ Milli Eğitimde 50 yıl (1923-1973),s.78.

Tablo 42.1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Akşam Kız Sanat Okullarındaki Öğretmen, Öğrenci ve Okul Sayısı⁴⁰⁵

Yıl	Okul	Öğrenci	Öğretmen
1950/1955	4	13	545
1955/1960	5	18	619

Tablo 42'ye göre Manisa'da 1950-1960 yılları arasında toplamda 9 Akşam Kız Sanat Okulu bulunmaktadır. Öğrenci ve öğretmen sayılarında çok büyük artış ve azalışlar görülmemektedir.

Manisa' da 1950-1960 yılları arasında bağımsız olarak öğretimde bulunan Anaokulu yoktur. İlkokullar içinde öğretim yapan ana sınıfları bulunmaktadır.⁴⁰⁶

Tablo 43.1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamında Kız Sanat Okullarındaki Öğretmen, Öğrenci ve Okul Sayısı⁴⁰⁷

Yıl	Okul	Öğrenci			Mezun			Öğretmen
		E	K	T	E	K	T	
1950/1955	1	-	67	67	-	14	14	7
1955/1960	1	-	61	61	-	9	9	6

Tablo 43'e göre Manisa'da 1950-1960 yılları arasında sadece 1 tane Kız Sanat Okulu vardır.10 yılda toplam 128 kız öğrencinin öğrenim gördüğü okul, 23 mezun vermiştir. Öğretmen sayısı 13'tür.1960 yılından sonra Kız Sanat Ortaokulları Kız Enstitüleri bünyesinde faaliyet göstermeye başlamıştır.1971-1972 eğitim ve öğretim yılında Demirci'de bağımsız bir Kız Sanat Ortaokulu açılmıştır.

⁴⁰⁵Manisa 1973 İl Yıllığı, s.102

⁴⁰⁶Manisa 1973 İl Yıllığı, s.103

⁴⁰⁷ Manisa 1973 İl Yıllığı, s.101

Tablo 44.1950-1960 Arasında Manisa İl toplamındaki Orta Ticaret okullarındaki Öğretmen, Öğrenci ve Mezun Sayısı

Yıl	Okul	Öğrenci			Mezun			Öğretmen	Okullaşma Oranı
		E	K	T	E	K	T		%
1950/1955	1	396	-	396	48	-	48	16	
1955/1960	3	621	-	621	163	-	163	21	200

Tablo 44'e göre Manisa'da 1950-1960 yılları arasında Orta Ticaret Okullarında toplam 258 öğrenci öğrenim görmüş ve 35 kişi diploma almıştır. Toplam 15 öğretmen okullarda görev yapmıştır. 1950-1955 yılları arasında okuldan kız öğrenci mezun olmamıştır.1955 yılından sonra DP partinin ekonomi politikalarına ağırlık vermesi ve bunun için yetişmiş meslek elemanı gereksinimi sonucunda Orta Ticaret Okulundaki öğretmen, öğrenci ve mezun sayısı artmıştır.

Tablo 45.1950-1960 Arasında Manisa İl Toplamındaki Erkek Sanat Ortaokullarında Öğretmen, Öğrenci ve Mezun Sayısı⁴⁰⁸

Yıl	Okul	Öğrenci			Mezun			Öğretmen	Okullaşma Oranı
		E	K	T	E	K	T		
1950/1955	1	44	10	54	11		11	6	
1955/1960	1	190	14	204	15	9	24	9	

Tablo 45'e göre 1950-1960 yılları arasında Manisa'daki Erkek Sanat Ortaokullarında toplam 1017 erkek öğrenci öğrenim görmüştür. Öğretmen sayısı 37,mezun olanlar ise 211'dir. Öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık 1/5'i mezun olmuştur.

⁴⁰⁸Manisa 1973 İl Yıllığı, a.g.e, s.100

3.3.EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLER

3.3.1.Sergiler

Manisa’da 1950-1960 yılları arasında vatandaşların ve öğrencilerin çeşitli meslekler edinmesi ve gelişimlerini sağlamak için okullarda kurslar açılmıştır. Bu kurslarda ortaya çıkarılan ürünler okullarda açılan sergilerde halka gösterilmiştir. Sergilerde gerçekleştirilen bu faaliyetler hem sosyokültürel olarak hem de ekonomik olarak Manisa’ya katkı sağlaması bakımından önemlidir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Salihli’de Haziran 1950’de açılan dikiş ve nakış kursu sergisinde Salihlililer genç kızlar yeteneklerini ve ortaya çıkardıkları ürünleri sergilemişlerdir. Kursiyerler yaklaşık sekiz aylık çalışmalarının neticesinde yumak haldeyken hiçbir şey ifade etmeyen ipliklerden kumaşlar elde etmişler ve sergiye katılan ziyaretçilere sunmuşlardır. Sergi Salihli Kaymakamı Baki Başaran’ın konuşması ile başlamıştır. Kurs öğretmeni Selma Turhan kursiyerlerin bu başarısında büyük pay sahibi olarak görülmüştür.

Resim-5:Salihli Dikiş ve Nakış Kursu Kursiyerleri⁴⁰⁹

Alaşehir bıçkı ve dikiş yurdu, öğrencileri el işlerinden oluşan büyük bir sergi açmışlardır. Kadın kursiyerlerin başarısı bütün ziyaretçiler tarafından takdir edilmiştir. Yurt öğrencileri sergiden önce yaptıkları defile gösterisi ile başarılı olmuşlardır. Öğrenciler yapmış oldukları tabloda Alaşehir’e bir Akşam Kız Sanat Okulu açılmasını istediklerini Milli Eğitim Bakanı’na ifade etmişlerdir. Serginin açılmasında Alaşehir Kaymakamı İhsan Ünalın öncü rol oynamıştır. Alaşehirli öğrencilerin böyle bir okul istemelerinin sebebi yeteneklerini geliştirebilecekleri ve

⁴⁰⁹ Anadolu, 6 Haziran 1950,s.3.

sevdikleri konuda uzman sıfatı kazanabilecekleri bir eğitim kurumunda eğitim almaktır.⁴¹⁰

Alaşehir 19 Mayıs İlkokulu'nda yıl sonu münasebetiyle büyük bir sergi açılmıştır. Sergide 18 Mart Çanakkale zaferini anlatan kum kabartmalı tablo ziyaretçilere açılmıştır. Buna ek olarak,"Demir ve hava Yolları" ve "Türkiye ürünleri" ile ilgili kum kabartmalı tablolarda sergide yer almıştır. Öğrencilerin karakalem çalışmaları, sanatkârane yazıları, yağlı boya tabloları da sergilenmiştir. Okul idaresi tarafından"Adliyemiz "isimli bir temsil tertip edilmiştir. Bu başarılı gösteriye katkı sağlayan okul müdürü Mashar Hancılar, öğretmen Şehsane Öktem ve diğer meslektaşları sergiye gelen ziyaretçiler ve veliler tarafından takdir edilmiştir.⁴¹¹

Manisa Eğitim Müdürlüğü Teftiş heyeti başkanı Hüsnü Altay Aşkıoğlu MEB'den üç ilde resim sergisi açmak üzere izin istemiştir. Bu iller Bursa, İzmir ve Balıkesir'dir. Aşkıoğlu, merkez ilkokullarından seçilen resmi alarak sergiyi açmak üzere Bursa'ya hareket etmiştir. Serginin ilerleyen günlerde İzmir ve Balıkesir illerinde de açılması planlanmıştır.⁴¹² Manisa İlkokulu öğrencilerinin hazırlamış oldukları bu sergi çevrede ve veliler üzerinde büyük bir ilgi ve alaka uyandırmıştır. Serginin Ege bölgesinin birkaç ilinde de seyyar şekilde gösterimi MEB tarafından uygun görülmüştür.⁴¹³

Manisa'nın tarihi mesir bayramı münasebetiyle 19 Mart 1955 Cumartesi günü Manisa kitapsaray salonunda açılması planlanan ziraat ve el sanatları sergisi için Teknik Ziraat Müdürlüğü gerekli hazırlıklara başlamıştır. Serginin hazırlıklarının tam olması için gerekli para tahsisatı bakanlıktan tahsisi temin etmiştir.1954 yılında Manisa tarihinde ilk defa Teknik Ziraat Müdürlüğü tarafından tertip edilen ve yaklaşık 40.000 ziyaretçinin katılım gösterdiği sergi dikkate alınarak daha gösterişli bir sergi için hazırlıklara devam edilmiştir.⁴¹⁴

Amerikan haberler servisi tarafından hazırlanan sulh için atom sergisi,26 Eylül 1957 tarihinde Manisa'da açılmıştır. Kızılay binası teraslarında açılan serginin merasimine Manisa Valisi İbrahim Tevfik Kutlar, Belediye başkan yardımcısı,

⁴¹⁰Anadolu,8 Haziran 1950,s.3.

⁴¹¹Yeni Asır,1 Haziran 1958,s.2.

⁴¹²Hürriyet Misakı,18 Temmuz 1955,s.1.

⁴¹³Hürriyet Misakı,29 Temmuz 1955,s.1.

⁴¹⁴Yeni Asır,3 Mart 1955,s.3

Tümen komutanı, Manisa Milli Eğitim Müdürü, Amerika İzmir Vis Konsolusu Mr. Johnson, Amerikan haberler servisi İzmir müdürü Mr. Haden Boswell, gazeteciler ve diğer kişiler katılmıştır. Sergi Manisa Valisinin kurdele kesimi ile açılmış ve ardından davetliler tarafından gezilmiştir. Davetliler sergiyi çok beğenmiş ve bir hafta boyunca sergi açık kalmıştır.⁴¹⁵

6 Kasım 1955 Pazar günü kitapsarayda Manisa ressam ve resim sevenler derneği tarafından resim sergisi açılmış ve ziyaretçiler tarafından takdir toplamıştır.⁴¹⁶

Kitapsarayda Manisa Lisesi öğretmenlerinden ve ünlü eğitimcilerinden İbrahim Gökçen tarafından 49 tabloluk bir yağlı boya resim sergisi açılmıştır. Sergiden kazanılan paraların yarısı göçmenlere bağış yapılmıştır.⁴¹⁷

Akhisar Altı Eylül İlkokulu'nda İngiltere Büyük Elçiliği basın bürosu sekreteri tarafından 1956 Şubat ayında hazırlanan resim sergisi büyük bir ilgi görmüştür. Sergide on beş NATO devletinin bayraklarıyla süslenmiş ayrıca giriş kapısına Türk ve İngiliz bayrakları konulmuştur. Sergiye Akhisar Kaymakamı Rıza Öktem, Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok, gazeteciler ve eğitim üyeleri katılmıştır. Sergi ikinci defa Manisa'da sergilenmiştir. 26 Şubat-19 Mart 1956 tarihleri arasında sergi faaliyet göstermiştir. Sergideki fotoğraflar Büyük Britanya'da ziraat, tıp, sanayi ve diğer dallarda elde edilen ilerlemeleri anlatmaktadır. Serginin amacı, Türkiye ve İngiltere arasındaki dostluk ilişkilerini güçlendirmek olmuştur.⁴¹⁸

Akhisar Erkek Sanat Enstitüsü, Temmuz 1952'de yılsonu sergisini başarıyla açmıştır. Demircilik, tesviye, torna ve marangoz atölyelerinin eserleri sergilenmiştir. Enstitü müdürü Rıza Taşçıoğlu yeni bir döküm atölyesinin 1953 yılında faaliyete geçirmeyi için hedeflediklerini ifade etmiştir. Ayrıca yarı tatil süresince okulun her türlü siparişi kabul ettiğini söylemiştir.⁴¹⁹

1950 yılında MEB pavyonunda Manisa Kız Enstitüsü ve İzmir Mithatpaşa Erkek Sanat Enstitüsü'nün yapmış oldukları işler sergilenmiş ve ziyaretçilerin yoğun

⁴¹⁵Yeni Asır,27 Eylül 1957,s.2.

⁴¹⁶Hürriyet Misakı,8 Kasım 1955,s.1.

⁴¹⁷Işık,2 Şubat 1951,s.4.

⁴¹⁸Işık,28 Şubat 1956,s.4.

⁴¹⁹Yeni Asır,14 Temmuz 1952,s.6

ilgisi ile karşılık bulmuştur. Enstitü öğrencilerinin bu eserleri yetenekleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Manisa Kız Enstitüsü müdürü Aliye Temuçin sergi hakkındaki açıklamaları oldukça önemlidir. Şöyle ki;”Sergide nakış, dikiş, çamaşır, moda ve çiçek kısımları gösterilmiştir. Dış vitrinler, çeşitli nakışları, çay odası ayrıca keten üzerine yapılmış sofra takımlarını ihtiva etmektedir. Goblen işlerimizde vardır. Eski Türk motiflerinden alınan örneklerle yapılmış çantaları örtülerin etrafına desenlerle birlikte işlenmiş iğne oyları özellikle rağbet görmektedir. Kız enstitülerinin bel kemiğini oluşturan problemin bulundukları çevrenin aile, ev ve ekonomik hayatına tesir etmek olduğuna inanmış bulunuyoruz. Bu maksatla hazırlamış olduğumuz tamamen dokumalardan oluşan elbise gösterisinin gerek muhitimizde gerekse muhitimiz dışında son derece müspet tesirleri doğrudan doğruya bundan ileri gelmektedir. Biz en güzelin mutlaka en pahalı ve lüks olmadığını sergimizde ispat etmek istedik. Basit ve ucuz bir kumaşla teknik bilgi, zevk ve hüner katıldığı takdirde sabahından gecesine kadar her türlü giyim eşyasının en güzelini ve ucuzunu, zarifini elde etmenin mümkün olabileceğini göstermek istedik.”diyerek sözlerini tamamlamıştır.

Haziran 1950’de Manisa Orta Ticaret Okulu sergisi ticari eşyalarının sergilendiği ve Türkiye’deki fabrikaların ürünlerini tanıtmak bakımından faydalı olmuştur. Aynı zamanda Amerika ve İngiltere gibi ülkelerin ürünleri sergide yer almıştır. Sergi salonunun duvarlarında ürünlerin hangi fabrikada üretildiğini gösteren grafikler ve şeritler vardır. Ayrıca İş ve Ziraat bankalarının resimlerle Türkiye ekonomisine olan katkıları gösterilmeye çalışılmıştır. Rize çay fabrikası, Paşabahçe cam fabrikası, Uşak şeker, Gemlik suni ipek, Sivas çimento, İzmit kâğıt, Tekirdağ şarap, Manisa dokumaları gösterilmiştir. Amerika’da yapılmış bazı eşyalar özellikle yazı makineleri dikkat çekmiştir. Türkiye madenleri resimler ve ürünlerle tanıtılmış, radyo evleri ve tesisleri sergilenmiştir. Sergide en önemli köşe olarak Manisa dokumacılarının ürünleri sergilenmiştir. Ziyaretçilerinin ilgilerini çeken bu sergi Manisalı vatandaşlara okulun niteliği hakkında aydınlatıcı fikirler vermesi açısından önemlidir. Manisa’nın ihtiyaç duyduğu şey bu şekilde ilmi metotlarla çalışan ekonomik bir kurum olduğu anlaşılmaktadır.⁴²⁰

⁴²⁰ **Yeni Asır**,23 Haziran 1950,s.6

1950 yılında Manisa İsmet İnönü Kız Enstitüsü sergisi düzenlenmiş ve kız öğrencilerin el emeği eserleri öğretmenlerinin kontrolü ve titizlikle yapılan çalışmalar sonucunda ziyaretçilere sunulmuştur. Sergide çiçek köşesi yer almıştır. Salonun girişindeki vitrinde reçeller, şuruplar, konserveleler, meyve suyu şişeleri ziyaretçilerin dikkatini çekmiştir. Moda bölümünde şapkalar, çantalar, ocuk elbiseleri, Manisalı kızlara özgü ürünler olması sebebiyle fazla ilgi görmüştür. Resim atölyesi bölümünde seramiklerin üzerine işlenmiş detaylı motifler, vazolar, iğneler vb. kızlar sergide hazır bulunmuş ziyaretçilere sergideki ürünler hakkında bilgi vermiş ve çeşitli ikramlarda bulunmuşlardır.⁴²¹

1951 yılında ki Manisa İsmet İnönü Kız Enstitüsü sergisi Manisa Valisi Recai Türeli'nin kurdeleyi kesmesi ile Manisalılar ve çevre il ve ilçelerden gelen ziyaretçilerin hizmetine açılmıştır. Birbirinden güzel ve canlı eserler sergilenmiştir. Sergide İngiliz deniz subayları ve büyükelçilik basın bürosu İzmir sekreteri, İngiliz donanması beşinci fırkateyni filosu kaptanı Mr. J.M.S. Richardson D.S.O sergiyi ziyaret edenler arasındadır. Richardson sergi hakkında düşüncelerini şu sözlerle açıklamıştır. Şöyle ki: *"Modern bir bina içinde Türk kızlarının vücuda getirdikleri bu değerli eserleri görmekle ne kadar mütehasşısım dost ve müttefikimiz Türklerin her sahada ilerleyişini iştirken tavassutunuzla bu sergide gördüğüm paha biçilmez eserlerle kanaatim birkaç kat daha artmış bulunmaktadır."* diyerek sergiden duymuş olduğu memnuniyeti dile getirmiştir.⁴²² Enstitü müdiresi Melek Pazarlıoğlu ve öğretmenler yetiştirdikleri kız öğrenciler ile birlikte bu serginin açılışında etkili olmuşlardır. Sergideki ürünlere baktığımızda şapkalar, çantalar, ayakkabılar, plaj elbiseleri, işlenmiş ipekli ve yünlü kıyafetler büyük bir titizlikle ortaya çıkarılmıştır. Saksı içerisinde çeşitli çiçekler yer almıştır. Resim bölümünde mesleki, peyzaj resimleri, topraktan yapılmış vazo ve işlenmiş kutular vb. bütün sergideki ürünler eski Türk motiflerinin modernize edilmiş şekli olarak Manisalı kızlar tarafından hazırlanmış milli zevke uygun olmasına dikkat edilmiştir. Sergi bir hafta boyunca açık kalmış ve halka uzun süreli ziyaret etme fırsatı verilmiştir.⁴²³

1953-1954 öğretim yılında enstitünün sergisi müdiresi Melek Pazarlıoğlu'nun konuşması ile açılmıştır. Sergi güzel bir şekilde düzenlenmiş şapka modelleri,

⁴²¹Yeni Asır,3 Temmuz 1950,s.6

⁴²²Işık,12 Haziran 1951,s.1

⁴²³Anadolu,13 Haziran 1951,ss.1-2.

karakalem çalışmaları ve yiyecekler sergilenmiştir. Kız ğrenciler sergide bulunan masaların yanında yer alarak yaptıkları işler hakkında açıklamalarda bulunarak kendilerine hayatta lazım olacak ev işlerini mkemmek bir şekilde öğrendiklerini ispatlamışlardır.⁴²⁴

1956 yılında açılan sergide üç oda yer almıştır. Birinci oda, ev idaresi işleriyle ilgili işler sergilenmiştir. Özellikle kır sofrası ziyaretçileri memnun etmiştir. İkinci oda, nakış işleri ürünleri bulunmaktadır. nc odada ise çamaşır odası işleri için ayrılmıştır. Serginin açılmasında ğretmen Sevim Gökmen, İlhan zyiğit, Semiha Sayar, Makbule Yüksektepe, Bedia reyen, Nezahat Bedeloğlu, Rukiye Yönder'in katkıları olmuştur.⁴²⁵

1958 yılında açılan sergide DP Manisa milletvekilleri, Manisa Milli Eğitim Müdürü ve öğretmenler aynı zamanda kalabalık halk yer almıştır. Enstitü müdiresi Melek Pazarlıoğlu'nun kısa konuşması ve Manisa Valisi İbrahim Tefik Kutlar'ın kurdeleyi kesmesi ile açılmıştır. Daha sonra sergi gezilmiş ve çok beğenilmiştir.

3.3.2.Defile Gösterileri

1950 yılının Haziran ayında Turgutlu Kız Sanat Enstitüsü büyük bir defile düzenlemiştir. Defilede ziyaretçilere öğrencilerin yapmış oldukları moda kıyafetleri gösterilmiştir. Turgutlu halkının ilgi ve alakasını çeken defileye yoğun bir katılım olmuştur. Bir nceki yıla göre daha zengin ve gösterişli olan defile kız öğrencilerin ve onların rehberi konumundaki başta öğretmenleri, okul idarecilerinin ortak başarısı olarak grlmştir.⁴²⁶

Manisa Kız Enstitüsü'nde Güzel Giyim Derneği tarafından 1956 yılında bir defile hazırlanmıştır. Enstitü salonu ğrenci velileri tarafından doldurulmuştur. Türk kumaşlarının sergilendiği defilede dernek başkanı şkriye şener serginin anlam ve önemini belirten bir konuşma yapmıştır.⁴²⁷

1954-1955 Öğretim yılının sona ermesiyle birlikte Manisa Kız Enstitüsü Okul ve ğrencileri Koruma Derneği şubesi geleneksel aylı bir defile tertip etmiştir.

⁴²⁴ Açıksöz, 11 Haziran 1954, s.1

⁴²⁵ Hürriyet Misakı, 6 Haziran 1956, s.1

⁴²⁶ Anadolu, 18 Haziran 1950, s.4

⁴²⁷ Hürriyet Misakı, 30 Nisan 1956, s.1

Defile dernek adına Abdürrahim Ot konuşma yapmış ve derneklerinin faaliyetlerinden ve yaptıkları işlerden bahsetmiştir. Daha sonra mankenlerin geçişi başlamış modeller şapka ve elbiselerini sanatsever Manisa halkına tanıtmışlardır. Defilenin organize edilmesinde enstitü müdürü Melek Pazarlıoğlu ve okul öğretmenlerinin katkısı önemlidir.⁴²⁸

Manisa Kız Enstitüsü kız öğrencileri tarafından sergilenen başka bir defilede okul müdiresi Melek Pazarlıoğlu'nun yapmış olduğu konuşmayla başlamıştır. Genç kızlar kendi yaratmış olduğu mantoları seyircilere sergilemiştir. Defile molasında fakir öğrencilere yardım amaçlı piyango biletleri satışa çıkarılmıştır. Programın ikinci kısmında genç kızlar eteklerini ve yünlü elbiselerini sergilemiştir. Defile Manisa Yapı Kredi ve Bağcılar bankası defilede jüri heyeti tarafından derece alan modellere hediyeler vermiş ve defile sona ermiştir.⁴²⁹

10 Mayıs 1956 Perşembe günü Manisa Kız Enstitüsü özel 5.sınıf öğrencileri tarafından yerli dokumaları sergileyebilecekleri bir elbise defilesi yapılmıştır. Defileyi izleyenler arasında Manisa Valisi Şefik San ve General Nazmi Yönder vardır. Sergilenen elbiseler Bursa ipeklerinden büyük bir emek sonucu yapılan rob elbiseler, Gaziantep dokumalarından yapılan rob elbiseler, Sümerbank basma ve elbiseler sergilenerek defile sona ermiştir.⁴³⁰

3.3.3.Piyes Gösterileri

1951-1952 öğretim yılında Manisa Lisesi öğrencileri Goldoni'nin Yalancı isimli eserini piyes olarak sergilemişlerdir. Piyesi oynayan öğrenciler bu eserin içeriği olan Ortaçağ sonlarında geçen bir olayı canlandırmaya çalışmışlar ve giydikleri kostümler, sahne dekoru ile seyircileri Ortaçağ dünyasına götürerek somut bir oyun ortaya koymuşlardır. Rollerinin gereği olan konuşma tarzları da gayet açık ve anlaşılır olmuştur. Piyenin sonunda kız öğrenciler ortaya çıkan canlı resim ile öğrenciler yaptıkları hareketlerle seyirciyi etkilemeyi başarmışlardır.⁴³¹

1952-1953 öğretim yılında Manisa Lisesi öğrencileri Orhan Veli Kanık tarafından Moliere'den tercüme edilen Tartuffe piyesi lise edebiyat öğretmeni

⁴²⁸Açıksöz,18 Mayıs 1955,s.1

⁴²⁹Açıksöz,31 Ocak1955,s.1

⁴³⁰Hürriyet Misakı,11 Mayıs 1956,s.1

⁴³¹Yeni Asır,29 Mayıs 1952,s.5

İbrahim Olgun'un idaresi altında sergilenmiştir. Piyes ilk iki gece Kız enstitüsü salonunda oynanmış fakat diğer iki seansın okul salonunda oynanmasına enstitü müdürü izin vermemesi Manisalı öğretmenleri hayrete düşürmüştür.⁴³²

22-24 Ocak 1954 tarihleri arasında Manisa Kız Enstitüsü'nde toplamda üç gün süren MEDİA piyesi öğrenciler tarafından fakir öğrencilere yardım toplamak amacıyla oynanmıştır⁴³³.

1956 yılında Manisa'daki lise öğrencileri tarafından Manisa şehir sinemasında müsamere verilmiştir. Müsamere lise müdürü tarafından tertip edilmiştir. Lise müzik öğretmeni Belina Irvalı'nın yetiştirdiği koro heyeti seyircilerden büyük alkış almıştır. Daha sonra Zoraki Tabip piyesi rolünü alan öğrencilerin başarısı özellikle şarkılar programında yer alan Orhan Özgediz'in kanun taksimi ilgiyle dinlenmiştir. Son olarak sahneye konan dekorasyon ve dansların sergilenmesiyle müsamere sona ermiştir.

3.3.4.Konser Gösterileri

1954-1955 öğretim yılında Manisa Kız Enstitüsü'nde Anneler günü kutlaması için bir etkinlik düzenlenmiştir. Etkinliğe büyük bir ilgi ve alaka gösteren annelerin takip ettiği bu programın açılışı edebiyat öğretmeni Nazif Erik'in konuşması ile açılmıştır. Konuşmasında annelerin çocuklarının bu zamanda bir yerlere gelmesinde büyük katkıları olduğunu ve onlara çok şey borçlu olduklarını ifade etmiştir. Daha sonra sırasıyla mandolin ile şarkılar dinlenmiş öğrenciler oyun gösterileri yapmış ve şiirler okumuşlardır. Jüri tarafından bazı anneler ideal olarak seçilmiş ve onlara hediyeler verilerek bu özel günlerinde onların yanlarında olduklarını hissettirmişlerdir.⁴³⁴

3.3.5.Şiir Gösterileri

20 Ocak 1952 Pazar günü Erkek Sanat Enstitüsü tarafından tertiplenen kahramanlık günü, halkevi salonunda gerçekleştirilmiştir. Program İstiklal Marşı'nın okunması ile başlamış ve müdür yardımcısı Zeki Çakır Osmanlı tarihinde önemli bir yeri olan Plevne muharebesini anlatmıştır. Öğrenciler Plevne, bayrak ve mehmetçik

⁴³² Anadolu, 4 Mayıs 1953, s.2

⁴³³ Açıksöz, 25 Ocak 1954, s.1

⁴³⁴ Açıksöz, 9 Mayıs 1955, s.1

şiiirlerini okumuştur. Dinleyicilere Kore gazisi Üsteğmen Cemalettin Çağlayan Kore hikâyelerini anlatmasının ardından program sona ermiştir.⁴³⁵

19 Mayıs 1955 Perşembe günü Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı kapsamında Manisa'daki liseli öğretmenler ve öğrenciler tarafından kahramanlık gecesi düzenlenmiştir. Şehir salonundaki gece kız ve erkek öğrencilerin birlikte İstiklal Marşı'nı okumasıyla başlamıştır. Devamında gençlik marşı büyük bir coşku ile söylenmiştir. Lise tarih öğretmeni günün anlam ve önemini belirten konuşmasında 1919 öncesi memleketin halini, Atatürk'ün Samsun'a çıkışındaki gizli ve derin anlamı ve Milli Mücadelenin aşamalarını çok ayrıntılı bir şekilde ifade etmiştir. Öğrenciler şiirlerini okumuştur. Yüzbaşı Rıza Bey, şapka inkılâbı hakkında Kastamonu'da Atatürk'ün ifadelerine değinmiş ve Manisa ve Manisalılarının işgal altında çekmiş olduğu ızdıraplara değinerek İstiklal Marşı hakkındaki duygularını belirtmiştir. İbrahim Gökçen Milli Mücadele'den sonra yapılan inkılâpların belli başlılarını anlatmıştır. Programın birinci kısmı bu faaliyetlerle sona ererken ikinci kısımda kız ve erkek öğrencilerin koro halinde şarkılar söylemesiyle gece sona ermiştir.⁴³⁶

3 Mart 1956 Cumartesi günü 8 Eylül İlkokulu öğrencileri Manisa şehir salonunda fakir öğrencilere yardım amaçlı bir balo tertip etmişlerdir. Balo gece geç vakitlere kadar devam etmiş ve büyük bir heyecanla takip edilmiştir.⁴³⁷

3 Mayıs 1958 Cumartesi günü Muradiye İlkokulu öğrencileri belediye yazlık sinema bahçesinde bir müsamere tertip etmişlerdir. Muradiye halkının eşsiz bir gece yaşamalarına sebep olmuşlardır. Öğrenciler Çanakkale şehitleri tablosunu canlandırmış ve Mehmet Akif Ersoy'un Çanakkale şiirini okumuşlardır. Atatürk büstü ile Türk bayrağını sahnede gören Muradiye halkı İstiklal Marşı'nı büyük bir heyecan ile okumuştur. Okul başöğretmeni Halil Erdoğan'ın konuşmasından sonra öğrenciler milli kıyafetleriyle sahneye çıkmışlar ve Manisa'ya özgü duyulmamış halk türkülerini söylemişlerdir. Kâğıt elbiseli öğrenciler hazırlamış oldukları rondları on ayrı figür ve melodiyle sahneye konmuştur.⁴³⁸

⁴³⁵ **Hürriyet**,21 Ocak 1952,s.1

⁴³⁶ **Açıksöz**,20 Mayıs 1955,s.1

⁴³⁷ **Işık Gazetesi**,5 Mart 1956,s.1

⁴³⁸ **Hürriyet Misakı**,6 Mayıs 1958,s.2

1958-1959 öğretim yılında Manisa Kız İlköğretmen Okulu tarafından düzenlenen müsamerede çeşitli etkinler yapılmış ve dinleyiciler bu etkinlikleri dikkatle takip etmiştir. Öğrenci koroları öğretmenleriyle çalıştıkları müzikleri seslendirmiş ve şiirleri okumuşlardır. Sergiledikleri piyes okuldan kaçan bir öğrencinin duygularını yansıtmıştır. Daha sonra mahalli ve Ege bölgesine ait halk oyunları oynanmıştır. Manisa Milli Eğitim Müdürü Ferit Çamoğlu, Manisa'nın eğitim durumu ve okul ihtiyacı konuları hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Şöyle ki;

“Manisa'nın öğretmen okuluna şiddetle ihtiyacı vardı. Hamdolsun okulu açabilmiş ve tedrisata da başlamış bulunuyoruz. Öğretmen okulundan ve çalışma sisteminden çok memnunum onların üzerinde hassasiyetle durmaktayım. Çünkü öğretmen okullarının diğer okullardan ayrı bir hususiyeti vardır. Buradaki öğrencileri yetiştirmek gayretindeyiz. Daha yenidir, birçok ihtiyaçları ve noksanları vardır.” demiştir.⁴³⁹

3.3.6.Okullar Arası Spor Müsabakaları

22 Ocak 1955 Cuma günü Manisa Kız Enstitüsü voleybol sahasında okullar arası voleybol karşılaşmaları yapılmıştır. İlk maçta ortaokul, orta enstitüsü karşısında galip gelmiştir. İkinci maç ise lise ve enstitü arasında yapılan maçı enstitülüler kazanmıştır.⁴⁴⁰

Manisa Erkek Sanat Enstitüsü'nde voleybol sahasına ek olarak pinpon ve basketbol sahaları 1955-1956 öğretim yılında yapılmaya başlanmıştır. Bu sahalarda yapılacak olan spor faaliyetleri için önemli bir yatırım olarak görülmüştür.

Manisa Lisesi basket takımı, NATO Lisesi'nin davetlisi olarak İzmir'e gitmiştir. „Fighting Fire” ve Manisa Lisesi basket takımları arasındaki ilk maç Manisa'da oynanmış ve Fighting Fire takımı mağlup olmuştur. Manisa Lisesi basket takımı İzmir'e rövanş için gitmiştir. Yapılan bu karşılaşmaların dostluk bağlarını

⁴³⁹ Hürriyet Misakı,25 Mart 1959,s.1-2

⁴⁴⁰ Açıksöz,24 Ocak 1955,s.1

güçlendireceği ve spor faaliyetlerinin Türkiye'deki gelişimi açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁴¹

Manisa Beden Terbiyesi Müdürlüğü tarafından düzenlenen ilkokullar arası voleybol karşılaşmaları Murat Germen İlkokulu'nda oynanmıştır. İki gün boyunca devam eden karşılaşmalara katılan ilkokullara baktığımızda; Sakarya, Gazi, Ali Rıza Çevik, Ahmet Mithat, İstiklal, Murat Germen, Yeni Okul, Saruhan Bey İlkokulları voleybol takımlarıdır. ⁴⁴²

3.3.7.Okul Gezileri

1951 yılında İzmir Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ziraat Fakültesi stajyerleri, Borna Ziraat Okulu tarla ziraatı öğretmeni ve şef Nuri Benlioğlu başkanlığında bir heyet Manisa Beydere Teknik Ziraat Okulu'na inceleme gezisi düzenlemişlerdir. Çiftlik çalışanları hakkında incelemelerde bulunmuşlardır. Bu geziye Makine kursu öğretmeni Suavi Güngör katılmıştır. Öğrenciler Manisalı çiftçilerin çalışmalarını ilgiyle gözlemlemişlerdir.⁴⁴³

Manisa İsmet İnönü Kız Enstitüsü kız öğrencileri ve öğretmenlerinden oluşan 35 kişilik katile müdürleri Melek Pazarlıoğlu öncülüğünde yarıyıl tatilinden yararlanarak temin edilen vagonla Afyon treniyle Konya'ya ve daha sonra Adana'ya gitmişlerdir. Enstitü ekibi Konya ve Adana'da mesleki incelemelerde bulunmuştur.⁴⁴⁴

Manisa Lisesi'nin 50 kişilik kız ve erkek izci grubu 13 Nisan 1952 Pazar günü İzmir'e bir gezi düzenlemiştir. Geziye öğretmenler ve sporcu katilede katılmıştır. İzmir'e varan Manisa katile grubu İzmir'deki İnönü Lisesi önünde inmişlerdir. Bütün izciler oymak beyi ve öğretmenlerinin direktiflerine uymuşlar ve disiplinli hareket etmişlerdir. Manisa Lisesi'nin futbol takımı ve İzmir okullar şampiyonu İnönü Lisesi takımı ile futbol maçı yapmışlar ve kazanmışlardır. İzciler daha sonra Kadifekale'yi ziyaret etmişler, Manisa Lisesi beden eğitim öğretmenleri Nejat ve Nimet Tuna bu organize önemli rol oynamışlardır.

⁴⁴¹ Açıksöz,1 Nisan 1955,s.1

⁴⁴² Açıksöz,11 Mayıs 1955,s.1

⁴⁴³ Işık,17 Ağustos 1951,s.1

⁴⁴⁴ Işık,10 Aralık 1951,s.1

Manisa Lisesi Fransızca öğretmeni Nerime Tonguç'un başkanlığında liseli öğrencilerden bir grup Manisa, Uncubozköy'e bir gezi düzenlemişlerdir. Köylüler gezi ekibine çok iyi bir şekilde karşılamıştır. Öğrenciler halk sazları ve türkü ekibi tarafından köylü çocuklara konser vermişler, akordeonla günün parçalarından örnekler çalarak eğlenmişlerdir.⁴⁴⁵

Manisa 8 Eylül İlkokulu yavru kurtları ve 4.sınıf öğrencileri başöğretmenleri Özgür Öcal öncülüğünde Gediz barajına gezi düzenlemişler ve dönüşte Sard harabeleri gezmişler, Lidya tarihi üzerine konuşmalar ve incelemelerde bulunmuşlardır.⁴⁴⁶

Manisa Beydere Teknik Ziraat Küçük Evcil Hayvanlar şubesi, şef öğretmeni İsa Usluer ve Burhanettin Sak Tarım Bakanlığı'nın emriyle, Bursa Ziraat Okulu'nda 15 Temmuz 1952 tarihinde başlayan ve 35 gün devam edecek olan inceleme gezisine gönderilmiştir.⁴⁴⁷

Manisa Beydere Teknik Ziraat Okulu, 2.sınıf öğrencileri başlarında Evcil Hayvanlar şubesi şef öğretmeni İsa Usluer ve Tarla Ziraatı şubesi öğretmeni Hayati Ural başkanlığında 30 Haziran 1952 Pazartesi günü Akhisar istikametine doğru gezi düzenlemişlerdir. İlk olarak Beydere Ziraat Okulu'ndan Saruhan'a gitmişler ve tavukçuluk konuları üzerinde incelemelerde bulunduktan sonra Kayışlar köyüne giderek çeltik tarlalarını gezmişlerdir. Çeltik sahipleriyle konuşmalar yapıldıktan sonra Akhisar'da tütün ve mahsullerin genel durumları görüşülmüştür. Daha sonra arıcılık çiftliğinde incelemelerde bulunduktan sonra tavukçuluk ve sığırcılık konuları üzerinde durulmuş ve Akhisar'a geri dönüş için hareket etmişlerdir.⁴⁴⁸

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramından yararlanan Manisa Kız Enstitüsü öğrencilerinden oluşan 50 kişilik bir grup müdür ve öğretmenlerinin öncülüğünde Ege sahillerini tanımak amacıyla Ayvalık'a gezi düzenlemişlerdir. Kafile İzmir'den Ayvalık'a giderken Mersin vapuru süvarisi Yusuf Yelkenkaya ile gemi personelinin gördükleri yardım ve kolaylıktan çok memnun kalmıştır.⁴⁴⁹

⁴⁴⁵Hürriyet Misakı, 16 Mayıs 1955, s.1-2.

⁴⁴⁶Hürriyet Misakı, 28 Nisan 1956, s.1-2

⁴⁴⁷ Hürriyet Misakı, 16 Temmuz 1952, s.1-2.

⁴⁴⁸Hürriyet Misakı, 2 Temmuz 1952, s.1

⁴⁴⁹Yeniasır, 29 Nisan 1952, s.2

Kula Ortaokul öğrencileri başlarında okul müdürleri Cahit Ünsalan ve öğretmenleriyle birlikte yarıyıl tatilinde İzmir Arkeoloji Müzesi ve endüstri merkezlerini gezmişlerdir. Atatürk Lisesi'nde misafir olarak kalan Kulalı öğrenciler ve öğretmenleri Efes ve Kuşadası'nda incelemelerde bulunmuşlardır. Daha sonra Bergama'yı da ziyaret eden gezi ekibi Kula'ya geri dönmüştür.⁴⁵⁰

1953 yılında Beydere Teknik Ziraat Okulu mezunları başlarında okul müdürü Ruhi Tunakan ve bazı öğretmenleri liderliğinde otomobilli kabile halinde Bursa ve çevresinde mesleki incelemeler yapmayı kararlaştırmışlardır.⁴⁵¹

3.3.8.Okullarda İzcilik ve Yavrukurt Teşkilatı

İzciliğin amaçlar, izci teşkilatına katılan çocuk veya genci; vatanına ve milletine bağlı bütün insanlara karşı dürüst ve iyi duygulu arkadaş canlısı davranışlarında nazik, neşeli, saygılı, şefkatli ve disiplinli kendine güvenen sorumluluk almaya istekli ve hazırlıklı görevini her şeyin üstünde tutan kendisinin ve başkasının sağlığını koruyandır

Çevresinin sağlık şartlarını düzeltmeye çalışan, öğrenmeye ve pratik hayatın bilgi ve becerileri kazanmaya hevesli, çalışkan, doğa ve kültür eserlerini seven, koruyan bir insan olarak yetiştirmektir.

İzcilik teşkilatına giriş şartları; Her türlü izcilik faaliyetlerine katılabileceğine dair velisinden izin kağıdı almak, doktor raporuyla belgelemek kaydıyla sağlıklı olmak, izciliğe ait temel bilgilere sahip olmak, davranışlarıyla oymak kurulunda iyi bir izlenim bırakmak.

Oymakbaşları, oymakbaşı kursu görmüş öğretmenler arasından okul müdürü tarafından seçilir ve adı bakanlığa bildirilir. Yardımcısını kendisi seçer. Kurs görmüş öğretmen yoksa seçilen öğretmen en kısa sürede kursa tabi tutulur.

İzcilerin kendilerine has kıyafetleri vardır ve izci yavrukurtlar çeşitli derecelerde kademe atlayarak yükselmişlerdir. İzci kademeleri, yavrukurt acemi izci, birinci sınıf izci, ikinci sınıf izci, seçkin izci gruplarından oluşmaktadır. İzciler

⁴⁵⁰Yeniasır,19 Mart 1953,s.2

⁴⁵¹Yeniasır,15 Haziran 1953,s.2

kademelerinde yükselmek ve rütbe almak için çeşitli sınavlara tabi tutularak izcilik becerileri sözlü ve uygulamalı olarak bir üst kademeye uygunluğu test edilmiştir.

Okulların oymak kurulları oymağın mensup olduğu okulun okul-aile birliği yönetiminden kurulundan seçilen iki veli üye ile bir öğretmen, oymakbaşından oluşur. Okulun müdürü ve başöğretmeni bu kurulun baş üyesidir. Kurul ayda en az bir kez toplanmaktadır. Kurul oymağın gelişimini sağlar, gezi ve kamplar tertipler, oymağın ihtiyaçlarını karşılayacak önlemler alır diğer oymaklarla irtibatı sağlar. Bir yılda yapılan faaliyet sonuçlarını ve oymak izci sayısını Ekim ayı içinde bir raporla MEB'e bildirir.⁴⁵²

İzcilik dersleri okullarda haftada 6 saat olacak şekilde verilmiştir. Bu dersler izcilik ile ilgili temel bilgileri içeren; İzcilik ve izciliğin öğeleri, izcilik tarihi, çadır kurulması, ateş yakılması, düdük komutları, düğümler ve bağlar, ilk yardım, pusula kurulması vb. İzcilere dersleri zevkli hale getirmek için oyunlar oynatılır ve şarkılar söylenir. Okul etkinliklerine, projelerine, yarışma ve kampanyalarına aktif katılım göstermişlerdir. Özellikle ulusal bayramlarda ki kutlamalarda boy göstermişlerdir. Okul dışında ağaç dikme, çevre temizlik çalışmaları, çeşitli yürüyüşler, yardım kampanyaları, kurum ve kuruluş ziyaretleri. İzciler okulda öğrenmiş olduğu teorik bilgileri, pratiğe dökmek ve uygulamak amacıyla belirli plan ve programa hazırlanana göre okul dışında uygun bir alana başlarında oymakbeyi önderliğinde kamp yaptırılarak öğrendiklerinin kalıcı olması sağlanmaya çalışılmıştır.⁴⁵³

30 Mart 1952 Pazar günü sabahı Ahmet Mithat Efendi Okulu'nun bahçesi yavrukurt, veli ve bütün okul öğrencileriyle dolup taşmıştır. Başkurt Kamil Özkurt, yavrukurtlara gezi programını ve bu programdan sağlanacak faydaları hakkında, "*Her gün bir iyilik yapar*" sözüyle ifade etmiştir. Çocuklar hep bir ağızdan gelecekleri köylü kardeşlerine kitap ve dergi armağan ederek onların okul ihtiyaçlarını karşılayarak bir iyilik yapmış oluruz diye Başkurtlarına yanıt vermişlerdir. Yavrukurtların ve öğrencilerin katıldığı bu gezide toplamda 150 öğrenci vardır. Öğrencilerin yanında çok sayıda kitap ve dergi bulunmaktadır. Başkurt Kamil Özkurt, yavrukurtlarına Uncubozköy köyüne liseli kız ve erkek izcilerinde

⁴⁵²MEB Tebliğler Dergisi, 19 Eylül 1949, Sayı 556, Cilt 12, s.105-109.

⁴⁵³Ali Sapsız, *Rekreasyonel Bir Etkinlik Olarak İlköğretim İzciliği*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ağustos 2008, s.24-25.

katılacağını onların kendilerinden bir basamak yukarıda olduğunu ve abi, ablalarınızdan izcilik ile ilgili önemli bilgiler öğrenebileceklerini söylemiştir. Bütün okul bu güzel haberi öğrenince çok mutlu olmuştur. Sabah ilk olarak marşlar söylenerek boru ve trampet çalınarak oymak yola koyulmuştur. Daha sonra liseli kız ve erkek izciler bu geziye dâhil olunca yavrukurt onları selamlamıştır. Lise oymak beyi Nejat Tuna ve eşi yavrukurtları bu iyi karşılamalarında çok memnun olmuştur. Köye girdikleri zaman köylü çocukları, vatandaşları ve köyün başöğretmeni yavrukurtları, oymak beylerini karşılamıştır. Konak yerine gelince bayrak çekilmiş ve dinlenmişlerdir. Dinlenmeden sonra oyunlar oynamışlar ve çiçekler toplamışlardır. Yavrukurtlara atış talimleri yaptırılmıştır. Lise oymak beyi ve eşi bütün yavrukurtları etrafında toplayarak onlara izciliğe ait bilgileri vermiş ve izci oyunları öğretmişlerdir. Gitme vaktinin geldiğini yavrukurtlara hatırlatan oymak beyi ve Başkurt, yavrukurtların birbirlerini selamlamasıyla ayrılmışlar, gezi sonlandırılmıştır.⁴⁵⁴

Manisa Lisesi kız ver erkek izci grubu 13 Nisan 1952 Pazar günü toplamda 60 kişilik kafiyle İzmir'e kır gezisi düzenlemiştir. Geziye öğretmenler ve sporcu kafilesi de katılmıştır. İzmir'e coşkulu şarkıları marşlar söyleyerek giden izciler İzmir'e vardıklarında oymak beyinin ve öğretmenlerinin yönlendirmelerini dikkate alarak hareket etmişlerdir. Sporcular Manisa Lisesi futbol takımı, İnönü Lisesiyle dostluk maçı yapmış ve kazanmışlardır. Daha sonra yemeklerini yiyen izcilere Kadifekale gezdirilmiş ve İzmir'e geldikleri gibi Manisa'ya da şarkılar eşliğinde dönüş yapmışlardır. Bu gezinin tertip edilmesinde lise beden eğitim öğretmenleri Nejat ve Nimet Turan'ın önemli katkıları vardır.⁴⁵⁵

3.3.9.Öğrenciler Arası Müsabakalar

17 Şubat 1954 Çarşamba günü Manisa Lisesi, kültür kolu tarafından güzel hikâye yarışması düzenlenmiştir. Bu yarışma şehir salonunda dinleyiciler önünde yapılmış ve yarışmaya lise öğrenciler katılmıştır. Yarışma salonunda jüri heyeti,7/Fen'den Mustafa Kocaefe'yi deli hikâyesi ile birinci,6/A sınıfından Necdet Onur'u Hep yek hikâyesi ile ikinci,6/B'den Ziyaeddin Ünal'ı küçük Simitçi hikâyesi

⁴⁵⁴Hürriyet Misakı,1 Nisan 1952,ss.1-2.

⁴⁵⁵Işık,10 Nisan 1952,s.1,4

ile üçüncü seçmiştir. İlk üçe girmeyi başaran öğrencilere jüri heyeti kitap hediye ederek başarılarının devamını dilemiştir.⁴⁵⁶

8 Nisan 1956 Çarşamba günü Manisa Kız Enstitüsü salonu öğrenci velileri ve öğretmenlerle dolmuştur. Jüri heyeti yerini almış ve Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok açılış konuşmasını yapmıştır. Şiir yarışmasına 10 ilkokuldan toplamda 30 öğrenci katılmıştır. Şiirlerin konusu millilik ve Türk kahramanlık ile ilgilidir.8 Eylül İlkokulu öğrencilerinden Işık Altınok tarafından okunan Bayrağım şiiri birinci seçilmiştir. Şiirde derece alan diğer öğrenciler, Neşe Akoğlu(Gazi İlkokulu),Semra Tandoğan(8 Eylül İlkokulu),Tanferi İçeri(Murat Germen İlkokulu),Saim Saydam(Sakarya İlkokulu)

İlkokullar dışında derece alan öğrenciler de şiir yarışmasına katılmıştır. Birinciliği, liseden Figen, ikinciliği aynı okuldan Güler Okan, il üçüncülüğünü Kız enstitüsünden Günseli İmer kazanmıştır. Üç öğrencinin almış aldıkları puanlar birbirine çok yakın olarak belirlenmiştir. Liseden dört öğrenci yarışmaya katılmıştır. Şiir yarışmasının sonunda bütün dereceye giren öğrenciler belirlendikten sonra Manisa okul ve öğrencileri Koruma Derneği tarafından hazırlanan hediyeler Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok tarafından verilmiş ve yarışma sona ermiştir.⁴⁵⁷

1957 yılı verem ve eğitim haftası münasebetiyle ilk, orta ve lise seviyesindeki okullarda kompozisyon yarışması düzenlenmiştir. Bu yarışmalara Türkiye'nin farklı illerindeki okullarından öğrenciler katılmıştır. Derece alan öğrencilere bulundukları illerdeki verem ve eğitim savaş derneklerine hatıra olarak hediyeleri yollanmıştır. Kompozisyon yarışmasında ortaokul kademesinde Turgutlu Ortaokulu öğrencilerinden 373 sınıf numaralı Tansu Alper ikinci olmuş ve hediye olarak kol saati verilmiştir.⁴⁵⁸

3.3.10.Okullarda Kutlama Törenleri ve Bayramlar

Manisa'da 1950 yılında Cumhuriyet'in 27.yıl dönümü büyük bir coşku ile kutlanmıştır. Şehrin her tarafı Türk bayraklarıyla donatılmış, okul öğrencileri ve

⁴⁵⁶ Açıksöz,19 Şubat 1954,s.1

⁴⁵⁷ Açıksöz,1 Mayıs 1956,s.2

⁴⁵⁸MEB Tebliğler Dergisi,1 Temmuz 1957.Cilt:20,Sayı:962,s.76.

izciler bir geçit t6reni yapmıştır.⁴⁵⁹ 19 Mayıs Atat6rk'6 Anma Gençlik ve Spor Bayramı Manisa'daki lise ve sanat okulu erkek ve kız 6ğrencileri DP il ve ilçe idare kurulunu temsilen bir heyet Atat6rk b6st6ne yapılan merasimle elenk koyulduktan sonra 19 Mayıs stadyumuna gitmişlerdir. Stadyumda Manisa Valisi'nin kız ve erkek 6ğrencileri selamlamasından 6nce kız 6ğrenciler spor kıyafetleriyle sahadaki yerlerini almışlar ve bu 6zel bayram için g6sterilerini yapmışlardır. Erkek 6ğrencilerde çeşitli spor hareketleriyle trib6nlerden b6y6k bir alkış toplamıştır.

19 Mayıs 1955 tarihinde Atat6rk'6n Samsun'a çıkışının 36.yıl d6neminde Atat6rk'6 Anma Gençlik ve Spor Bayramı kapsamında okullar, resmi ve 6zel kurumlar, sporcular, ocuk bahçesine giderek Atat6rk b6st6ne elenk koyma merasimi gerçekleşmiştir. Lise, Kız ve Sanat Enstit6s6, Ticaret ve Beydere Ziraat Okulu 6ğrencileri, Askeri kıta, Dağcılar, Sakarya, Gençlik, Karag6c6, G6reş kul6b6 sporcuları, bisiklet ekibi şeref trib6n6n 6n6nden geçmişlerdir. 6ğretmen S6leyman T6mer'in verdiği işaretle İstiklal Marşı s6ylenmiş ve daha sonra Gençlik Marşı s6ylenmiştir. Kız ve erkek 6ğrenciler hazırladıkları spor hareketlerini sergilemiş, ilkokullar arası voleybol maçlarında derece alan okul temsilcilerine vali tarafından kupa verilmiştir. Lise ve enstit6 6ğrencileri oyun g6sterileri yapmışlardır. En son askerlerin yapmış olduğu çeşitli g6steriler yapılan t6renle sona ermiştir.⁴⁶⁰

23 Nisan 1952 tarihinde Ulusal Egemenlik ve ocuk Bayramı'nın 6nemini ithafen 6ğretmen Kamil Bozkurt tarafından okunan nutuk şu şekildedir;”*B6y6k Ata bu mutlu g6n6n temelini atarken yarının sorumluluğunu omuzlarında taşıyacak olan ve yeg6ne 6midimiz birer zek6 yıldızı T6rk çocuklarının hamuru ile yoğurmuştu. B6y6k kurucu bug6ne h6kimiyet milletindir veciz s6zleriyle armağan etmiştir. İşte biz b6yle kutsal bir bayramın 32'nci yıl d6n6m6n6 idrak etmiş bulunuyoruz. Bayramımız hepimize kutlu ve mutlu olsun. İyi bilmeliyiz ki bir tek ocuk başlı başına bir millettir. Bir vatandır.*”⁴⁶¹

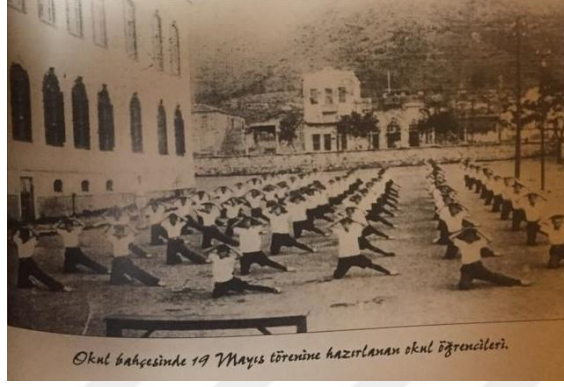
1954 yılında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve ocuk Bayramının 34.yıl d6nemi m6nasebetiyle Manisa'da Cumhuriyet alanında bir kutlama t6reni yapılmıştır. Yollar ve meydan insanlar tarafından doldurulmuştur. Okullar ve resmi şahsiyetler yerlerini

⁴⁵⁹ **Anadolu**, 30 Ekim 1950, 2

⁴⁶⁰ **Aıks6z**, 20 Mayıs 1955, s. 1

⁴⁶¹ **H6rriyet Misakı**, 24 Nisan 1952, s. 1.

almışlardır. Törene bando takımının çaldığı İstiklal Marşı ile başlanmıştır. Çocuklar 23 Nisan ile ilgili şiirler okumuşlar ve günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapmışlardır. Okul geçit resmini sergiledikten sonra Atatürk büstüne çiçek konulup saygı duruşunda bulunulmasıyla birlikte tören sona ermiştir.⁴⁶²

Resim-6:Manisa Lisesi Öğrencileri 19 Mayıs Töreni Hazırlık⁴⁶³

Manisa’da Müderris Abdullah Efendi’nin oğlu Mehmet Sait Okulkan tarafından yeni bir Kur’an Okulu yaptırılmıştır. Okul 14 Mart 1952 Cuma günü yapılan bir törenle açılmıştır. Törene Müftü Mehmet Ali Kun, belediye başkanı, vakıflar müdürü, genel meclis üyeleri, hocalar, doktorlar, şehir meclis üyeleri, köylü vatandaşlar ve birçok kadın ve erkek yaklaşık yüz kadar da Kur’an kursu gören çocuk katılmıştır. Okulun açılmasına karşılık hayır için okul önünde kurban kesilmiştir. Belediye Başkanı Mehmet Sarımsakçı okulun memleket ve millet için hayırlı olmasını dilemi kurdeleyi kestikten sonra okulun içerisinde gezilmesiyle tören sonlandırılmıştır.⁴⁶⁴

1953 yılında Manisa Öğretmenler Birliği mahalli şehir sineması yanındaki eski Yıldırım kulübünün yeniden tamir ettirdiği mahalli binası yapılan bir törenle açılmıştır.

Demirci’yi Güzelleştirme Derneği tarafından yaptırılacak olan Sanat Enstitüsü’nün temel atma töreni 1955 yılının Haziran ayında yapılmıştır. Törene Manisa Valisi, Manisa milli eğitim müdürü, sanat enstitüsü müdürü, jandarma

⁴⁶² Açıksöz, 23 Nisan 1954, s.1

⁴⁶³ Bedriye Aksakal, **Bir Zamanlar Manisa**, Emek Matbaası, Manisa, s.179.

⁴⁶⁴ **Hürriyet Misakı**, 15 Mart 1952, s.1

komutanı, Demirci idari, eğitim ve askeri erkânıyla birlikte Akpınar mevkiinde temel atma gerçekleşmiştir. İlk konuşmayı dernek başkanı yapmış ve daha sonra Manisa Valisi şu sözlere yer vermiştir. Şöyle ki; Manisa kazaları içinde bu yönden Demirci ile iftihar ediyoruz. Sizlerle beraber elimizden gelen gayreti sarf edeceğiz” diyerek enstitünün temeline ilk harcı koymuştur.⁴⁶⁵

1955 yılında Soma’da ilkokul temel atma töreni başta Manisa Valisi Nihat Danışman, Manisa Milli Eğitim Müdürü, eğitim üyeleri ve Soma hükümet erkânı huzurunda Somalı vatandaşların coşkulu tezahüratları içinde arasında temeli atılmış, Vali tarafından yapılan konuşma ile tören sona ermiştir.⁴⁶⁶

1955 yılında Murat Germen İlkokulu’nda öğrencilerin ant içme merasimi gerçekleşmiştir. Bu merasime Manisa Milli Eğitim Müdürü ve çok sayıda davetli şehir salonunu doldurmuştur. Merasim yavrukurtların İstiklal Marşı’nı okumasıyla başlamış ve Hulusi Kavruklar konuşma yapmıştır. Yavrukurtlar ant içmişler ve oyun gösterileri yapmışlardır. Davetlileri ikram olarak mandalina verilmiştir.⁴⁶⁷

1956 yılında Gazi İlkokulu 1.sınıf öğrencilerinin yapmış oldukları çalışmalar veliler, Manisa Milli Eğitim Müdürü, Raif Altınok, Merkez İlköğretim Müfettişleri, Eğitim memurları tarafından incelenmiştir. Aile günlerinin tertip edilmesindeki amaç öğrencilerin yapmış oldukları çalışmalarını anne ve babalarına yani velilere sergilemek, öğretmenler ile aileler arasında etkileşim sağlayarak çocuklarının aldıkları kaliteli eğitimle örnek birer Türk vatandaşı olarak yetişmelerine yardımcı olmaktır. Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok, öğrenci velileri ile sohbet etmiş dertlerini dinlemiş ve okulda yapılan hem iç hem de dış çalışmalarında öğretmenlere destek olmalarını istemiştir.⁴⁶⁸

13 Mart 1956 tarihinde Sakarya, Zafer ve 4 Eylül okullarında başlayan aile günleri yapılmıştır. Üç gün içinde 200 öğrenci velisi çeşitli sınıflardaki çocuklarının çalışmalarını ve yapmış oldukları işleri büyük bir heyecanla takip etmişlerdir. Eğitim memuru il öğretim denetmenin de katılım gösterdiği bu çalışmada velilerle birlikte

⁴⁶⁵ **Yeniasır**,25 Haziran 1955,s.6

⁴⁶⁶ **Hürriyet Misakı**,7 Temmuz 1955,s.1

⁴⁶⁷ **Hürriyet Misakı**,26 Aralık 1955,s.1

⁴⁶⁸ **Hürriyet Misakı**,1 Şubat 1956,s.1

Türkiye’deki eğitim sistemi çocukların iyi bir şekilde geliştirilmesi için okul ve aile iletişiminin önemi üzerinde konuşmuşlardır.⁴⁶⁹

1956 yılında Turgutlu Erkek Sanat Okulu öğrencileri tarafından kışlık sinema salonunda kahramanlık günü kutlanmıştır. Çok sayıda davetlinin katılım gösterdiği ve öğrencilerinde bulunduğu bu program büyük bir heyecanla takip edilmiştir.⁴⁷⁰

Manisa Kız Enstitüsü salonunda genç kız izciler ant içme töreni 1956 yılında gerçekleşmiştir. Genç kız izciler, ilk olarak İstiklal Marşı’nı okumuşlar ve Türk bayrağını çekmişlerdir. Daha sonra öğretmenleri Sabiha Çetin izcilik yapısının 1899 tarihinde Baden Powell tarafından ilk defa kurulduğunu izciliğin insan olmayı amaç bilen bir eğitim vasıtası işlevi gördüğünü, oymakların iyi vatandaş yetiştiren bir okul olduğunu ifade etmiştir.

İlkokulu bitiren öğrencilerin diploma töreni 1955-1956 öğretim yılı mezunları için stadyumda coşkulu kalabalık önünde yapılmıştır. Tören Atatürk büstüne çelenk koyulmasıyla başlamış ve İstiklal Marşı okunmasıyla devam etmiştir. Daha sonra Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok konuşma yapmıştır. Öğrenciler Ege bölgesine has olan zeybek oyununu oynamışlardır.⁴⁷¹

1957 yılında Manisa Kız Enstitüsü, mezun ettiği öğrencileri için sadece velilerin katıldığı bir veda çayı düzenlemiştir. Program öğrencilerin İstiklal Marşı’nı okuması ve koro halinde şarkılar söylemesi, oyunlar oynamalarıyla devam etmiştir. Bu davete belediye başkanı, Manisa Milli Eğitim Müdürü de katılmıştır.⁴⁷²

Manisa Kız İlköğretmen Okulu’nun eğitime başladığı 1957-1958 öğretim yılı sebebiyle Gazi İlkokulu önünde okulun açılış töreni yapılmıştır.⁴⁷³

1958 yılında Muradiye İlkokulu’ndan mezun olan öğrenciler için diploma töreni büyük halk kalabalığı önünde yapılmıştır. Tören öğrencilerin İstiklal Marşı’nı okuması ile başlamıştır. Başöğretmen Halil Erdoğan öğrenciler hakkında önemli noktalara temas etmiştir. Şöyle ki: Zorlu bir imtihan imparatorları ve kralları bile

⁴⁶⁹ **Hürriyet Misakı**,20 Mart 1956,s.1

⁴⁷⁰ **Yeniasır**,5 Mart 1956,s.2

⁴⁷¹ **Hürriyet Misakı**,11 Haziran 1956,s.1

⁴⁷² **Hürriyet Misakı**,1 Temmuz 1957,s.1

⁴⁷³ **Hürriyet Misakı**,29 Ekim 1957,s.1 ve 4.

korkutan bir ucubedir. Sizler bu manayı aşamayı bildiniz. Hepiniz candan tebrik ederim. Okulun tarihçesinden de bahseden başöğretmen, Muradiye İlkokulu'na bugüne kadar 6350'si erkek ve 3520'si kız olmak üzere 9870 öğrenci kaydedildiğini bunlardan 652 erkek ile 334 kız öğrencinin diploma alarak toplamda 986 mezun verdiklerini belirtmiş, hayatlarında başarılar dilemiştir. Dereceye giren öğrencilere diploma ve takdirnameleri Belediye Başkanı Ahmet Uncu ve Nahiye Müdürü M.Ali Kocatürk tarafından verilmiştir. Sınıf öğretmenleri Zekeriya Güller ve Cemal Tekgündüz öğrencilerine veda konuşması yapması ile diploma töreni sona ermiştir.

1959 yılında Manisa Kız İlköğretmen Okulu tarafından tertiplenen İlköğretmen Okullarının üçüncü yıl dönümü kutlama töreni Manisa Kız Enstitüsü salonunda yapılmıştır. Salonu dolduran coşkulu kalabalık karşısına öğrenciler İstiklal Marşı ve Kız Öğretmen Okulu marşını söyleyerek çıkmıştır. Okul müdürü Cihat Güler, Manisa Valisi, Manisa Milli Eğitim Müdürü Ferit Çamoğlu, Manisa Milletvekilleri, Bakanlık Baş Müfettişlerinden Hikmet Türk katılım göstermiştir. Ferit Çamoğlu, Türkiye'deki öğretmen okullarının kuruluşu, gelişimi hakkında bilgiler verdikten sonra 1959 yılındaki öğretmen okullarının sayısı, yetiştirdiği elemanlar ve memleketin ihtiyaç duyduğu öğretmen sayısı rakamlarla belirtilmiştir. Öğretmen adayları yaptıkları piyes ve milli oyunlarda başarılı olmuşlar ve takdir edilmişlerdir. Okulun müzik öğretmeni Günseli Akşan, idaresinde koro, solo ve çift sesli şarkı ve kanun gösterileri sergilenmesiyle tören sonlandırılmıştır.⁴⁷⁴

3.5.EĞİTİM KONGRE, KONFERANS VE TOPLANTILARI

Manisa Öğretmenler Derneği üyeleri 20 Ocak 1951 Cumartesi günü İsmet İnönü Kız Enstitüsü salonunda heyet-i umumiye toplanmış ve mesleki konuşmalar yapmışlardır. Yapılan idare kurulu seçimi gizli oyla gerçekleşmiştir. Toplantıya Manisa Valisi Recai Türeli katılım göstermiştir.⁴⁷⁵

Manisa Milli Eğitim Müdürü Bilal Kutluğ başkanlığındaki Manisa'daki okulların müdürleri bir araya gelmiştir. Okul müdürlerinin girişimleriyle ortaokullar üst disiplin kurulu geleneksel toplantısını yapmış ve gerekli kararlar alınmıştır.⁴⁷⁶

⁴⁷⁴ Hürriyet Misakı, 17 Mart 1959, s.1,4.

⁴⁷⁵ Işık, 23 Ocak 1951, s.1

⁴⁷⁶ Işık, 15 Mayıs 1951, s.1

22 Eylül 1952 tarihinde başlayacak olan ve Pamukçuluk hakkında verilecek konferans Manisa Beydere Teknik ve Ziraat Okulu'nda verilmesi planlanmıştır. Konferansa ziraatçılar ve Amerikan uzmanların katılım göstermesi beklenmektedir. Toplantının amacı, çiftçilere pamukçulara ziraat teknikleri hakkında faydalı bilgiler vermektir. Manisa Valisi Cemal Dinç ve şehrin tanınmış kişilerin bu toplantıya katılacakları belirtilmiştir.⁴⁷⁷

1953 yılında Manisa Kız Enstitüsü Okul ve Öğrencileri Koruma Derneği Manisa şubesinin kongresi yapılmıştır. Bu kongrede eski idare heyetinin yapmış olduğu çalışmalar takdir edilmiştir. Daha sonra söz alan Hulusi Taser, okul müdür, öğretmenler ve öğrencilerin çalışmalarını açıklamıştır. Taser, öğrenci velilerinin birçoğunun kongreye gelmemesinden yakınmış ve bu durumdan üzüntü duyduğunu dile getirmiştir. Merkez kongresine Hulusi Taser ve Enver Toktamış seçilmiştir. Okul müdürünün velilerin isteklerine cevap vermesiyle kongre sona ermiştir.⁴⁷⁸

Kız Enstitüsü Okul ve Öğrencileri Koruma Derneği, Kız Enstitüsü konferans salonunda 22 Kasım 1954 Pazartesi günü yıllık kongresini gerçekleştirmiştir. Bu kongreye velilerin yoğun katılım göstermediği görülmektedir. Okul müdiresi Melek Pazarlıoğlu, tüzük gereği katılım az olmasına rağmen kongrenin yapılabileceğini söylemiştir. Kongre faaliyet ve hesap raporunun okunması ile açılmıştır. Seçilen heyet hesapları incelemiştir. Veliler, okul ve öğrencileri ilgilendiren birçok konu üzerinde durulmuştur. Özellikle okulun bir kalorifer sistemine ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Heyetin incelediği hesap raporu başkanlığa sunulmuş ve okunmuştur.⁴⁷⁹

30 Kasım 1955 Çarşamba günü Murat Germen Okulu Koruma Derneği genel kurul toplantısı yapılmıştır. Manisa Milli Eğitim müdürü Raif Altınok'unda katıldığı toplantıda dernek üyeleri ile birlikte okul ve öğrenci işleri konusu üzerinde durulmuştur. Toplantı okuldaki sinema makinesi ile filmler izlettirilerek son bulmuştur.⁴⁸⁰

⁴⁷⁷Hürriyet Misakı,16 Eylül 1952,s.1

⁴⁷⁸Açıksöz,6 Kasım 1953,s.1.

⁴⁷⁹Açıksöz,23 Kasım 1954,s.1

⁴⁸⁰Hürriyet Misakı,1 Aralık 1955,s.1

Manisa ilköğretim müfettişleri, Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok başkanlığında aylık mesleki toplantısı 1956 yılında yapılmıştır. Toplantı sonucunda alınan kararlar şu şekildedir.

1.Köy okullarındaki öğrenci ve derslik sayısı göz önünde bulundurulacak gerekli kadro ilavesi veya tenkisi teklif edilecektir.

2.Bölgelerde merkezi vaziyette bulunan köy okulları, deneme okulları haline getirilerek çevreyi eğitim ve öğretim bakımından besleyecek duruma getirilecektir.

3.Orijinal ders araçları hazırlayan öğretmenler ders yılı sonunda vilayet merkezinde yapılacak olan genel danışma kurulu toplantısına buluşları ile katılacaklardır.

4.Öğrenci velileri üzerinde olumlu etki bırakan veli günlerine devam edilecektir.⁴⁸¹

1956 yılında MEB tarafından mesleki ve teknik öğretim okul müdürleri için düzenlenecek seminerlerden üçüncüsü İzmir’de yapılmasına karar verilmiştir. İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü’nde verilecek olan seminerin 10 Eylül 1956 tarihinde başlaması kararlaştırılmıştır. Bu seminere 23 teknik öğretim müdürünün katılım göstermesi beklenmektedir. Türkiye’nin çeşitli sanat okulu, enstitüsü ve liselerinin katılacağı seminere Manisa Erkek Sanat Enstitüsü ve Kız Enstitüsü okul müdürleri de katılacaklar arasında yer almıştır.⁴⁸²

Manisa Milli Eğitim Müdürü Ferit Çamoğlu tarafından modern eğitim ve öğretim alanında günün ihtiyaçlarına cevap verebilmek için münazaralar, konferanslar, seminerler devamlı olarak verilmiştir. Bunlardan bir tanesi de 15 Eylül 1958 tarihinde Manisa merkez ve köy başöğretmenleri için idari bir seminer verilmiştir. Bu seminerde ki resmi kayıtlar şu şekildedir; Başöğretmenlerin tutacakları defterler, öğretmenlerin işleyecekleri defterler, yazışmalar, çeşitli işler, okulun genel işleri, talimatlar, mesleki kanunlar, halk eğitimi.⁴⁸³

⁴⁸¹ **Işık**,6 Mart 1956,s.1

⁴⁸² **Yeni Asır**,24 Ağustos 1956,s.2

⁴⁸³ **Hürriyet Misakı**,16 Eylül 1958,s.1, 4.

Manisa’da 1958-1959 ders yılının başlaması ile birlikte Manisa merkez ve ilçelerinde mevcut 14 ilköğretim müfettişi, Manisa Milli Eğitim Müdürü Ferit Çamoğlu başkanlığında toplanarak önemli kararlar alınmıştır. Özellikle öğrencilerin okullara çok sayıda kayıtlı ve öğretmen sıkıntısı görüldüğünden okulların, dershanelerin açık bırakılmaması sonucu üzerinde durulmuştur. Bu toplantıda alınan kararlara bakmak konusu açısından önemlidir. Alınan kararlar şu şekildedir;

A) Köylere tercihen asıl öğretmen verilerek şehir ve kasabalardaki açıklarda vekil öğretmenler çalıştırılması veya ikinci vazife verilmesi suretiyle açıkların kapatılması bu tedbirler almadığı takdirde birleştirilmiş dershane usulüne gidilmesi; kazaların bünye ve özelliklerine göre bu konuda alınması gerekli tedbirlerin bölge müfettişliğinde yapılacak toplantıların kararlaştırılması.

B) Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da okulu bulunan bütün köylerle, kasaba ve şehir merkezlerinde kadın ve erkek vatandaşları okutmaya mahsus mutlaka halk dershanelerini açılması.

C) Teftiş programlarının öğretmeni görevi başında yetiştirmek esasına göre tanzimi bu bakımından teftiş için mümkün olduğu kadar fazla zaman ayrılması, teftiş görmemiş ve rapor almamış hiçbir öğretmen bırakılmaması.

Ç) Öğretmenlerin çevrelerini sosyal psikolojilerini incelemeleri hususunda geçen sene başlanmış bulunan çalışmaların bu yıl mutlaka tamamlanarak Manisa’yı kapsayan esaslı bir etüt meydana getirmesi dolayısıyla öğretmenlerin çalışmalarını bu psikolojik inceleme neticelerine göre ayarlamaları.

D) Bu yıl yapılmış olan bir haftalık başöğretmenler idari seminerinin daha verimli olabilmesi için bu yıl devamınca müfettişlerin idari seminerde ele alınmasını gördükleri konulara tesir etmesi.⁴⁸⁴

MEB tarafından okullarda eğitimin daha iyi ve verimli olmasını sağlamak için kurulan öğretici film merkezleri, memleketteki kasaba ve köyler dâhil etrafındaki bütün okullara öğretici film merkezlerini tesis etmek için merkezlerin sayılarının arttırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca MEB bir tamim yayınlarak okul

⁴⁸⁴Hürriyet Misakı,9 Ekim 1958,s.1

aile birlikler tarafından istenildiği ve bu amaçla yardım yapıldığı takdirde bakanlıkça ödeneklerle gümrüksüz olarak dispozitif, yansıtma cihaz ve makinelerin ithal edileceği belirtilmiştir.

Amerikan haberler merkezi film şubesi, tarafından Ege Bölgesinin çeşitli ilçe ve köylerinde öğretici filmler göstermek üzere Manisa ve Aydın şehirlerinde yeni bir programa bağlanmıştır. Servisin film şubesi çalışmalarını idare eden Bn. Suzan Alanın'da katıldığı bu gezilerde köylülere faydalı öğretici ve zirai filmler gösterilmiştir. Film ekibi 14-28 Şubat 1951 tarihleri arasında Manisa'nın Akhisar ve Turgutlu ilçelerine gitmeyi planlamıştır.⁴⁸⁵

Manisa'daki ilkokullarda verem haftası sebebiyle öğretici filmler gösterilmiştir. Fakat merkezi İzmir'de bulunan Öğretici filmler bölge başkanlığının film gönderme konusunda bazen umursamaz davranışlar sergilediği görülmüştür.⁴⁸⁶

3.8.OKULLARIN DURUMU VE FAALİYETLERİ

Manisa Kız İlköğretmen Okulu,28 Ekim 1957 Pazartesi günü yapılan törenle açılmış, eğitim ve öğretime başlamıştır. Tören Gazi İlkokulu'nda gerçekleşmiştir.⁴⁸⁷

1953 yılında Manisa'nın Gördes ilçesini Hanya köyünde inşaatı bitirilmiş ilkokul binası törenle hizmete açılmıştır. Törene Kaymakam, Bayındırlık Mühendisi, Orman Mühendisi, Jandarma Komutanı, Öğretmenler ve öğrenciler yer almıştır. Kaymakam Nevzat Dansuk, bu okulun açılması için devletin yapmış olduğu fedakârlığa karşın bütün çocukların okuldan faydalanmaları gerektiğini okuma bilmeyen gençlerin gece derslerine katılmasını tavsiye etmiş ve kurdeleyi kesmesiyle okul açılmıştır.

Gördes'in Kayacık köyünde tamiri devam eden bir okulun yakın zamanda öğretime başlayacağı planlanırken, Yakaköy'de ise tekrardan bir okul binası inşasına başlanacağı bildirilmiştir.⁴⁸⁸

⁴⁸⁵Yeniasır,10 Ocak 1951,s.4

⁴⁸⁶Hürriyet Misakı,18 Ocak 1956,s.2

⁴⁸⁷Hürriyet Misakı 29 Ekim 1957,s.1,4.

⁴⁸⁸Hürriyet Misakı,19 Kasım 1953,s.1

Manisa'nın 20 köyünde toplam 920 bin lira masraf harcanarak 1957-1958 öğretim yılında eğitim ve öğretime başlanması için 23 ilkokul açılmıştır. Ayrıca 21 köy okulu tamir edilmiş ve 9 köy okulunda ise tamir devam etmiştir. Son alınan ödeneklerle birlikte 23 köyde yeni ilkokul temeli atılmıştır.⁴⁸⁹

15 Eylül 1958 Pazartesi günü Ali Rıza Çevik İlkokulu okulun ilk günü öğrenci kayıt etme rekoru kırmıştır. 75 aday öğrenci kayıt eden okul bu durumla 200 öğrenci velisinin başvurmasıyla karşılaşmıştır.⁴⁹⁰

1952 yılında Manisa Yatılı Talebe Yurdu, Dr. Cemil Şener'in eşi Şükriye Şener tarafından tesis edilmiştir. Manisa ve çevresinden gelen ihtiyaç sesleri bu kurumun kurucuları, kurumun halen yeni postane yanında yaptırdıkları yeni binaya daha geniş çapta nakletmişlerdir. Kurum teçhizatı, personeli ve her türlü eğitim ve sağlık önlemlerinin alınmasıyla çalışma programıyla Eylül ayında açılması hedeflenmiştir.⁴⁹¹

Manisa Sanat Okulu 1954 yılında her yıl birçok öğrencinin yetersizlik yüzünden açıkta kalmak zorunda kaldıklarını bunun için sanat okulunun özel bir kısma ihtiyacı göz önüne alındığında okul idaresi bu durumu MEB'e bildirmiştir.⁴⁹²

Manisa'nın dış mahalle semtinde yeni inşa edilen beş sınıflı ilkokul 4 Ekim 1954 Pazartesi günü açılmıştır. Törene Vali, Belediye Başkanı, Eğitim üyeleri, Genel meclis ikinci başkanı Edip Akın ve azaları, DP başkanı katılmıştır.⁴⁹³

15 Eylül 1958 Pazartesi günü 1958-1959 öğretim yılında açılmıştır. Açılışında genç idareci Fikret Nazilli ve okul müdürü Fethi Binay'ın önemli katkıları olmuştur.⁴⁹⁴

1955 yılında Manisa'da 26 ilkokul yapımı için çalışmalar başlatılmıştır. Manisa merkezde yapılacak 2 ilkokuldan başka Akhisar ve Soma ilçe merkezlerinde ikişer ilkokul, ayrıca köylerde de 20 ilkokul inşaat programı belirlenmiştir. Okul inşaatlarını yakından incelemek için Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınook ve

⁴⁸⁹Hürriyet Misakı, 23 Eylül 1957, s.1

⁴⁹⁰Hürriyet Misakı, 16 Eylül 1958, s.4

⁴⁹¹Hürriyet Misakı, 2 Eylül 1953, s.4

⁴⁹²Hürriyet Misakı, 5 Ekim 1954, s.2

⁴⁹³Hürriyet Misakı, 5 Ekim 1954, s.1

⁴⁹⁴Hürriyet Misakı, 2 Eylül 1958, s.1

Vali Nihat Danışman ilçelerde geziler yapmıştır. İnşaat programının en kısa sürede uygulanması için Kaymakamlara gerekli yönergeler verilmiş ve hazırlıklara başlatılmıştır.1956-1957 öğretim yılının başında Manisa’da 26 ilkokulun ders başı yapması hedeflenmiştir.⁴⁹⁵

1956 yılında Kula’nın 2254 nüfuslu Menye kasabasında tekrardan yapılan altı dershaneli ilkokul binasının ikinci kısmının inşaatı tamamlanmış ve okul öğrencilerin hizmetine açılmıştır.⁴⁹⁶

Manisa’da Daimi Encümen azası Cevdet Özgirgin’in girişimleriyle öğretmen okulu açılması gündeme getirilmiş ve bu okulun açılmasının olumlu sonuçlar vermek üzere olduğu öğrenilmiştir.⁴⁹⁷

1956 yılında Turgutlu’nun Irlamaz ve Dalbahçe köylerinde okul inşaat faaliyetlerine devam edilmiştir.

1956-1957 öğretim yılında Manisa Beydere Teknik Ziraat Okulu, Manisa’daki köy ilkokullarından mezun olan 5 kız,10 erkek öğrenci alınacağını ilan etmiştir. Öğrencilere okulda alacakları üç yıllık eğitim ve öğretim süresince uygulamalı ve kuramsal bilgiler verilerek parasız ve yatılı olarak orta derecede öğrenim görmeleri sağlanmış olacaktır. Köy ve zirai kalkınma meselesinde köylülere ve çiftçilere liderlik edecek olan bu öğrencilerin yetişmesi için köy ilkokullarını bitiren çiftçi çocuklarının bulundukları illerdeki ziraat teknisyenliklerine başvuru yaparak okula kayıt olmaya hak kazanacakları duyurulmuştur.⁴⁹⁸

Manisa’da ilkokul inşaatlarına 1956 yılında devam edilmiştir. MEB tarafından gönderilen 900 bin lira ile 28 köy ilkokulunun inşasına başlanmış ayrıca il bütçesinden ve İller bankasından alınan 650 bin lira ile çeşitli ilçe ve bölge merkezlerinde 8 ilkokulun açılması için hazırlıklar yapılmaya başlanmıştır.1955 yılında Manisa merkezde inşasına başlanan Ulucami ve Alaybey İlkokulları yapılmıştır.

⁴⁹⁵Yeniasır,13 Mayıs 1955,s.7

⁴⁹⁶Yeniasır,2 Temmuz 1956,s.2

⁴⁹⁷Yeniasır,5 Mart 1957,s.3

⁴⁹⁸Yeniasır,9 Eylül 1956,s.2

Salihli merkezde bulunan Atatürk, Kula'nın Menye bölgesindeki merkez okulunun inşaatları tamamlanmıştır.⁴⁹⁹

1959 yılında Manisa ili tarafından inşa ettirilmekte olan Turgutlu Köy İlkokulu tamamlanmıştır. Açılış törenine Vali Kemal Hadımlı, Eğitim ve Bayındırlık üyeleriyle, genel meclis azalarının katılımı beklenmiştir.⁵⁰⁰

Ayrıca bütün köylerde ilkokul inşaatlarının eksiksiz bir şekilde yapılacağı sözü verilmiştir.⁵⁰¹

1959 yılında enstitü haline getirilen ve yapılacak merasimle hizmet vermeye başlayacak olan Turgutlu Kız Sanat Enstitüsü iyi bir duruma getirilmiş ve düzenlenmiştir.

Ülkü İlkokulu'nun inşası tamamlanmıştır. Turgutlu'ya MEB tarafından ABD'den getirilen portatif okullardan 6 tanesi verilmiştir. Portatif okulların üç tanesi merkezde, üç tanesi Yunusdere, Ayvacık ve Urganlı köylerine inşa edilmiştir. Turgutlu Kaymakamı portatif okulların kurulumu için gerekli hazırlıkların yapılması için direktif vermiştir. Ülkü İlkokulu'nun inşasının bitmesiyle Turgutlu'da toplam 11 okul 1959-1960 öğretim yılı için hazır duruma getirilmiştir.⁵⁰²

1953 yılında Manisa'da köy okullarına ayrılan bütçe miktarlarına baktığımızda;

Salihli'de yapılacak okul için 24 bin lira, Akhisar'a 21 bin lira, Turgutlu'da ilkokul yapımı için 19 bin lira, Manisa Karaköy mahallesinde ilkokul için 24 bin lira, Akhisar Palamut bölgesine 3000 lira, Eşme Elvanlar bölgesindeki ilkokul için 8000 lira, Soma'daki ilkokullar için 14 bin lira,

Demirci Abdurrahman Şeref ve Ziya Gökalp okullarının tamiri için 14 bin lira, Kırkağaç'daki okullara 10 bin lira, Gördes'e 5 bin lira, Kula'daki Zafer ve 4 Eylül okulların için 6 bin lira bütçe ayrılmıştır.⁵⁰³

⁴⁹⁹Yeniasır,24 Eylül 1956,s.2

⁵⁰⁰Yeniasır,25 Kasım 1959,s.5

⁵⁰¹Yeniasır,28 Eylül 1957,s.3

⁵⁰²Yeniasır,21 Eylül 1959,s.2

⁵⁰³Yeniasır,25 Mart 1953,s.4

1955 yılında DP Manisa il kongresinde yapılan çalışmalar neticesinde eğitim ve öğretim bütçesi belirlenmiştir.1953 yılında 585 bin lira,1954'te 630 bin lira ve bakanlık yardımıyla Manisa ili bütçesinden olmak üzere 1.218.800 lira harcandığı, şehir ve köylerde toplamda 71 okul inşa edildiği ileri sürülmüştür.⁵⁰⁴

3.12.MANİSA'DAKİ OKULLAR VE ÖĞRENCİLER İLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR

9 Mart 1953 tarihli yayınlanan genelgeye göre Türkiye'deki bazı ilköğretmen okulları ve köy enstitülerinin yatılı öğrenci almasına karar verilmiştir. Manisa'dan da çeşitli illerdeki okullara yatılı öğrenciler gönderilmiştir. Bursa Kız Öğretmen Okulu, Balıkesir Erkek Öğretmen Okulu, Bolu Kız Köy Enstitüsü birçok ilden öğrenci alması kararlaştırılmış, Manisa'da bu iller arasında yer almıştır.⁵⁰⁵

25 Eylül 1956 tarihinde Müdürler komisyonunca alınan karara göre 6836 sayılı kanunun 1. ve 6837 sayılı kanunun 2.maddelerine göre, orta dereceli okullarda ek ders okutacak öğretmenler ve ücretli öğretmen tayin edilecekler her ders saati için verilecek ücret miktarı belli esaslara göre belirlenmiştir;

A-B-C harfleriyle numaralandırılarak Türkiye'deki iller bir tablo içerisinde gösterilmiştir. Manisa'da görev yapan öğretmenler B derecesinde ders saat ücreti almıştır.

Verilen cetvelde B işaretiyle gösterilen yerlerdeki 1.maddede ismi geçen okul ve enstitülerde okutacakları her ders saati için 4 lira, gezici köy kursları öğretmenleri B işaretiyle gösterilen yerlerin köylerinde ek ders okutacak olanlara her ders saat için 3,5 lira, atölye öğretmenlerine 3,5 lira verilmiştir

İlçe kursları veya kazalarda çalışan gezici köy kursları öğretmenlerine A-B-C bölgelerinde 3 lira ücret verilmesine karar verilmiştir.⁵⁰⁶

12 Temmuz 1954 Pazartesi günü Ankara Merkez Namık Kemal Okulu'nda toplanan ilkokul öğretmenleri sağlık ve sosyal yardım Sandığı 6.genel kurul toplantısı yapılmıştır. Toplantıya Türkiye'nin farklı illerindeki okullardan memurlar

⁵⁰⁴Yeniasır,30 Mayıs 1955,s.4

⁵⁰⁵MEB Tebliğler Dergisi,9 Mart 1953,C.16,S.737,ss.2-3.

⁵⁰⁶MEB Tebliğler Dergisi,1 Ekim 1956,C.19,S.923,ss.151-152.

ve öğretmenler katılmıştır. Manisa temsilcileri, Alaşehir Eğitim Memuru Nuri Ren ve Akhisar 6 Eylül Okulu Başöğretmeni Fadıl Çiner'dir.⁵⁰⁷

İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 17 Haziran 1957 tarihli ve 28222 sayılı teklif yazısı müdürler komisyonu tarafından incelenmiştir. Alınana karar göre 1957-1958 öğretim yılından itibaren Manisa merkezinde ortaokula dayalı bir kız ilköğretmen okulu açılmasına karar verilmiştir.⁵⁰⁸

Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nün 24 Eylül 1957 tarihli ve 7757 sayılı teklif yazısı müdürler komisyonu tarafından incelenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucu Turgutlu Erkek Orta Sanat Okulu'nun 1957-1958 öğretim yılından itibaren erkek sanat enstitüsü haline getirilmesi kararlaştırılmıştır.⁵⁰⁹

Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü'nün 1 Eylül 1958 tarihli ve 420-8227 sayılı teklif müdürler komisyonu tarafından incelenmiş ve bir karara varılmıştır. Karar, 1958-1959 öğretim yılından itibaren Akhisar Kız Orta Sanat Okulu'nun, kız enstitüsü haline getirilmesine ve mevcut akşam kız sanat okulunun da bu enstitüye bağlı olarak eğitim ve öğretime devam etmesine karar verilmiştir.⁵¹⁰

Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü'nün 2 Ekim 1958 tarihli ve 420/9189 sayılı teklif yazısı müdürler komisyonunca incelenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda Demirci kazası merkezinde 1958-1959 öğretim yılında faaliyete geçmek üzere bir akşam kız sanat okulunun açılmasına karar verilmiştir.⁵¹¹

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 22 Kasım 1958 tarihli ve 9248 sayılı teklif yazısı, müdürler komisyonuca incelenmiştir.

Alınan karar göre, Manisa-Akhisar Ortaokulu'nun 1958-1959 öğretim yılından itibaren yalnız birinci takip eden yıllarda da diğer sınıfları faaliyete geçirilmek üzere liseye dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır.⁵¹²

⁵⁰⁷MEB Tebliğler Dergisi, 20 Eylül 1954, C.17, S.817, s.133.

⁵⁰⁸MEB Tebliğler Dergisi, 15 Temmuz 1957, C.20, S.904, s.83.

⁵⁰⁹MEB Tebliğler Dergisi, 7 Ekim 1957, C.20, S.976, s.177.

⁵¹⁰MEB Tebliğler Dergisi, 6 Ekim 1958, C.21, S.1025, s.181.

⁵¹¹MEB Tebliğler Dergisi, 3 Kasım 1958, C.21, S.1029, s.197.

⁵¹²MEB Tebliğler Dergisi, 24 Kasım 1958, C.21, S.1032, s.203.

Manisa'daki okullarda sınava giren hem de okul kazanan öğrenciler vardır. İzmir Valiliği tarafından açıklanan listede Bayındır Ortaokulu'nda sınava giren bir öğrenci Manisa Lisesi'ni kazanmıştır. Manisa Valiliği tarafından açıklanan listeye göre Manisa Lisesi, Akhisar, Soma, Demirci, Kırkağaç, Kula, Turgutlu Ortaokullarında sınava giren öğrenciler herhangi bir okula yerleşememiştir.

Alaşehir Ortaokulu'nda sınava giren üç öğrenciden ikisi Buca Ortaokulu ve biri Galatasaray Lisesi'ni kazanmıştır. Salihli Ortaokulu'nda sınava giren bir öğrenci Manisa Lisesi'ni kazanmıştır. Gümölcine Türk Konsoloslğu tarafından açıklanan listede Gümölcine'de sınava giren toplam 10 öğrenci Manisa Lisesi'ne parasız ve yatılı öğrenci olarak girmeye hak kazanmışlardır.⁵¹³

3.7.ÖĞRETMENLERİN DURUMU VE EĞİTİM FAALİYETLERİ

1950 yılında Soma'da görev yapan öğretmenlerin almış oldukları çocuk zamlarını 1950 bütçe görüşmelerinden yaklaşık altı ay geçmesine rağmen bu kanuni haklarının ödenmemesi gündem olmuştur. Öğretmenler bu zammı alamadıkları için maddi olarak sıkıntılı bir duruma düşmüşlerdir.⁵¹⁴

Manisa Öğretmenler Birliği, öğretmenlerin dert ve isteklerini, Manisa milletvekillerine iletmek amacıyla 30 Eylül 1950 tarihinde bir toplantı tertip etmişlerdir. Kitapsarayda yapılan bu toplantıya DP Manisa milletvekillerinden Muhlis Tümay, Kazım Taşkent, Adnan Karaosmanoğlu, Muzaffer Kurbanoglu katılmıştır. Manisa Milli Eğitim Müdürü Bilal Kutluğ toplantının gerekçesini açıklayan bir konuşma yapmış ve şu sözlere yer vermiştir. Şöyle ki;

“Bu akşam sayın milletvekillerimize öğretmenlerin ortak dertlerini bildirmek üzere toplanmış bulunuyoruz. Bu vesileyle kendileriyle tanışmak fırsatını da bulduğumuzdan dolayı sevinçliyiz. Memlekette yerleşen ve gelişmekte olan demokrat rejime muvazi olarak genç nesli bu yolda hazırlamak üzere okullarda da demokratik eğitime girişilmiştir. İşte bu maksatla öğretmenler dileklerini arz ederek kendilerine bu alanda huzurlu çalışma imkânlarının verilmesini isteyeceklerdir. Sayın misafirlerimize bütün öğretmenler adına aramıza geldikleri için teşekkür eder, hoş geldiniz derim”. demiştir.

⁵¹³MEB Tebliğler Dergisi,5 Ekim 1953,C.16,S.767,ss.131-134.

⁵¹⁴Yeniasır,3 Haziran 1950,s.2

Öğretmenler dert ve dileklerini anlatan dertler broşürü ismini verdikleri bir broşür hazırlamışlardır. Broşürün içeriğine baktığımızda Türk öğretmenlerinin toplum içindeki değerini ve önemini belirten cümleler yer almaktadır. Öğretmenler mesleklerinin kutsal bir meslek olduğunu toplumun yol göstericisi olan bu görevlerinin maddi anlamda karşılığının maddi olarak memnun edici memuriyetlerle karşılaştırıldığında normal bir yaşayışa kavuşturulmasını istemişlerdir. Milletvekillerinden Manisalı öğretmenlerin dert ve dileklerini dikkate alarak gerekli tasarıları hazırlayarak TBMM’de kendi sorunlarını dile getirmelerini istemişlerdir. Bu dileklere baktığımızda;

-Kadrosuzluktan dolayı terfi edemeyen öğretmenlerin haklarının verilmesi

-Teknik öğretimde çalışan öğretmenlerin mecburi ders saatleriyle ders ücretlerinin diğer ortaöğretim kurumlarında olduğu gibi ayarlanması

-5242 sayılı kanunla mağdur olanların durumlarının düzeltilmesi,

-5585 sayılı kanunla bu kanuna ek 4379 sayılı kanunun kapsamı dışında kalıp mağdur olan 1935-1939 yılları yüksek okul mezunlarının yedek subay okulunun veya yedek subaylıkta geçirdikleri muvazzaflık müddetinin halen bulundukları terfi süresine eklenmesi

-Evvelce muvazzaflık hizmetlerini yedek subay olarak yapan gençlerden sonradan yüksek bir okula devam edenlerinin II. Dünya Savaşı sebebiyle askere alınmamalarından doğan mağduriyetlerinin giderilmesi

Kız ve erkek orta sanat ve enstitü mezunu öğretmenlerin geleceklerinin kanuni güvence altına alınması, öğretmen okulu mezunlarının sahip oldukları hakların köy enstitüsü mezunu öğretmenlerde verilmesi

-Mesleki birlik ve huzurun sağlanması

-Milli eğitim memurluklarıyla başöğretmenlik makamlarının ayrılmasıdır.

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu’nun 39 ve 32.maddelerine öğretmenlerin durumu dikkate alınarak iki fıkra ilavesi

1183 sayılı kanunun uygulamaya geçirilmesi

-Yeni ilköğretim kanununun çıkarılmasıdır. Toplantı yapılan müzik ve şiir etkinlikleriyle son bulmuştur.⁵¹⁵

Manisa Öğretmenler Birliği, 30 Nisan 1955 Cumartesi günü Gazi İlkokulu'nda il merkez ve köylerindeki bütün öğretmenler bir araya getirterek meslek için verimli bir toplantı gerçekleştirmiştir. Öğretmen arkadaşlarıyla tek ve grup halinde buluşup dertleşmeyi en uygun çalışma tarzı olarak bulunmuştur. Bu meslektaş buluşmasına köylerde çalışan öğretmenler ve Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok katılmıştır. Misafirlere ikram olarak çay verilmiştir. Amaç öğretmenlerin bir araya gelerek eğitim ve öğretim meseleleri üzerinde istişarede bulunmak, dert ve sorunları varsa bunları öğrenip çözüm yolları aramak, Manisa'daki okullardaki eğitim ve öğretimi geliştirmek için nelerin yapılabileceği vb konular toplantı konusu arasında yer almıştır.⁵¹⁶

Manisa merkez ve köy okulları öğretmenlerinin hazır bulunduğu bir topluluk önünde Manisa Merkez 1.Bölge Müfettişliği'ne bağlı Ali Rıza Çevik,8 Eylül, Ahmet Mithat Efendi ve İstiklal okulları öğretmenleri yeni Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok başkanlığında iki münazara konusu işlenmiştir. Münazarayı idare eden 1.bölge müfettişi ve teftiş şefi Hüsnü Altay Aşkıoğlu münazara konularını ve bu konularının seçilme sebeplerini açıklayan bir konuşma yapmıştır.

İlk münazarada söz alacak olan Ali Rıza Çevik ve 8 Eylül okullarını öğretmenlerini takdim ilk münazara konusu;

A)Çocuklar ilkokula altı buçuk veya yedi yaşında başlamalıdır.

B)Yönetmeliğin gösterdiği yaştan bir yıl sonra başlamalıdır.

Birinci münazaranın tezini 8 Eylül İlkokulu başöğretmeni Ömer Öcal, Huriye Hazer, Şükriye Ergün, Melahat Grebene, Mesude Palamutlu, antitezi ise Ali Rıza Çevik İlkokulu başöğretmeni ve ekip başkanı Sıtkı Yalçındağ, öğretmen Nimet Özyürek, Afet Yurdakul, Müşerref Yazır savunmuşlardır.

⁵¹⁵Yeniasır,1 Ekim 1950,s.1,6

⁵¹⁶Hürriyet Misakı,30 Nisan 1955,s.1,2

İkinci münazara konusu ise;

A)Şehir öğretmenleri yetişkinlerin sosyal ve kültürel eğitim ve öğretimi ile meşgul olmalıdır.

B)Şehir öğretmenleri yetişkinlerin eğitimi ile meşgul olamazlar.

İkinci münazaranın tezini ileri sürenler, İstiklal Okulu başöğretmeni ve ekip başkanı Hüseyin Ercan, Ahmet Özcan, Ayşe Akyüz, Muzaffer Doğan, Ulviye Arel, antitezi ileri sürenler ise Ahmet Mithat Efendi ilkokulu öğretmenlerinden ekip başkanı Yahya Ökay, Macide Açıksöz, Hanife Yöner, Ahmet Bulgay, Perihan Sansal'dır.

Ekipler tezlerini birçok psikoloji, pedagoji ve sosyal eserleri inceleyerek kendi tecrübe hatıralarından yararlanarak savunmuşlardır.⁵¹⁷

Türkiye Öğretmenler Birliği 8.Temsilciler Kongresi 1955 yılında Bursa'da toplanmıştır. Bu kongreye Manisa il merkezini temsilen Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok başkanlığında lise edebiyat öğretmeni Nazif Erik, Ömer Öcal, Mehmet Tanrikulu'ndan oluşan heyet Bursa'ya gitmişlerdir. Her derecedeki öğretim derslerini ele alacak olan ve Türkiye'deki tüm öğretmenleri temsil edecek olan kongreye Manisa şehrinden eğitimciler de katılmıştır.⁵¹⁸ Kongre Türkiye'nin çeşitli il ve kasabalarında bir meslek oluşumu olarak öğretmen dernekleri kurulmuştur. Türkiye'de 1955 yılında mevcut 137 öğretmen derneği merkezi Ankara olmak üzere bu yapı federe olmuş ve böylelikle federasyon kurulmuştur. Federasyon almış olduğu kararla her yıl Temmuz ayında belirlenecek olan herhangi bir ilde toplanmasına kararlaştırılmıştır.⁵¹⁹

11 Ocak 1956 Çarşamba günü Gazi İlkokulu'nda Manisa Milli Eğitim Müdürü Raif Altınok başkanlığında Manisalı öğretmenler mesleki toplantılarını gerçekleştirmiş ve tüm konular üzerinde durarak dert ve isteklerini ifade etmişlerdir. Özellikle öğretmenler yardımlaşma sandığında yeteri kadar yararlanamadıklarını,

⁵¹⁷Hürriyet Misakı,17 Mayıs 1955,s.4

⁵¹⁸ Hürriyet Misakı,16 Temmuz 1955,s.1

⁵¹⁹Hürriyet Misakı,29 Temmuz 1955,s.1

sandığın adil ve eşit davranmadığından sandık idare kurulu eleştirilmiştir. Milli eğitim müdürünün yönergesi şu şekildedir. Şöyle ki;

*“Her öğretmen sınıfının eşyasını kendi temin edecektir. Müdüriyet ve bakanlıktan bunu temin etmek mümkün değildir. Teftişe gelen müfettişler öğretmene bu hizmetine karşılık sicil vereceklerdir. Eğer bu emir Eğitim Bakanlığı’ndan çıktıysa müdüriyet masumdur. Aksi hâlde takdir kamuoyunundur.”*⁵²⁰

1958 yılında Manisa Valisi İbrahim Tefik Kutlar, Manisa Öğretmenler Birliği’ni ziyaret etmiştir. Okulların yaz tatiline girdiği zaman çeşitli planları olduğunu ifade eden bir konuşma yapmıştır. Şöyle ki;

“Lise, Murat Germen veya Ali Rıza Çevik okulları bütün bir tatil boyunca açık kalsa da oyunu, sporu, kitaplığı ve kurslarıyla tam bir öğrenci mahalli vazifesini görse de bundan başka dinlenme kampları açılrsa yavrularımızı başıboşluktan kurtardığımız gibi onların yetişmesi için de en büyük yardımı yapmış olmaz mıyız?” demiştir. Öğretmenler de Türkiye’de ilk defa uygulanacak bu kararı çok yerinde bulduklarını söylemişlerdir.⁵²¹

Manisa Öğretmenler Birliği idare heyeti aldığı kararla Manisa’daki şehir ve merkez köyleri başöğretmenleri idari seminer çalışmalarına katılan 60 başöğretmene bahçeli ege lokantasında öğle yemeği vermiştir.⁵²²

3.11.ÖĞRENCİLERİN DURUMU

1953-1954 öğretim yılında Manisa Lisesi öğrencileri liseyi dört yıl okumanın vermiş olduğu zorluk ve üstüne beşinci yılında da bir veya iki dersten kalarak beklemek mecburiyetinde bırakılmış olmaları, öğrencilerin heveslerinin kırılmasına sebep olmuştur. Liselerin üç yıldan dört yıla çıkarılmasıyla birlikte öğrenciler şanssızlık yaşamıştır. MEB tarafından gönderilen olgunluk sınavı soruları öğrencilere basit gelmesine rağmen öğretmenlerin sınav kâğıtlarını okumaları sonucunda gereğinden fazla düşün not vermesi bazı öğrencilerin beklediğinden düşün notlar almasına neden olmuştur. Öğrencilerin hak ettikleri puanları almadıkları için bir yıl hayatlarından kaybetmişler ve kaldıkları derslerin sınavlarını verme çabasına

⁵²⁰Hürriyet Misakı,13 Ocak 1956,s.1

⁵²¹Hürriyet Misakı,16 Mayıs 1958,s.1

⁵²² Hürriyet Misakı,18 Eylül 1958,s.1

girmişlerdir. Bu sınav kâğıtlarının MEB tarafından tekrardan incelenmesi ve öğrencilerin mağduriyetlerinin giderilmesi için Manisa Lisesi öğrencileri çeşitli yollarla sorunlarını duyurmaya çalışmışlardır.⁵²³

Türkiye'nin genelinde Teknik üniversite sınavlarına toplamda 1865 lise mezunu 1954-1955 öğretim yılı için katılım göstermiştir. Bu sınava Manisa Lisesi mezunlarından 5 öğrenci katılmış ve başarılı olmuşlardır. Üniversitenin inşaat bölümüne 135 öğrenci kontenjan ayrılmış ve bu kontenjanın çerisinde 2 Manisalı öğrenci yer almıştır.⁵²⁴

1956 yılında Manisa merkezde görme güçlüğünü tespit etmek için Manisa Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim İşleri Bürosu ile ilkokul öğretmenleri arasında ortaklaşa etüt yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 4405 öğrencinin görme güçleri taranmış,508 öğrencinin görme gücünü yarı yarıya veya daha fazla kaybetmiş oldukları belirlenmiştir.%11,5 oranında görme yetersizliği belirlenen öğrencilerin sınıf içerisindeki oturma yerleri düzenlenmiş ve öğrencilerin velileri ile irtibata geçilerek çocuklarının tedavi edilmeleri gerektiği konusunda bilgilendirilmişlerdir.⁵²⁵

3.10.MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLERİ VE ÖĞRETMENLERİN TAYİN-NAKİLLERİ

3.10.1.1950 Yılı Tayin ve Nakiller

İlkokul öğretmenleri arasında valilik tarafından İzmir emrine verilen öğretmenler; Manisa Turgutlu Cumhuriyet Okulu öğretmeni Macide Elifoğlu, Soma Avdan Okulu öğretmeni Mualla Özsoy, Alaşehir Merkez Okulu öğretmeni Emel Silahdaroğlu, Soma Cinge Okulu öğretmeni Kadriye Sezer.⁵²⁶

Beydere Teknik Ziraat Okulu müdürü Şevki Akalın, Erzincan Fidan Müdürlüğüne tayin edilmiştir.⁵²⁷

Moda öğretmeni Saime Baykurt, Manisa İsmet İnönü Kız Enstitüsü'ne, Manisa Kız Enstitüsü Moda Çiçek öğretmeni Semiha Durusoy, Göztepe Kız Enstitüsü'ne tayin edilmiştir.⁵²⁸

⁵²³ Açıksöz,28 Eylül 1954,s.1,4.

⁵²⁴ Açıksöz,27 Ekim 1954,s.1

⁵²⁵ Hürriyet Misakı,1 Mart 1956,s.1

⁵²⁶ Anadolu,8 Ağustos 1950,s.6

⁵²⁷ Anadolu,11 Ağustos 1950,s.4

Manisa Turgutlu Merkez Cumhuriyet Okulu öğretmeni Macide Eyüpoğlu, Bayındır Kızılcaova köyü öğretmenliğine, Manisa Soma Avdan Köyü öğretmeni Mualla Özsoy, Bergama Karaveliler Köyü öğretmenliğine, Manisa Alaşehir Merkez Okulu öğretmeni Emel Silahdaroğlu, Menemen Seyrek Köyü öğretmenliğine, Manisa Soma Cinge Köyü öğretmeni Nadiye Sezer, Kınık Musacalı Köyü öğretmenliğine tayin edilmiştir.⁵²⁹

Salihli Orta ve Sanat Okulları Matematik Öğretmeni Hayri Ödener, Anamur Ortaokulu müdürlüğüne, Sanat Okulu müdürü Vural, Balıkesir'e, öğretmen Hakkı Güres, Maraş'a, Aydın Arıgün, İstanbul'a, Ahmet Hatırlı, Giresun'a, Lütfü Köksal, Tire'ye nakil edilmiştir.⁵³⁰

Manisa Kula 4 Eylül Okulu öğretmeni Cahide Vardık, Seferihisar Zafer Okulu öğretmenliğine, Manisa Salihli 5 Eylül Okulu öğretmeni Nesibe Gönendik, Tire Atatürk Okulu öğretmenliğine, Manisa Akhisar Gazi Okulu öğretmenleri Nermin Sipahi, M.Kars Okulu ve Naciye Baltalı, M.Kaңeşme Okulu, öğretmenliklerine tayin edilmiştir⁵³¹

3.10.2.1951 Yılı Tayin ve Nakiller

Salihli Yeşilova Başöğretmeni Gezide Çevikol, Kırkağaç Türk Birliği'ne, Akhisar başöğretmeni Mehmet Erdil, Yeşilova başöğretmenliğine, Merkez Resik köyünden Turhan Topkaya, Salihli Ekmiran başöğretmenliğine, Salihli Kapazlı başöğretmeni Mehmet Kasapoğlu(Salihli/Yeşilova)

Akhisar Dereköy'den Üzeyir Özer, Çobanzade başöğretmenliğine, Akhisar Selendi'den Leman Günaydın, Akhisar İnönü Okulu'na, Akhisar Yayaköy'den Mükerrerem Haskaraca, Manisa/Muradiye'ye, Alaşehir Sarıgöl başöğretmeni Turan Gün Türk, Alaşehir Merkez Okulu öğretmenliğine, Alaşehir Sarıgöl'den Nesrin Bek, Manisa/Horozköy'e, Alaşehir Avşar Başöğretmeni Kazım Yıldız, Manisa/Sarıgöl.

⁵²⁸Anadolu,13 Eylül 1950,s.2

⁵²⁹Anadolu,20 Eylül 1950,s.2

⁵³⁰Anadolu,7 Ekim 1950,s.2

⁵³¹Anadolu,15, Ekim 1950,ss.1-2.

Kula Emre başöğretmeni Cemil Güder, Muğla Gökova başöğretmeni Suat Özgü, Kula Menye başöğretmeni Sadi Özgü ve başöğretmen Cemal Dünder, Kula Sakarya Okulu'na, Karagöl Merkez Okulu'ndan Ali Genç, Kula Selendi Bucağı başöğretmenliğine tayin edilmiştir.⁵³²

Köy enstitüsü çıkışlı Manisa Turgutlu'dan Mukaddes Albeni, Torbalı Helvacıköy başöğretmenliğine tayin edilmiştir.⁵³³

İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü çamaşır ve nakış öğretmeni Nezahat Güner, Manisa Kız Enstitüsü öğretmenliğine, Manisa Kız Enstitüsü çamaşır ve nakış öğretmeni Remziye Işıksal, İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü öğretmenliğine nakil olmuştur.⁵³⁴

Salihli Ortaokul öğretmeni Semahat Gençer, Manisa Lisesi felsefe öğretmenliğine tayin edilmiştir.⁵³⁵

3.10.3.1952 Yılı Tayin ve Nakiller

Turgutlu Kız Sanat Okulu müdürlüğüne Nazmiye Örkalp yeni tayin edilmiş ve görevine başlamıştır. Okulda çiçek kursu ve ev kadınları için ayrı bir kurs açılması teşebbüs ve hazırlık faaliyetleri arasındadır. Okulda şapka, model, çiçek üzerinde siparişler de kabul edilmeye başlanmıştır.⁵³⁶

Manisa Milli Eğitim Müdürü Bilal Kutlu Hatay, Sivas Milli eğitim müdürü Refik Durlu Manisa, Milli eğitim müdürlüklerine naklen tayin edilmişleridir.⁵³⁷

Bergama Akşam Kız Sanat Okulu çamaşır ve nakış öğretmeni Güzin Özkan, Turgutlu Akşam Kız Sanat Okulu çamaşır ve nakış öğretmenliğine tayin edilmiştir.⁵³⁸

Kemal Oğuz, Kırkağaç Ortaokulu'na, Nezahat Tüzün Turgutlu Ortaokulu'na nakil edilmişlerdir.⁵³⁹

⁵³² **İşık**, 27 Ağustos 1951, s.4

⁵³³ **Anadolu**, 27 Temmuz 1951, s.4

⁵³⁴ **Yeniasır**, 30 Haziran 1951, s.2

⁵³⁵ **Yeniasır**, 21 Ocak 1951, s.3

⁵³⁶ **Anadolu**, 19 Ocak 1952, s.3

⁵³⁷ **Yeniasır**, 3 Şubat 1952, s.1

⁵³⁸ **Anadolu**, 19 Ocak 1952, s.3

Manisa Çoban İsa öğretmeni Hüsnü Başer, Merkez Bozyaka başöğretmenliğine tayin edilmiştir.⁵⁴⁰

1951-1952 öğretim yılı güz döneminde İzmir Kızılçullu Kız Enstitüsü'nden mezun olan ve Manisa'ya tayin edilen öğretmenler; Sabiha Taş, Ayşe Gelgin, Sebahat Çengel, Fatma Uyar'dır.⁵⁴¹

Manisa Sanat Enstitüsü müdürü Necmi Atilla, İstanbul Sultanahmet Sanat Enstitüsü, atölye şefliğine tayin edilmiştir. Necmi Atilla yerine Manisa Sanat Enstitüsü müdürlüğüne Bursa Sanat Enstitüsü müdürü Mahir Tuna tayin edilmiştir. Mahir Tuna Manisa Sanat Enstitüsü'nü kuran kişidir.⁵⁴²

Salihli Altınordu Okulu öğretmeni Hikmet Türemen, Turgutlu Araplıdere Okulu öğretmeni Kamil Çok, Alaşehir öğretmeni Hüseyin Özyaş, Gördes Yabacı Köyü başöğretmeni İbrahim Yener, Salihli Gökkaya öğretmeni Veli Duman, Eşmeli Köyü öğretmeni İlhan Onar.⁵⁴³

3.10.4.1953 yılı Tayin ve Nakiller

MEB tarafından geçerli mazeretlerinden dolayı çeşitli illere naklen tayinleri yapılan öğretmenler; Manisa Alaşehir Merkez Okulu öğretmeni Münire Özgenç, Manisa Urganlı Köyü öğretmeni Enver Kılıçday, Manisa Turgutlu Merkez Okulu öğretmeni E.Koman, Manisa Kavaklıdere Köyü öğretmeni Muslu Tok⁵⁴⁴.

3.10.5.1955 Yılı Tayin ve Nakiller

Alaşehir Ortaokulu müdür muavini Abdürrahim Orkun, İzmir milli eğitim müdür muavinliğine tayin olmuştur.⁵⁴⁵

İzmir milli eğitim müdürü Raif Altınok, Manisa milli eğitim müdürlüğüne tayin edilmiştir.⁵⁴⁶

⁵³⁹ **Anadolu**, 7 Haziran 1952, s.3

⁵⁴⁰ **Yeniasır**, 13 Temmuz 1952, s.2

⁵⁴¹ **Anadolu**, 30 Eylül 1952, s.2

⁵⁴² **Anadolu**, 7 Ekim 1952, s.2

⁵⁴³ **Anadolu**, 26 Haziran 1952, s.2

⁵⁴⁴ **Yeniasır**, 6 Temmuz 1953, s.3

⁵⁴⁵ **Yeniasır**, 12 Ocak 1955, s.2

⁵⁴⁶ **Yeniasır**, 12 Nisan 1955, s.2

Manisa Lisesi müdürü ve fizik öğretmeni Naci Çatalgil, Balıkesir Eğitim Enstitüsü fizik öğretmenliğine tayin olmuş ve yerine Manisa Lisesi müdürü olarak Çankırı Lisesi müdürü Rıfat Gözmen tayin olmuştur.⁵⁴⁷

3.10.6.1957-1958 Yılı Tayin ve Nakiller

Salihli Ortaokulu Resim-İş Öğretmeni İbrahim Saygı ve Alaşehir Fransızca öğretmeni Mehlika Aryol, İzmir Karataş Ortaokulu'na⁵⁴⁸, Alaşehir Ortaokulu öğretmeni Necdet Arya ise Karşıyaka Lisesi'ne tayin edilmiştir.⁵⁴⁹

3.9.MANİSA MİLLETVEKİLLERİNİN EĞİTİMLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

25 Şubat 1951 tarihli TBMM oturumunda,1951 yılı MEB bütçe görüşmelerinde söz alan DP Manisa Milletvekili Nafiz Körez, halen 20 bin köyde okul bulunmadığını ve ilköğretim seferberliği adı altında köylü vatandaşlara okul yaptırma mecburiyetinin konulmasına değinmiştir. Köylü vatandaşların maddi ve manevi imkânlarını fedakârca harcamasına rağmen birçok okulun yapımının yarım kaldığını bazılarının harap halde olanların köyün ağılı olarak kullanılmaya başlandığını söylemiştir. Bu okullara öğretmenlerin temin edilmesinin gerekli olduğunu ancak öğretmene sahip köy okullarında çok verimli bir işleyişin olmadığını öğretmenlerin üç ve beş sınıflı okullarda tek başlarına çalışmaktadırlar.

Öğrencilere verdikleri eğitim ve öğretimin yeterli olmadığını bu zamana kadar bir köy okulu öğretmenin 10-20 yıl arasında köy okullarında tek başlarına bırakılarak kaderlerine terk edildiklerini vurgulamıştır. Eğitimci, enstitüsü, öğretmen okulu mezunu öğretmenlerin her birinin aldığı eğitim ve öğretim tarzlarının birbirlerinden farklı olduğunu bunun için öğrencilerin yetişme tarzlarında farklılıklar görüldüğünü dile getirmiştir.

Memlekette yabancı okullarda görev yapan Türk öğretmenlerin tayin ve nakil vb. işleri MEB tarafından yapılmakta olduğu halde barem dereceleri ve emeklilik bakımından diğer öğretmenlerin yararlandıkları haklardan yararlanamadıklarını bu konunun MEB tarafından incelenmesini talep etmiştir. Kadroların belirlenmesi okulların açılmasına kadar devam ettiği için öğretmenlerin Eylül ayına kadar kararsızlık içinde kaldığını bunun önüne geçmek için Haziran sonunda öğretmen

⁵⁴⁷ Hürriyet Misakı,8 Kasım 1955,s.1

⁵⁴⁸ Yeniasır,30 Ağustos 1957,s.2

⁵⁴⁹ Yeniasır,22 Ağustos 1958,s.2

yetiştiren kurumların mezunlarını süratle bakanlığa bildirerek kadroların en azından Ağustos ortalarına doğru yapılmasının öğretmenlerin bu kararsızlık halini biraz olsun hafifleteceğini söyleyerek konuşmasını sonlandırmıştır.⁵⁵⁰

20 Ocak 1954 tarihli TBMM oturumunda, Köy enstitüleri ve İlköğretmen Okullarının birleştirilmesi kanunu hakkında DP Manisa Milletvekili Sudi Mihçioğlu, DP programının milli eğitim işlerine ait olan kısmının incelendiğinde bu programın hükümet tarafından gönderilen tasarı ile aralarında zıtlık olduğunu ileri sürmüştür. Türkiye’de köylü ve şehirli ayrımı yaparak bunun kabul edilmesinin kanun yaptırımlarını kabul etmek demek olduğunu, diğer bazı milletvekillerinden köy çocukları ile şehir ilkokullarından mezun öğrenciler arasında tahsil farkı olduğunu köy okullarının yetiştirdiği çocuklar yetersiz olduğu için sınavı kazanamayacaklarını belirtmiştir. Bu durumdan rahatsız olduğunu söyleyen Mihçioğlu, yarının nesillerini yetiştirecek öğretmenlerin öğrencilere verebileceği bazı şeylerin olması gerektiğini kendisinin milli eğitim komisyonu tarafından hazırlanan metinden yana olduğunu ifade etmiştir.⁵⁵¹

10 Ocak 1955 tarihli TBMM oturumunda, memlekette yabancı dil eğitimi veren 4 lisenin hangi illerde ve nasıl açılacağı konusu üzerine milletvekilleri görüş bildirilmiştir. DP Manisa Milletvekili Hikmet Bayur, İstanbul’da ve İzmir’de çeşitli köşkerin içerisinde liselerin açıldığını ve bu liselerin gayri milli olduğunu bizim kendimize has milli liselerin diğer liselerden farklı olması gerektiğini söylemiştir. Öğrencilerin yabancı okullara giderek bilgili ve kültürlü olarak mezun olabileceklerini fakat başka kültürden yetiştikleri için hayata atıldıklarında acemilik çekeceklerini bunun için öğrencilerin Türk okullarında eğitim almalarını sağlamak yolunda adımlar atılması gerektiğini söylemiştir.

Okulların nerede açılacağı konusunun MEB’e bırakılmasının doğru olduğunu İzmir ve İstanbul’da bu liselere gereksinim olduğunu belirtmiştir. Bayur daha sonra maarif mazbatasından bir cümle okumuştur; “*Orta ve teknik öğretim okullarında yabancı dil kuvvetlendirilsin.*”

Bunun gerekli olduğunu Türk öğretmenlerin ancak birkaç yüzünün çok iyi yabancı dil bildiğini açılacak iki liseyle birlikte yabancı dilin kolaylıkla öğretileceği ve tarih, fizik, coğrafya, matematik vb. derslerinde yabancı dille öğretilmesi

⁵⁵⁰TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.5,51.Birleşim,25 Şubat 1951,ss.776-777.

⁵⁵¹TBMM 9.Dönem Meclis Tutanakları, C.27,31.Birleşim,20 Ocak 1954,s.268

öğrencilerin yabancı dile daha hızlı aşına olacaklarını düşünmüştür. Liselerde öğretimin batı usullerinin yer alması gerektiğini öğrencilerin derslerde öğrenmiş oldukları bilgileri uygulamasıyla birlikte daha kalıcı öğrenmeler sağlayacağını söyleyerek konuşmasını sonlandırmıştır.⁵⁵²

28 Mart 1956 tarihli TBMM oturumunda DP Manisa Milletvekili Hikmet Bayur, ortaokullara din dersinin konulması ile ilgili olarak ortaokullarda öğrencilerin din dersini görmesiyle birlikte Cumhuriyet ve inkılâp esaslarına dayanan Medeni Kanun ve kurumların zarar görebileceği, ilkokullarda verilen din dersinin ortaokullarda gerekli olmadığını ifade etmiştir. Din dersi içerisinde yer alan ahlak kavramının öğrencilere dikkatli bir şekilde genel ahlaki çerçevesini anlattıktan sonra sorun olmayacağını dile getirmiştir. İslam'ın şartlarını, dinimizin iman ve ibadete ait esaslarını öğretmek için 5-6 yıl gibi uzun bir zaman öğrencilerin din dersini görmelerini gereksiz gördüğünü belirtmiştir.⁵⁵³

26 Şubat 1960 tarihli TBMM oturumunda 1960 yılı bütçe görüşmeleri devam ederken eğitim için ayrılan bütçe konusunda DP Manisa Milletvekili Sezai Akdağ,5210 sayılı kanuna göre yapılan okul ve öğretmen evleri için 110 milyon lira ödenek ayrıldığını açıklamıştır

110 milyon liranın,1960 bütçesinden 10-15 yıl önceki eğitim bütçesinin tamamına denk geldiğini ve bu miktarın bugüne kadar ayrılmış en büyük eğitim ödeneği olduğunu ifade ederek DP'nin eğitim ve öğretime önem verdiğini gösteremeye çalışmıştır⁵⁵⁴

3.1.KÜTÜPHANELER

Manisa'da 1950-1960 yılları arasında çocukların ve vatandaşların okuma-yazma seviyelerini arttırmak, kültürlenmelerini sağlamak ve boş vakitlerini kitaplarla iyi bir şekilde değerlendirmek amacıyla halk ve çocuk kütüphaneleri inşa edilmiştir. Kütüphaneler ilk başlarda çeşitli ilkokul ve ortaokul binalarının içinde faaliyet göstermeye başlamakla birlikte belki bir zaman sonra kendilerine özel yapılan kütüphane binalarına taşınmışlardır.

⁵⁵²TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.4,25.Birleşim,10 Ocak 1955,ss.44-45.

⁵⁵³TBMM 10.Dönem Meclis Tutanakları, C.10,50.Birleşim,28 Mart 1956, ,ss.1341-1343.

⁵⁵⁴TBMM 11.Dönem Meclis Tutanakları, C.12,48.Birleşim,26 Şubat 1960,s.649.

Halk Kütüphaneleri

3.1.1.Türk Amerikan Kütüphanesi

Türk Amerikan Kütüphanesi, İzmir Amerikan Haberler Merkezi tarafından 1 Ekim 1952 tarihinde gerçekleştirilen bir törenle hizmete açılmıştır. Kütüphanenin amacı Türk okuyucular arasında İngiliz dilini ve kültürünü yaymaktır. Kütüphane 1952-1963 yılları arasında halka hizmet vermiştir.⁵⁵⁵

Kütüphaneye öğrenciler çok fazla ilgi göstermiş ve halk arasında kütüphaneye toplamda 671 kişi üye olmuş ve raflarda 870'e yakın kitap okuyucuları beklemektedir. İzmir Amerikan Kız Koleji mezunlarından Nuran Örnek tarafından idare edilen kütüphane ayrıca Manisa'daki okullar için film servisi olarak görev yapmıştır. Film servisleri her gün okullara giderek öğrencilerin kültürel gelişimine katkı sağlamış, halk arasında haftada bir kere olmak üzere film gösterileri yapılmıştır. Resim sergisinin de yapıldığı kütüphanede dil kurslarının açılması planlanmıştır. Raflardaki kitaplar, broşürler, resimler, magazinler vb. Amerikan Haberler Servisi İzmir ve Ankara şubeleri tarafından gönderilmiştir.⁵⁵⁶

İzmir Haberler Merkezi 30 Eylül 1963 tarihinde yayınlamış olduğu bildiri kütüphanenin kapatılma gerekçesini açıklamaktadır. Şöyle ki; Washington'daki merkezimizin Manisa ve İskenderun'daki Okuma Odalarının tasarruf maksadıyla 30 Eylül 1963'ten itibaren kapatmaya karar vermiş olduğunu Okuma Odalarının kapanmasının bu bütçe yılı içinde tahsisat yokluğundan icap ettiğini ve bundan başka herhangi bir sebepten olmadığı duyurulmuştur. Kütüphane 30 Eylül 1963'te kapatılarak halk eğitim merkezine devredilmiştir.⁵⁵⁷

3.1.2.Manisa İl Halk Kütüphanesi

Manisalılar tarafından "Kitapsaray" olarak adlandırılan kütüphane, 1937 yılında Manisa Valisi Dr. Lütfi Kırdar'ın girişimleriyle meydana getirilmiştir. Kırdar tarafından oluşturulan bir kurul ile birlikte borsa satışlarından üzümlün kilosu başına bir kuruş alınması ayni ve para yardımları kabul etmek suretiyle çalışmaya başlamıştır. Fakat kütüphane binası 1939-1945 yılları arasında gerçekleşen II. Dünya

⁵⁵⁵Sadık Karaöz, **Manisa İli Kütüphaneleri**, Manisa İli Merkez Kütüphaneleri Koruma ve Geliştirme Derneği, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1974,s.39.

⁵⁵⁶**Yeni Asır**,29 Ocak 1954,s.2

⁵⁵⁷Karaöz, s.40.

Savaşı sırasında askeri hastane olarak kullanılmıştır.23 Nisan 1945’de yapılan törenle kütüphane açılmıştır.⁵⁵⁸

1938’de dernek binasının tapusunu CHP’ye devretmiş ve Aralık 1941’de dernek feshedilmiştir. DP 1952 yılında çıkarılan 5830 sayılı kanunla CHP’ye ait binaları hazineye aktarılmıştır. Maliye Bakanlığı’nın 11.02.1952 gün ve 3121-2363/2581 sayılı yazıları ile kütüphane tekrardan MEB bünyesine dâhil edilmiştir.⁵⁵⁹

Kütüphanenin kitap kaynağı Muradiye ve Çeşnigir kütüphanelerinden devren, Soma, Kırkağaç ve Yayaköy, Gelenbe ve diğer kazalardan gelen yazma-basma eserlerden sağlanmıştır.⁵⁶⁰

“Manisa Genel Kitaplığı” ismi ile faaliyete geçen kütüphanenin kitaplarının tasnifi için “Tasnif Komisyonu” kurulmuştur. Temmuz 1952’de Manisa Halkevi’ne ait dört bine yakın kitap ve dergi Manisa İl Halk Kütüphanesi’ne devredilmiştir.⁵⁶¹

Kitapsaray da Manisa Lisesi öğretmenlerinden İbrahim Gökçen,49 tablolu yağlı boya resim sergisi açmıştır. Bu sergiden satın alınarak eserlerin hâsılâtının yarısı göçmenlere bırakılmıştır.⁵⁶²İbrahim Gökçen Manisa’nın önemli eğitimcilerinden bir tanesidir. Bu yapmış olduğu sergi hem eserlerinin Manisalı vatandaşlara tanıtılması hem de eserlerin satışa çıkarılması ile birlikte ekonomik anlamda katkı sağlaması bakımından önemlidir.

Resim-7:Manisa İl Halk Kütüphanesi(Kitapsaray)⁵⁶³

⁵⁵⁸ **Hürriyet Misakı**,30 Ocak 1956,s.1.

⁵⁵⁹ Karaöz, a.g.e, s.65.

⁵⁶⁰ **Hürriyet Misakı**,12 Ağustos 1953,s.4

⁵⁶¹ Karaöz, s.68.

⁵⁶² **Işık**,29 Şubat 1951,s.4.

⁵⁶³ <https://www.manisakulishaber.com/250-ogrenci-kapidan-dondu>

Kütüphanede 1953 yılında halk iare servisi açılmıştır. Bu servis genel kütüphanelerden gelen halkın daha geniş ölçüde yararlanmasını sağlamak amacıyla halkın fikir ve yaşam seviyesinin geliştirilmesini onların iş ve güçlerinde bilgili ve başarılı vatandaşlar haline getirilmesi için kurulmuştur.⁵⁶⁴ Kütüphanenin ismi farklı yıllarda değişiklik göstermekle birlikte 1962’de “Manisa İl Halk Kütüphanesi” olarak belirlenmiş ve günümüzde bu isimle okuyuculara hizmet vermektedir.⁵⁶⁵

Kütüphanedeki toplam eser ve okuyucu sayısına baktığımızda;1950 yılında Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinde basma eser ve diğer dillerde yazılı eserler ile birlikte toplamda 13.986,okuyucu sayısı ise 7846’dır.

1960 yılında Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinde basma eser ve diğer dillerde yazılı eserler ile birlikte toplamda 19.709,okuyucu sayısı ise 8859’dur.⁵⁶⁶

3.2.Çocuk kütüphaneleri

Manisa’nın kitaba vermiş olduğu değerin merkezde açılmış olan iki çocuk kütüphaneden anlaşılmaktadır. Çoğu ilde çocuk kütüphanesi mevcut değilken açılan iki çocuk kütüphanesi, Manisa Milli Eğitim Müdürü Ferit Çamoğlu’nun çocuklara ve onların eğitimine çok önem verdiğini göstermektedir. Kütüphanelerdeki kitaplardan binlerce çocuk yararlanmıştır. Öğrenci sayısının gün geçtikçe artması buna ek olarak okul binalarının yetersizliği Manisa’da çift öğretim yapılmasına sebep olmuştur. Çevre kaza ve köylerden sabah erken saatlerde ilkokul veya ortaokullara gelen öğrenciler öğlene kadar bu kütüphanelerdeki kitaplardan yararlanmıştır. Özellikle yeni açılan üçüncü kütüphane ortaokula yakınlığı sebebiyle bu okulda okuyan öğrencilere daha faydalı olmuştur.⁵⁶⁷

3.2.1.Mimar Sinan Çocuk Kütüphanesi

1953 yılında Manisa’da bulunan Gazi İlkokulu civarında açılmıştır. Bir ara Muradiye kütüphanesinin eski binasına taşınmıştır.14 Eylül 1957’den itibaren hizmet vermeye başlamıştır. Manisa’da açılan birinci çocuk kütüphanesidir. Kütüphanenin fiziki görüntüsü sekizgen tabanlı ve bir kattan oluşan binası ile günümüzde Manisa merkezde yer almaktadır. Türkiye genelinde çocuk kütüphanelerine Türk tarihinde önemli şahsiyetlerin adlarının verilmesi bakanlık tarafından istenmiş ve bu kütüphaneye Muradiye cami ve medresesi arasında yer almasından dolayı ve

⁵⁶⁴MEB Tebliğler Dergisi,6 Nisan 1953,Sayı:741,Cilt:16,s.11

⁵⁶⁵Karaöz, s.71.

⁵⁶⁶Karaöz, s.73.

⁵⁶⁷ Hürriyet Misakı,5 Kasım 1958,s.1

kütüphanenin mimarı olan Mimar Sinan'ın adının verilmesi teklif edilmiş, il daimi encümeni tarafından kabul edilmiştir. Kütüphanenin ismi Mart 1971'den itibaren "Mimar Sinan Çocuk Kütüphanesi" olarak günümüzde de aynı isimle varlığını sürdürmektedir.⁵⁶⁸

3.2.2.Ahmet Mithat Efendi Çocuk Kütüphanesi

7 Temmuz 1958 tarihinde saat 10.00'da yapılan bir törenle Manisa'nın ikinci çocuk kütüphanesi olarak açılmıştır. Kütüphane 1963 yılında eski Sakarya İlkokulu'nun bir sınıfına taşınarak hizmet vermiştir. Bina, Merkez Kız Numune Mektebi, Üç Numaralı Okul, Gazi Mektebi isimleriyle okul binası olarak faaliyetine devam etmiştir. 15 Mart 1963'te okul binasının elverişsizliği sebebiyle yeni bir bina yapılmasına karar verilmiş ve bu tarihte taşınmıştır. 1971'de Bakanlık emrinde binaya Ahmet Mithat Efendi Çocuk Kütüphanesi ismi verilmiştir. Kütüphanenin 21 Ekim 1959'da kurulan Manisa merkez kütüphanesi Aile Birliği isimli dernekleri vardır.⁵⁶⁹

3.4.OKUL VE ÖĞRENCİ YARDIM DERNEKLERİ

Manisa'da 1950-1960 yılları arasında köy öğretmenleri arasındaki dayanışmayı arttırmak, mesleki işbirliğini sağlamak, yardıma ihtiyacı olan öğrencilere yardımcı olmak, okulların inşası vb. konularda eğitim ve öğretim adına faydalı olmak için dernekler çeşitli üyelerin ve hayırseverlerin yapmış oldukları maddi katkılar sayesinde kurulmuştur.

4.4.Manisa Okul ve Öğrencileri Koruma Derneği

Derneğin amacı, ilk, orta ve teknik okullara devam eden öğrencilere eğitim-öğretim alanında yardımcı olmak, onların maddi varlıklarını korumak ve geliştirmektir. Bu gayeyle fakir öğrencilere gıda ve kıyafet yardımı yapmak, her türlü okul araç ve gereçlerini tedarik etmek, öğrenci yurtları açmak, yaz kampları ve geziler tertip etmek, okul ve veliler arasında işbirliğini sağlamak ayrıca okul binası yapımı ve onarımı, eğitim-öğretim tesisleri inşa etmek vb. işlerle ilgilenmek olmuştur. Derneğin siyaset ile bağlantısı bulunmamaktadır. Derneğe 18 yaşını bitiren medeni haklara sahip yılda en az bir, en fazla 120 lira aidat verebilecek olanlar üye kabul edilmiş ve her bir üye bir okulun koruma heyetine kabul edilmiştir. Derneğin gelir kaynakları, üye aidatları, bağışlar, belediye, özel idare ve diğer kurum ve

⁵⁶⁸ Karaöz, s.84.

⁵⁶⁹Karaöz, ss.86-87.

kuruluşlardan yapılacak bağışlar, müsamere, balo, konser, güreş ve çeşitli eğlenceler sonucu toplanan hâsılatlardır.

Dernek 1955 yılında kanun ve kurallara uygun olarak bir eşya piyangosu düzenlemiştir. Eşya piyangosu çekiliş anlamına gelmektedir. Dernek tarafından bastırılan biletler öğretmenler aracılığıyla satışa çıkarılmıştır. Satış bedelinin %40'ı okul payına bırakılmıştır. Öğretmenlerin bu işe girişmelerinin başıca sebebi öğrencilerinin sorunlarının çözülmesine yardımcı olmak, ihtiyaçları olan ders araç ve gereçlerini gidermektir. Çocuklara bilet sattırılması bazı çevreler tarafından hoş karşılanmamış ve eleştirilmiştir. Bunun sonucunda iş idare organlarının almış olduğu kararla bilet satışı durdurulmuştur. Bu karara bilet satan öğretmenler ve piyangoyu tertip edenler tepki göstermemiştir. Eleştiri gelmesinin asıl sebebi çocukların çalıştırılıyor gibi görülmesidir. Fakat öğrenciler eğitim ve öğretime bu biletleri satarak hem katkı sağlamış oluyor hem de yaparak ve yaşayarak aktif öğrenme gerçekleştirmiş oluyorlardı. O dönemki zihniyet bu durumu kabul etmediği için organizasyon durdurulmak zorunda kalmıştır.⁵⁷⁰

3.4.5. Manisa Alaybey İlkokul Yaptırma Derneği

Derneğin amacı Alaybey çevresinde yeniden bir ilkokul inşası ve para toplamak suretiyle halka hizmet etmektir. Gelir kaynakları, üye aidatları, müsamere vb. eğlence ve müsabaka, piyango hâsılatlarıdır.⁵⁷¹ Dernek üyeleri;

Mehmet Sarımsakçı(Belediye Başkanı),Hasan Koca(Çiftçi),Süleyman Deneri, Hasan İzmirlioğlu(Acenta).

⁵⁷⁰Açıksöz,9 Şubat 1955,s.1-4.

⁵⁷¹Hürriyet Misakı,21 Mayıs 1955,s.2

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde özellikle Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonraki süreçte her alanda olduğu gibi eğitim ve öğretim alanlarına yönelik adımlar atılmıştır. Eğitimde batılı anlamda okulların modern bir yapıya büründüğü ve eğitim sisteminin de bu yapıya uygun olarak hazırlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Milli Mücadelenin zaferle sonuçlanmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte başta Mustafa Kemal Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu ve memleketi baştan sona modernize eden inkılapları Türk halkı üzerinde tesir etmiş ve okuma-yazma oranı artış göstermiştir. Savaşın devam ettiği yıllarda 16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında toplanan Maarif Kongresi Cumhuriyet dönemi eğitiminin temel taşı olarak görülmüştür. Mustafa Kemal Paşa'nın 250'den fazla öğretmenle bu kongreyi düzenlemesi eğitime çok önem verdiğini göstermektedir. Türk eğitiminin milli karaktere ve tarihe uygun olacak şekilde hazırlanması kararı bu kongrede alınmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra toplanan üç Heyet-i İlmiye toplantısında Cumhuriyet rejimine uygun eğitim politikaları belirlenmiş ve çeşitli kararlar alınmıştır. Türk eğitim sistemindeki ikilemleri ortadan kaldırmak amacıyla 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte medreseler ortadan kaldırılmış ve ülkedeki bütün eğitim kurumları Maarif Vekâletine bağlanmıştır.

1 Kasım 1928 tarihinde gerçekleştirilen Harf İnkılâbı ile birlikte yeni Türk harfleri Başöğretmen Mustafa Kemal Paşa tarafından Türk halkına gösterilmiş ve memleketin birçok yerinde açılan Millet mekteplerinde okuma ve yazma seferberliği başlatılmıştır.¹⁹ Şubat 1932'de açılan Halkevleri vatandaşlara yapılan inkılapları benimsetme ve uygulatmayı amaçlamıştır. Halkevlerinde yapılan kültürel faaliyetler aracılığıyla halk arasında bir bütünleşme sağlanmıştır.

1950 yılında Türkiye'de tek parti dönemi olan CHP'nin iktidardan düşüşü ve yerine DP'nin gelmesiyle birlikte eğitim ve öğretimde dönüşüm yaşanmıştır. DP hükümetleri genel olarak CHP'nin yapmış olduğu bazı uygulamaları ortadan kaldırmaya yönelik politika izlemişlerdir. Örneğin 1932 yılında açılan Halkevleri CHP'nin siyasi sözcülüğünü yapıyor gerekçesiyle ve devlet bütçesinden halkevleri için ayrılan paranın CHP için harcandığı iddiasıyla 8 Ağustos 1951 tarihinde

TBMM’de yapılan görüşmeler sonucunda kapatılmasına karar verilmiştir.

1953 ve 1957 yıllarında toplanan beşinci ve altıncı maarif şuralarında eğitim ve öğretim politikaları belirlenmiş ve kararlar alınmıştır. Şuralardaki komisyonlar çeşitli raporlar sunarak eğitimin geliştirilmesi yönünde görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu toplantılar Türk eğitim sistemini nasıl daha nitelikli hâle getirebiliriz düşüncesiyle toplanmıştır.

DP döneminde özellikle din eğitimine önem verilmiş ve bunun neticesinde İmam Hatip Okulları ve Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştır.

1950-1960 arasında her yıl bütçe görüşmeleri yapılmış ve farklı illerden katılan milletvekilleri eğitim ve öğretim için ayrılan bütçe miktarı konusu üzerine tartışmışlardır.

CHP tarafından 17 Nisan 1940 tarihinde açılan Köy Enstitüleri MEB Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç liderliğinde açılmıştır. Enstitülerin kuruluş amacı, köylü vatandaşları aydınlatan, onlara rehberlik eden köylerin kalkınması için gerekli olan tarım teknikleri, sağlık bilgisi vb. köy çocuklarına öğretmekle donanımlı bireyler olmalarını sağlamaktır. Enstitüden mezun olan öğretmenler köy hayatına alışması ve vatandaşla kaynaşması için kendilerine ev ve toprak verilerek köylerde kalıcı bir yaşam sürmeleri sağlanmıştır. Teorik ve pratik eğitimin bir arada olduğu bu eğitim yuvası DP tarafından enstitü öğretmenlerinin birer CHP üyesi gibi hareket ettiklerini, öğrencilere verilen uygulama derslerinin Sovyet Rusya’daki rejime benzeten DP’li yöneticiler bu kurumun solcu fikir ve ideolojiyi yayma niyetinde olduğu ileri sürülerek sert bir şekilde eleştirilmiştir. Köy Enstitüleri 27 Ocak 1954 tarihli ve 6234 sayılı kanunla Köy Enstitüleri ve İlköğretmen Okulları birleştirilmesine karar verilmiş ve kapatılmıştır.

İlköğretim, Ortaöğretim, Mesleki ve Teknik ve Yükseköğretim kademelerinde öğrenci, okul ve öğretmen sayılarında artış olmuştur. Özellikle mesleki ve teknik eğitim DP döneminde ekonomi alanında gerçekleştirilen faaliyetler bakımından meslek elemanı yetiştirilmesini sağlamıştır. Bu öğrenim kademelerini geliştirmek için yabancı uzmanlar getirilmiş ve raporlar sunmuşlardır.

1950-1960 yılları arasında Manisa'daki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin daha çok okullar tarafından öğrencilerin sosyal ve kültürel olarak gelişimlerini sağlamak, öğrenciler arası iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik olarak çeşitli etkinliklerin düzenledikleri görülmektedir. Bu etkinlikler konser, piyes, şiir, defile vb. gösterileri, okullar arası spor ve şiir müsabakaları örnek olarak verilebilir. Okul sayılarında 1950-1960 yılları arasında bazı yıllarda düşüşler yaşansa da genel olarak Manisa'da özellikle ilkokul ve ortaokulların sayılarında artışlar yaşanmıştır. Artışın yaşanmasında devlet ve il bütçesinden sağlanan gelirin yanı sıra kurulan okul yaptırma ve köy öğretmenleri dernekleri bu okulların yapımını maddi ve manevi olarak desteklemiştir. DP döneminde tarımda makineleşmenin artmasıyla birlikte Manisa'da halk eğitim adı altında kadınlar ve erkekler için mesleki kurslar açılarak nitelikli yetişmiş eleman ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Manisa'daki okullar arası dayanışmanın arttığı okul müdürleri, öğretmenlerin milli eğitim müdürlerinin rehberliğinde hareket ederek ortak kararlar aldıkları görülmektedir. Öğretim kademelerinde 1950 yılından sonra ilkokul ve ortaokulların, 1958 yılından sonra Salihli, Akhisar, Manisa ve Turgutlu Liselerinin ön plana çıkmaya başlamışlardır. Açılan Manisa Kız İlköğretmen Okuluyla birlikte okulların öğretmen ihtiyacı karşılanmıştır. TBMM'de Manisa milletvekilleri yapmış oldukları konuşmalarda Türkiye ve özelinde Manisa'daki eğitim ve öğretim durumu hakkında açıklamalarda bulunmuşlardır. Manisa'nın eğitim adına ihtiyacı olan bütün unsurları dile getirmekten çekinmemişler Manisa halkının, öğretmenlerinin ve öğrencilerinin sesleri olmuşlardır. Öğrencilerin velileri her zaman okullardaki öğretmen ve müdürlerle irtibat halinde olmuş çocuklarının başarılı olmaları için onlar için eğitimcilerle birlikte çalışmışlardır. Özellikle kız ve erkek enstitüleri öğretmenlerinin gözetiminde aldıkları teorik ve uygulama dersleriyle yarattıkları ürünleri halka okul salonlarında belirli günlerde sergilemişlerdir. Yardıma muhtaç öğrencileri için yardım kampanyaları yapılmış ve dernekler kurulmuştur. Manisa, DP'nin on yıl boyunca uygulamış olduğu eğitim ve öğretim politikalarından etkilenmekle birlikte kendi eğitim sistemini oluşturmaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

A.ARŞİV VE SÜRELİ YAYINLAR

1.Arşiv

TBMM Kütüphanesi

2.Sürelî Yayınlar

1.Gazeteler

Anadolu

Yeni Asır

Akşam

Cumhuriyet

Resmî Gazete

Hürriyet Misakı(Manisa Yerel)

Işık(Manisa Yerel)

Açıksöz(Manisa Yerel)

2.Dergiler

9.Dönem TBMM Tutanakları

10.Dönem TBMM Tutanakları

11.Dönem TBMM Tutanakları

MEB Tebliğler Dergisi

B.MEB ve TBMM YAYINLARI

Altıncı Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, Komisyon Raporları ve Konuşmalar, MEB Yayınları,1990.

Beşinci Milli Eğitim Şurası Çalışma Esasları, Komisyon Raporları ve Konuşmalar, MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı,1990.

CHF Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası,1932.

Cumhuriyetin 50.yılında(1923-1973)Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz,

Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973.

Cumhuriyetin 50.yılında Milli Eğitimimiz, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973

Cumhuriyetimizin 75.yılında Manisa Eğitim Belgeseli, MEB Yayınları, Manisa 1999

Demokrat Parti Programı 1946, TBMM Kütüphanesi

Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim(1953-1960), T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Yayın no:431, Ankara 1963.

Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1951-1952), T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Yayın no:356, Ankara 1952.

Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim(1953-1960), T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Yayın no:437, Ankara 1963.

Neziroğlu, İrfan, Yılmaz, Tuncer, **Hükümetler Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri**, TBMM Başkanlığı Yayınları, C.2, Ekim 2013.

Öztürk, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-IX. Dönem(1950-1954)**, C.VII, TBMM Vakfı Yayınları, No:18, Ankara 1998.

Türkiye Eğitim Milli Komisyon Raporu, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1960

Maarif Vekâletinin Bazı Halk Eğitim Çalışmaları, Maarif Basımevi, Ankara 1956

C.KİTAPLAR

Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem Yayıncılık, Ekim 2007

Aksakal, Bedriye, **İnönü Manisa'da**, Altındağ Grafik Matbaacılık, Mayıs 2011

Arslan, Mehmet “Türkiye’de 75 Yıllık Cumhuriyet Döneminde İlköğretim ve İlköğretime Öğretmen Yetiştirme Politikası” , **75.Yıl Armağanı**, Kayseri 1999

Bayram, Feridun, **Geçmişten Geleceğe Gördes**, Gördesliler Derneği Yayınları, 2008

Binbaşoğlu, Cavit, **Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, 1995.

Bayram Kodaman, **Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi**, TTK Yayınları, Ankara 1991

Çavdar, Tevfik Türkiye’nin Demokrasi Tarihi(1839-1950), İmge Kitabevi, Mart 1995.

Çelebi, Mevlüt, **Türk İnkılâp Tarihi**, Özal Matbaası, İzmir 2013

Çiçek, İbrahim, **Her Yönüyle İlçemiz Salihli**, Çiçek Matbaası, Kasım 1984
Doğan, Reşat Aydoğan Ataunal, “Milli Eğitimde Kongreler ve Şuralar”, **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983

Durmuş Yalçın ve diğerleri, **Türkiye Cumhuriyet Tarihi-II**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2019.

Ergin, Osman, **Türk Maarif Tarihi**, Eser Matbaası, C.5, İstanbul 1977.

Hayta, Necdet, Ünal, Uğur, **Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri(17.yy Başlarından Yıkılışa Kadar)**, Gazi Kitabevi, Ekim 2018

Karaöz, **Manisa İli Kütüphaneleri**, Sadık Manisa İli Merkez Kütüphaneleri Koruma ve Geliştirme Derneği, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1974.

Karaduman, Gülşah Battal, 1924-2018 Programlarına Genel Bir Bakış, **Geçmişten Günümüze İlkokul Programları**, Pegem Akademi, 4.Baskı, Ankara, Nisan 2023

Lord Kinross, **Atatürk**, Altın Kitapları, İstanbul, Ağustos 2020

Manisa 1967 İl Yıllığı, Ticaret matbaası, İzmir 1968.

Manisa 1973 İl Yıllığı, Türkiye Cumhuriyeti, Manisa 1973.

Oğuzkan, Ferhat, “Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi” **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983

Olgun, Kenan **Türkiye’de Halkevi Gerçeği Teftiş Raporları Işığında Birinci Yılında Halkevleri(Halkevleri ve Kocaeli Halkevi Örneği)**, İksad Yayınevi, Ankara 2019

Ortaylı, İlber, **Türkiye’nin Yakın Tarihi**, Kronik Kitap, İstanbul 2019.

Ortaylı, İlber, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, Kronik Kitap, İstanbul, Temmuz 2018

Refik Turan ve Diğerleri, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**, Gazi Kitabevi, Ankara 2008.

Sakaoğlu, Nejdett, **Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul Mart 2003

Hidayet Akıncı, **Selendi İlçe Eğitim Tarihi**, Selendi 2018.

D.Ansiklopedik Eserler

Albayrak, Mustafa, **Millet Mektepleri**, Atatürk Ansiklopedisi

İpşirli, Mehmet **Enderun**, İslam Ansiklopedisi, Cilt:11,İstanbul 1995

Şenoğlu, Kemal, **Heyet-i İlmiye**, Atatürk Ansiklopedisi

Tekeli, İlhan “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.3, İletişim Yayınları

E.Makaleler

Akalan, Ali Osman, IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin(1950-1954) Faaliyetlerinden Hareketle Demokrat Parti’nin Eğitim ve Kültür Politikası,**21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, Cilt:2 Sayı:4, ,2013

Akça, Seher, **Demokrat Parti Eğitim Politikalarının Resmi Eğitim Raporlarına Yansıması**, Genel Türk tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt:5,Sayı:9,Ocak 2023.

Arıkan, Zeki, **Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi**, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:23,Cilt:6,1999.

Arslan, Özgür Özden, **Köy Enstitülerinin Toplumsal Kalkınmadaki Rolü**, Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, Cilt:6,Sayı:1,2018.

Bayraktutan, Fezade, **Millet Mekteplerinin Halk Eğitimi Açısından İncelenmesi**, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, S.37,2020

Bozkurt, Birgül, **Cumhuriyet Türkiye’si’nin Eğitim Sisteminin İnşa Sürecinde Heyet-i ilmiye Toplantıları**, Belgi Dergisi, Cilt:2,Sayı.19,2020.

Çakmak, Fevzi, **Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması**, History Studies Dergisi, Cilt:7,Sayı:3, ,Eylül 2015.

Emiroğlu, Atiye, Uyanık, Necmi, **Demokrat Parti Dönemi Din Eğitimi Bağlamında İmam Hatip Okulları**, Tarihim Peşinde Uluslararası Tarihi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:18,Sayı:18, ,2018.

Ezer, Feyzullah, **Köy Enstitülerinin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi**, Belgi Dergisi, Cilt:2,Sayı:19,2020

Geçikli, Recep Murat, **Demokrat Parti Dönemi Yükseköğretim Politikası ve 1956 tarihli Rapor**, Atatürk Üniversitesi Atatürk Dergisi, Cilt:11,Sayı:2, ,Aralık 2021

Gül, Osman Kubilay, **Maarif Kongresi, Heyet-i İlmiyeler ve Uluslar arası ortaöğretim Öğretmenleri Kongresi Üzerine Bir Değerlendirme**, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10,Sayı:79.

Gündüz, Ömer, Fırat, İsmail, **Dil Devriminin Gerçekleşmesinde Türk Dil Kurumu’nun Rolü**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:3,Sayı:34,2014

Güneş, “Manisa Halkevi’nin Manisa Eğitim Hayatına Olan Etkileri”, **Geçmişten**

Günümüze Manisa(Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi-Kültürü-Ekonomisi Sempozyum Kitabı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Rektörlük Basımevi, Cilt:2,2018

Güneş, Müslime, **Adnan Menderes ve Halkevleri**, Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, Cilt:12,Sayı:25,2012

Hasar, Veysel, “Manisa Halkevi ve Faaliyetleri(1933-1951)”,**Geçmişten Günümüze Manisa(Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi-Kültürü-Ekonomisi Sempozyum Kitabı**, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Rektörlük Basımevi, Cilt:2,2018

İnci, İbrahim, Burcu, Özdemir,**19.yy’ın Sonlarında Osmanlı İmparatorluğu’nda İlköğretim İle İlgili Gelişmelerin Manisa’ya Yansımaları**, Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:11,Mart 2021

Karagöz, Savaş, **Türk Eğitim Tarihi Açısından Maarif Kongresi, Heyet-i İlmiyeler ve Milli Eğitim Şuraları Üzerine Bir Değerlendirme**, Eğitime Bakış Dergisi, Yıl.17,Sayı:53,Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2021

Kapluhan, Erol, **Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri**, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:26, İstanbul, Temmuz 2012

Karataş, Süleyman, **Osmanlı Eğitim Sisteminde Batılılaşma**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:5,Sayı:1,2003

Kaştan, Yüksel, Uyanık, Necmi, **Demokrat Parti Hükümetlerinin Eğitim Politikaları ve TBMM’de Eğitim İle İlgili Görüşmeler (1950-1960)**,Tarihin Peşinde Dergisi, Sayı:26,2021

Kılan, Kaya, **Harf Devriminin 84.Yılı ve Bilişim**, Bilişim Dergisi, Sayı:151

Kuşçi, Ahmet, **Milli Mücadele Dönemi Türk Eğitim Tarihi(1920-1923)**,Kafdağı Dergisi, Cilt:6,Sayı:2,Aralık 2021

Kılıç, Ramazan, **Türkiye’de Yükseköğretimin Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:3,Kasım 1999

Marım, Yüksel, Sam, Rıza,**1950-1960 Arası Amerikalı Uzman Raporları Bağlamında Türk Eğitim Sistemine Çizilen Yol Haritası**, Kaygı Dergisi, Sayı:30,2018

Nal, Sabahattin, **Demokrat Parti’nin 1950-1954 Dönemi Din Siyaseti**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:57,Sayı:4,2002.

Okutan, Ömer,“Din Eğitimi”,**Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983.

Öz, Ayhan, **Heyet-i İlmiye Toplantıları ve Milli Eğitim Şuralarında Din Eğitimi**,

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:16,Sayı:29,2014

Özalp, Reşat, “Türkiye’de Yüz Yıllık Mesleki ve Teknik Öğretim”, **Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi(100.yıl Özel Sayı)**,MEB Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistik ve Yayın Müdürlüğü, Sayı:104,Ekim 1961

Öztürk, Cemil,“Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirmede Model Arayışları”,**Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu**, Haz: Murat Alper Parlak, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2010

Recai Doğan, **Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitiminde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:37,Sayı:3-4,1997.

Yüceer, Saime, **Türkiye’nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi Millet Mektepleri**, Uludağ Üniversitesi, Cilt:1,Sayı:1,2002

Yedek, Şahin, **Arşiv Belgelerine Göre Demokrat Parti Döneminde Eğitim ve Yatırım Ödenekleri**, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:9,Sayı:6,2021

F.Tezler

Baksı, Elif, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Osmanlı Eğitimi ve Tekfurdağı Örneği**, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2019

Budak, Çiğdem, **Türkiye’de İlkokul Programları ve Yabancı Uzmanların İlkokul Programlarına Olan Etkisi(1923-1960)**,Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2010

Bulut, Yücel, **Demokrat Parti Eğitim Politikaları Bağlamında İmam Hatip Okulları(1950-1960)**,Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Tokat 2016.

Gezer, Melehat, **Demokrat Parti İktidarının Halk Eğitim Politikaları**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2012.

Gülefer Akın, **Rize Eğitim Tarihi(1923-1980)**,Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2019

İnci, Şule, **Manisa’da Osmanlı Dönemi Sıbyan Mektepleri**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007

Duman, Ruşen, **Demokrat Parti Döneminde(1950-1960)Sosyal Bilgiler Eğitimi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir

2011

Durmuşoğlu, Elif, **Demokrat Parti Dönemi Giresun’da Eğitim ve Tek Parti Dönemi ile Karşılaştırılması**, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Giresun 2018

Karcı, Betül, **Demokrat Parti Döneminde Tokat**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Tokat 2019.

Koç, Aysun, **Demokrat Parti Dönemi Kayseri’de Eğitim(1950-1955)**,Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, Ağustos 2019.

Nakkaş, Ayşegül Dilek **Demokrat Parti Dönemi’nde(1950-1960)Milli Eğitim Politikalarındaki Değişmeler**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul 2000

Özlu, Cemile Merve, **Cumhuriyet Döneminde Torbalı’da Eğitim ve Kültür Faaliyetleri**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2019

Sapsız, Ali, **Rekreasyonel Bir Etkinlik Olarak İlköğretim İzciği**, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ağustos 2008

Şahin, Âdem Ali, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kadar Eğitim Sistemi, Yönetimi Ve Denetimi**, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul 2015

Tangülü, Zafer, **Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları(1950-1960)**,Türk Eğitim Bilimleri Dergi, Cilt:10,Sayı:2, 2012.

Taşdöven, Zehra, **Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı(1950-1960)**,Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2013

Tatlı, Ali, **Din-Siyaset İlişkileri Bağlamında Türkiye’de Din Eğitimi**, ,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 2018

Taylan Filiz, **Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Örgütlerinin Eğitim Sorununa Bakışı(1920-1935)**,İstanbul Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.

Telli, Kemal, **Demokrat Parti Döneminde Giresun’da Eğitim(1950-1960)**,Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, Eylül 2019

Tozar, Yılmaz, **Eğitim Politikası ve Demokrat Parti Dönemi**, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010

Uyar, Hakkı **Cumhuriyet Döneminde Manisa’da Eğitim(1923-1950)**,DEÜ Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1993

Varol, Tansu Ayperi, **Köy Enstitüsü Sisteminin Tarihsel Temelleri**, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2020.

Yeşil, Halime, **Türkiye’de Köy Enstitülerinin Kapatılma Süreci ve Demokrat Partinin Eğitim Anlayışı**, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2018.

Yoluk, Mehmet Emin, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri**, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010.

Yüce, Caner, **Demokrat Parti’nin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin Politikası**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, Haziran 2008

Yücebaş, Oğulcan, **Demokrat Parti Döneminde Menemen(1950-1960)**, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2020.

G.İnternet Kaynakları

https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/160/dursunoglu.htm

<https://gordesfatihoo.meb.k12.tr/>

<https://yenikoyataturkio.meb.k12.tr/>

www.mevzuat.gov.tr/mevzuat/metin/1.4.222.pdf

<https://www.manisakulishaber.com/250-ogrenci-kapidan-dondu>

https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/146/aslan.htm

<https://turgutlulisesi.meb.k12.tr/>

<https://whoisataturk.com/Kronolojik/Tarih/1928/9/20/Mustafa-Kemal-Ataturk-Kayseride-kara-tahta-basinda>

EKLER

EK-1. Gördes Ortaokulu Öğretmenleri 1954-1960 Yılları Arası(Feridun Bayram, Geçmişten Geleceğe Gördes, Gördesliler Derneği Yayınları,2008,s.290)

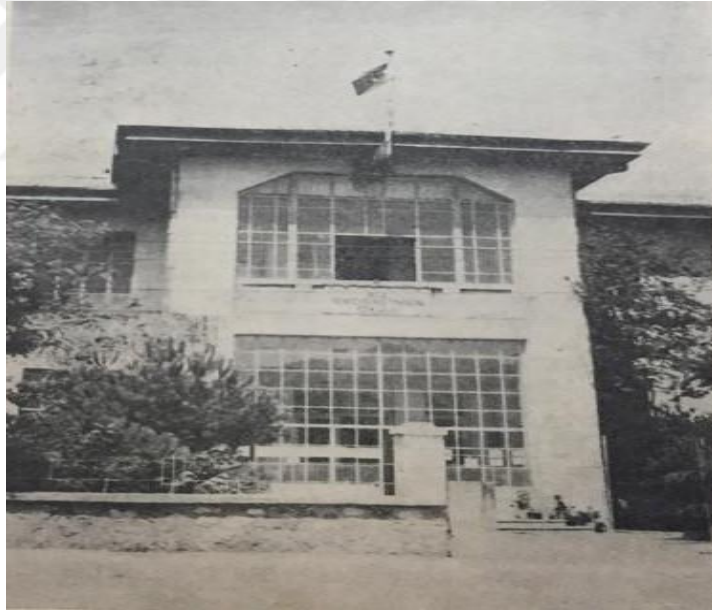
EK-2.Soma Ortaokulu eski bir fotoğrafı(Manisa 1967 İl Yıllığı, s.155)

EK-3.Manisa Halkevi Binası(Bedriye Aksakal, İnönü Manisa’da, Altındağ Grafik Matbaacılık, Mayıs 2011,s.21)

EK-4.Manisa Kız İlköğretmen Okulu(Manisa 1967 İl Yıllığı, s.162)

EK-5.Manisa Lisesi Öğrencileri Fizik Dersinden Bir Kare (Manisa 1967 İl Yıllığı, s.162)

EK-6.Salihli Lisesi Eski Bir Fotoğrafl. (1967 İl Yıllığı, s.154)

**EK-7.Turgutlu Lisesi Eski Bir Fotoğraf (Turgutlu Lisesi, MEB Okul Site Arşivi.
<https://turgutlulisesi.meb.k12.tr/>)**

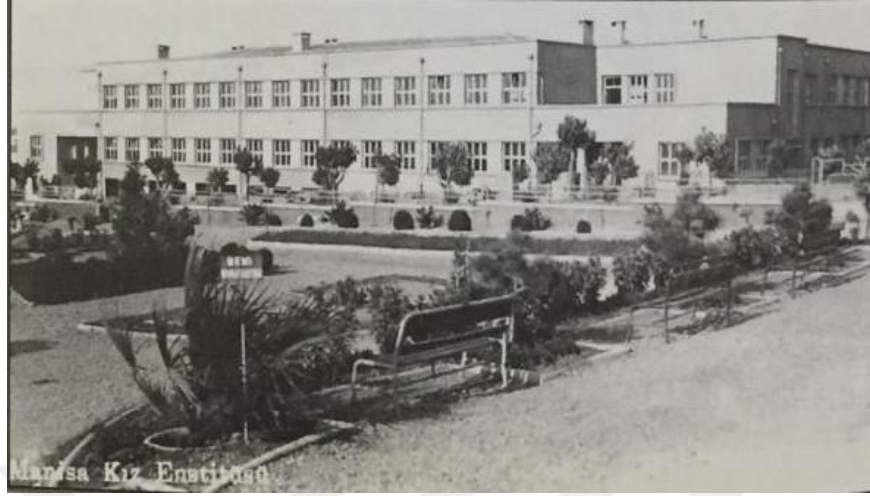

EK-8.Manisa Sanat Enstitüsü Fotoğrafı(1967 il yllığı, s.163)

Manisa Sanat Enstitüsü

EK-9.İsmet İnönü Kız Enstitüsü(Bedriye Aksakal, İnönü Manisa’da Altındağ Grafik Matbaacılık, İzmir 2011,s.80)

EK-10.Cumhurbaşkanı Celal Bayar Manisalı Öğretmenlerle Birlikte(Yeniasır,23 Eylül 1954,s.1)

